T.C.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TURİZM İŞLETMECİLİĞİ VE OTELCİLİK ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM KAPSAMINDA EDİRNE VE YEREL HALKIN TUTUMU

TUĞÇE BEDÜK

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. EMEL GÖNENÇ GÜLER

EDİRNE 2019

T.C.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik ANABİLİM DALI

.....PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tuğçe BEDİK ..... tarafından hazırlanan

Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Eğitim ve Yerel Halkın Tutumu

Konulu **Yüksek Lisans** tezinin Sınavı, Trakya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 19-6 maddeleri uyarınca 24.05.2019 Cuma günü saat 11.00 'da yapılmış olup, yüksek lisans tezinin *Kabul Edilmesine **OYBİRLİĞİ/~~OYÇOKLUĞU~~** ile karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ	KANAAT	İMZA
Prof.Dr. Emel Gürsoy Güler	Kabul Edilmesine	
Doç.Dr. Gülseven Yılmaz Günay	Kabul Edilmesine	
Dr.Öğr.Üyesi Nilüfer Uçar Toylan	Kabul Edilmesine	

* Jüri üyelerinin, tezle ilgili kanaat açıklaması kısmında "Kabul Edilmesine/Reddine" seçeneklerinden birini tercih etmeleri gerekir.

T.C
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

Referans No	10251848
Yazar Adı / Soyadı	TUĞÇE BEDÜK
T.C.Kimlik No	30782013240
Telefon	5414122365
E-Posta	tugcebeduk1@gmail.com
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Edirne ve Yerel Halkın Tutumu
Tezin Tercümesi	The Attitude of Local People And, Edirne Within the Context of Sustainable Tourism
Konu	Turizm = Tourism
Üniversite	Trakya Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Anabilim Dalı
Bilim Dalı	
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2019
Sayfa	195
Tez Danışmanları	PROF. DR. EMEL GÖNENÇ GÜLER
Dizin Terimleri	
Önerilen Dizin Terimleri	Sürdürülebilir Turizm = Sustainable Tourism Yerel Halkın Tutumu = The Attitude of Local People

30.05.2019

İmza:.....

Tezin Adı: Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Edirne ve Yerel Halkın Tutumu

Hazırlayan: Tuğçe Bedük

ÖZET

Araştırmanın amacı, yerel halkın sürdürülebilir turizm gelişimine yönelik tutum düzeylerinin değendirilmesidir. Araştırma, Edirne ilinde gerçekleştirilmiş ve demografik özelliklerin de bulunduğu anket yöntemi ile 457 katılımcıya ait veriler elde edilmiştir. Verilerin değerlendirilmesi SPSS 25 programı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada yerel halkın, sürdürülebilir turizm gelişimine yönelik ifadelere katılımlarınında yüksek katılım göstermesi ile olumlu tutumlara sahip olduğu görülmektedir. Demografik özellikler ile değerlendirilmesi sonucunda, yerel halkın çevresel sürdürülebilirlik, ziyaretçi memnuniyeti, algılanan ekonomik faydalar, uzun dönemli planlama ve topluluk katılımı faktörlerine ait ifadelere katılımlarında benzer tutumlara sahip oldukları söylenebilir. Benzer tutumlara sahip olmaları sonucunda Edirne'de turizm gelişimi ile oluşan ekonomik, sosyal ve çevresel faydaların varlığından söz etmek mümkündür. Bunun yanı sıra yerel halkın olumlu tutumlara sahip olması, turizm gelişimine yönelik olumlu davranışlar sergileyeceklerini işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilir Kalkınma, Sürdürülebilir Turizm, Yerel Halk Tutumu, Edirne.

Name of the Thesis: The Attitude of Local People And, Edirne Within the Context of Sustainable Tourism

Author: Tuğçe BEDÜK

ABSTRACT

The aim of the study was to identify the attitude levels of the local people towards sustainable tourism development. The research was carried out in the province of Edirne and data were obtained by means of a survey which also included demographic data. The data were analysed with SPSS 25. In the research, it was seen that the local people expressed positive attitude towards sustainable tourism development. As a result of the analyses using demographic characteristics, it could be said that local people expressed similar attitudes in statements related to environmental sustainability, visitor satisfaction, perceived economic benefits, long-term planning and community participation factors. Considering those similar attitudes, it is possible to state that there are economic, social and environmental benefits of tourism development in Edirne. In addition, the positive attitudes of the local people indicate that they would exhibit positive behavior towards tourism development.

Keywords: Sustainable Development, Sustainable Tourism, The Attitude of Local People, Edirne.

ÖN SÖZ

Lisans ve yüksek lisans eğitimlerim boyunca desteğini, zamanını ve bilgisini esirgemeyen, bilgi ve becerilerimin gelişmesinde katkıları olan tez danışmanlığımı da üstlenen saygıdeğer hocam, Prof. Dr. Emel GÖNENÇ GÜLER' e sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Tez savunma sunavında jürimde bulunan, bilgi, destek ve ilgileri ile çalışmama katkı sağlayan saygıdeğer hocalarım, Doç. Dr. Gülsevim YUMUK GÜNAY' a ve Dr. Öğr. Üyesi Nilüfer VATANSEVER TOYLAN'a teşekkürlerimi sunuyorum.

Bu çalışmamın her aşamasında ve öncesindeki lisans eğitimim sürecinde değerli katkıları, ilgileri ve desteklerinden dolayı saygıdeğer hocalarım, Doç. Dr. Güney ÇETİN GÜRKAN' a, Dr. Öğr. Üyesi Elif ÜLKER DEMİREL'e ve Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu'nda görev yapan tüm hocalarıma teşekkürlerimi borç bilirim.

Yüksek lisans eğitimi ve tez çalışması döneminde, her an yanımda olan, ilgi ve yardımlarını eksik etmeyen değerli arkadaşım, Özge UZUN'a teşekkür ediyorum.

Hayatımın her anında olduğu gibi çalışmam boyunca da bana güç veren, cesaretlendiren, destekleyen ve sabırlarını esirgemeyerek bu günlere gelmemi sağlayan, sevgili annem, Hüsniye VARLI BEDÜK ve sevgili babam, Osman BEDÜK' e minnet ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Edirne, 2019

Tuğçe BEDÜK

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **i**

ABSTRACT ..... **ii**

ÖN SÖZ ..... **iii**

İÇİNDEKİLER ..... **iv**

TABLOLAR LİSTESİ ..... **vii**

ŞEKİLLER LİSTESİ ..... **x**

KISALTMALAR LİSTESİ ..... **xi**

GİRİŞ **1**

I.BÖLÜM

SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA VE SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM

1. SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA VE SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM 3

1.1. Sürdürülebilir Kalkınma 3

1.1.1. Tarihsel Gelişimi 6

1.1.2. İlkeleri 12

1.1.3. Boyutları 14

1.1.4. Hedefleri 19

1.1.5. Türkiye'de Sürdürülebilir Kalkınma 24

1.2. Sürdürülebilir Turizm 26

1.2.1. Tarihsel Gelişimi 31

1.2.2. İlkeleri 33

1.2.3. Boyutları 35

1.2.4. Hedefleri 41

1.2.5. Türkiye'de Sürdürülebilir Turizm 43

1.2.6. Sürdürülebilir Turizm ve Yerel Halk İlişkisi 46

II.BÖLÜM

EDİRNE VE TURİZM GELİŞİMİ

2. EDİRNE VE TURİZM GELİŞİMİ 62

2.1. Edirne Tarihi ve Genel Bilgiler 62

2.2. Edirne Turizm Gelişimi 63

2.2.1. Edirne'de Turizm Gelişimini Sağlayan Faktörler 66

III. BÖLÜM

SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM KAPSAMINDA EDİRNE VE YEREL HALKIN TUTUMU

3. ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ 72

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi 72

3.2. Araştırmanın Hipotezleri 73

3.3. Araştırma Örneklemi 77

3.4. Veri Toplama Yöntemi 77

3.5. Geçerlilik ve Güvenilirlik Analizleri 82

3.5.1. Geçerlilik Analizi 82

3.5.1.1. Araştırma Hipotezlerinin Son Hali 86

3.5.2. Güvenilirlik Analizi 89

3.6. Araştırmanın Bulguları 90

3.6.1. Katılımcılara Ait Demografik Özellikler 90

3.6.2. Verilerin Normallik Testleri 92

3.6.3. SUS-TAS Ölçeği ile Faktörlerine Ait Katılım Ortalamaları 93

3.6.4. SUS-TAS ile Faktörlerinin Katılımcıların Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesi 94

3.6.5. SUS-TAS ile Faktörlerinin Katılımcıların Yaş Değişkenine Göre İncelenmesi 96

3.6.6. SUS-TAS ile Faktörlerinin Katılımcıların Eğitim Durumu Değişkenine Göre İncelenmesi 102

3.6.7. SUS-TAS ile Faktörlerinin Katılımcıların İkamet Süresi Değişkenine Göre İncelenmesi 110

3.6.8. SUS-TAS ile Faktörlerinin Katılımcıların Meslek Değişkenine Göre İncelenmesi 117

TARTIŞMA 127

SONUÇ 139

KAYNAKÇA 145

EKLER 169

EK-1: Anket Formu 169

EK-2: SUS-TAS ile Faktörlerinin Katılımcıların Cinsiyet Değişkenine Göre Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları 174

EK-3: SUS-TAS ile Faktörlerinin Katılımcıların Yaş Değişkenine Göre Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları 175

EK-4: SUS-TAS ile Faktörlerinin Katılımcıların Eğitim Durumu Değişkenine Göre Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları 177

EK-5: SUS-TAS ile Faktörlerinin Katılımcıların İkamet Süresi Değişkenine Göre Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları 179

EK-6: SUS-TAS ile Faktörlerinin Katılımcıların Meslek Değişkenine Göre Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları 181

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Sürdürülebilir Kalkınma Tanımları 4
Tablo 2. Bakanlık ve Belediye Belgeli Konaklama Tesisleri Giriş-Geceleme Sayıları 65
Tablo 3. Sınır Kapıları Giriş-Çıkış İstatistikleri 66
Tablo 4. Taşınmaz Kültür Varlıkları: Edirne 67
Tablo 5. Sürdürülebilir Turizm Tutum Ölçeği (SUS-TAS) Faktörleri, İfadeleri ve Kodları 78
Tablo 6. SUS-TAS Ölçeği Açımlayıcı Faktör Analizi Sonuçları 84
Tablo 7. SUS-TAS Ölçeğinin Cronbach Alfa Değerleri 90
Tablo 8. Katılımcıların Demografik Özelliklerine Ait Dağılımlar 91
Tablo 9. Normallik Testleri 92
Tablo 10. SUS-TAS Ölçeği ve Faktörlerine Ait Tanımlayıcı İstatistikler 93
Tablo 11. SUS-TAS ile Faktörlerinin Katılımcıların Cinsiyet Değişkenine Göre Karşılaştırılması 95
Tablo 12. SUS-TAS ile Faktörlerinin Katılımcıların Yaş Değişkenine Göre Karşılaştırılması 96
Tablo 13. SUS-TAS ile Katılımcıların Yaş Değişkenine Göre Karşılaştırılması 98
Tablo 14. Algılanan Ekonomik Faydalar ile Katılımcıların Yaş Değişkenine Göre Karşılaştırılması 99
Tablo 15. Algılanan Sosyal Maliyetler ile Katılımcıların Yaş Değişkenine Göre Karşılaştırılması 100
Tablo 16. Toplum Merkezli Ekonomi ile Katılımcıların Yaş Değişkenine Göre Karşılaştırılması 101
Tablo 17. Uzun Dönemli Planlama ile Katılımcıların Yaş Değişkenine Göre Karşılaştırılması 101
Tablo 18. Topluluk Katılımı ile Katılımcıların Yaş Değişkenine Göre Karşılaştırılması 102
Tablo 19. SUS-TAS ile Faktörlerinin Katılımcıların Eğitim Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması 103

Tablo 20. SUS-TAS ile Katılımcıların Eğitim Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması 104
Tablo 21. Çevresel Sürdürülebilirlik ve Ziyaretçi Memnuniyeti ile Katılımcıların Eğitim Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması 105
Tablo 22. Algılanan Ekonomik Faydalar ile Katılımcıların Eğitim Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması 106
Tablo 23. Algılanan Sosyal Maliyetler ile Katılımcıların Eğitim Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması 107
Tablo 24. Toplum Merkezli Ekonomi ile Katılımcıların Eğitim Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması 108
Tablo 25. Uzun Dönemli Planlama ile Katılımcıların Eğitim Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması 109
Tablo 26. Topluluk Katılımı ile Katılımcıların Eğitim Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması 110
Tablo 27. SUS-TAS ile Faktörlerinin Katılımcıların İkamet Süresi Değişkenine Göre Karşılaştırılması 111
Tablo 28. SUS-TAS ile Katılımcıların İkamet Süresi Değişkenine Göre Karşılaştırılması 113
Tablo 29. Çevresel Sürdürülebilirlik ve Ziyaretçi Memnuniyeti ile Katılımcıların İkamet Süresi Değişkenine Göre Karşılaştırılması 113
Tablo 30. Algılanan Sosyal Maliyetler ile Katılımcıların İkamet Süresi Değişkenine Göre Karşılaştırılması 114
Tablo 31. Toplum Merkezli Ekonomi ile Katılımcıların İkamet Süresi Değişkenine Göre Karşılaştırılması 115
Tablo 32. Uzun Dönemli Planlama ile Katılımcıların İkamet Süresi Değişkenine Göre Karşılaştırılması 116
Tablo 33. Topluluk Katılımı ile Katılımcıların İkamet Süresi Değişkenine Göre Karşılaştırılması 117
Tablo 34. SUS-TAS ile Faktörlerinin Katılımcıların Meslek Değişkenine Göre Karşılaştırılması 118
Tablo 35. SUS-TAS ile Katılımcıların Meslek Değişkenine Göre Karşılaştırılması 120

Tablo 36. Algılanan Ekonomik Faydalar ile Katılımcıların Meslek Değişkenine Göre Karşılaştırılması 121
Tablo 37. Algılanan Sosyal Maliyetler ile Katılımcıların Meslek Değişkenine Göre Karşılaştırılması 122
Tablo 38. Toplum Merkezli Ekonomi ile Katılımcıların Meslek Değişkenine Göre Karşılaştırılması 124
Tablo 39. Uzun Dönemli Planlama ile Katılımcıların Meslek Değişkenine Göre Karşılaştırılması 125
Tablo 40. Topluluk Katılımı ile Katılımcıların Meslek Değişkenine Göre Karşılaştırılması 126

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Sürdürülebilir Kalkınma ve Turizm..... xi
Şekil 2.Algı, Tutum ve Davranış İlişkisi 51
Şekil 3. Turistik Rahatsızlık İndeksi 53
Şekil 4. Turizm Alanlarında Yaşam Döngüsü Modeli..... 55
Şekil 5. Sosyal Değişim Matrisi..... 57

KISALTMALAR LİSTESİ

Ed.: Editör

BM: Birleşmiş Milletler

AB: Avrupa Birliği

ÇED: Çevre Etki Değerlendirme

DTÖ: Dünya Turizm Örgütü

SPSS: Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı

GİRİŞ

Sanayi devrimi ile başlayan kalkınma, yirminci yüzyıla gelindiğinde birçok ülkede ekonomik gelirin hızlı büyümesini sağlamış, ancak bu büyümenin sosyal ve çevresel maliyeti olumsuz yönde etkilediği fikrini de oluşturmuştur (Ed. Kutlu, 2004: 217). Bu fikir sonucu öncelikle insan-doğa ilişkisine odaklanılarak, dünyanın herhangi bir yerinde oluşan çevre problemlerinin, küresel bir problem olarak algılanması, geleceği etkileyecek oluşu ve zararların eşit paylaşılması gerekliliği vurgulanmıştır (Keleş ve Hamamcı, 1993: 147). Ekonomik ve çevresel yaşanan değişimler sonucu yoksulluk, kaynak yetersizliği, nüfus artışı, adaletsizlik, kirlilik gibi oluşan çeşitli problemler insanları etkilemesi ile sürdürülebilir ekonomik, sosyal ve çevresel kalkınma için stratejilerin geliştirilme ihtiyacının kabul edilmesini sağlamıştır (WHO, 1997: 29- 30).

Sürdürülebilir kalkınma kavramı ile ekonomik kalkınma faaliyetlerinin, sosyal ve çevresel faktörler arasındaki olumsuz etkileşimlerin oluşturduğu uçurumun kapatılma isteğine dikkat çekilmiştir (Rogers, Jalal ve Boyd, 2008: 22). Kavram; ekonomik, sosyal ve çevresel konular ile doğrudan ilgilisi olan turizmin, hızlı büyüyen yapısı sonucu oluşan mevcut ve potansiyel olumsuz etkilerinin azaltılmasında önem kazanmıştır (UNWTO ve UNEP, 2017: 4). Sürdürülebilir turizm, sosyal ve çevresel faktörlerine zarar vermeden ekonomik gelişimin sağlanmasını amaçlamaktadır (Ali ve Frew, 2013: 44). Kitlesel turizmin engellenmesi veya niş turizm çeşitlerinin teşvik edilmesinden farklı olarak, sürdürülebilir kalkınma kavramının amaç, ilke ve hedeflerini kapsamaktadır (Bac, 2014: 138).

Sürdürülebilir turizm gelişimi için, araştırmacıların yapmış olduğu çalışmalar, yerel halkın en önemli faktör olduğunu belirtmektedir. Yerel halkın olumlu algı, tutum ve davranışları, gelişim sürecinde olumlu sonuçların doğmasını sağlamaktadır. (Andereck ve Vogt, 2000: 35). Bu doğrultuda araştırma, sürdürülebilir turizm gelişiminin sağlanmasında önemli rol oynayan yerel halkın tutumları hakkında verilerin toplanmasını ve değerlendirilmesini içermektedir. Verilerin

değerlendirilmesi sonucu turizm faaliyetleri hakkında karar alıcılara ve yerel yönetimlere, turizm planlamalarında yardımcı olması amaçlanmaktadır.

Tez çalışması üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, sürdürülebilir kalkınma ile ilgili literatür incelenerek, kavram, tarihsel gelişimi, ilkeleri, boyutları ve hedefleri hakkında bilgiler yer almaktadır. Devamında ise sürdürülebilir turizm ve yerel halk ilişkisi ile ilgili literatür incelenerek, sürdürülebilir turizm kavramı, tarihsel gelişimi, ilkeleri, boyutları ve hedefleri hakkında bilgiler verilmektedir. Yerel halk ile ilişkisini içeren alt bölümünde ise, yerel halkın önemi, turizme yönelik tutumu ve sürdürülebilir turizm ile ilgili yerel halk çalışmaları incelenmiştir.

İkinci bölümde, Edirne ve turizm gelişimi ile ilgili literatür incelenerek, Edirne'nin tarihi, genel bilgileri, turizm gelişimi ve turizm gelişimini sağlayan faktörleri yer almaktadır.

Son bölümde ise Edirne'de yaşayan yerel halkın sürdürülebilir turizme olan tutumlarının değerlendirilmesini kapsayan araştırmanın amacı, önemi, yöntemi, bulguları ve bulguların değerlendirilmesi ile sonuç ve öneriler bulunmaktadır.

I.BÖLÜM

1. SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA VE SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM

1.1.Sürdürülebilir Kalkınma

Tüm canlı türlerinin ve doğal kaynakların, fiziksel, biyolojik, kimyasal veya toplumsal etkilerini olumsuz veya olumlu yönleri ile kapsayan kavram çevredir (Keleş ve Hamamcı, 1993: 21- 22). Çevrede olumlu yönlerin ağırlıklı olması, sağlık, refah, ekonomi ve güvenlik kavramlarının tatmin edici olmasını sağlamaktadır. Çevrenin, ekonomik ve sosyal konular üzerindeki etkisi yirminci yüzyılda ilişkilerinin incelenmesine sebep olmuştur. İncelemeler sonucu, ilişkilerin olumsuz yönde olduğu inancı doğmuş ve çevrenin korunması gereken önemli bir faktör olduğu savunulmuştur. Bu savunma, sıfır büyüme veya modernizasyonun engellenmesini içeren stratejileri gündeme getirmiştir (Sezgin, 2012: 220). Çünkü temelde yaşanan problemler başka bir ifade ile çevre kirliliği, bitki, hayvan veya insanların hayati süreçlerinde ciddi aksaklıkların yaşanmasına sebep olabilmektedir (Meadows Daniella, Meadows Dennis, Randers, Behrens ve William, 1990: 90). 1980 yıllarına gelindiğinde ise çevre ve kalkınma arasındaki uyumsuzluk inancı yerini daha iyimser bir hal alarak, uyumun sağlanabileceği inancına bırakmıştır (Sezgin, 2012: 220).

Uyumun sağlanmasına yönelik olan inanç, 1987 yılı itibari ile kullanımı devam eden *''Sürdürülebilir Kalkınma''* kavramının gelişmeye başlamasına sebep olmuştur. Bugün ve gelecek yaşamı için ekonomik, sosyal ve çevresel faaliyetlerin olumsuz etkiler ile sonuçlanmamasını amaçlamıştır. Bir başka ifade ile çevre kirliliği, doğal kaynakların kullanımı, yoksulluk, üretim süreçlerinin plansızlığı, silahlanma, işsizlik, nüfus artışı gibi dünyada mevcut ve potansiyel tehditlerin ortadan kaldırılması ve engellenebilmesi için sürdürülebilir kalkınma kavramı doğmuştur (http://www.un-documents.net, Erişim Tarihi: 03.09.2018).

Sürdürülebilir kalkınma temelini *sürdürülebilirlik* ve *kalkınma* prensiplerinin bir araya gelmesi ile oluşturmuştur (Klarin, 2018: 68). Sürdürülebilirlik; ekosistemin bugün ve gelecek kuşaklar için yarar sağlanılabilen ve en verimli biçimde kullanılmasını amaçlayan yönetim sistemlerini belirlemek için tarım ve ormancılıkta kullanılan bir terimdir (Maunder, 1992: 220). Kalkınma ise; iktisat biliminde kullanılan, üretim ve sanayide etkinlik, miktar ve payların artması için ekonomik ve sosyal yapının yenilenmesini ifade etmektedir (Ed. Kutlu, 2004: 3).

Sürdürülebilir kalkınma, bugün ve gelecek ihtiyaçlarının karşılanması için gerekli olan kalkınmanın sürdürülebilirliğini ifade etmektedir. Ekonomik, sosyal ve çevresel konularda, teknoloji, sosyal organizasyonlar ve politikaların kullanılarak kontrolsüz gelişim sonucu dünya ekosistemine ait parçaların baskısını azaltmak için uzun vadeli değişim sürecidir (United Nations, 1987: 37).

İnsanlık ve doğa arasındaki ilişkiyi vurgulayan hareketlerin, örgütlerin ve yayınların da gelişmesi ile sürdürülebilir kalkınma kavramının günümüz içeriğine sahip olmasını sağlamıştır (Ed. Liburd ve Edwards, 2010: 2). İçerik gelişimi kavramın her geçen gün farklı sektörlerin çalışma konusuna dahil olmasına, çeşitli tartışmaları ve çoklu tanımlamaların varlığına sebep olmuştur (Egelston, 2013: 26). Bu tanımlamalardan bazıları aşağıdaki Tablo 1.'de derlenmiştir.

Tablo 1. Sürdürülebilir Kalkınma Tanımları

No	**Tanım**
1.	Sürdürülebilir kalkınma, ekonomik, doğal çevre ve insani faktörlerin eşit bir şekilde eş zamanlı gelişimi ile gelecekteki nesillerin kullanımı için mevcut yapının sürdürülebilirliğini sağlamaktır (Kahraman, 1994: 27).
2.	Sürdürülebilir kalkınma, ekonomik, sosyal ve çevre boyutları ile ekonomik gelişmelerin toplum ve çevreye uyumlu olması için dengeli kalkınmayı ifade etmektedir (Ergülen ve Büyükkeklik, 2008: 27).
3.	Sürdürülebilir kalkınma; ekonomik, sosyal ve çevre alt boyutlarından oluşan, insanların ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanmasının yanı sıra doğal çevrenin deformasyona uğramadan entegre bir biçimde yaşamın devam etmesini sağlayan ve geleceğin ihtiyaçlarını

	düşünerek, geleceğe uygun bir yapıda olabilmek için dinamik değişim amacını ifade etmektedir (Rogers, Jalal ve Boyd, 2008: 42).
4.	Sürdürülebilir kalkınma, bugün ve gelecekte dünyanın yaşamı için adil yaşam koşulları, memnuniyet ve ihtiyaçların karşılanması ile refahın artmasını ve ekolojik dengenin korunmasını ifade etmektedir (Voigt, 2009: 54).
5.	Sürdürülebilir kalkınma daha iyi bir yaşam inşa edebilmek için yaş, ırk, cinsiyet ayrımı yapılmadan, eşitlik ile kaynakların kullanımı, ekonomik sömürünün olmadığı ve geleceğin düşülmesi gerekliliği olarak ifade edilmektedir (Huang, 2011: 9).
6.	Sürdürülebilir kalkınma, temel insani ihtiyaçların karşılanması, çevresel kalkınma ve korunma, eşitlik, ekolojik bütünlüğün korunması ve kültürel farklılıkların korunmasını içeren bir kavram olarak ifade edilmektedir (Klarin, 2018: 87).
7.	Sürdürülebilir kalkınma; yirmini yüzyıl sonlarında ekonomik kalkınma faaliyetlerinin kontrol edilmemiş etkilerine verilen yanıt, küresel tehditleri, teknolojik gelişmeleri, sosyal farkındalığı ve politikaları temel alarak uzun vadeli çevresel sağlık korunumu ve ekonomik gelişimin devamı ile gelecek nesillerin de ilerlemesinin sağlanabilmesi için yeniden yapılandırılmasıdır (Michaelides, 2018: 118).

Not: Tablo yazar tarafından oluşturulmuştur.

Sürdürülebilir kalkınma, yorumlayan kişilerin meslek, eğitim ve politik yönüne veya yorumlanan alanların özelliklerine göre farklılık gösterebilmektedir. Ancak günümüzde sürdürülebilir kalkınma kavramı, doğal ortamın sağlıklı olmasının insanlar için önemli olduğu ve gelecek nesillerin de bizim sahip olduğumuz yaşam standartlarına sahip olması gerekliliğini içeren iki ana temada ortak karara varmaktadır (Hardisty, 2010: 23). Bunların yanı sıra kavramın, ekonomik kalkınma ve sosyal eşitliğin sonrasında düşünülmesi gereken bir lüks değil, çevresel faktörler ile eşit derecede düşünülmesi gerekliliğine dayanan bir ihtiyaç olduğu vurgulanmaktadır (Marten, 2001: 9).

1.1.1. Tarihsel Gelişimi

Onsekizinci yüzyılda İngiltere merkez olmak üzere icatlar, üretim süreçleriyle entegre bir hal almış ve dünya yaşamında köklü değişiklerin oluşmasına sebep olmuştur. *''Sanayi Devrimi''* olarak adlandırılan bu dönem başlangıç olarak buharlı makinelerin kullanımı ile fabrikalaşmayı, kentleşmeyi, üretim kapasitelerinin artmasını, ekonominin güçlenmesini, ticari hareketliliği, toplumsal sınıfların ve refah düzeylerinin değişikliğini sağlamıştır. (Ed. Sivas, 2011: 339-343). Teknoloji ve mühendislik faaliyetlerinde hızlı gelişmelerin yaşanması maddi ve bilimsel başarılar elde edilmesi sonucunu doğurmuştur. Ancak bu gelişim faydalarının yanı sıra çevresel ve sosyal hayatta problemlerin oluşmasına da sebep olmuştur. Başlangıç olarak sanayi kuruluşlarının plansız oluşumu çevre kirliliğine, ölüm ile sonuçlanabilecek sağlık sorunlarına ve doğal kaynakların aşırı kullanımına yol açmıştır. Refah düzeyindeki olumlu etkisi ile nüfus artışının yaşanması kültürel ve geleneksel değerlerin zarar görmesine, aynı zamanda doğal kaynakların aşırı kullanılmasına da zemin hazırlamıştır (Hardisty, 2010: 9-10).

Yaşanan problemler, hava, su, yeşil alanların kirliliği, yenilenemeyen enerji kaynaklarının tüketilme hızı ve nüfus artışı ile ilgili konuları kapsayan çalışmaların gerçekleşmesine neden olmuştur (Brandon ve Lombardi, 2005: 1-2). Mevcut ve potansiyel tehditler hakkında çeşitli dönemlerde gerçekleştirilen çeşitli bilimsel çalışmalar sonucu ise sürdürülebilir kalkınma kavramının gelişmesini sağlamıştır (Egelston, 2018: 60).

Bilimsel çalışmaların yanı sıra ondokuzuncu yüzyıl başlarından itibaren çevrenin korunmasını teşvik eden sivil ve yasal hareketlerin başladığı belirtilmektedir. Örneğin; 1848 yılında Paris'teki *''Fontainebleau Ormanı''* dönemin şair, ressam ve sanatçıları tarafından korunmuştur (Plank, 1980: 44). Aynı yüzyılda insanların çevre ile olan ilişkilerinin iyileştirilmesi için park sistemleri oluşturulmaya başlamıştır. Örneğin; 1864 *''Yosemite''*, 1872 *''Yellowstone Ulusal Parkı Amerika''* da yasalar ile koruma altına alınmıştır (Haines, 1996: 167).

Yirminci yüzyıla gelindiğinde kaynaklarda *''Weltnaturschutzkonferenz''* olarak yerini alan ilk uluslararası çevre korumasını kapsayan konferans gerçekleşmiştir (Bernard, 1948: 3, Kley, 2017: 686, Wöbse, 2015: 339, Kaiser ve Meyer, 2017: 32).

Aynı yüzyılda yayınlanan *''Sessiz Bahar''*, artan kimyasal madde kullanımı sonucu DDT ve pestisitlerin (dezenfektan) insan, hayvan, bitki, su ve hava gibi ekosistemi oluşturan parçalara kısa ve uzun vadeli verdiği zararları paylaşarak, çevresel faktörlerin korunmasında farkındalığın oluşmasını sağlamıştır (Carson, 2011: 187-188). Araştırmacılar tarafından çevre sorunlarını konu alan çalışmalarda temel ve modern anlamda çevre korunmasının başlangıcı olarak kabul edilmiştir (De Bonneval, 1980: 24, Des Jardins, 2006: 27, Blewitt, 2008: 14, Hardisty, 2010: 17, Egelston, 2013: 1, Golding, 2017: 117). Bir başka yazar ise, *''Nüfus Patlaması''* adlı eserinin yayınlanması ile sanayileşmenin etkilerini yetersiz gıda üretimi ve nüfus artışı sonucu, kıtlık, hastalık, ölüm ve çevreye verilen olumsuz etkileri açısından değerlendirmiştir (Ehrlich, 1988: 18-26).

Ulusal düzeyde başlayan hareketler, mevcut ve potansiyel tehditler için uluslararası düzeyde hareketlerin başlamasına zemin hazırlamıştır. UNESCO tarafından nüfus artışı ve çevresel olumsuz etkilerin önlenebilmesi için Biyosfer Konferansı düzenlenmiş ve *''İnsan ve Biyosfer''* programı oluşturulmuştur (UNESCO, 1993: 6-8). İlk kez yasal yetkilere sahip kuruluş olan *''Çevre Koruma Ajansı''*, çevreye verilen zararlara karşı cezai işlem ve çevreyi koruma faaliyetlerini gerçekleştirmiştir (Hardisty, 2010: 17-18). Ajans, sosyal, idari ve ekonomik, fiziksel planlamaların çevresel ve sosyal etkilerini değerlendirmek ve olumsuz etkilerin en aza indirilmesi amacıyla günümüzde de hala uygulanan bir prosedür olan *''Çevresel Etki Değerlendirme''* 'yi araç olarak oluşturmuştur (Brandon ve Lombardi, 2005: 133). Uluslararası ilk kalkınma örgütü *''Uluslararası Kalkınma Araştırma Merkezi''*, bölgeler için tarım, hayvancılık, doğal alanlar, sağlık, eğitim, sosyal hayat, gıda gibi insani ve çevresel gelişim için destek sağlama misyonu ile faaliyete geçmiştir (IDRC, 2010: 6).

Türkiye'nin de üye olduğu *''Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü''*, çevresel endişeler ile *''Kirleten Öder Prensibi''* ve *''Kullanan Öder Prensibi''* kararlarını almıştır. Ekonomik ve çevre entegresine sahip prensipler üye olan ülkeler ile endüstri sonucu oluşan hava, su ve çevresel kirliliklerin önlenebilmesi için gerekli olan masrafların karşılanmasını içermiştir (OECD, 2002: 3-5).

Kalkınma ve çevre arasındaki ilişkiyi temel alan çalışmalar, ilk ciddi uluslararası konferansın düzenlenmesinde rol oynamıştır. Bu çalışmaların ilki 1971 yılında açıklanan *''Founex Raporu''* olmuştur (Lago, 2009: 35). Ulusların farklı çevresel problemlerin uluslararası düzeyde ortak sorun yarattığını vurgulamış ve mücadele edilmesi gerekliliğini belirtmiştir (Srivastava, 1999: 56-57). Bir diğer çalışma ise, *''Massachusetts Teknoloji Enstitüsü''* ve *''Roma Kulübü''* işbirliği ile yayınlanan *''Ekonomik Büyümenin Sınırları''*, artan nüfus, sanayileşme, çevre kirliliği, yenilenemeyen kaynak tüketimi ve gıda problemleri ile ilgili endişeleri ve tahminleri paylaşmıştır (Meadows vd., 1990: 43-44).

Çalışmalar sonucu, *''Birleşmiş Milletler (BM)''*, *''İnsan Çevresi Konferansı/ Stockholm Konferansı''* nı düzenlemiştir. Birçok ülke lideri, çevre bilimci ve çevre kuruluşlarının katıldığı konferans sonucu, yüzden fazla ayrı tavsiyenin yer aldığı *''Eylem Planı''* oluşturulmuş ve tavsiyelerin hayata geçmesi hedeflenmiştir (Tolba, 1987: 2). Konferans sonucu hedeflerin gerçekleşmesinde destek sağlaması için *''Birleşmiş Milletler Çevre Programı''* kurulmuştur (Hughes, 2000: 36).

BM, 1982 yılında *''Doğa için Dünya Şartı''* raporu, üye ülkelerin ulusal ve uluslararası çevre ve barışın korunmasının temel alındığı, güvenlik, ekonomi, sosyal, kültürel ve teknik işbirlikleri ile uygulamaları kapsamıştır. İnsanlığın devamlılığının doğanın dengesinin korunması ile gerçekleşeceğine dikkat çeken rapor, savaşların önlenmesi, atık kontrolü, biyoçeşitlilik ve tarım alanlarının korunması amaçlı uygulamaları hedeflemiştir (https://www.cites.org, Erişim Tarihi: 27.09.2018).

Aynı yıllarda BM, ekonomik gelişmeler ve çevrenin geleceği ile ilgili endişeleri, yaşamsal faaliyetlerin sorunsuzca devam etmesi ve kalkınmanın devamlılığı için bir araştırma komisyonu kurmuştur (Des Jardins, 2006: 157-158).

''Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'' 1987 yılında Oslo'da Gro Harlem Brunthland başkanlığında *''Ortak Geleceğimiz''* isimli raporunu sunmuştur. Sürdürülebilir kalkınmanın doğuşunu simgeleyen rapor, kavramın tanıtılmasının yanı sıra çevre kirliliği, silahlanma, enerji kullanımı, doğal kaynakların kullanımı, üretim süreçlerinin plansızlığı, işsizlik, nüfus artışı gibi mevcut ve potansiyel tehditlerin incelenmesini içermiştir. Bir başka ifade ile bugünün ve geleceğin çeşitli faaliyetler ile çevresel, sosyal ve ekonomik konularda tehdit altında olduğunu ve bu tehditlerin sürdürülebilir kalkınma sayesinde önlenebileceğini belirtmiştir (http://www.un-documents.net, Erişim Tarihi: 03.09.2018).

Beş yıl sonra BM tarafından düzenlenen *''Dünya Zirvesi''*, uluslararası düzeyde çevresel konuların işlendiği en büyük konferans olarak günümüze kadar etkinliğini devam ettirmiştir (Egelston, 2013: 3). Konferansta sürdürülebilir kalkınmayı destekleyen ve yönlendirmeye yardımda bulunan *''Gündem 21''*, *''Rio Çevre ve Kalkınma Deklarasyon''*, *''Orman İlkeleri Bildirgesi''*, *''BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi''* ve *''BM Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi''* ne yer verilmiştir (Brandon ve Lombardi, 2005: 5).

Gündem 21: Nüfus kontrolü, adalet, sosyal, ekonomik ve çevresel kaygıların sürdürülebilir kalkınma ile toplum temelli bir yaklaşım sağlanarak ilkelerin belirlenmesini ve eylem planı oluşturulmasını içermiştir (Blewitt, 2008: 18). Eylem planı, yirmibirinci yüzyıla kadar çevre korunma ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi etkileyen her detayda süreçlerin güçlendirilmesini hedeflemiştir (Maunder, 1992: 214).

Rio Çevre ve Kalkınma Deklarasyonu: Deklarasyon ile mevcut ve gelecek nesillerin, doğa ile uyumlu, sağlıklı ve üretken olabilmesi için halk, ulusal ve uluslararası işbirliklerine dikkat çekilmiştir. Yaşam kalitesinde eşitliğin, ihtiyaçların karşılanabilmesi, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere destek, ekosistemi korumak, bilim ve teknoloji alanında bilgi paylaşımları, çevre ile ilgili mevzuatların oluşturulması, kirlilikle ilgili kamusal önlemler, ekonomik büyümelerde uluslararası destek, savaş eylemlerinin engellenmesi ve kadınların sürdürülebilir kalkınmada tam

katılımı gibi sosyal, ekonomik ve çevre temelli konular vurgulanmıştır (http://www.un.org, Erişim Tarihi: 07.10.2018).

Orman İlkeleri Bildirgesi: Ormansızlaşmanın engellenebilmesi için, orman yönetimi, korunması ve sürdürülebilir kullanımı için uluslararası kılavuz niteliğine sahip bir bildiri olarak sunulmuştur (Ed. Honglie ve Zhao, 2009: 115).

BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi: Küresel ısınmanın başlıca etkileyicisi sera gazı önceki yıllarda birçok çalışma ve konferansın ana maddesi olmuştur. Bu sebep ile özellikle sanayileşmiş büyük ülkelerin mevcut emisyon oranının 2000 yılına kadar 1990 yılına ait emisyon oranına düşürülmesini hedefleyen uluslararası bir sözleşme olarak kabul edilmiştir (Pierce ve Jameton, 2004: 15).

BM Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi: Biyolojik çeşitliliğin ve ekosistemlerin yok olmaması, korunması, sürdürülebilir kullanımlarının sağlanması, mevcut ve potansiyel olumsuz etkilerin strateji, plan ve programlar geliştirilerek önlenmesini sağlayan uluslararası bir sözleşme olarak kabul edilmiştir (Rosendal, 2000: 102).

Konferans sonrası BM, çevre ve sürdürülebilir kalkınma sisteminde organizasyonel temeli genişletmek için *''Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu''* nu kurmuştur. Bunun yanı sıra konferansta kabul edilen sözleşmelerin uygulanabilmesi ve vatandaşların verilen kararlara daha fazla katılabilmesi için yeni yolların araştırılması ve uygulanması karar alınmıştır (UNEP ve IISD, 2000: 7-8).

Gelişmeleri takip etmek için 1997 yılında *''Dünya Zirvesi''* düzenlenmiştir (Rogers, Jalal ve Boyd, 2008: 159). Önceki konferansta hazırlanan eylem planlarının uygulanması ve uygulanan projelerin gözlemlenmesi sağlanmıştır (Brandon ve Lombardi, 2005: 45). Bunun yanı sıra her ülkenin *''Yerel Gündem 21''* oluşturması ile sürdürülebilir kalkınma için uygulamaları gerçekleştirmesi gerekliliği vurgulanmıştır (Özmehmet, 2008: 1862).

BM tarafından, 2000 yılında düzenlenen *''Milenyum Zirvesi''*, yoksulluk, açlık, sosyal ve ekonomik eşitsizlik, bulaşıcı hastalıkla, çevresel bozulmalar, cehalet ile küresel olarak mücadele etmek için bir dizi hedefi onaylamıştır. Konferans

sürecinde onaylanan hedeflere 2015 yılına kadar ulaşılmasında katılımcı ülkeler bahsi geçen konular ile ilgili eylem planlarını oluşturmuştur (Bertucci ve Rosenbaum, 2007: 7-10). Sürdürülebilir kalkınma konferansları ile benzerlik gösteren hedefler, çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması, yoksulluk, açlık ve çocuk ölümlerinin engellenmesi, anne sağlığının iyileştirilmesi, bulaşıcı hastalıklar ile mücadele edilmesi, eğitime erişim ve işbirliklerinin sağlanmasını kapsamıştır (Ed. Yülek, 2017: 37).

Sonraki yıllarda *''Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi''*, düzenlenmesi ile 2002 yılına kadar ekonomik, sosyal ve çevresel endişeleri konu alan konferansların, en kapsamlı ve fazla katılımcılı konferansı olmuştur. Dünya Zirvesi'nde hedeflenen eylemlere on yıl geçmesine rağmen ulaşılamama ve bunların yanı sıra çevre ve sürdürülebilirliğin kötüye gittiğine dikkat çekmiştir. Bu sebep ile konferans sonucu *''Johannesburg Uygulama Planı''* nı açıklanmıştır (Ed. Hens ve Nath, 2005: 2-4).

Johannesburg Uygulama Planı: Dünya Zirvesi'nde alınan kararların ve Gündem 21'in tam olarak uygulanmasını, Milenyum Zirvesi gibi uluslararası kabul görmüş kalkınma hedeflerine ulaşmayı, uluslararası işbirliğini güçlendirmeyi ve somut eylem ve önlemlerin alınmasını amaçlamıştır (Strachan, Ayre, McHarry ve Callway, 2005: 3-4).

2012 yılında BM tarafından düzenlenen *''Dünya Zirvesi''*, daha önce yapılan konferanslarda alınan kararların geçerliliğini tekrarlamak, sürdürülebilir kalkınmanın uluslararası hakimiyetini devam ettirmek için gerçekleştirilmiştir. Bunun yanı sıra sürdürülebilir kalkınma ile ilgili katılımların ekonomik durgunluk zamanlarında da devam etmesi için siyasi ve medya ilgisini artırmak ve eylemleri teşvik etmenin önemi vurgulanmıştır (Egelston, 2013: 2-3).

Günümüzde geçerli olan sürdürülebilir kalkınma hedefleri, 2015 yılında BM tarafından düzenlenen *''Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi''* ile 2030 yılı için hedefler oluşturulmuştur. *''Gündem 2030''* olarak ifade edilen ve gelecek onbeş yıl için rehber niteliği taşıyacak olan hedefler sürdürülebilir kalkınmanın üç boyutu ile dengeli ve entegre bir biçimde, insan merkezli hedefler açıklamıştır. Bunun yanı sıra

önceki konferanslarda karar verilen hedeflerin ele alınması ve ulaşılmasını amaçlamıştır (United Nations, 2016: 2).

1.1.2. İlkeleri

BM tarafından 1992 yılında düzenlenen *''Dünya Zirvesi''*, *''Rio Çevre ve Kalkınma Deklerasyonu''* ile sürdürülebilir kalkınma kavramının uygulanmasında dayandığı temel ilkeleri açıklamaktadır (Ed. Yülek, 2017: 141). Herkesin çıkarlarına saygılı, çevresel ve kalkınma faktörlerinin bir bütün olarak düşünülmesi ile ulusal ve uluslararası uygulamaların sahip olması gereken ilkeler (http://www.unesco.org, Erişim Tarihi: 12.12.2018);

- İnsanların doğa ile uyumlu, sağlıklı ve üretken yaşaması,
- Ülkelerin doğal kaynak kullanımında, oluşturdukları çevre ve kalkınma stratejileri ile devam etmesi,
- Kalkınmanın mevcut ve gelecek kuşakların ihtiyaçları düşünülerek devam etmesi,
- Kalkınmanın çevre korunması ile birlikte sağlanması,
- İnsanların temel ihtiyaçlarının eşit bir şekilde karşılanması ve yoksulluk ile mücadele edilmesinde işbirliklerin sağlanması,
- Çevre korunmasının küresel düşünülmesi ile az gelişmiş ülkelerin çevre sorunlarının öncelikli olarak çözümlenmesi,
- Tüm ekosistemlerin yaşamını devam ettirmesi ve korunması için işbirliklerinin sağlanması,
- Sürdürülebilir üretim ve tüketim modellerinin artmasını sağlayacak politikaların oluşturulması,
- Bilim ve teknolojinin gelişmesi için işbirlikleri ile bilgi alışverişinin güçlendirilmesi,
- Tüm insanların ulusal düzeyde, tehlikeli madde ve faaliyetler dahil çevresel bilgilere erişiminin ve karar alma süreçlerine katılımlarının sağlanması,

- Ülkelerin mevcut ekonomik ve sosyal koşullarına uygun çevre politikalarının oluşturması,
- Çevresel sorunların önlenmesinde uluslararası işbirlikleri ile belirlenen ekonomik sistemlerin teşvik edilmesi,
- Çevre kirliliği ve atıkların yönetilmesinde ulusal ve uluslararası yasaların geliştirilmesi,
- Ülkelerin yoğun olumsuz etkilere sebep olacak faaliyet veya maddelerinin diğer ülkelere ulaşımının engellenmesi için işbirliklerinin sağlanması,
- Ülkeler mevcut durumlarına göre küresel düzeyde çevresel sorunların önlenmesinde sorumluluk üstlenmesi,
- Ulusal düzeyde tüm yönetim birimlerinin çevre kirliliğinde ekonomik araçların kullanılmasını teşvik etmesi,
- Tüm faaliyetler gerçekleştirilmeden önce çevresel etki değerlendirmesinden geçmesi,
- Uluslararası işbirlikleri ile yaşanabilecek doğal afetlerde veya acil durumlarda diğer ülkelerin bilgilendirilmesi veya yardım edilmesi,
- Uluslararası etkilere sahip olabilecek tüm faaliyetler hakkında diğer uluslara bilgilendirilmenin sağlanması ve karar sürecinde danışılması,
- Kadınların sürdürülebilir kalkınma için uygulanan tüm faaliyetlere katılımının sağlanması,
- Gençlerin cesareti, yaratıcılığı ve ideallerinin sürdürülebilir kalkınma için küresel düzeyde ortaklıklar ile harekete geçirilmesi,
- Ülkelerin, yerel halkların sahip olduğu kültür, kimlik ve çıkarlarına saygı duyması ve bu çerçevede sürdürülebilir kalkınmaya katılımlarının sağlanması,
- Baskı altındaki insanların veya doğal kaynakların, mevcut hallerinin değişmesi ve baskının ortadan kaldırılması,
- Sürdürülebilir kalkınmayı engelleme özelliğine sahip savaşların önlenmesi için uluslararası işbirliklerinin artması,
- Çevre, kalkınma ve barış konularının birbirine bağlı olduğunun kabul edilmesi ve bu çerçevede hareket edilmesi,

- Çevresel anlaşmazlıkların tümünün barışçıl yöntemler ile çözümlenmesi,
- Deklerasyonda yer alan tüm ilkelerin yerine getirilmesi için uluslararası işbirliklerinin geliştirilmesi ve güçlendirilmesi olarak ifade edilmektedir.

1.1.3. Boyutları

Kavramın doğuşu ile gerçekleştirilen konferans ve toplantılarda temel olarak belirtilen ilkeler, ulusal ve uluslararası alınacak karar, politika ve uygulamaların da temelini oluşturması gereken boyutların içeriğini belirtmektedir (Gönenç Güler, 1998: 92). Sürdürülebilir kalkınma kavramı, ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarının entegre bir biçimde planlanması ve yönetilmesi ile oluşmaktadır (Ed. Lee, Holland ve McNeil, 2000: 85). Mevcut ve uzun vadede karşılaşılacak güçlüklere cevap verebilmek için boyutların dengeli entegrasyonunun ve koordinasyonunun ağlanması gerekmektedir (United Nations, 2012: 14). Bunların yanı sıra boyutların mevcut durumları dönüşüm sağlayarak uzun vadede sürdürülebilir özelliğe sahip olabilmesi de kavram için önemli bir başka gereklilik olarak açıklanmaktadır (Ed. Çeken, 2016: 58).

1.1.3.1. Çevresel Boyut

Endüstri devrimi ile yükselişe geçen bilim ve teknoloji insanların günlük hayatta kullanımına sunulan birçok kimyasal maddenin üretilmesini de sağlamıştır. Plastik, kauçuk, sabun, deterjan, gübre, boya, pestisit ve kozmetik ürünler insan ve çevresel faktörlerin tümüne vermiş olduğu zararlar anlaşılamadan yaygın olarak kullanılmış ve yenileri üretilmiştir (Golding, 2017: 90). Fabrikaların üretimde suya ihtiyaç duyması tüketimi ve üretim sonrasında zehirli atıkların karışmasına sebep olmuştur (Golding, 2017: 28). Artan nüfus, ihtiyaçların karşılanması için artan üretim, hayvan yetiştirilmesi, arazi kullanımı, doğal kaynakların tüketimi, kentleşme,

aşırı avlanma ve kimyasal atıklar gibi insani tüm faaliyetler ham madde için çevreyi kullanmıştır. Bu sebep ile sosyal ve ekonomik boyutlarıyla çevrenin etkileşimi sürdürülebilir kalkınmanın temel boyutları arasında yer almasını sağlamıştır (Sachs, 2015: 456- 459).

Çevresel boyutu, mevcut ekonomik ve sosyal kalkınma faaliyetleri esnasında biyolojik çeşitlilik, atmosfer ve diğer tüm insan yaşamı için önemli ekosistemlerin mevcut durumlara adapte olması, korunması ve geliştirilmesini içermektedir (Özçağ ve Hotunluoğlu, 2015: 310). Mevcut üretim, tüketim ve yatırım sistemlerinin sonucu başta küresel ısınma gibi çevresel problemlerin yaşanmasına sebep olmaktadır (Mahtaney, 2013: 8). Enerji ve kimyasallar gibi yüksek kirliliğe sebep olan üretim ve tüketim döngüsü doğrudan ve dolaylı olarak çevre ve doğal kaynakları içermektedir. Bu sebep ile çevresel değerlerin hem kirlilik kontrolü ile ilgili yatırımlar hem de üretim ve tüketim döngüsünde dikkate alınmaktadır (Ed. Hale ve Lachowicz, 2002: 50-51).

Olumsuz etkilerin azaltılması ve çevresel iyileştirmenin sağlanması için ulusal ve uluslararası çevre politikalarının oluşturulmasına ve verimli uygulamalara ihtiyaç duyulmaktadır. Son yıllarda ekonomik araçlar ile çevre politikalarının desteklenmesi önem kazanmaktadır (Toprak, 2006: 165). Sanayi ve ticari faaliyetlerin çevresel etkilerinin azaltılabilmesi aynı zamanda işletmelerin de hayatta kalabilmesi için politikalar ve programlar geliştirilmektedir (Ed. Hale ve Lachowicz, 2002: 65).

Uluslararası ortak kararlar ile ekosistemlerin korunması ve çevre sürdürülebilirliğinin sağlanması için karşılıklı anlaşma ve uygulamaların devam etmesini sağlayan küresel çevre gündemleri güçlendirilmesi gerekliliği gerçekleşen toplantılar ile yinelenmektedir (United Nations, 2012: 17). Biyolojik çeşitlilik, biyoteknoloji, iklim değişikliği, çölleşme, canlı ekosistemlerinin korunması, avlanma, kimyasal atıklar, ulaşımda atıkların önlenmesi, sulak alanların korunması gibi konuları kapsayan uluslararası anlaşmalar kabul edilerek, bu anlaşmalar doğrultusunda politika ve uygulamaların yapılmasını sağlamaktadır (https://sustainabledevelopment.un.org, Erişim Tarihi: 08.12.2018).

1.1.3.2. Ekonomik Boyut

Ekonomik büyüme ve üretim, ulusal ekonomi ve sosyal kazanımlar sağlamasının yanı sıra çevresel sorunların oluşmasına sebep olmaktadır (OECD, 1998: 71). Sorunların oluşması uzun vadede kalkınmayı engelleyici, sermaye dağıtımı ve kullanımında olumsuz etkilere sebep olabilmektedir. Bu sebep ile ülkeler ekonomik faaliyetlerinde sürdürülebilirliği ve kalkınmayı sağlayabilmek için sürdürülebilir kalkınma kavramına ihtiyaç duymaktadır (Mahtaney, 2013: 23). Ekonomik olarak sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için üretim ve tüketim faaliyetlerinin sanayi ve çevresel faktörlere zarar vermeden devam edebilmesi gerekmektedir (Tıraş, 2012: 61). Kavramın ekonomik boyutu, kalkınma sağlanırken çevrenin deformasyona uğramaması için çevreye duyarlı planlama ve faaliyetlerin gerçekleştirilmesini, çevresel faktörlerin yenilenmek için ihtiyacı olan sürenin sağlanması ve kirliliğe sebep olmamak için benimsenmesi gereken ilkeleri kapsamaktadır (Kuşat, 2013: 4898).

Aralarında *''Dünya Ticaret Örgütü''* ve *''Sürdürülebilir Kalkınma için İş Konseyi''* gibi ulusalararası etkilere sahip topluluklar iş hayatının her adımında sürdürülebilir kalkınma ile uyumlu hareket etmesini hedeflemektedir (https://www.wbcsd.org, Erişim Tarihi: 05.10.2018). Yirmibirinci yüzyılın başında birçok ülkede gerçekleşen ekonomik krizler, BM tarafından düzenlenen tüm konferanslar dahil olmak üzere, ulusal ve uluslararası toplantılarda *''yeşil ekonomi''* kavramına dikkat çekmektedir (Abdıraımov, 2016: 30).

Yeşil ekonomi, ekonominin sürdürülebilir kalkınmayı destekleyici olabilmesi, yoksulluğu engelleyebilmesi, istihdam gibi sosyal faktörleri ile olumlu sonuçları barındıran önemli bir araç olarak görülmektedir (United Nations, 2012: 10). Ekonomik faaliyetlerin çevreye ve çevrenin barındırdığı tüm ekosistemlere verdiği zararı en aza indiren, çevreyle uyumlu üretim ve tüketimi içermektedir (Ed. Aşıcı ve Şahin, 2012: 24). Düşük karbonlu, doğal sermayenin korunması ve verimli kullanımı kavramın gelişmesinde önemli rol oynamaktadır (Ed. Filho, Pociovalisteanu ve Al-Amin, 2017: 323). Ekonomik kalkınma karşıtı bir yaklaşımı içermeyen kavram,

kalkınma esnasında temeli karbon salınımına ihtiyaç duyan sektörlerin yenilenebilir enerji ile faaliyetlerine devam etmesini, emek-yoğun sektörlerin ön plana çıkmasını hedeflemektedir. Ulusların yatırım ve teşvikleri ile uzun vadede yeşil ekonominin benimsenmesi ekonomik ve çevre konularında ivme kazanmasını sağlamaktadır (Ed. Aşıcı ve Şahin, 2012: 48). Politikalar aracılığıyla desteklenen yeşil ekonomi yatırım ve teşvikleri sürdürülebilir kalkınmanın sosyal boyutu için de fayda sağlamaktadır. Yeşil ekonomi politikalarının sahip olması gereken ilkeler Birleşmiş Milletler tarafından (United Nations, 2012: 11);

- Uluslararası hukuka uygun olması,
- Doğal kaynakları koruması,
- Hükümet, sivil toplum kuruluşları ve her düzey işletme tarafından desteklenmesi,
- Mevcut durumları, özel durumlara sahip ülkelere göre daha iyi olan ülkelerin finans ve teknoloji dahil ekonomik kalkınma desteği sağlaması,
- İnsanlar arasında eşit teşvik, fırsat ve fayda sağlaması,
- Uluslararası işbirlikleri ile ticari ve çevre sorunlarında ortak karar alınması, ayrımcılığın ve kısıtlamaların ortadan kaldırılmasına destek olması,
- Küresel düzeyde teknolojik eşitliğinin sağlanması ve teknolojik bağımlılığının azaltılması,
- Çeşitliliğe sahip halklarda kimlik ve kültür ayrımı yapılmaksızın hoşgörü ile çıkarlarının, kültürel miras ve geleneksel bilgilerinin ve ekonomik anlamda olumsuzluk sağlayacak uygulamalara karşı korumayı sağlaması,
- Küçük ve orta ölçekli her türlü işletmenin ve işçilerin refahlarının artması ve geçim kaynaklarının iyileştirilmesi için desteklemesi,
- Cinsiyet eşitsizliğinin ortadan kaldırılması ve eşitsizlikten doğan kaygıları çözümlenmesine desteklemesi,
- Sürdürülebilir üretim ve tüketim faaliyetlerinin teşvik edilmesi,
- Yoksulluk ve eşitsizliğin ortadan kaldırılması için kapsayıcı ve verimli kalkınma faaliyetlerinin sürdürülmesini sağlayan, olarak belirtilmektedir.

1.1.3.3. Sosyal Boyutu

Sürdürülebilir kalkınmanın sosyal boyutu, ekonomik ve çevresel kalkınmaya olan etkisi ile eğitim, kültür, sağlık ve eşitlik gibi insani sosyal unsurların da eş zamanlı kalkınmayı amaçlamaktadır (Özçağ ve Hotunluoğlu, 2015: 310). Stockholm Konferans'ından itibaren insan faktörünün iyileştirilmesinin çevre ve ekonomi üzerindeki olumlu etkilerine değinilmektedir. Irkçılık, sömürgecilik gibi baskı türlerinin ortadan kaldırılması, özgür, eşit, temel insani hak ve ihtiyaçlarının karşılanması, sosyal ve ekonomik kalkınma için uygun yaşam ve çalışma koşullarının oluşturulması sürdürülebilir kalkınmanın sosyal boyutunun odak noktasını ifade etmektedir (United Nations, 1973: 4, United Nations, 1987: 40, United Nations, 1992: 1-2, United Nations, 2000: 2, United Nations, 2002: 2-3, United Nations, 2012: 32).

Çevre ve ekonomiye etkisi ile dünya nüfusunun artışı üretim ve tüketim süreçlerinde değişim sağlamasına sebep olmaktadır. Artan nüfus, ihtiyaçların artmasına dolayısıyla doğal kaynakların ve çevrenin kullanımını da etkilediği için insan sürdürülebilir kalkınmada önemli aktörlerden biridir (OECD, 1998: 71). Küresel düzeyde düşünme ve hareket edilmesi gerekliliğine dayanan sürdürülebilir kalkınma kavramı, sosyal boyutunda yoksulluk problemine de odaklanmaktadır. Zengin ve yoksul toplumlar arasındaki uçurum, birçok yoksul halkın temel sağlık hizmetine dahi ulaşım sağlayamamasının yanı sıra iki farklı toplum arasındaki eşitsizliğin sosyal ilişkilere yansıması, yoksulluğun sosyal boyutta önemli olmasının sebebi olarak belirtilmektedir. Yoksul toplumların yaşam kalitelerini artırmak ve yoksulluğu engellemek için çalışmaları da içermektedir (Sachs, 2015: 134-135). Ekonomik ve çevresel faktörler ile sosyal ilişkilerin etkileşimi, sosyal ve çalışma hayatında da sürdürülebilirliğin sağlanması için odaklanmaktadır (Ed. Hessle, 2014: 2). Sosyal yeni ilişkiler veya mevcut ilişkilerin düzenlenmesini sağlamak için kurum ve kuruluşlar gibi çeşitli aktörler ile bütünsel bir yaklaşım sunmaktadır (Egelston, 2013: 2). İnsan faktörünün çevre ile olan ilişkisi sağlıklı nesiller için de önem taşımaktadır. Sağlıksız konut oluşumları, trafik düzeni, yetersiz beslenme, su ve hava

kirliliği gibi insan çevresinin sahip olduğu tüm faktörlerin doğrudan veya dolaylı hastalık yaratıcı etkisi iyileştirilmesini gerektirmektedir (Akdur, 2005: 24).

Özet ile sürdürülebilir kalkınmanın sosyal boyutu, yoksulluğun engellenmesi, eğitim, sağlık ihtiyaçlarına eşit bir şekilde erişilmesini sağlamaktadır. İşbirliklerinin sağlanması ile teknoloji, bilim ve örgütlerin süreç yeniliklerine sahip olması için teşviklerin yaratılmasını içermektedir (Mahtaney, 2013: 154).

1.1.4. Hedefleri

2015 yılında gerçekleştirilen BM Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi, 2030 yılına kadar sürdürülebilir kalkınma için gerçekleştirilmesi istenilen hedefleri *''2030 Gündemi''* olarak açıklamıştır. 169 hedefin 17 ana hedef başlığı altında açıklandığı maddelerin içeriği (United Nations, 2016: 14-30);

1. 2030 yılına kadar, tüm ülkelerin, yoksul ve savunmasız insan oranlarını en az yarıya indirmesi, ekonomik, sosyal ve doğal kaynaklara erişim ve söz hakkı sahibi olmaları için politika, eylem ve yatırımların gerçekleştirilmesi,
2. 2030 yılına kadar tüm insanların yetersiz beslenmesinin engellenmesi ve besleyici gıdalara erişimin sağlanması, gıda üretim ve tüketimin sürdürülebilirliği için üreticilere arazi erişimi, yönetimi, bilgi, finans ve pazar yaratma konularında tarım uygulamalarının geliştirilmesi, tohum ve bitki bankalarının oluşturulması, hayvan biyoçeşitliliğinin korunması ve genetik bilgi paylaşımlarının uluslararası işbirliği ile güçlendirmesi,
3. 2030 yılına kadar, bulaşıcı ve bulaşıcı olmayan hastalıklar, anne ve yeni doğan ölümleri, madde bağımlılığı ve kazalar ile gerçekleşen sağlık kayıplarının veya ölümlerin önlemesi, tedavi için mücadelenin güçlendirilmesi, aile planlaması ile ilgili bilgi ve eğitim uygulamaları, ilaç ve temel sağlık hizmetlerine eşit erişim imkanını finanse etmek ve tüm dünya da sağlık kapasitelerinin güçlendirmesi için teknoloji, bilgi, eğitim, araştırma ve finans desteği için işbirliklerinin oluşturulması,

4. 2030 yılına kadar, cinsiyet, ırk veya engel ayrımı yapılmadan, tüm kız ve erkek çocuklarının okul öncesi, ilk ve orta okul eğitimine erişim ve tamamlama imkanı sağlanması, yetişkin kadın ve erkekler için kaliteli, uygun fiyatlı ve erişilebilir yüksek öğrenim imkanı sağlanması, sürdürülebilir kalkınma, insan hakları, eşitlik, barış ve şiddet karşıtı konularında bilgi ve beceri edinilmesinin sağlanması, eğitim tesislerinin insanların mevcut fiziki ve ruhsal durumları göz önünde bulundurularak düzenlenmesi ve geliştirilmesi, okuryazar oranının yükselmesi ve bunun için mevcut burs olanaklarının ulusal ve uluslararası işbirlikleri ile geliştirilmesi,
5. Kız çocukları ve kadınlara karşı her türlü cinsiyet ayrımcılığını, şiddeti, cinsel, ticari ve diğer sömürü türlerini, istekleri dışı gerçekleşen evlilik ve kadın sünneti gibi ruhsal ve fiziksel sağlığı olumsuz etkileyecek durumların ortadan kaldırılması, kamu hizmeti, sosyal koruma politikaları ve ücretsiz bakım evlerinin sağlanması, kadınların politika, ekonomi ve kamusal alanlara etkin ve eşit erişim, katılım ve hakların yasalar ile sağlanması, bilgi ve eğitim için teknolojik teşviğin sağlanması için politikaların oluşturulması ve uygulanması,
6. 2030 yılına kadar tüm insanların içme suyuna yeterli ve eşit erişiminin sağlanması, atık salınımının azaltılması ve arıtılmış su oranının artırılması, su kaynakları ve su kaynağı sağlayan ekosistemlerin ulusal ve uluslararası işbirliği ile korunması ve verimli yönetimin sağlanması, az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelere geri dönüşüm, atık su arıtımı ve su verimliliği gibi konularda bilgi ve teknoloji programları ile destek olunması,
7. 2030 yılına kadar yenilenebilir enerji araştırma, geliştirme ve teknolojisinin paylaşımı hakkında uluslararası işbirliği ve yatırım teşviklerin sağlanması, yenilenebilir enerji oranının kullanılan enerji çeşitlerinde büyük çoğunluğa sahip olmasının sağlanması, güvenilir, modern ve ekonomik enerjiye erişimin eşit erişim imkanın sağlanması, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere yenilenebilir enerji uygulamaları için uluslararası desteğin sağlanması,
8. 2030 yılına kadar ülkelerin mevcut durumlarına bağlı olmakla birlikte gayrisafi yurtiçi hasıla artımlarının yılda en az %7 oranında olması, yüksek ekonomik verimlilik için sektörel çeşitliliğe, girişimciliğe ve yeniliklere

teknolojik iyileştirme desteği ve üretim teşviklerinin sağlanması, işletmeler için ekonomik büyümelerini sağlayacak politikaların oluşturulması, yerel ve kültürel ürünlerin ön plana çıkarak olumlu istihdam ve ekonomik etkileri ile sürdürülebilir turizm için teşvik politikalarının oluşturulması, tüm kadın ve erkeklerin eşit çalışma şartları, çalışma hakları ve iş güvenliği ile verimli istihdamın sağlanması, modern kölelik, insan kaçakçılığı ve çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılması, finansal kurumların hizmet erişimi ve kapasitelerinin genişletilmesi, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için ticaret desteği sağlama ve uluslararası istihdam işbirliklerinin sağlanması ve uygulanması,

9. 2030 yılına kadar bilimsel araştırmaların daha fazla desteklenerek sanayi sektörünün verimliliğinin artırılması, kaynak verimliliği sağlayan, çevreye duyarlı ve temiz enerji tüketimi ile çalışan teknoloji ve sanayi sistemlerinin benimsenmesi ve geliştirilmesi ile ulusal ve uluslararası, altyapı ve iyileştirme sanayilerinin sürdürülebilir hale getirilmesi, kaliteli ve güvenli altyapı gelişimlerinin sağlanması, küçük ölçekli ve girişimlerin finans ve pazarlara entegrasyonu için desteğin sağlanması, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin altyapı ve ürün çeşitliliklerinin gelişimlerine destek sağlamak için finans, teknolojik ve bilgi işbirliklerinin uluslararası düzeyle oluşturulması,
10. 2030 yılına kadar tüm insanların eşit bir şekilde sosyal, ekonomik ve politik katılımlarının sağlanması için politika ve uygulamaların oluşturulması, insanların en az %40 oranındaki kısmının gelir büyümesinin ve bu büyümenin devam etmesinin sağlanması, daha etkin, meşru ve hesap verebilir kuruluşların özendirilmesi ve özellikle uluslararası finans kuruluşlarının şeffaflık ilkesini benimsemesi ve düzenlemelerin yapılması, güvenli, düzenli, planlanmış ve iyi yönetilen göç politikalarının oluşturulması ve uygulanması, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin hedeflere ulaşması için uluslararası işbirlikleri ile destek sağlanması,
11. 2030 yılına kadar yeterli, güvenli, uygun fiyatlı ve temel hizmetlere erişim sağlayan konutların geliştirilmesi ve etkili yönetimin gerçekleştirilmesi, yaşanması olası doğal veya insani felaketlerin can, mal, ekonomi ve çevre için olumsuz etkiler ile sonlanmaması için önlemlerin alınması, yeterli,

güvenli, uygun fiyatlı ve temel hizmetlere erişim sağlayan ulaşım sistemlerinin geliştirilmesi ve özellikle toplu taşıma sistemlerinde özel durumlara sahip insanların göz önünde bulundurulması, atık yönetimine önem verilmesi, kentleşmenin çevre üzerindeki olumsuz etkilerinin azaltılması, tüm insanlar için özel durumları göz önünde bulundurularak yeşil kamusal alanların geliştirilmesi ve erişilebilirliğin sağlanması, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere konut geliştirme süreçlerinde gerekli mali ve teknik destekler dahil olarak uluslararası işbirliği sağlanması, kültürel ve doğal mirasların korunması,

12. 2030 yılına kadar tüm insanların sürdürülebilir kalkınma ve yaşam hakkında farkındalığının oluşturulması için politika ve uygulamaların oluşturulması ve teşvik edici özeliklere içermesi, işletmelerin sürdürülebilir kalkınma hedeflerini kurumsal sistemleri ile entegre bir hal almasını sağlaması, doğal kaynakların sürdürülebilirliği için verimli kullanım uygulamalarının oluşturulması ve yönetilmesi, sürdürülebilir üretim ve tüketimin her alanda benimsenmesi, hasat, üretim ve tedarik süreçlerinde gıda kayıp ve atıklarının önlenmesi, tüm atıkların çevre üzerindeki olumsuz etkilerini azaltma ve geri dönüşümü içeren atık yönetiminin uygulanması, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin sürdürülebilir üretim, tüketim ve atık yönetimi hedeflerine ulaşabilmesi için uluslararası işbirliklerinin sağlanarak desteklenmesi,
13. 2030 yılına kadar iklim değişikliğini önlemek için politika, strateji, planlama ve uygulamaların geliştirilmesi, farkındalığı artırmak için gerekli eğitimin verilmesi ve konu ile ilgili insan ve kurumsal kapasitenin geliştirilmesi, iklim değişikliğini önleyici plan ve uygulamaların desteklenmesi ve finans desteğinin sağlanması,
14. 2030 yılına kadar ulusal ve uluslararası politikalar ile deniz, okyanus ve kıyıların en az %10 oranında koruma altına alınması, ekosistemlerinin zarar görmemesi, kirliliğin azaltılması, sağlıklı ve verimli olabilmesi için yönetim ve uygulamaların gerçekleşmesi, yasadışı avlanma, aşırı hasat ve rapor edilmemiş balıkçılık uygulamalarının son bulması, deniz, okyanus ve kıyıların biyoçeşitliliğin zarar görmemesi için uluslararası kabul edilen anlaşma ve uygulamaların devamlılığının sağlanması, az gelişmiş ve

gelişmekte olan ülkelerin belirtilen hedefler, su ürünü yetiştiriciliği, balıkçılık ve turizm alanlarında sürdürülebilirliği sağlaması için uluslararası işbirlikleri ile destek ve fırsatların sağlanması,

15. 2030 yılına kadar orman ve dağ gibi karasal ekosistemlerin arazi bozulması, çölleşme ve biyoçeşitliliğinin kayba uğramaması için mücadele, koruma, yönetim, restorasyon, sürdürülebilir kullanımı ve ağaçlandırma faaliyetlerinin teşvik edilmesi ve uygulanması, tehdit altındaki hayvan ve bitki türlerinin yok olmaması için doğal yaşam alanlarının korunmasını içeren uygulamaların ve ticari kullanımı ve kaçakçılığının ortadan kaldırılması için önlemlerin alınması,
16. 2030 yılına kadar insanların şiddete maruz kalması ve şiddet sonucu ölüm oranlarının azaltılması, özellikle çocukların şiddet, istismar ve ticareti konularında kesin sona ulaşılması, hukukun üstünlüğünün benimsenmesi, herkesin adalete eşit erişimlerin sağlanması ve mevzuatların ulaşılabilir özelliğe sahip olması için düzenlemelerin gerçekleştirilmesi, duyarlı, kapsayıcı, katılımcı, bir arada karar almayı sağlayan ve eşitliği teşvik eden uygulamaların geliştirilmesi, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin ulusal ve uluslararası yönetişimde hedeflere ulaşabilmesi için işbirlikleri ile desteklenmesi, yasadışı para ve silah akışı, organize suç, şiddet, terör, yolsuzluk ve şiddetin engellenmesi için ulusal ve uluslararası düzeyde işbirliklerinin sağlanması,
17. 2030 yılına kadar hedeflere ulaşmak için uluslararası işbirliklerin ve uygulama araçlarının geliştirilmesinde ülkelerin mevcut durumları göz önünde bulundurularak planlanan ve yönetilen vergi sistemleri, gayfi safi milli gelir hedeflerinin belirlenmesi, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere ek mali desteğin sağlanması, ulusal ve uluslararası borçlanmaların azaltılması için yeniden yapılandırılma teşviğinin ve yardımların sağlanması, uluslararası işbirlikleri ile bilim, teknoloji ve inovasyon gelişim, kapasite, işlev ve erişiminin kolaylaştırılması için uygulamaların sağlanması, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin çevreye duyarlı teknolojilere ulaşımını ve yayılmasını sağlamak için teşviklerin oluşturulması hedeflenmektedir.

1.1.5. Türkiye'de Sürdürülebilir Kalkınma

Türkiye, ekonomik kalkınma faaliyetleri sonucu çevre sorunları yaşayan ülkelere, sanayileşme ve kentleşme sürecinden dolayı daha geç dahil olmuştur. Bununla beraber uluslararası düzeyde çevre sorunlarının ele alındığı 1970'li yıllarda, Türkiye'de 1973 yılından itibaren çevre politikaları oluşturulmaya başlanmıştır (Sarıçoban ve Yıldırım, 2015: 13).

Türkiye'de ulusal ölçekli, Stockholm Konferansı ve BM Çevre Programı uygulamalarının etkilerine sahip ilk kirliliği azaltmaya yönelik çevre politikaları *Üçüncü Kalkınma Planı*'nda olduğu görülmektedir. *''Dördüncü Kalkınma Planı''*'nda da benzer politikaların görülmesinin yanı sıra *''Beşinci Kalkınma Planı''*'nda sürdürülebilir kalkınma kavramına en yakın, çevre kirliliğinin azaltılması, önlenmesi ve gelecek kuşaklara aktarımı ile ilgili ifadeler bulunmaktadır. Sürdürülebilir kalkınma kavramının benimsenmesi ise *''Altıncı Kalkınma Planı''*'nda görülmektedir. Bir sonraki kalkınma planında ise diğer kalkınma planlarından daha geniş bir çerçeve ile sürdürülebilir kalkınma politikalarına, uluslararası anlaşmalara ve *''Avrupa Birliği (AB)''* çevre standartlarına dikkat çeken, çevre koruma ve geliştirme ile ilgili düzenlemeler yer almaktadır (Akdur, 2005: 135). Bunun yanı sıra sürdürülebilir kalkınma kavramına uygun çevre, sosyal ve ekonomik politikaların entegrasyonu dikkat çekmektedir. Eşit, özgür, refah ve gelir seviyesinin yükselmesi, verimli istihdam, sanayileşme, teknoloji, eğitim, kültür, güvenlik, sağlık hizmetleri ve çevrenin korunması konularına değinerek sürdürülebilir bir büyüme amaçlanmaktadır (http://www.sbb.gov.tr, Erişim Tarihi: 15.10.2018). *''Sekizinci Kalkınma Planı''*, önceki kalkınma planları ile aynı amaçları barındırmasının yanı sıra 2001-2023 yılını kapsayan uzun vadeli kalkınmanın amaçlarını da açıklamaktadır. Bu amaçlarda da sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin varlığından söz etmek mümkündür. Belirlenen amaçlar; dünyada yaşanan ekonomik ve sosyal değişime katılım ile sosyal, ekonomik ve çevre konularında olumlu gelişmelerin kaydedilmesini ve yapısal dönüşümün sağlanmasını içermektedir (http://www.sbb.gov.tr, Erişim Tarihi: 15.10.2018). *''Dokuzuncu Kalkınma*

Planı''nda belirlenen amaçlar da sürdürülebilir kalkınma kavramı temelli olarak, ekonomik ve sosyal yapının gelişiminde bütüncül yaklaşım ile katılımcı, demokratik, insan temelli, şeffaf, verimli ve hesap verebilir sosyal gelişim, kamu hizmetleri ve yönetim, kaynak kısıtlılığına uygun politikalar, doğal ve kültürel çevrenin güçlendirilmesi ve korunması ile gelecek nesillere miras bırakılmasını içermektedir (http://www.sbb.gov.tr, Erişim Tarihi: 15.10.2018). 2007-2013 yıllarını kapsayan Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda ise 2023 yılı için uzun vadeli olan kalkınma planı amaçlarına bağlı kalınması ile (Kalkınma Bakanlığı, 2013: 27-28);

- Sürdürülebilir ekonomik kalkınmanın gerçekleşmesi için, yoksulluk ve gelir dağılımı eşitsizliğinin çözümlenmesi, enflasyon ve işsizlik oranlarının düşürülmesi, sermaye, sanayi, tasarruf, yatırım ve üretim faktörlerinde yenilikçi özelliklerin bilim ve teknoloji gelişimleri ile desteklenmesi,
- Sürdürülebilir sosyal kalkınmanın gerçekleşmesi için, özgür, sağlıklı, güvenli ve yaşam kalitesinin yükselmesine etki edecek sosyal ortamların oluşturulması, insan hak ve özgürlüklerin adil hukuk sistemi ile güvence altına alınması, hukuk sisteminin eşit ve ulaşılabilir olması, toplumsal refahın arttırılması, gelecek nesiller düşünülerek sürdürülebilir kalkınma kavramı ile ilgili farkındalığın yaratılması, etkili nüfus, sağlık ve eğitim politikaları oluşturulması, bilgi ve iletişim teknolojileri ile kullanım desteğinin yanı sıra araştırma ve üretim desteğinin sağlanması,
- Sürdürülebilir çevresel kalkınmanın gerçekleşmesi için, insani yaşam alanlarının yaşam kalitesi ve standartlarının yükselmesini hedefleyen bölgelerin koşul ve niteliklerine uygun ulaştırma, lojistik ve iletişim altyapısı ve erişilebilir kamu hizmetleri gibi kalkınmayı olumlu yönde etkileyecek maddeleri içermektedir.

Kalkınma planlarının yanı sıra Dünya Zirvesi, Türkiye'nin de küresel düzeyde kabul edilen kararlar doğrultusunda eylem planı olan Gündem 21'in benimsenmesini sağlamıştır. Yerel sürdürülebilir kalkınma için çözüm odaklı, uzun vadeli stratejik planların hazırlanması ve uygulanmasını sağlaması için geleceğe yönelik vizyonun belirlenmesini gerektirmektedir. Yerel Gündem 21, şehirlerin

mevcut koşulları, değerleri ve önceliklerinin, iyileştirilmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için yöntemlerin geliştirilmesini içermektedir (http://www.mfa.gov.tr, Erişim Tarihi: 17.10.2018).

Temel insan ihtiyaçlarının karşılanması, yaşam kalitesinin iyileştirilmesi ve güvenli bir geleceğin sağlanmasında önemli rol oynayan Yerel Gündem 21, çeşitli katılımcı, mekanizma ve yerel ortaklıkların oluşturulması ile sürdürülebilir kalkınmanın uygulanması için başlangıç adımı olarak görülmektedir (http://arsiv.uclg-mewa.org, Erişim Tarihi: 25.12.2018).

Türkiye, Yerel Gündem 21 planları, tüm yerel yönetim ve yerel halk katılımı ile gelişimine devam etmektedir. Uluslararası konferanslarda alınan kararlar ile güçlenme ve katılımı artan projeler, özellikle kadınlar ve gençlerin sürdürülebilir kalkınmada olan etkisini artırmak için katılımlarını yoğunlaştırmaya yönelik uygulamaları oluşturmaktadır (Ed. Ökmen ve Görmez, 2009: 116).

1.2.Sürdürülebilir Turizm

Onyedinci yüzyılda Fransızca temelli *tour yapan/yapmak* ve *tourist* kelimelerinin doğması ile modern anlamda turist, tur ve turizm kavramları oluşmaya başlamıştır (Bayer, 1992: 3). Kavram, sanayi devrimi sonrası buharlı gemiler, tren yolları ve hava yolunun gelişmesi ile ivme kazanmıştır. Teknoloji ve ulaşımda gerçekleşen gelişmeler uzak bölgeleri ziyaret etme motivasyonunu da oluşturmuştur (Ed. McCool ve Bosak, 2016: 16). Birinci Dünya Savaşı sonrası teknoloji ve sosyal hayatta gelişmeler devam etmiştir. Teknik gelişmeler ve ulaşım için artan yatırımlar, ücretli tatil sürelerinin uzatılması, çeşitli eğlence etkinliklerinin oluşması, kamp, karavancılık ve gençlik yurtlarının yayılması ile turizm kavramı gelişmeye devam etmiştir (Lickorish ve Jenkins, 1997: 12). Yeni bir pazar oluşumu sağlanmış, toplu seyahatlerin, tur acentelerinin ve tur operatörlerinin oluşmasına sebep olmuştur. Aynı dönem, modern turizm pazarlamasında halen kullanılan tanıtımlar, organize turlar,

seyahat paketleri, posterler ve broşürler gibi yöntemler geliştirilmiştir. (Lickorish ve Jenkins, 1997: 11).

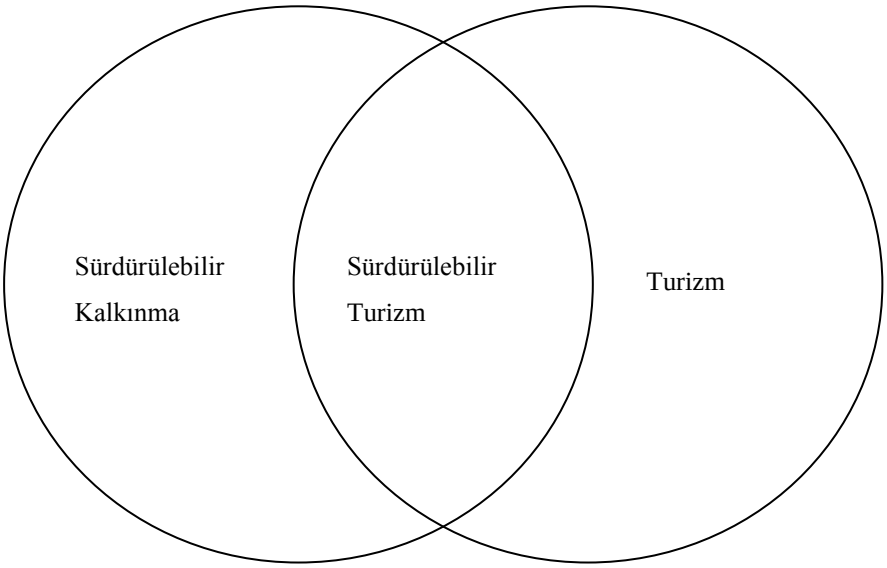
Gelişmesi ile farklı tanımlamaların yapılmasını da sağlayan turizm, modern anlamı ile insanların yaşamlarını sürdürdükleri yerin dışına, çeşitli motivasyonlar ile hareket etmesini ve faaliyetlerini ifade eden, ziyaret edilen yerlerin mevcut ekonomisi, yerel halkı, doğal ve yapay çevresi ile karşılıklı etkileşimin gerçekleştiği bir olgu olarak açıklanmaktadır (UNWTO, 2010: 1). Dünya nüfusunun çoğunun hayatında yer alan bu kavram, kültür, ekonomi, çevre, ulaşım, motivasyon, konaklama gibi insan hareketlerinin tümünü kapsamaktadır (Lohmann ve Netto, 2017: 26). Turizm, çeşitli tedarik zinciri ile de birçok ülkenin ekonomik faaliyetleri üzerinde etkisi olan dinamik bir sektördür. Ekonomik büyümede sağladığı katkı ile az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin, turizm gelişimlerini güçlendirmek için teşvik etmektedir. Kültür, sanat, manzara, yaban hayatı, iklim gibi turizm sektöründe önemli olan varlıklara sahip az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için turizm başlıca gelir kaynağı halini almakta ve yoksulluk seviyelerinin azalmasında önemli bir rol oynamaktadır (UNWTO, 2013: 16).

Ekonomik kalkınma için büyük bir güçken, küresel ısınma ve iklim değişikliklerinde, taşımacılık ve konaklama işletmeleri emisyon oranının bir kısmını oluşturmaktadır. İşletme ve turistlerin katı ve sıvı atıkları, su ve arazi kirliliğine sebep olmaktadır. Su, fosil enerji ve arazi gibi yenilenemeyen kaynakların çok kullanılması küresel ve yerel halklar açısından olumsuz etki yaratmaktadır. Ziyaretçi yönetiminin olmaması kültürel mirasa zarar verebilmektedir. Bunların yanı sıra sosyo-kültürel değerlere yönelik tehditlerin oluşmasına da sebep olabilmektedir (UNWTO, 2013: 16-17).

Başka bir ifade ile yoksulluğun ve az gelişmişliğin dışına çıkabilmek için bir kalkınma fırsatı yaratırken, beklenenin ötesine geçerek olumsuz etkileri bölgelerde sorun oluşturabilmektedir. Bölgeler turizm gelişimlerinde öngörülemeyen veya yönetilemeyen sorunların önüne geçebilmek için yollar aramaktadır (Ed. Butler, 2017: 4). Sürdürülebilir kalkınma kavramı, turizm gelişiminde ilkelerinin benimsenmesi ile ekonomik, sosyal ve çevresel konularda olumsuz etkilerin

değerlendirilmesi ve sürdürülebilirliğin sağlanması için temel alınmaktadır (UNWTO, 2010: 77). Sürdürülebilir kalkınmanın alt kümelerinden biri olarak kabul edilen sürdürülebilir turizm, doğal kaynak, ekolojik süreç ve biyo-çeşitliliğin yararına toplam gelişmeyi teşvik eden bir turizm olarak kabul görmektedir (Ed. Hall, Gössling ve Scott, 2015: 490).

Şekil 1. Sürdürülebilir Kalkınma ve Turizm



Kaynak: Ed. Hall C. Michael, Gössling Stefan ve Scott Daniel, The Routledge Handbook of Tourism and Sustainability, s. 16, İngiltere 2015.

Bölgelerin, ekonomik ve sosyal maliyetlerini en aza indiren, faydalarını ise en üst düzeye çıkarmayı amaçlayan sürdürülebilir turizm, 1990'lı yıllardan itibaren ulusal ve uluslararası düzenlemelerde odaklanılmaktadır (Weaver ve Lawton, 2014: 322). Sürdürülebilir turizm, DTÖ tarafından, ev sahibi topluluğun yaşam kalitesine

olumsuz etkide bulunmayan, ziyaretçilere kaliteli hizmet ve deneyim sağlayan, faaliyetler esnasında çevrenin kalitesine de herhangi bir zarar vermeyen ekonomik kalkınma modeli olarak tanımlanmaktadır (Medlik, 2003: 158-159).

Turizm faaliyetlerinde yerel halkların ve paydaşların, ekonomik ve sosyal alanlara katılımının artmasına fırsat yaratmaktadır. Farklılıkların ortaya çıkması ile turist çekiminin artmasına, kaliteli deneyim yaşamasına ve kazanılan ekonomik pay ile mevcut doğal kaynakların ve ekosistemin korunmasına yardım eden bir denklem oluşturmaktadır (WTO, 2011: 25). Bunların yanı sıra yerel halkın sosyo-kültürel değerlerini ön plana çıkararak bölge çekiciliğini artırmak, turist ile empati ortamının kurulması ve yaşam değerlerine kalıcı katkı sağlanmasına yardımcı olmaktadır (Ed. Pender ve Sharpley, 2005: 315).

Sürdürülebilir turizm, kitle turizminden küçük ölçekli faaliyet gösteren turizm çeşitlerine kadar tüm aşamalarda uygulanabilmektedir (UNEP ve WTO, 2005: 11). Turizm profesyonelleri, paydaşlar veya yönetimler tarafından, çevresel ve sosyal olumsuz etkileri en aza indirmek, ev sahibi topluluklar için maksimum ekonomik kazanç sağlamak, turistler için eğitim, yerel toplum ile tanışma ve ilişki kurmak gibi deneyimler sağlanmasında kullanılabilmektedir (Patterson, 2016: 5).

Hem turistler hem de yerel halk için eğlence ve geçim kaynağı olmasının yanı sıra, sosyal ve çevresel konularda mutlak dengenin korunmasını sağlamaktadır (Ed. Liburd ve Edwards, 2010: 6). Ziyaretçilerin, turizm işletmelerinin ve destinasyonların, doğal kaynak yönetimi, kültürel bütünlük, ekolojik süreç ve biyolojik çeşitliliğin korunması, ihtiyaçların karşılanması ve gelecek düşünülerek iyileştirmeyi ve geliştirmeyi amaçlamaktadır (Middleton ve Hawkins, 1998: 247).

Sürdürülebilirlik endişesi ile turizm politikalarının oluşturulması, ekonomik, sosyal ve çevresel konularda turizm gelişiminde olumlu etkiler elde etmesini sağlamaktadır. Gelişmesi ve dinamizmi ile ekonomik, çevresel ve sosyal etkileri, eş zamanlı olarak sürdürülebilir kalkınmaya da katkı sunmaktadır. Turizm, tüketicinin (turistin), ürün ve hizmete ulaşması gerekliliğine dayanması, diğer sektörler ile arasında önemli bir fark olmasına neden olmaktadır. Bu sebep, turizm ve

sürdürülebilir kalkınma arasındaki ilişkinin derinleşmesini sağlamaktadır. Bu ilişki temel olarak, *etkileşim*, *farkındalık* ve *bağımlılık* olarak açıklanmaktadır (UNEP ve WTO, 2005: 9);

- *Etkileşim:* Farklı yerlerin deneyim edilmesini, yerel halk ve çevrenin turistler ile doğrudan veya dolaylı etkileşim halinde olmasını da sağlamaktadır.
- *Farkındalık:* Farklı ulus veya kültürlerin buluşmasını sağlayan turizm, etkileşim sayesinde farklılıklar hakkında bilgi ve hoşgörü ortamı oluşmasına katkıda bulunmaktadır.
- *Bağımlılık:* Turizm çekici, otantik, sağlam ve temiz çevrelerin tarihi ve kültürü ile olumlu deneyim sunmayı hedeflemektedir. Bunun yanı sıra olumlu deneyimler turizm sektörü çalışanlarına ve ziyaretçilere dayanmaktadır.

Sürdürülebilir kalkınma ile arasındaki ilişkinin kurulması turizmin olumlu sonuçları yansıtmasında rol oynamaktadır. Bölgelerde istihdam ve kalkınmaya olan faydaları aynı zamanda yatırım ve destek de sağlamaktadır. Doğal ve kültürel değerlere ekonomik değer kazandırarak, turizm faaliyetleri esnasında koruması için gelir elde edilmesine neden olmaktadır. Ekonomik iyileşme yerel halklarında turizme bakış açısını olumlu yönde değiştirmektedir. Kültürlerarası etkileşim, hoşgörü ve barışın sağlanmasına da katkıda bulunmaktadır. Bunların yanı sıra turizm olumsuz sonuçları da yansıtması beklenmektedir. Fiziksel çevrenin bozularak ekosistemlere doğrudan baskı yapmasına, yerel halkın sosyal yaşamının olumsuz etkilenmesine ve göçlere sebep olabilmektedir. Doğal kaynak kullanımında rekabet ve küresel kirliliğe uzanan etkiler yaratabilmektedir (UNEP ve WTO, 2005: 9-10).

1.2.1. Tarihsel Gelişimi

Yirminci yüzyılın sonlarında büyük ölçekli turizm hareketliliklerinin sorgulanmaya başlaması, olumsuz etkilerin azaltılması için fikir arayışlarına sebep olmuştur. Planlamacılar, akademisyenler, tedarikçiler ve gezginler tarafından küçük ölçekli planlanan, az gelişmiş, çevresel olarak daha az bozulma yaşamış sosyal ve fiziksel olarak daha uyum gösteren turizm faaliyetleri için önerilerde bulunmuştur (Ed. McCool ve Bosak, 2016: 18). Ulusal ve uluslararası turizm faaliyetlerinin artması ve sürdürülebilir kalkınma kavramının doğuşu, turizme olan bakış açısını değiştirmiştir. Artan turizm faaliyetlerinin çok yönlü olumsuz etkilere sebep olması, bu olumsuz etkileri azaltabilmek için ise sürdürülebilir kalkınmanın temel alındığı plan ve politikalar geliştirilmesini ve olumlu etkiler için hedeflerin belirlenmesini sağlamıştır (UNWTO, 2011: 38).

Ortak Geleceğimiz Raporu açıklandığında daha çok petrol rafinerileri, yoğun tarım, ısıtma, ağır sanayi gibi daha üretim odaklı algılanmış olan sürdürülebilir kalkınma, turizm sektöründe de kabul gören bir kavram olmuş ve sürdürülebilir turizm olarak anılmıştır (Ed. Richards ve Hall, 2000: 222). Kanada'da 1990 yılında düzenlenen *''Globe '90 Konferansı''* ile turizm paydaşları, hükümet, akademisyenler ve sivil toplum kuruluşları tarafından plansız turizmin çevresel ve sosyal olumsuz etkilerine dikkat çekilmiştir. Konferans sonucu, eşitliği teşvik eden, çevre kalitesini koruyan, sosyal ve ekonomik faydalara sahip, yerel halkın yaşam kalitesi ve ziyaretçilerin kaliteli deneyimlerini amaçlayan sürdürülebilir turizm kavramı doğmuştur (Fennell, 1999: 14).

BM, 1992 yılında düzenlenen Dünya Zirvesi'nde turizmin yerel halk, ziyaretçiler ve ekonomik kalkınma için fayda sağlayan bir model olarak kabul etmiştir. Gündem 21 ile turizmin sürdürülebilirliğini sağlamak için hedef ve önlemleri, turizm paydaşlarının turizm faaliyetlerinde dikkat etmesi gereken çevresel, eğitim, ulaşım, teknoloji gibi konularda da işbirliklerinin sağlanmasını içeren maddeler paylaşılmıştır (Ed. Liburd ve Edwards, 2010: 5). Gündem 21'de turizm gelişiminde turizmin sürdürülebilirliğini içeren maddeler, küresel düzeyde

tanınmasını, çalışmaların artmasını ve önem kazanmasını sağlamıştır (Weaver, 2005: 11).

İspanya'da 1995 yılında *''Birinci Dünya Sürdürülebilir Turizm Konferansı''*, kavramın yaygınlaşması ve olgunlaşması için düzenlenmiştir. Çevresel ve sosyal olumsuz etkilerin geniş kapsamlı, ekonomik, sosyal ve çevresel sistemlerin sürdürülebilir turizm çerçevesinde değerlendirilmesi sağlanmıştır (Ed. McCool ve Bosak, 2016: 25- 26).

BM, 1999 yılında düzenlediği sürdürülebilir kalkınma oturumunda turizm ve turizmin ekonomik, çevresel ve sosyal etkileri ile yer vermiştir. Turizm gelişmesinde konaklama, ulaşım, hediyelik eşya, acenteler, rehberler gibi çeşitli faaliyetleri içermesi sebebi ile turizmde sürdürülebilir kalkınmanın önemine dikkat çekilmiştir (http://www.un.org, Erişim Tarihi: 29.12.2018).

BM Milenyum Zirvesi çerçevesinde 2002 yılında *''Dünya Turizm Örgütü (DTÖ)''*, *''Sürdürülebilir Turizm- Yoksullukla Mücadele Programı''*'nı başlatmıştır. Turizmin birçok bölgede ekonomik kalkınma için alternatif bir yol olabileceğini, bu sebep ile gelişmekte olan ülkelerde turizm tanıtımı, milli park ve korunan alanları kapsayan yardım projelerinin uygulanması amaçlanmıştır (Bac, 2014: 134).

Johannesburg Uygulama Planı çerçevesinde 2006 yılında sürdürülebilir turizm konusunda *''Uluslararası Geliştirme Görev Grubu''* oluşturulmaya karar verilmiştir. Görev grubu, sürdürülebilir turizm hakkında çevresel, sosyal ve ekonomik hedefler oluşturarak etkinin artmasını amaçlamıştır (https://esa.un.org, Erişim Tarihi: 29.12.2018).

Uluslararası etkinliği artan sürdürülebilir turizm, Dünya Zirvesi Konferansı'nda da yer almıştır. Konferansta sürdürülebilir kalkınmanın boyutlarına olan olumlu etkisi ve hedeflerine ulaşmak için turizmin önemi vurgulanmıştır. Öneminin yanı sıra yatırımların teşvik edilmesinin yoksulluğun azaltılması ve girişimciliğin artmasında etkili olacağı belirtilmiştir (United Nations, 2012: 25).

2015 yılında düzenlenen Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nde sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin başarısı için turizmin politikalar ile teşvik edilmesinin yanı sıra uluslararası işbirlikleri ile yatırımların artırılması, ticaretin desteklenmesi ve öncelikli bir sektör haline gelmesi yönünde maddelere yer verilmiştir. Sürdürülebilir turizmin finanse edilmesini temel alan bölüm, sürdürülebilir kalkınmanın boyutları ile uyumlu araçların geliştirilmesine dikkat çekmiştir (UNWTO ve UNDP, 2017: 16-17).

Bunların yanı sıra BM, turizmin sürdürülebilir kalkınmaya olan katkıları hakkında farkındalığın yaratılması için 2017 yılını *''Sürdürülebilir Turizm''* yılı olarak ilan etmiştir. Kamu, özel ve yerel halkın sürdürülebilir turizm gelişimine katılım ve 2030 hedeflerine destek sağlaması amaçlanmıştır. DTÖ' nün sorumluluğunda, sürdürülebilir ekonomik kalkınma, istihdamın artırılması, yoksulluğun azaltılması, barış ortamının sağlanması, doğal kaynak ve kültürel mirasın korunması konularında güçlendirilmeler hedeflenmiştir (UNWTO ve UNDP, 2017: 4).

1.2.2. İlkeleri

Turizm, doğal çevre ve insani faktörlerin buluşması ve etkileşimini sağlamaktadır. Buluşma ve etkileşim sürecinde olumsuz etkilerin azaltılması için sürdürülebilir kalkınma kavramı önem taşımaktadır (Kahraman, 1994: 28). Sürdürülebilir turizm, içeriğini ekonomik, sosyal ve çevresel konuların oluşturduğu ve bu konuların birbiri ile uyumlu gelişimini ifade eden planlayıcı olarak kabul edilmektedir (Ed. Sharpley ve Telfer, 2002: 232). Turizmin sürdürülebilirliğinin sağlanması için sahip olduğu ilkeler ile politika, hedef ve uygulamalar geliştirilmektedir. Sürdürülebilir turizm ilkeleri, bölgelerin ihtiyaç, eşitlik, yoksulluk, eğitim, ekonomik özellikleri ile ilgili yol göstericileri kapsamaktadır (Tosun, 2001: 290- 291). Geniş bir ifade ile (Eber, 1992; WTO, 1993; ETB, 1991; WTO/WTTC, 1996; EC, 1993 Aktaran Ed. Sharpley ve Telfer, 2002: 243);

- Turizm için çekim noktası olan doğal kaynak ve kültürel mirasın sürdürülebilir kullanımı ve korunması gerekmektedir. Bu sebep ile sürdürülebilir turizm doğal kaynak ve kültürel mirasın kullanılmasında planlı yönetime sahip olmalıdır.
- Sürdürülebilir turizm, ulusal ve yerel sürdürülebilir kalkınma stratejileri ile entegre bir hal almalıdır. Çevresel, ekonomik ve sosyal boyutların birbiri ile olan bağlantıları dikkate alınarak planlanmalı ve uygulanmalıdır.
- Sürdürülebilir turizm çevresel fayda ve maliyetlerin hesaba katılması ile yerel ekonomik faaliyetleri desteklemelidir.
- Sürdürülebilir turizm, planlama ve geliştirilmesinde yerel topluluklar, yönetim ve endüstrinin katılımını sağlamalıdır. Faydaların paylaşılmasında özellikle yerel halkın, kadınların ve azınlıkların katılımına özen göstermelidir.
- Turistler ve turizm kuruluşlarının tümü, turizm faaliyetlerinin mevcut olduğu bölgenin kültür, ekonomi, yaşam biçimi, çevre ve politik yapısı gibi tüm özelliklerine saygı duymalıdır.
- Sürdürülebilir turizmin geliştirilmesinde tüm turizm paydaşları, yerel halk ve turistler sürdürülebilirlik hakkında bilinçlendirilmelidir.
- Sürdürülebilir turizmin geliştirilmesinde ve uygulanmasında etkileri izlenmek, sorunları çözmek ve yerel halkın yaşanan değişimlere cevaplarını öğrenmek için araştırmalar yapılmalıdır.
- Potansiyel olumsuz sonuçların önlenebilmesi için tüm kurum, organizasyon ve bireyler ile işbirliği yapılmalıdır.

1.2.3. Boyutları

Sürdürülebilir turizmde faaliyetlerin uygulama ve gelişiminde uzun vadeli sürdürülebilirliğin sağlanması hedeflenmektedir. Hedeflere ulaşabilmek için ekonomik, sosyal ve çevresel boyutları arasında denge kurulması gerekmektedir (UNEP ve WTO, 2005: 11). Sürdürülebilir turizmin, sürdürülebilir kalkınma kapsamı ile ifade edilen boyutları;

1.2.3.1. Çevresel Boyut

Turizm için çevre, ana çekim noktalarından biri olması ile faaliyetlerinde bağlı olduğu kaynak olarak belirtilmektedir. Bu sebep ile turizm ve çevre arasında birbirini etkileyen bir ilişki oluşmaktadır. Turizm gelişimi, arazi kullanımlarını, enerji tüketim biçimi ve miktarını, doğal ve insani yaşam alanlarının değişim yaşamasında etkili olmaktadır. Bununla birlikte küresel ısınma ve iklim değişikliği gibi küresel düzeyde olan konulara ulaşımı kapsaması ile de etki sağlamaktadır (UNWTO, 2011: 52-53). Çevre ve turizmin olumsuz etkileşimi, turizm gelişimini sosyal ve ekonomik olarak da olumsuz etkilenmesini sağlamaktadır. Bu sebep ile temel çekim noktası olan doğal ve kültürel çevrenin uyumlu yönetilmesi gerekmektedir (Avcıkurt, 2009: 43).

Olumsuz etkilerin en aza indirilmesi ve olumlu etkilerin güçlendirilmesi için turizm gelişimini sağlayacak projelerin uygulanmasından önce sürdürülebilirliği sağlamasında etkili olan çevre planlama yaklaşımı benimsenmektedir. Ekonomik, sosyal ve çevresel etkileri göz önünde bulundurularak ulusal veya bölgesel özelliklerin kapsamlı incelenmesi, uygulanabilir politika ve ilkelerin belirlenmesi gerekmektedir (Lickorish ve Jenkins, 1997: 89).

Turizm faaliyetlerinin sürdürülebilir yapıda olması, ekonomik ve sosyal boyutları olumlu yönde desteklemesi için çevre ile uyumlu planlamalarda destek araçları kullanılmaktadır. Bu araçlar;

Taşıma Kapasitesi; Bir nesne, ortam veya canlının, özelliklerini ve verimliliğini devam ettirebileceği dayanma limiti olarak açıklanmaktadır (Göktuğ, Yıldız, Demir ve Bulut, 2013: 196). 1980'li yıllarda çalışmalara konu olan taşıma kapasitesi, turizm açısından bölgelerin psikolojik, ekolojik, ekonomik ve sosyal özelliklerinin incelenmesi ile faaliyetlerinin başlamadan değerlendirilmesine ve planlamaya yardım sağlamaktadır (Avcı, 2007: 497). Bölgelerin çevrenin, yerel halkın veya turistlerin olumsuz sonuçlarla karşılaşmaması için azami ziyaret edebilecek turist sayısını ifade etmektedir. Taşıma kapasitesi, *ekolojik kapasite* (çevrede yaşamlarını devam ettiren ekolojik sistemlerin biyolojik ve fiziksel faktörlere dayanan), *sosyal kapasite* (yerel halkın turizm faaliyetleri sonucu sosyal özelliklerinin olumsuz etkilenmemesi), *psikolojik kapasite* (turistlerin turizm faaliyetleri sürecinde deneyimlerinin olumsuz etkilenmemesi için azami kalabalıklaşma seviyesini), *altyapı kapasite* (konaklama, ulaşım, doğal kaynak, ürün, hizmet gibi turist ve yerel halkın ihtiyaçlarını karşılayabilmesi, *yönetim kapasitesi* (ekonomik ve idari yönetim sorunlarına yol açmadan azami turist ve yerel halk sayısı ile yönetilebilmesi için belirlenen seviye) olarak ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlar ile değerlendirilmesini sağlamaktadır (UNEP ve WTO, 2005: 75). Taşıma kapasitesi, ziyaretlerin uygun hale getirilmesi, turizmin tüm faktörleri ile olumlu sonuçlanması ve eksiklikler için önlem alınabilmesinde faydalı olmaktadır (Weaver, 2006: 94).

Ekolojik Ayak izi; Mathis Wackernagel ve William Rees tarafından 1990'lı yıllarda geliştirilen, ekolojik sürdürülebilirliği ölçmektedir. Doğal kaynakların yenilenebilmesi ile karbondioksit emilimlerini karşılayabilecek üretken alanın hesaplanmasını sağlamaktadır (WWF, 2012: 12). Çevrenin sürdürülebilirliğini ölçmek, insan faaliyetleri ve doğa arasında olan ilişkinin detaylarını ortaya koymakta yardımcı olmaktadır (Tosunoğlu, 2014: 146). Bölgelerin doğal kaynakların yenilenmesi ve atıkların biyolojik kapasitesinin ve gerekli ekolojik ayak izinin

belirlenmesi ile daha az olması sürdürülebilirliğin sağlanması için önlemler alınabilmektedir (Ed. Çeken, 2016: 80). İnsan faaliyetlerinin kaynak ve atık etkilerini saptamak ve olumsuz etkilerin azaltılması için bilincin oluşturulmasına yardımcı olmaktadır (Weaver ve Lawton, 2014: 274). Turizm faaliyetlerinde ekolojik ayak izi hesaplamalarının kullanılması, biyolojik kaynaklar üzerindeki etkisinin ve çevresel sürdürülebilirlik faydalarının belirlenmesini sağlamaktadır (Hunter ve Shaw, 2007: 55). Eklojik ayak izi turizm faaliyetleri için karar alma süreçlerinde de olumlu sonuçların olması için önemli bir araç olarak kullanılmaktadır (Castellani ve Sala, 2012: 146).

Çevre Etki Değerlendirme; İnsan ve Çevresi Konferansı'ndan (1972) sonra çalışmalarına başlayan BM Çevre Programı, ekonomik kalkınmayı engellemeden çevre sorunlarının önlenebilmesi için *''Çevre Etki Değerlendirme (ÇED)''* uygulamaları geliştirmiştir. ÇED, planlanan projelerin ilk adımı olarak, planlanılan şekilde gerçekleşip gerçekleşemeyeceği, aynı faydalar ama çevreye daha az zarar veren alternatif projelerin olasılığı, proje yapımı veya sonrasında kullanılacak teknolojinin toplum sağlığı açısından risklerinin olup olmadığı, hangi çevre koruma önlemlerinin alınacağının belirlenmesi gibi faaliyetlerin çevresel etkilerinin neler olabileceğini öngörmek ve karar vermek için geliştirilmiş bir araçtır (Türkiye Çevre Sorunları Vakfı, 1991: 154-157). Çevrenin ihtiyaçlarını görebilmek ve çevresel sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için ekonomilerin bağlı olduğu insan dahil tüm ekosistemlerin çıkarlarının temsil edilmesini sağlamaktadır (Blewitt, 2008: 114). ÇED uygulamaları, sürdürülebilir turizm açısından, faaliyetlerin sonucu ortaya çıkma ihtimali olan olumsuz çevre etkilerinin önlenebilmesi için önemli rol oynamaktadır. Turizm faaliyetleri sunan işletmelere uzun vadede kâr, yerel halk ve ekonomiye katkı ve çevresel olumlu etkilerin oluşmasını sağlamaktadır (Ed. Çeken, 2016: 79).

1.2.3.2. Ekonomik Boyut

Turizmin, boş zaman, tüketim, istihdam, yatırım gibi sosyal ve ekonomik yönleri bulunmaktadır. Turizm gelişimi, yerel halk, turist ve turizm paydaşlarının ekonomik etkiler yaşamasını sağlamaktadır (Kozak vd., 2006: 8- 9). Öncelikle ulaştırma, konaklama, yiyecek ve içecek işletmelerini kapsayan çok yönlü, dünya ekonomisinin en belirgin ve büyük sektörleri arasında bulunmaktadır (Lickorish ve Jenkins, 1997: 63-64). Yerel halk ve diğer sektörler için gelir kaynağı yaratması ile olumlu sayılan ancak ithal hammadde ve makineler için harcama yapılması ile yerel ekonomilerin gelir kaybı yaşamasına da sebep olmaktadır. Sürdürülebilir turizm, ekonomik gelişimlerin olumlu etkilerin artırılmasını ve olumsuz etkilerin en aza indirilmesini amaçlamaktadır (Demir ve Çevirgen, 2006: 141). Yeşil ekonomi, ekonomik olumlu etkilerinin artırılması, çevre ve sosyal boyutları da olumlu etkilemesi ile turizmin iyileştirilmesini sağlamaktadır (Erkan vd., 2013: 65).

Sürdürülebilir turizmde yeşil ekonominin benimsenmesi ile etkileri en aza indirilebilecek olan küresel sorunlar bulunmaktadır. Bunlar (UNEP ve UNWTO, 2012: 3);

- Turizm faaliyetlerinde yenilenebilir enerji kullanımının teşvik edilmesi ve yatırımların gerçekleştirilmesi ile emisyon oranlarında düşüş yaşanmasına,
- Tüketim süreçlerinde değişimlerin yaşanması ile turizm işletmelerinin su ekosistemi ve kaynak kullanımı konusunda farkındalığının oluşmasına, korunmasına ve yatırımların artırılmasına,
- Turizm faaliyetlerinin yoğun olduğu bölgelerde, kamu ve özel sektör yatırımları ile tüm ekosisteme zarar verebilecek atıkların, yeterli arıtma ve altyapı ile düzenlenmesine,
- Biyolojik çeşitliliğin korunması için altyapı, tüketim ve faaliyetlerin düzenlenmesine, çevrenin aşırı kullanımından kaçınmak için önlemlerin alınmasına,

- Turizmde ilgi odağı olmasında taşıdığı önem ile kültürel mirasların faaliyetler esnasında zarar görmemesi için korunmasına yönelik önlemlerin alınmasına neden olmakta ve yatırımların artırılmasını sağlamaktadır.

Turizm, terör, salgın hastalıklar ve ekonomik krizler gibi yaşanan uluslararası veya ulusal sorunlara rağmen sürekli büyüme göstermektedir. Aynı zamanda çevresel ve sosyal özelliklerin korunması ile sürdürülebilir kalkınma hedeflerinde potansiyel destek olarak gösterilmektedir. Yeşil ekonomi, turizmde sürdürülebilirliğin sağlanmasını, sektörel gelişim, tüketim süreçlerinde değişim, yerel kalkınma ve yoksulluğun azaltılması yönünde destekleyen fırsatlar sunmaktadır (UNEP ve UNWTO, 2012: 25- 28). Sosyal ve çevresel boyutu ile etkileşime sahip olan ekonomik, sürdürülebilir turizme uygun yeşil ekonominin benimsenmesi, özel, kamu ve sivil toplum kuruluşlarının politika ve teşvikleri ile gerçekleşmektedir (UNEP ve UNWTO, 2012: 55).

1.2.3.3. Sosyal Boyut

Turizm, farklı kültürlerin bir araya gelmesini ve etkileşimi sağlayan sosyal bir olaydır. Karşılıklı etkileşim, sosyal yapı ve toplumsal davranışların değişmesine sebep olmaktadır (Kozak vd., 2006: 10). Bu değişimler, kültürel bilgi paylaşımı, iletişim, dostluk, barış ortamına katkı, yabancı dil öğrenmek, doğal ve kültürel değerlere sahip çıkılması, korunması, yeni pazar ve istihdam fırsatları gibi olumlu etkilerin oluşmasını sağlamaktadır (Gürbüz, 2002: 53-54). Ekonomik ve çevre faktörlerinde olumlu etkiler yaratmasının yanı sıra plansız ve aşırı turizm faaliyetleri, gelir kazancının temel alınması ile ilişkilerin ticarileşmesine, ahlaki çöküş yaşanmasına, yasal olmayan ilaç kullanımının artmasına, kadın-çocuk ticaretine yol açmakta ve yeni ihtiyaçların karşılanamaması gibi olumsuz sonuçlar da yaratabilmektedir (Lickorish ve Jenkins, 1997: 78-79).

Bir başka ifade ile turizmin gelişmesi ile çevresel ve ekonomik değişimlerin yaşanması, toplumsal değişimlerin de yaşanmasına sebep olmaktadır. Sürdürülebilir turizm, yerel halk, turist ve turizm paydaşları arasında sosyal etkileşimlerin olumlu olmasını sağlamak, çevresel ve ekonomik gelişimler ile uyumlu olmasını sağlamaktadır (Kozak vd., 2006: 91).

Olumlu sonuçların alınabilmesi ve uzun vadeli gelişimin sağlanması için sürdürülebilir turizmin sosyal boyutu, ekonomik ve çevresel boyutları destekleyen sosyal faydaların oluşmasını ve küresel düzeyde sosyal eşitliğin sağlanmasını amaçlamaktadır. Sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin benimsenmesi ile yoksulluğun ortadan kaldırılması, istihdam olanakları, özellikle genç ve kadın nüfusunun gelir elde etmesi için fırsatların oluşturulmasını sağlamaktadır (UNEP ve WTO, 2005: 32). Yerel halkın gelir elde edebilmesi için tarihi, kültürel ve doğal mirasların korunması refah seviyesinin yükselmesine dolayısıyla turizmin sürdürülebilir gelişimine de etki etmektedir (UNEP ve WTO, 2005: 38- 39). Turizmin sürdürülebilirliğini etkileyen ve olumlu sonuçların oluşmasını sağlayan bir başka konu ise yerel halk ve turizm paydaşlarının plan, proje, uygulama ve politikalara katılımını sağlamaktır. Katılım sonucu olumsuz veya olumlu tutumların öğrenilmesi, turizm gelişiminde oluşabilecek sorunların en aza indirilmesinde rol oynamaktadır (UNEP ve WTO, 2005: 34-35). Sosyal boyut yerel halk, turizm paydaşları ve yönetimler kadar turistlerin, turizm faaliyetleri esnasında olumlu deneyimlerini ve memnuniyetini de içermektedir. Ayrımcılığın olmadığı, eşit bir biçimde turizm faaliyet ve ürünlerinden faydalanmak, ekonomik bir araç olarak görülmeden refahın sağlanması için çalışmaların düzenlenmesi turizmin sürdürülebilirliğinde dikkat edilmesi gereken konulardır (UNEP ve WTO, 2005: 33).

1.2.4.Hedefleri

Turizm hareketliliği doğal afetler, ekonomik krizler veya savaşlar gibi olumsuzluklara rağmen nüfus artışı gibi yıldan yıla artış göstermektedir. Bu hareketliliklerin devamlılığı sürdürülebilir kalkınma kavramı için araç olarak kullanılmaktadır. Bir başka ifade ile sürdürülebilir turizm; doğal kaynaklar, sosyal, çevresel ve ekonomik durumların korunması ve eşitliğin sağlanması için yerel halk, turist ve tüm paydaşların işbirliği ile dünyanın korunması rolünü kapsamaktadır (Ed. Kozak, 2014: 23). Sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin gerçekleştirilmesine odaklanması ve turizmin de sürdürülebilir bir hal alabilmesi için turizm sektörünün bir koşulu olarak görülmektedir (UNWTO, 2013: 17).

Ekonomik, sosyal ve çevre boyutlarını kapsayan, olumlu etkilerin ivme kazanması ve turizmin gelecekte de faaliyetlerine devam edebilmesi için DTÖ tarafından ana hedefler belirlenmiştir. Bu hedefler (UNEP ve WTO, 2005: 18-19);

- *(Ekonomik Canlılık),* Destinasyonlarda mevcut işletmelerin uzun vadede rekabet gücünü artırmak için ekonomiyi canlandırması,
- *(Ekonomik Refah),* Ev sahibi ülkeye ekonomik refah sunabilmesi için turizm gelirlerinin yükselmesini sağlaması,
- *(İstihdam Kalitesi),* Turizm ile etkileşim içinde olan yerel işletmelerin sayı ve kalite bakımından artmasını, din, dil, ırk gibi ayrımcılıkların olmadan eşit ücret ve hizmet sağlaması,
- *(Eşitlik),* Turizmin sosyal ve ekonomik faydalarından eşit yararlanılmasını sağlayarak, yoksulluğun engellenmesi, fırsat, gelir ve hizmetlerin iyileştirilmesi,
- *(Ziyaretçi Memnuniyeti),* Ziyaretçilerin, ziyaretleri esnasında herhangi bir ayrımcılığa maruz kalmadan güvenli ve tatmin edici deneyim edinmesini sağlaması,
- *(Yerel Kontrol, Yönetim),* Turizmin mevcut ve gelecekteki gelişimi için yerel paydaşlarla işbirlikleri sağlanarak planlamaların oluşması,

- *(Toplumsal Refah),* Yerel toplulukların yaşam kalitesini, doğal kaynakların, yapıların koruması ve güçlendirilmesini sağlayarak, herhangi olumsuz etki ve sömürgeden uzak tutması,
- *(Kültürel Zenginlik),* Yerel toplulukların gelenek, kültür, tarihi miras ve farklılıklarına saygılı olması ve gelişimlerine katkıda bulunması,
- *(Fiziksel Bütünlük),* Kent ve kırsal alanların korumasını ve geliştirilmesinin sağlaması,
- *(Biyolojik Çeşitlilik),* Tüm ekosistemlerin ve çeşitliliğin korunmasını sağlaması ve desteklemesi,
- *(Kaynak Verimliliği),* Turizm işletmelerinde ve tüm faaliyetlerinde yenilenebilir kaynak kullanımını benimseyerek, kıt kaynak kullanımından kaçınması,
- *(Çevre Saflığı, Koruması),* Turizm faaliyetleri esnasında hava, su ve toprak kirliliğinin oluşmaması için atık oluşumunu azaltması olarak kabul edilmiştir.

DTÖ' nün açıkladığı on iki hedefin yanı sıra, sürdürülebilir kalkınmanın amaç ve hedeflerini içeren 2030 Gündeminin uluslararası benimsenmesi ile turizm sektöründe de plan ve karar verme süreçlerinde yerini almaktadır (UNWTO ve UNDP, 2017: 10). 2030 gündemi ile sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin turizm ile entegre edilmesi sonucu ekonomik, sosyal ve çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması amaçlanmaktadır. Turizmin sektörel büyüme hızı ile toplulukların yoksulluk, eşitsizlik, altyapı, eğitim, tarım ve kamu hizmetleri sorunlarının azaltılmasına yönelik ifadeler amaçlanan hedefe ulaşmak için yol gösterici niteliktedir (UNWTO, 2018: 122-123).

1.2.5. Türkiye'de Sürdürülebilir Turizm

Türkiye, planlı döneme geçilmesi ile turizmin gelişimi ve uluslararası turizm payının artması sağlanmıştır. 1960'larda kazanılan ivme, 1980'de *''Turizmi Teşvik Kanunu''* ile turizm yatırımlarının artmasına ve dolayısı ile gelişimin artmasına sebep olmuştur. Ancak 2000 yılına kadar devam eden, uluslararası ve ulusal düzeyde etkili olan ekonomik ve siyasi olumsuzların yanında, terör, deprem ve radyasyon sorunu gibi turizm talebini etkileyen problemler, turizm gelişiminde istikrarsızlık ve gerilemeye sebep olmuştur. 2000 yılından sonra turizm gelişimi tekrar artış göstermiştir (Ed. Çavuş, Ege ve Çolakoğlu, 2009: 6- 7).

Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda 2007 ve 2013 yıllarını kapsayan *''Turizm Eylem Planı''* oluşturulmuştur (Ed. Çavuş, Ege ve Çolakoğlu, 2009: 10). 2013 yılını hedefleyen plan, *''2023 Türkiye Turizm Stratejisi''* hedefleri için destekleyici özelliğe sahip, turizmin çeşitlendirilmesi ve tüm yıla yayılması ile ilgili tedbir ve destekleri içermektedir. Turizm gelişim bölgeleri, koridorları, kentleri ve ekoturizm bölgelerinin açıklanması ile planlama, yatırım, örgütlenme, araştırma ve geliştirme, ulaşım, altyapı güçlendirmesi, tanıtım, pazarlama, eğitim gibi hedeflere ulaşılmasında ihtiyaç duyulan uygulamalara yer verilmektedir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007: 41- 42).

Sürdürülebilir turizm benimsenmesi ile oluşturulan *''2023 Türkiye Turizm Stratejisi''* (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007: 4- 5);

- Sürdürülebilir kalkınma hedeflerine katkıda bulunmak,
- Turizm rekabetinde markalaşan bölgeleri oluşturmak,
- Mevcut turizm bölgelerini sürdürülebilirlik perspektifi ile yeniden planlamak,
- Sosyo-ekonomik hedeflerin turizm ile desteklenmesini sağlamak,
- Sürdürülebilir çevre politikaları çerçevesinde turizm gelişimini sağlamak,
- Uluslararası işbirliklerinin geliştirilmesi,

- Ulusal kalkınma politikaları ile turizm kalkınma politikalarının uyumlu hale getirilmesi,
- Uluslararası talepler doğrultusunda planlama ve uygulamaların gerçekleşmesi,
- Varış noktasına odaklanan turizmin aynı zamanda çok fonksiyonlu olmasını sağlamak,
- Turizmin tüm yıla yayılması için turizmin çeşitlendirilmesini sağlamak,
- Sürdürülebilir turizmin teşvik edilmesi için kamu, özel ve sivil toplum kuruluşlarının bilinçlendirilmesi,
- Ulusal ve uluslararası tanıtım ve pazarlamanın sağlanması,
- Bölgesel özelliklerin turizm ile entegre hal alması ile turizmin çeşitlendirilmesinin sağlanması,
- Turist profilinin dikkate alınması ile turizm ürünlerinin oluşturulması,
- Turist sayısı ve turizm gelirlerinin dengelenmesinin sağlanması,
- Geri kalmış bölgelerin ve grupların sosyo-ekonomik güç kazanmaları için turizmin araç olarak kullanılması,
- Turizmde altyapı ve ulaşım yatırımlarının özel sektör yatırımlarının özendirilmesi,
- Turizmde karar verme sürecinde yerel halk, yönetim ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliğinin sağlanması ve güçlendirilmesi,
- Turizm planlamasında merkezi ve yerel yönetimlerin eşzamanlı yönetim ve finans olanaklarının ortak ele alınmasının sağlanması,
- Turizmde eğitim ile işgücü kalitesinin artması ve sertifikasyon sisteminin uygulanması,
- Turizm yoğunluğuna bağlı altyapı ve çevre sorunlarının yerel yönetim ve özel sektör işbirlikleri sağlanarak çözümlenmesi,
- Bölgesel mimari özelliklerin korunarak turizm hizmetine sunulmasının teşvik edilmesi ifadelerini içermektedir.

Uluslararası kabul edilen politika ve uygulamaların, ulusal düzeyde uygulanabilmesi için devlet yönetimine bağlı, mesleki ve sivil toplum kuruluşları sürdürülebilir turizm gelişimi için önemli bir rol üstlenmektedir (Ed. Kozak, 2014: 313). Resmi turizm örgütlenmesi olan Kültür ve Turizm Bakanlığı, turizmde sürdürülebilir kalkınma kavramının benimsenmesi ile ilgili politika ve planlamaları yürütmektedir (Ed. Kozak, 2014: 322). Kültür ve Turizm Bakanlığı, uluslararası geçerliliğe sahip ve ülkemizde de aktif olarak uygulanan program ve projeler;

Mavi Bayrak; Uluslararası geçerliliğe sahip ödül, plaj, marina ve yatları kapsayan, iyi yönetilen, verimli, korunan ve temiz su ve çevresini sembolize etmektedir. 1985 yılından itibaren deniz ve hava kirliliği sebebi ile oluşan fikir, deniz ekosisteminin iyileştirilmesi için çevre eğitimlerini de kapsayan ödül uygulaması, daha temiz ve güvenli ortamların oluşmasını amaçlamaktadır (http://www.mavibayrak.org.tr, Erişim Tarihi: 21.12.2018).

Yeşil Yıldız; 1993 yılından itibaren ülkemizde çevre koruma, bilincin artırılması ve konaklama işletmelerinin çevreye duyarlı olmasını amaçlayan sembol uygulamasıdır. Çevre korunması için gerçekleştirilen faaliyetleri, atık yönetimi, yenilenebilir enerji kullanımı, ekolojik mimari, çevreye uyumlu peyzaj, çevre eğitimi gibi konuları kapsayan, puanlama sistemi ile sahip olunan yeşil yıldız simgesi işletmelere ve ülkemize çevre, ekonomik ve sosyal konularda da tasarruf, ayrıcalık gibi katkılarda bulunmaktadır (http://yigm.kulturturizm.gov.tr, Erişim Tarihi: 21.12.2018).

UNESCO Dünya Mirası Listesi; UNESCO tarafından küresel düzeyde ortak miras olarak kabul edilen kültürel ve doğal varlıkların tanıtımı ve sahip çıkma bilincinin oluşturulmasına katkı sağlayan, ülkemizde onsekiz mirasımızın dahil olduğu uygulama olarak devam etmektedir (http://www.kulturvarliklari.gov.tr, Erişim Tarihi: 21.12.2018).

Avrupalı Seçkin Destinasyonlar Projesi (EDEN); turizmin ekonomik, sosyal ve çevresel sürdürülebilir gelişimine destek olmak için destinasyonların özelliklerine dikkat çeken uluslararası değerlendirme uygulamasıdır. Her yıl düzenlenen

değerlendirmede finale kalan destinasyon ödül kazanmasının yanı sıra küresel düzeyde tanıtımının yapılmasını sağlamaktadır (http://eden.kulturturizm.gov.tr, Erişim Tarihi: 21.12.2018).

1.2.6. Sürdürülebilir Turizm ve Yerel Halk İlişkisi

1.2.6.1. Yerel Halkın Önemi

Bölgeler, fiziksel durumları, faaliyet türleri ve üretilen mallar ile çekim merkezi haline gelerek turistlerin motivasyonunu oluşturabilmektedir. Bu motivasyonlar manzara, macera, kültür, kongre, din, dinlenme vb. turizm çeşitlerine dönüşebilmektedir (Ed. Fossati ve Panella, 2000: 4-5). Ev sahibi bölgenin oluşturduğu bu motivasyon, turizm faaliyetlerinin devamlılığını sağlamaktadır. Bu sebep ile sahip olunan tarihi, kültürel, doğal, ekolojik ve biyolojik çeşitliliğin korunması ile devam ettirilmesi gerekmektedir (Demir ve Çevirgen, 2006: 99).

Yirminci yüzyılın sonlarında birçok araştırmacı turizmin ekonomik etkilerinin yanı sıra sosyal ve çevresel etkilerinin incelenmesine dikkat çekmiştir. Sosyal, kültürel ve çevresel sorunların anlaşılmasında, turizmin daha yakından incelenmesi gerektiğini belirten çalışmalar ile yerel halk-turizm arasındaki ilişki önem kazanmıştır (Lickorish ve Jenkins, 1997: 77).

Turizm, gelişimi ile bölgelerde, istihdam sağlaması ve yoksulluğun azaltılması yönünde önemli ekonomik faydalar yaratmaktadır. Ekonomik faydalarının yanı sıra çevresel faktörlerin korunmasına, yerel halkın güçlendirilmesine, barış ve kültürlerarası anlayışın oluşmasına yardımcı olabilmektedir (UNWTO ve UNDP, 2017: 4). Daha geniş bir ifade ile turizm gelişimi bölgelerde (Kozak vd., 2006: 92);

- Farklı kültürlere sahip bireylerin bir araya gelmesi ile bilgi, düşünce ve kültür alışverişinin ve hoşgörü ortamının gelişmesi,

- Kırsal bölgelerde yeni pazar ve istihdam fırsatlarının yaratılması ile kentleşmenin hızlanması,
- Aile ve kadın haklarında ekonomik ve sosyal değişimler ile kadın hakları konusunun gelişmesi,
- Yeni eğlence ve boş zaman aktivitelerinin oluşması ile yerel halkın spor, eğitim, kültür içeriğine sahip boş zaman aktivitelerine katılımının artması,
- Temiz ve düzenli bir çevreye sahip olmasını teşvik etmesi ve bu konuda bilincin gelişmesi,
- Kültürel ve doğal değerlerin korunması için bölgenin gelişimine destek olan yeni sivil toplum kuruluşlarının oluşması,
- Yeni pazar ve istihdam fırsatları yaratması ile yeni mesleklerin oluşması,
- Sağladığı gelir sebebi ile yerel halkın tarihi, kültürel ve doğal mirasın korunmasında bilinç oluşması,
- Sosyal etkileşimin artması ile yerel halka ikinci bir dil öğrenme motivasyonu yaratması,
- İş yaşamının yarattığı yoğunluk sebebi ile aile bireylerinin birbirlerine vakit ayıramaması sonucu beraberliği sağlayan ortamların oluşması gibi olumlu etkilerin oluşmasında rol oynamaktadır.

Ekonomik, sosyal ve çevresel etkilere sahip olan turizm, olumlu etkilerinin yanı sıra, turistlerin ziyaret ettiği hassas ortamların veya çevrenin aşırı kullanımı bölgelere zarar verebilmektedir (Patterson, 2016: 2). Yapılan araştırmalar, turizmin gelişmeye başladığı bölgelerde çeşitli etkilerin arttığını göstermektedir. Planlanmamış turizm gelişimi, taşıma kapasitesinin aşılması ile çevresel ve sosyal problemlerin oluşmasını beraberinde getirmektedir. Yerel halkın ekonomik faydalar beklerken karşılaştığı problemler toplumsal değerlerin kaybolmasına, sosyal çatışmaların oluşmasına, aşırı kaynak kullanımına sebep olmaktadır (Özdemir ve Kervankıran, 2010: 22). Birbirine yabancı grupların bir araya gelmesi, farklı

beklentiler ve geçmiş deneyimler ile turist-yerli halk ilişkisinde saldırganlık ve düşmanca davranışları oluşturabilmektedir. Farklı sosyal ve kültürel özelliklere sahip olan grupların durumlara farklı anlam ve beklentiler ile yaklaşması durumunda olumsuz çatışma ve rahatsızlıkların ortaya çıkması mümkündür (Rızaoğlu, 2003: 257-261).

Planlanmamış ve yerel halkın dikkate alınmadığı turizm gelişimi, bölgelerde çevresel, sosyal ve ekonomik olumsuz etkiler oluşturmaktadır. Kalabalık, gürültü, mimari düzensizlik veya altyapı baskısı yerel halkın bölgelerine karşı yabancılaşmasını da sağlamaktadır (Ed. Liburd ve Edwards, 2010: 19). Karşılaşılabilecek olumsuz etkiler (Kozak vd., 2006: 95);

- Yaşam biçimlerinde farklılıkların oluşması rahatsızlığa sebep olabilir ve bu durum turist ve turizm düşmanlığını artırabilir.
- Plansız ve kontrolsüz turizm gelişimi, kadın ticaretinin ve yasal olmayan ilaç kullanımının artmasına sebep olabilir.
- Tarihi, kültürel ve doğal mirasın sadece ticari bir unsur olarak görülmesi bilinçsiz kullanım sebebi yok olmasını sağlayabilir.
- Turist davranışlarının, yerel halka yansıması ile normal yaşam biçiminde var olmayan davranışları sergileyerek, kültürel ve sosyal özelliklerini yok edebilir (Kozak vd., 2006: 95- 98).

Turizm gelişiminin olumsuz etkilerden uzaklaşması ve olumlu etkilere sahip olabilmesi için yerel halkın bu gelişime olan desteğinin olumlu olması gerekmektedir. Yerel halkın, turizm gelişimine doğrudan etkisi ve süreç esnasında değişiklikler yaratma özelliği önemli bir faktör olmasını sağlamaktadır (Altanlar, Kavak ve Güremen, 2018: 101). Buna bağlı olarak, turizmin sürdürülebilirliğinin sağlanması da yerel halkın desteği ile mümkün olmaktadır. Turizme olan olumlu algı ve tutumlar sonucu desteğin oluşması, gelişime ve uzun vadede oluşabilecek sorunların engellenebilmesini de sağlamaktadır (Duran, 2013: 88).

Turizm faaliyetlerinin yerel halkın yaşam alanında gelişim göstermesi, ortaklıkların sağlanması ile başarılı ilerlemenin temelini oluşturmaktadır. Ortaklıklar ile bölgeyi temsil eden turizm ürünlerinin, gelir ve girişimcilik fırsatlarının oluşturulması turizm gelişiminde öncelikle ekonomik başarı sağlamaktadır (Ed. Benckendorff ve Lund-Durlacher, 2013: 160). Bunun yanı sıra yerel halkın, aktif katılım, bilgi ve farkındalık sahibi olması, bölgelerde oluşabilecek sosyal ve çevresel problemleri engellemektedir (Duran, 2013: 88).

Yerel halkın turizm gelişimini desteklemesinde önemli faktörlerden biri de turistler ile arasındaki ilişkinin olumlu algı ve tutumlara sahip olması olarak ifade edilmektedir. Yerel halkın, turistlere karşı hoşgörülü ve samimi davranışları ile ilgi ilişkisinin, turistlerin mevcut problemlerinde yerel halkın destek sağlaması yardım ilişkisinin, karşılıklı anlayış ortamının oluşması ile arkadaşlık ilişkisinin, destekleyici ilişkilere örnek verilmektedir (Doğan, 2004: 92- 93).

Yerel halk ile turistler arasındaki ilişkileri, toplum yapısı, kültürel farklılıklar, eğitim düzeyleri, ziyaretçilerin tutumları, davranışları, turizmin çeşidi, gelişme düzeyi gibi etmenler etkilemektedir. Benzer etmenlerin yanı sıra, halkın mevcut özelliklerine göre de değişiklik gösterebilmektedir. Örneğin, turizm sektöründe çalışan veya turistlerin dil, kültür ve yaşam tarzları hakkında bilgi sahibi olan bireylerin ilişkileri daha farklı olmaktadır (Avcıkurt, 2009: 86).

İlişkilerin geçici, kısıtlı bir zamana ait olması ve yinelenemeyen özelliğe sahip olması da ilişkileri etkileyen etmenler arasındadır. Zaman ve mekan kısıtlılığı ilişkilerin gerçek anlamda etkileşim içinde olmasını engelleyebilmektedir. Bunun yanı sıra turistlerin öncelikle konaklama, ulaşım veya yiyecek- içecek işletmelerinde ki personel ile ilişkisi, yerel halk ile olan iletişimini sınırlandıran bir başka etmendir (Avcıkurt, 2009: 87).

Yerli halk ve turist arasındaki ilişki olumsuz algı ve tutumlarının sonucu engelleyici ilişkiler görülmektedir. Bu ilişkiler karşılıklı etkileşim ile oluşmaktadır. İletişimin olmaması ile ilgisizlik ilişkisi, turizmden elde edilen karın yüksek olmasındaki istek ile ticari sömürü ilişkisi, yerel halkın suç oranlarında artışa sebep

olduğu düşüncesi ile saldırı ilişkisi, engelleyici ilişkilere örnek verilmektedir (Doğan, 2004: 89). Olumlu tutumlar, olumlu davranışların temelini oluşturmaktadır. Turistlere karşı olumlu tutumların olması yerel halk-turizm ilişkisinin olumlu olmasına, olumsuz tutumlar ise ilişkilerde problemlerin olmasına sebep olmaktadır (Doğan, 2004: 95).

Olumsuz etkiler turizm gelişiminin başarılı ve sürdürülebilir olmasını engellemektedir. Bununla beraber turizmin sürdürülebilir kalkınmaya olan katkısını da azaltmaktadır. Bölgelerde sürdürülebilir turizmin gelişmesi için, yerel yönetim ve örgütlerin, sürdürülebilir kalkınma ilkelerini temel alan planlamaları oluşturmaları, işletmeler tarafından uygulanması ve yerel halk tarafından desteklenmesi gerekmektedir (Ed. Kozak, 2014: 290).

1.2.6.2. Yerel Halkın Turizme Yönelik Tutumu

Tutum; başka bir insana, fikre, nesneye, olaya veya işletmelere ilişkin oluşan düşünce, duygu ve sonuç olarak ise davranışların oluşmasını sağlayan sosyal psikolojiye ait olan bir kavramdır. Sosyal hayatta sergilediğimiz davranışların şekillenmesinde etkili olan tutum, olumlu veya olumsuz yönleri ile muhtemel davranışların anlaşılmasını sağlamaktadır (Ed. Özkalp, 2002: 281).

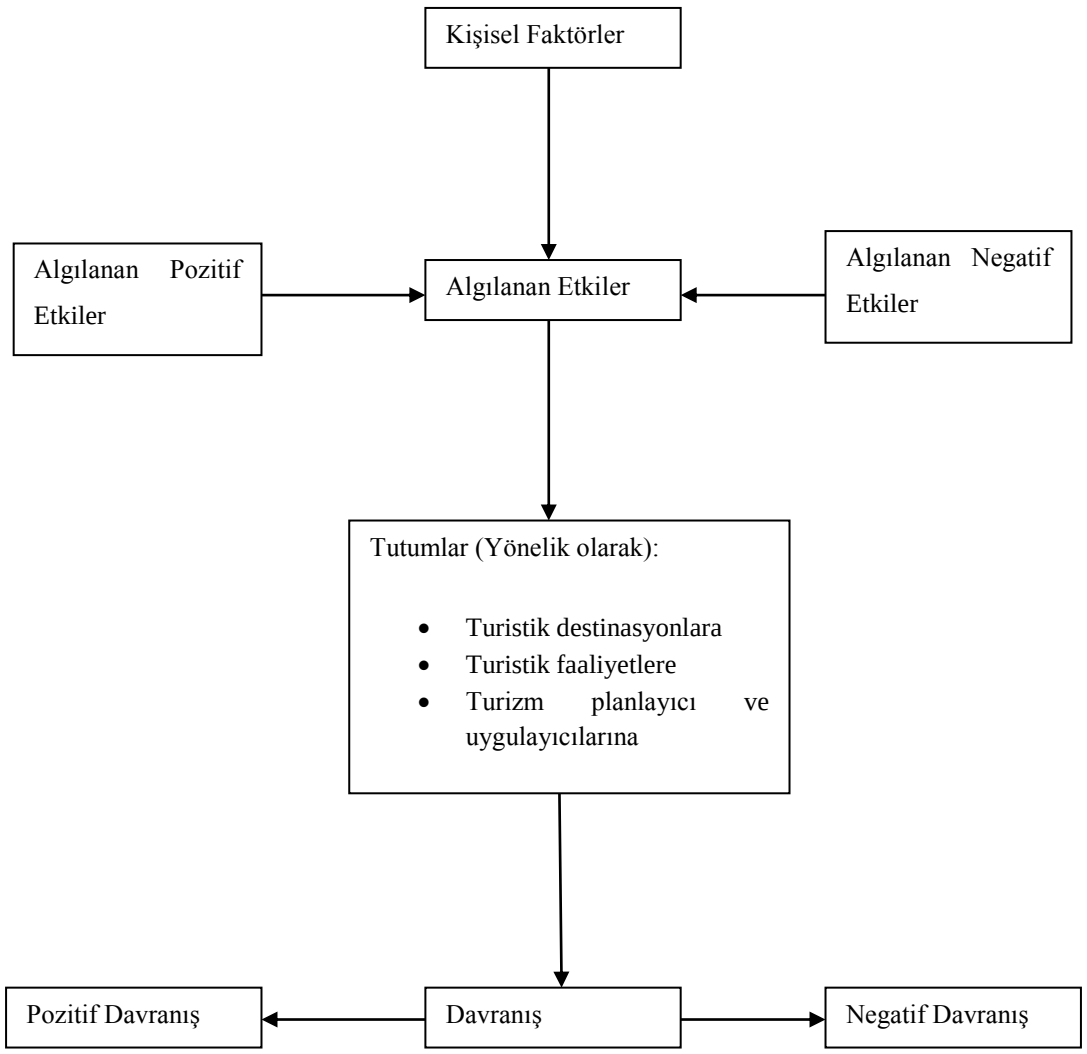
İnsanların çevresindeki olay, neyse veya diğer insanlar tarafından oluşan durumları algılaması ve etkilenmesi sonucu tutumlar oluşmaktadır. Bir başka ifade ile çevresel algılamaların yansıması tutumları oluşturmaktadır (Ajzen, 2005: 4).

Hakkında herhangi bir tutumun oluşmasını sağlayan şey tutum nesnesi olarak ifade edilmektedir (Ed. Özkalp, 2002: 281). Tutum nesnesine karşı tutumun oluşması, bilişsel, duygusal ve davranışsal olmak üzere üç bileşenin birbiri ile etkileşimi sonucu oluşmaktadır. *Bilişsel*; tutum nesnesi hakkında sahip olunan inançların, *duygusal*; tutum nesnesine karşı oluşan duyguların, *davranışsal*; tutum

nesnesine karşı inançların ve duyguların temel alınarak hareket eğiliminin oluşması olarak ifade edilmektedir (Ed. Özkalp, 2003: 73).

Tutum kavramı, turizmin sürdürülebilir olmasında önem taşımaktadır. Turizm gelişiminin en önemli faktörü olan yerel halkın tutumlarının öğrenilmesi, turizme olan çeşitli davranışların öngörüsünü sunmakla beraber ihtiyaç ve isteklerin tanınması ile planlamaların sağlıklı olmasını sağlamaktadır (UNWTO, 2011: 49). Bunların yanı sıra yerel halkın turizm gelişimi ile ilgili korku ve şüphelerinin en aza indirilmesi ve hedeflerin kesin olarak belirlenebilmesi için tutumların planlamalara dahil edilmesi gerekmektedir (McCool ve Keith, 2016: 206).

Şekil 2.Algı, Tutum ve Davranış İlişkisi



Kaynak: Carmichael Barbara A., ‘’A matrix model for resident attitudes and behaviours in a rapidly changing tourist area’’, Tourism Management 21, 2000.

Yerel halk, turizm gelişiminin bölgede ekonomik, sosyal veya çevresel değişimlerin yaşanacağı hakkında öngörü sahibi olmaktadır. Değişimlere karşı sunulan davranışlarda yerel halkın sahip olduğu kişisel faktörler de rol oynamaktadır. Farklı kişisel faktörler, turizm gelişiminde farklı fayda veya zararlara odaklanılmasını sağlamaktadır. Şekil 2.’de görüldüğü gibi kişisel faktörler, pozitif veya negatif etkilerin algılanması ile tutumları şekillendirerek pozitif veya negatif davranışların oluşmasını sağlamaktadır (Carmichael, 2000: 604).

Literatürde turizmin yerel halka olan etkileri sonucu oluşan algı, tutum ve davranışların değerlendirilmesini içeren çeşitli araştırmalar yer almaktadır. Birbirini destekleyen veya çelişkili sonuçların ortaya çıkmasına sebep olan bu araştırmalar, bazı ortak sonuçlar ile yerel halk-turizm ilişkisinde anlaşılır olmayı sağlamakta ve gelecek çalışmalar için yol gösterici olmaktadır (Avcıkurt, 2009: 89).

1.2.6.3. Yerel Halkın Tutumu ile İlgili Modeller

Turizm, gelişim sağladığı bölgelerde yerel halkın yapısal değişimlerini sağlayabilen sosyal bir olaydır. Turistler, ev sahibi bölgelerin ekonomik ve çevresel değişim sağlamasının yanı sıra sosyal alışkanlıkları ile yerel halkların davranışlarında da değişimler oluşturmaktadır (Lickorish ve Jenkins, 1997: 78). Ulaşım, konaklama, eğlence, istihdam, arazi kullanımı gibi etkilere sahip olması, yerel halkın bu etkilere olan tutumlarının öğrenilmesi turizm gelişimi planlamalarında ayrılmaz bir parçayı oluşturmaktadır (Harrill, 2004: 252).

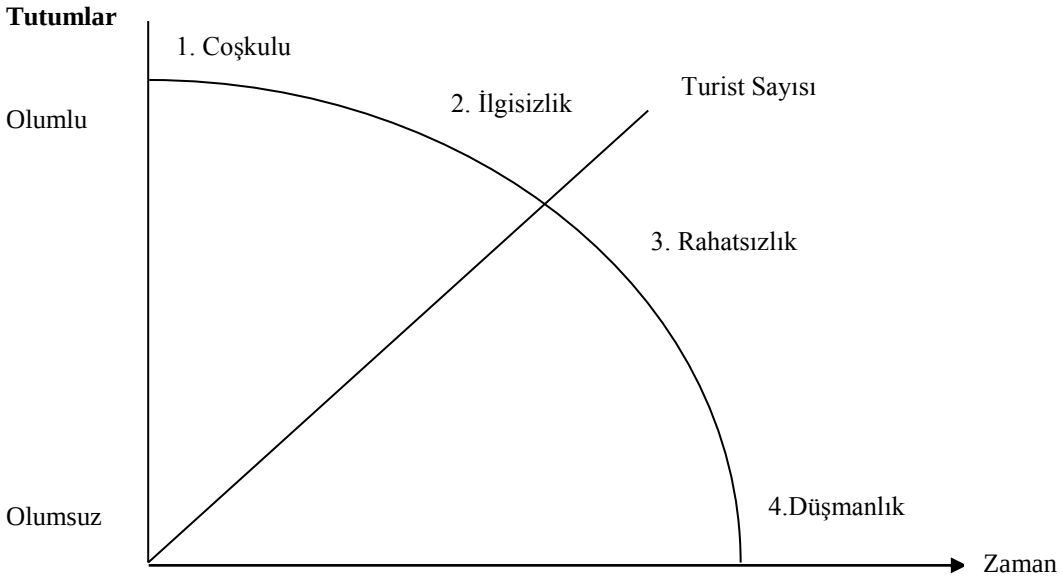
Yerel halk-turizm ilişkisi farklı görüşler ile değerlendirilmektedir. Görüşler yerel halk tarafından olumlu tutuma sahip olunmasının turizm gelişimine destek

olacağı ve sürecin olumlu devam edeceğini belirtmektedir. Olumlu tutumların turizme karşı olumlu davranışları yansıtmasının yanı sıra, olumsuz tutumlar, turistlerden rahatsız olmaya, gelişimi desteklememeye ve sürecin başarısız olmasına sebep olmaktadır (Arslan Ayazlar, 2017: 56).

1.2.6.3.1. ‘’Irridex’’ Modeli

‘’Irridex’’ modeli, Doxey’in (1974) turizm gelişimi sürecinde değişen yerel halk tutumlarını açıklamaktadır. Ev sahibi bölgenin etkilendiği turizm faaliyetleri veya turist sayıları zamana bağlı olarak yerel halkın tutumlarında değişimlerin yaşanmasını sağlamaktadır. Turizm gelişiminin bölgede ekonomik, sosyal ve çevresel etkileri ile olumlu veya olumsuz sosyal sonuçların olabileceğini öngörmektedir (Zaidan ve Kovacs, 2017: 297). Modele göre başlangıçta turizm gelişiminin faydaları yerel halkın *coşkulu* tutumlar sergilemesine sebep olmaktadır. Bu durum zamanla yerini sosyal ve çevresel endişelere bırakarak, tutumların *ilgisizlik, rahatsızlık* ve *düşmanlık* olarak değişmesine sebep olmaktadır (Weaver, 2006: 136).

Şekil 4. Turistik Rahatsızlık İndeksi



Kaynak: Aktaran Zaidan Esmat ve Kovacs Jason F., Resident Attitudes Towards Tourists and Tourism Growth: A Case Study From the Middle East, Dubai in United Arab Emirates, European Journal of Sustainable Development, 2017, *Doxey, 1975.*

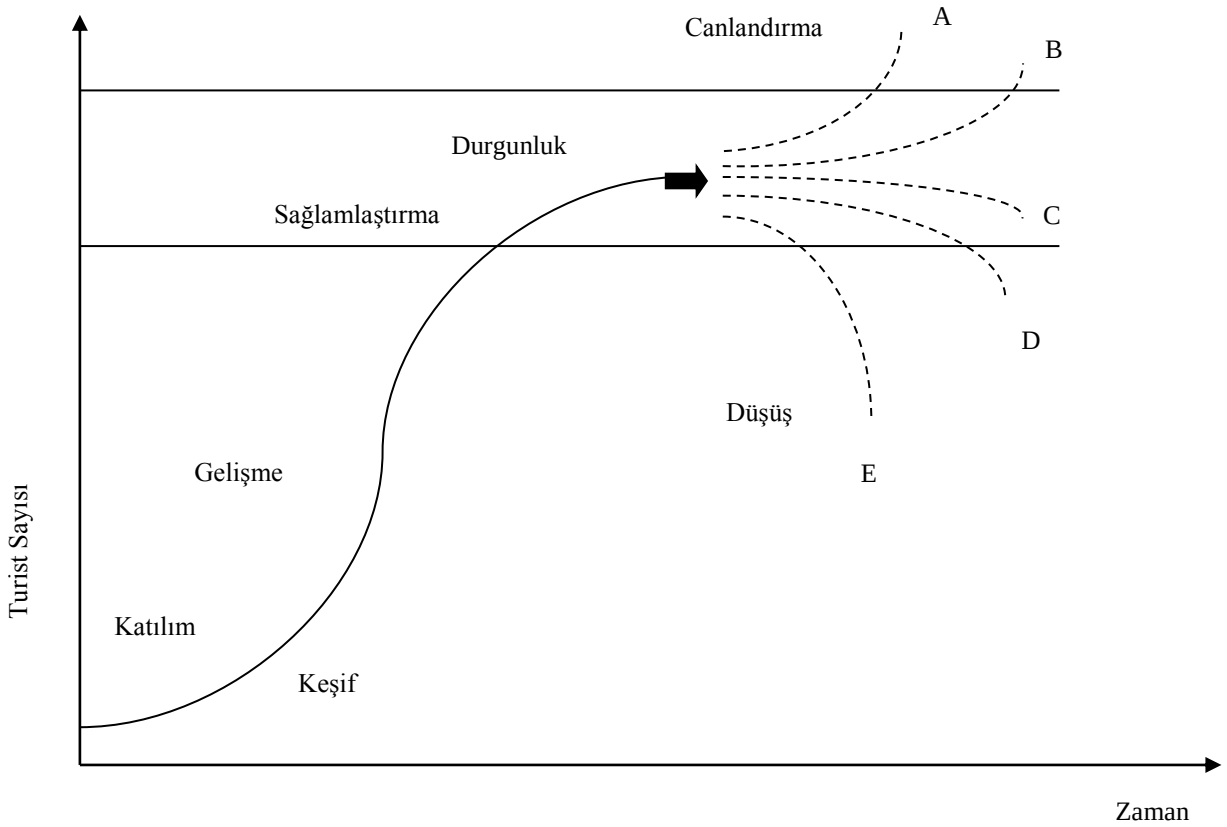
1.2.6.3.2. Yaşam Döngüsü Modeli

Butler'ın (1980) turizm alanlarındaki *''Yaşam Döngüsü (The Tourism Area Life Cycle)''* modeli turizm gelişimini aşamalar haline getirerek, süreç devamında oluşan etki ve tutumları açıklamaktadır. Model, *keşif, katılım, gelişme, sağlamlaştırma, durgunluk* ve *düşüş/canlandırma* aşamaları ile bölgelerin turist sayısının artışı ile hangi ekonomik, sosyal ve çevresel değişimleri yaşayabileceğini formüle etmektedir (Ed. Butler, 2006: 5).

Keşif, bölgenin doğal, kültürel ve tarifi özelikleri az sayıda turistin dikkatini çekerek turizm faaliyetlerinin başladığını ifade etmektedir. Bu aşamada turist sayısının az olması ile çevresel, sosyal ve ekonomik değişimler gözlenmemektedir. *Katılım*, turist sayısının artması ile yerel halkın katılımı da artış göstermektedir. Bu aşamada turizm işletmeleri, turizm sezonu ve pazar oluşumu başlamaktadır. *Gelişme*, turist sayısında artış ile daha belirgin değişimlerin yaşandığı görülmektedir. Dış yatırımların artması, insan yapımı büyük, kültürel ve doğal alanları destekleyici işletmeler oluşturulmaktadır. Bu aşama, yerel halkın algı ve tutumlarının planlamaya dahil edilmesinin gerekliliğini vurgulamaktadır. *Sağlamlaştırma*, turist sayısının hala artış gösterdiği ve bölge gelirinin önemli bir kısmı turizm tarafından sağlanmaktadır. Bu aşamada aşırı artış gösteren turizm işletmeleri sebebi ile yerel halkın hoşnutsuzluklarının başlaması gözlemlenmektedir. *Durgunluk*, bölgede en yüksek ziyaretçi sayısına ulaşılması ile ekonomik, sosyal ve çevresel taşıma kapasitesinin aşılmasına sebep olmaktadır. Bu durum bölgede problemlerin oluşmasını da sağlamaktadır. *Düşüş*, bölge çekiciliği ve turist sayısında azalmanın olması ile turizm faaliyetlerinin ve işletmelerinin fonksiyonlarında değişme görülmektedir. Diğer bir

olasılık olan *canlandırma*, farklı çekim alanları oluşturulması veya doğal kaynakların kullanımı ile yeni turizm faaliyetleri bölgedeki turizm gelişimini devam ettirmektedir. Yeni faaliyetler ile eski alan, tesis veya faaliyetlerin de canlanması gerçekleşmektedir. Aşamaların devam etmesi ile turist sayısında artışın olması yerel halkın olumsuz tutumlara sahip olmasına sebep olacağını ifade etmektedir (Ed. Butler, 2006: 6-8). Turizm gelişiminde, zaman ve gelen turist sayısının artmasına bağlı aşamaları içeren model, bölgelerde sebep olduğu değişimler ile farklı etkilerin turist-yerel halk ilişkisindeki rolünün incelenmesinde gelecek çalışmalara rehberlik etmektedir (Ed. Uysal, Perdue ve Sirgy, 2012: 426).

Şekil 6. Turizm Alanlarında Yaşam Döngüsü Modeli



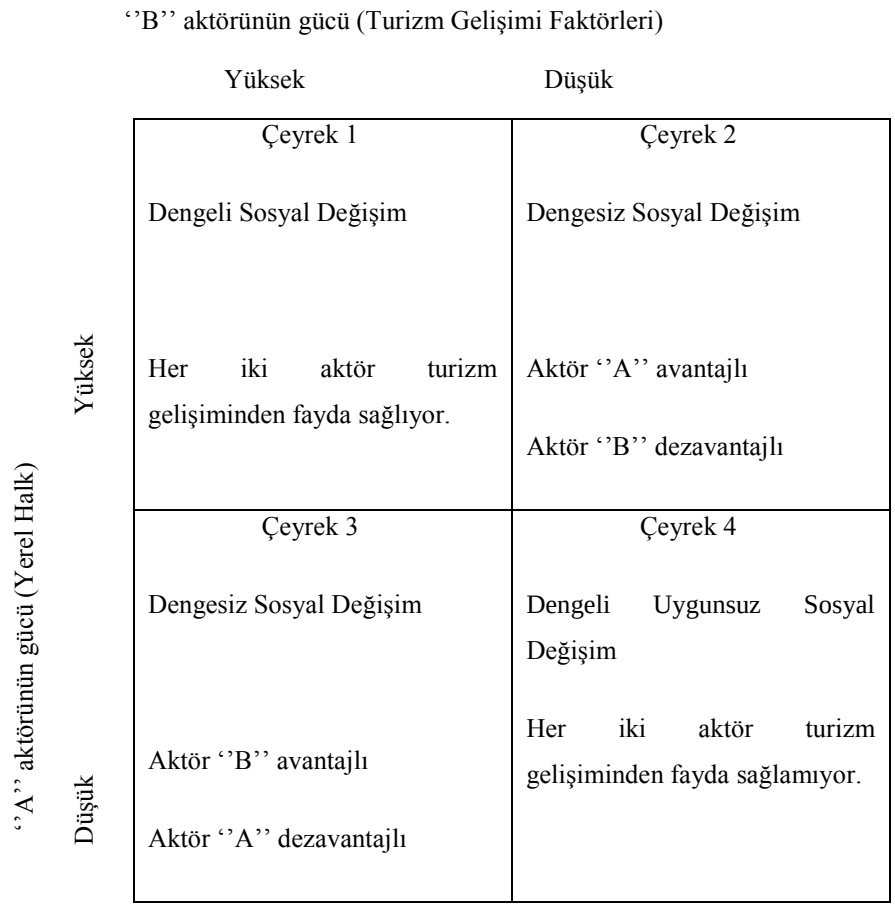
Kaynak: Ed. Butler Richard W., The Tourism Area Life Cycle, Vol. 1 Applications and Modifications, İngiltere 2006.

1.2.6.3.3. Sosyal Değişim Teorisi

Homans'ın (1958) *''Sosyal Değişim Teorisi (Social Exchange Theory)''*, farklı tarihlerde farklı çalışmalar ile (Homans, 1961, Emerson, 1962, Blau, 1964) gelişimi sağlanarak, sosyal yapıların karşılıklı etkileşimler sonucu değişmesi ve değişimlere paralel olarak oluşan davranışların açıklanmasında yardımcı olmaktadır. Homans'ın (1961) teorisi, sosyal gruplarda karşılıklı etkileşim sonucu, sosyal davranış süreçlerinde değişim yaşandığını savunmaktadır. Aralarında etkileşim oluşan *''Aktör A''* ve *''Aktör B''*nin farklı kaynaklar sebebi ile değişime de sebep olan güç unsurları bulunmaktadır. Bu güç unsurları maddi veya maddi olmayan fayda ve maliyetleri içermektedir. Sonuç olarak, Aktör A veya Aktör B' nin mevcut gücü ile sağladığı fayda veya maliyetin, davranışlarda değişim sağlaması olarak açıklanmaktadır (Ed. DeLamater, 2003: 53- 54).

Ap'ın (1992) çalışması, *Sosyal Değişim Teorisi* ile yerel halkın ihtiyaçları, turizm gelişiminin sunduğu fayda ve maliyetler ile değerlendirilmektedir (Rockey ve Lankford, 2012: 2). Turizm gelişimi ve yerel halk ilişkisini açıklamaya yönelik en çok kullanılan modellerin arasında olmasını sağlayan çalışma, karşılıklı etkileşim sonucu yaşanan değişimleri açıklamaktadır. Gelişimi sağlayan tüm faktörlerin ve yerel halkın sosyal değişimi dört olası davranış ile olduğu belirtilmektedir. *Çeyrek 1*, yerel halkın ve turizm gelişimini sağlayan faktörlerin etkileşiminde faydaların yüksek olması ile memnuniyetin ortaya çıkmasını ifade etmektedir. *Çeyrek 2* ve *Çeyrek 3*, etkileşim sırasında fayda ve maliyet dengesizliğinin yaşanmasını ifade etmektedir. Yerel halk ve turizm gelişimini sağlayan aktörlerin mevcut güçleri doğrultusunda, olumlu veya olumsuz etkilere maruz kalması ile tutumların değişimini sağlamaktadır. *Çeyrek 4*, etkileşim sırasında karşılıklı faydaların sağlanamamasını ifade etmektedir. Yerel halkı doğrudan etkileyen çevresel ve ekonomik faydaların sağlanmaması, gelişime olan tutumların sonlanacağı ve desteğin geri çekileceğini belirtmektedir (Nunkoo, 2016: 592- 593).

Şekil 8. Sosyal Değişim Matrisi



Kaynak: Aktaran Nunkoo Robin, Toward a More Comprehensive Use of Social Exchange Theory to Study Residents' Attitudes to Tourism, Procedia Economics and Finance 39, 2016, Ap, 1992.

1.2.6.3.4. Doğan'ın Modeli

Doğan'ın oluşturduğu model *(Dogan's Model)*, turizm gelişimi sürecinde yerel halkın davranışları hakkında olasılıkları açıklamaktadır. Modele göre, gelişimin oluşturduğu etkiler ile yaşanan sosyal değişimlerin olumlu veya olumsuz algılanması ile yerel halk çeşitli davranışlar sergilemektedir. Turizm gelişiminin olumlu etkilerinin algılanması ile *benimseme*, olumsuz etkilerin algılanması ile *direnme,* iki

zıt algılamanın ortasında ise *geri çekilme*, *sınırların korunması* ve *yeniden canlandırma* davranışlarının da oluşabileceğini belirtmektedir (Doğan, 1989: 220).

Direnme, yerel halkın, turizm gelişimi sonucu oluşan ekonomik ve sosyal faydalara erişiminin kısıtlanması, olumsuz turist davranışlarına maruz kalınması veya geleneksel kurumların zayıflaması sonucu oluşan turizm düşmanlığını ifade etmektedir. *Geri çekilme*, turizm gelişiminin ekonomik olumlu etkilerinin yanı sıra sosyal olumsuz etkilerine karşı yerel halkın kültürel özelliklerini korumayı amaçlayan davranışları ifade etmektedir. *Sınırların korunması*, yerel halkın sahip olduğu sosyal ve kültürel özelliklerin turizm gelişiminde olumsuz etkilere maruz kalmaması için, turizm faaliyetlerinin sahip olunan bu özellikler ile entegre bir hal alması ifade etmektedir. *Yeniden canlandırma*, turizm gelişiminin yerel halkın sahip olduğu sosyal ve kültürel özelliklerin tanıtılması ve güçlendirilmesinde kullanılması ile olumlu etkilerin artırılmasını ifade etmektedir. *Benimseme*, yerel halkın olumsuz sosyal etkileri görmezden gelerek, turizm gelişimi ile aktarılan farklı sosyal özellikleri taklit ve kabul etmesini ifade etmektedir (Doğan, 1989: 221-225).

1.2.6.3.5. Turizm Gelişimine Yönelik Farklı Yaklaşımlar

Ap ve Crompton'un çalışması, yerel halkın turizm gelişiminde dört farklı tepkide bulunduğunu belirtmektedir. Turizm gelişiminden ekonomik fayda sağlayan bireylerin *kucaklama*, olumsuz etkileri algılaması ancak ekonomik faydalardan dolayı *tolerans*, algılanan olumlu/olumsuz etkilere alternatif yollar ile *uyum*, olumsuz etkilerin yoğun algılanması ile topluluklardan uzaklaşarak *geri çekilmede* bulunmaktadır (Ap ve Crompton, 1993: 48- 49). Butler'ın (1980) modeliyle benzerlikler gösteren yaklaşım, turizm gelişiminin artması ile ortaya çıkan olumsuz etkilerin olumsuz tutumlara sebep olacağını ifade etmektedir (Altıntaş, 2010: 11).

Faulkner ve Tideswell'ın (1997) çalışması önceki modellerin (Doxey, Butler ve Ap) bölümlerinden yararlanarak alternatif bir yaklaşın sunmaktadır (Inkson ve Minnaert, 2018: 206). Bu yaklaşım, yerel halkın turizm gelişiminde ekonomik, sosyal ve çevresel etkilere karşı gösterdikleri tepkiler için genel bir çerçeve oluşturmaktadır. *Başlangıç* veya *olgunlaşma* aşamalarında, faaliyet ve turist sayısında oluşan artış ile yerel halkın davranışlarının şekillendiğini ifade etmektedir. Yerel halk tarafından algılanan etkiler, esinlenilen önceki modellerde olduğu gibi olumlu ve olumsuz davranışlarla sonuçlanacağını içermektedir (Faulkner ve Tideswell, 1997: 8-9).

Turizm gelişiminde etkilenen ve etkileyen özelliği ile yerel halk, göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bu sebep ile *paydaş teorisinin* önemine dikkat çekilmektedir (Arslan Ayazlar, 2017: 56). *Paydaş teorisi*, mevcut paydaşlara faaliyet ve kaynak yönetimi seçimlerinde fayda sağlama sorumluluğunu içermektedir (Donaldson ve Preston, 1995: 85). Yerel halkın turizm gelişimine ait olumlu tutumlara sahip olabilmesi için tüm paydaşların dahil edilmesi ile olumsuz tepkilerinin engellenmesinde kullanılmaktadır (Byrd, 2007: 12).

1.2.6.3.6. Yerel Halk ve Sürdürülebilir Turizm Gelişimine Yönelik Yapılan Çalışmalar

Ulusal ve uluslararası literatür incelendiğinde yerel halkın, turizm gelişimine yönelik algı, tutum ve davranışları ile ilgili çalışmalar bulunmaktadır (Smith ve Krannich, 1998, Weaver ve Lawton, 2001, Akova, 2006, Rockey ve Lankford, 2012, Çelikkanat ve Güçer, 2014, Zengin, Uyar ve Erkol, 2015). Son yıllarda uluslararası belirlenen hedefler ile yerel halkın sürdürülebilir turizm ile ilişkisini, algı, tutum ve davranışlarını konu alan çalışmaların da ağırlık kazandığı görülmektedir. Araştırmacıların sürdürülebilir turizm ve yerel halkı konu alan bazı çalışmalar aşağıda açıklanmaktadır.

Yerel halkın turizm gelişiminden en çok etkilenen faktör olduğunu belirterek, Teksas yerel halkının sürdürülebilir turizm tutumlarının incelendiği çalışmada, turizme katılım ve çevre korunmasında olumlu tutumlara sahip olduklarını belirtilmektedir (Choi ve Murray, 2010: 589).

Akçakoca yerel halkının sürdürülebilir turizme yönelik tutumlarının incelediği çalışmada, yerel halkın olumlu tutumlara sahip olduğu görülmektedir. Turizmin sağladığı ekonomik, çevresel ve sosyal faydaları daha ön planda tuttuğu, dolayısıyla sosyal değişim teorisi çerçevesinde incelenen bu sonuçlar faydaların algılanması ile turizm gelişimine olan desteği ve katılımı da artırmaktadır (Duran ve Özkul, 2012: 514- 515).

Datça yerel halkının sürdürülebilir turizm gelişimine yönelik tutumlarının değerlendirildiği çalışmada, turizm gelişimine ve işletmelerine yönelik olumlu tutumlara sahip oldukları belirtilmektedir. Turizm gelişiminin sürdürülebilir olması yerel halkın ortak kararlarından olduğu ve bunun yanı sıra kitle turizmini destekleyen işletme ve uygulamaları daha az olumlu tutumlar ile karşıladıklarını yorumlamaktadır (Biçici, 2013: 31).

Tayvan yerel halkının sürdürülebilir turizm gelişimine yönelik algı ve desteğinin incelediği çalışmada, turizm gelişiminin oluşturduğu fayda ve maliyetlerin, destek ile ilişkili olduğu belirtilmektedir. Turizme katılımın bu ilişkide belirleyici özelliğini vurgulamaktadır. Faydaların algılanmasının maliyetlere oranla daha fazla sürdürülebilir turizm gelişimine destek sağladığını belirtmektedir (Lee, 2013: 44).

Gaziantep yerel halkının turizm ile ilgili algılarının sürdürülebilirlik kavramı kapsamında incelenen çalışmada, turizmin sağladığı ekonomik, çevresel ve sosyal faydaları olumlu algıladığı görülmektedir. Bu olumlu algılamalar, turizm gelişimi ile doğal ve kültürel alanların faaliyetlere dahil olması, korunması ve istihdam sağlaması olumlu algıların oluşmasında önemli etken olduğu belirtilmektedir. Bunların yanı sıra yerel halkın turizm bilincinin gelişmemiş olması, tanıtım ve organizasyonların

eksikliği ve turizm çeşitliliğinin az olması olumsuz algıları oluşturmaktadır (Giritlioğlu ve Bulut, 2015: 29).

Bursa'nın Misi Köyü'nde gerçekleştirilen çalışmada, yerel halkın turizm gelişimine yönelik algı, sürdürülebilir tutum ve davranışları incelenmektedir. Yerel halkın, turizm ile ilgili işlerde çalışmayan bölümü olumsuz etkileri daha fazla algıladığı ve bu doğrultuda tutum ve davranışlarını geliştirdiği görülmektedir. Ancak turizmden ekonomik kazanç sağlayan bölümün ise olumlu etkileri daha fazla algıladığı bunun sonucunda ise turizm gelişimini desteklediği görülmektedir (Karacaoğlu ve Birdir, 2018: 1109).

Avustralya yerel halkının sürdürülebilir turizm gelişimine yönelik tutum ve davranışlarının incelendiği çalışmada, algılanan ekonomik, sosyal ve çevresel faydalara daha fazla dikkat edildiği belirtilmektedir. Turizm gelişiminin turist sayısını artıracağı dolayısıyla bölge ekonomisine katkıda bulunacağı beklentisi olumlu tutumları oluşturmakta ve turizme desteği sağlamaktadır (McCaughey, Mao ve Dowling, 2018: 406).

II.BÖLÜM

2. EDİRNE VE TURİZM GELİŞİMİ

2.1.Edirne Tarihi ve Genel Bilgiler

Edirne, ilk çağlardan itibaren (paleolitik, neolitik, tunç ve demir çağı) birçok savaşa tanıklık etmiş ve birçok halka ev sahipliği yapmıştır. Tarihte ilk olarak *''Orestia''* daha sonra ise *''Hadrianopolis''* olarak adlandırılmıştır (Usal, 2006: 37-38). 1300'lü yıllarda Osmanlı Devleti'nin Trakya bölgesine gerçekleştirdiği fetihler ile *''Edrine''* adını almıştır. Şehir, söylem farklılıkları ile 18. Yüzyıldan itibaren Edirne olarak anılmaya başlanmıştır. Bunların yanı sıra *''Dar-ül Karar''* (kıyamete kadar yaşayacak şehir), *''Dar-ül Mülk''* (başkent), *''Dar-ül Meymene''* (ordular kenti), *''Dar-ün Nasr''* (üstün şehir) olarak da bahsedilmiştir (Usal, 2006: 41). 19. Yüzyıl, Osmanlı Devleti'nin çöküş döneminde birbiri ardına gelişen savaşlar, yangın, salgın hastalıklar gibi felaketler şehrin fiziki ve beşeri özelliklerinde değişimin yaşanmasını devam ettirmiştir (Özey, 2002: 34). Osmanlı Devleti'nin idare, bilim ve kültür merkezleri arasında (İstanbul, Bağdat, Bursa ve Mısır gibi) kronolojik olarak en baş sırada yer almaktadır (Gökbilgin, 1964: 77). Kurtuluş Savaşı sonunda imzalanan Lozan Antlaşması ile Türkiye Cumhuriyeti'nin bugünkü siyasi sınırlarına dahil olmuştur (Gönenç Güler, 2007: 31).

Günümüzde Edirne; doğusunda Kırklareli, Tekirdağ ve Çanakkale illeri, batısında ise Yunanistan ve Bulgaristan ülkelerine komşu olan, Türkiye'nin Balkan ve Avrupa ülkeleri ile ulaşımını sağlamaktadır. Siyasi sınırların yanı sıra şehir, Ergene ovası, Meriç nehri, Meriç vadisi, Istranca Dağları, Saros körfezi ve Koru Dağı ile çevrili Trakya Yarımadası'nda yer almaktadır (Kocaman, 2011: 1). Şehrin, 9 ilçesi ve 251 köyü bulunmaktadır (https://www.trakya.edu.tr, Erişim Tarihi: 20.01.2019). 2018 itibari ile paylaşılan verilere göre Edirne'nin toplam nüfusu 411.528 olarak açıklanmaktadır (https://biruni.tuik.gov.tr, Erişim Tarihi: 20.01.2019).

2.2. Edirne Turizm Gelişimi

Edirne'nin mevcut coğrafi konumu ve tarihsel süreçte birçok devlete ev sahipliğini gerçekleştirmesi, soyut ve somut değerler açısından zengin bir içerik sunmaktadır. Bu içerik turizm sektörü açısından çekim noktası haline gelmesini sağlamaktadır. Ulusal ve uluslararası düzeyde tescillenen değerleri, yerli ve yabancı turistlerin dikkatini çekmektedir.

Edirne'de tarihi gelişimi ile farklı kültürlere ev sahipliği yapması, şehrin öncelikle mimari yönünün çeşitliliğini sağlamaktadır. İbadethaneler, hanlar, hamamlar, kervansaraylar, çeşmeler, köprüler, çarşılar gibi kültürel özellikleri yansıtan mimari örnekleri dikkat çekmektedir (Altay, 2009: 64).

Uluslararası ve ulusal politikalar ile ekonomik, sosyal ve çevresel faydaların sağlanmasında turizm önem verilen bir sektör olarak kabul edilmektedir. Edirne'de turizm faaliyetlerinin önem kazanması, 1962 yılında *''Edirne Tanıtım ve Turizm Derneği (ETTDER)''* kurulması ile gerçekleşmektedir. Dernek, Türkiye'nin tanıtım ve turizm amacı ile kurulan ilk derneği olarak dikkat çekmektedir (http://ettder.org, Erişim Tarihi: 21.01.2019). Farklı dönemlerde yerel yönetimlerin gerçekleştirdiği çalışmalar Edirne turizminin gelişimine katkı sağlamıştır. Tarih araştırmacısı ve akademisyen Ratıp Kazancıgil ve 2000-2004 yıllarında görev yapan Edirne valisi Fahri Yücel başta olmak üzere çeşitli kazı çalışmalarının başlatılması, korunması ve turizme kazandırılması ile Edirne'nin ulusal ve uluslararası düzeyde tanınması amaçlanmıştır (http://www.trakyagezi.com, Erişim Tarihi: 21.01.2019).

Trakya Kalkınma Ajansı'nın hazırlamış olduğu Trakya bölgesini kapsayan *''Turizm Master Planı'',* 2013-2023 yılları arasında Edirne turizminin canlandırılması için tarihi değerlerin (mimari ve kültürel) ön plana çıkarılmasını, turizm çeşitliliğinin artırılması ile tüm yılı kapsayan faaliyetler ile sürdürülebilir turizmde önemli adımların atılmasını amaçlamaktadır (Trakya Kalkınma Ajansı, 2013: 56). Bunun yan sıra Türkiye Turizm Stratejisi 2023 eylem planında ise Edirne,

çeşitli fiziki ve faaliyet düzenlemelerinin gerçekleştirilmesi ile kültür turizminin ön plana çıkartılarak, marka kent olması hedeflenen 15 il arasına alınmıştır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007: 62).

Kültür ve Turizm Bakanlığı, şehrin tanıtım filmi, turistik harita ve lezzet, inanç, doğa ve tarih rotalarının olduğu basılı materyaller ile turizm gelişimini desteklemeyi ve tanıtımın artmasını sağlamaktadır (http://www.edirnekulturturizm.gov.tr, Erişim Tarihi: 27.04.2019). ETTDER tarafından organize edilen *''Lavanta Günleri''* ve *''Ayçiçeği Tarla Manzaraları''* başta olmak üzere Edirne'de yetişen tarımsal ürünlerin ekonomik faydalarının yanı sıra turizm açısından da fayda oluşmasını sağlamaktadır (http://ettder.org/, Erişim Tarihi: 27.04.2019). ETTDER tarafından yürütülen Bulgaristan ile ortak proje kapsamında Edirne-Kırklareli-Burgas şehirlerinin hem sürdürülebilir turizmin hem de kültürel mirasın tanıtılmasına yönelik faaliyetleri ile şehirlerin turizm gelişimi desteklenmektedir (http://ettder.org, Erişim Tarihi: 27.04.2019). Bulgaristan ile ortak bir başka proje ise sürdürülebilir turizm ve kültürel mirasın tanıtılmasında teknolojinin etkin kullanımı ile Edirne ve Nessebar şehirlerinin belediyeleri tarafından yürütülmüştür (http://www.ipacbc-bgtr.eu/, Erişim Tarihi: 27.04.2019). Nessebar Belediyesi ile ortak yürütülen proje sonucu yerli ve yabancı turistlere hizmet veren 16 kiosk ve akıllı telefon uygulaması hizmete sunulmuştur (http://www.edirne.bel.tr, Erişim Tarihi: 27.04.2019). Kültürel tanıtımların artması ile *''Kakava/Hıdrellez Şenlikleri'' ve ''Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşleri''* etkinliklerinin şehirde yerli ve yabancı turist hareketliliğine sebep olmaktadır. 2019 yılında dokuzuncusu düzenlenen *''Bando Ciğer Festivali''* de şehirde benzer etki yaratarak ve turizm şirketlerinin günübirlik veya konaklamalı tur düzenlenmesini sağlamaktadır (http://www.edirne.bel.tr, Erişim Tarihi: 27.04.2019). Bunların yanı sıra son yıllarda ekonomik dalgalanmalar sonucu Bulgaristan ve Yunanistan'dan gelen yabancı turistler, Edirne'de gastronomi ve alışveriş turizminin etkisini arttırmaktadır (http://ettder.org, Erişim Tarihi: 27.04.2019).

Edirne'de kurulmuş olan Trakya Üniversitesi bünyesinde yer alan turizm meslek yüksekokulu, fakültesi ve lisesi de Edirne'de turizm gelişimine etki eden unsurların arasında sayılmaktadır (Ay, 2014: 87).

Turizm gelişimi sürecinde, turizme hizmet sağlayan öncelikle konaklama işletmelerinin faaliyete geçtiği görülmektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığı belgeli 25 konaklama tesisi, bir spor, bir özel eğlence ve bir çiftlik evi, Edirne Belediyesi belgeli ise 73 konaklama tesisi bulunmaktadır (http://www.edirnekulturturizm.gov.tr, Erişim Tarihi: 22.01.2019). Edirne İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nün Tablo 2. ve Tablo 3.'de yer alan verilerine bakıldığında da turizm gelişimine yönelik faaliyetlerin etkili olduğu ve Edirne'de turizm sektörünün büyüme gösterdiğini söylemek mümkündür.

Tablo 2. Bakanlık ve Belediye Belgeli Konaklama Tesisleri Giriş-Geceleme Sayıları

Yıllar	Yerli		Yabancı		Toplam	
	Giriş	Geceleme	Giriş	Geceleme	Giriş	Geceleme
2016	176.240	229.640	27.759	37.619	204.019	267.359
2017	328.940	480.504	47.173	67.438	376.113	547.942
2018*	129.890	199.578	25.096	35.943	154.986	235.521

**2018 yılının ilk 6 ayı.*

Kaynak: Edirne İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü

Tablo 3. Sınır Kapıları Giriş-Çıkış İstatistikleri

Yıllar	Kapıkule		İpsala		Pazarkule		Hamzabeyli		Kapıkule		Genel Toplam	
	Kara Sınır Kapısı		Kara Sınır Kapısı		Kara Sınır Kapısı		Kara Sınır Kapısı		Gar Sınır Kapısı			
	Giriş	Çıkış	Giriş	Çıkış	Giriş	Çıkış	Giriş	Çıkış	Giriş	Çıkış	Giriş	Çıkış
2016	2.424.991	2.279.061	905.605	918.240	322.489	390.506	532.517	555.057	8.775	8.979	4.194.377	4.151.843
2017	2.703.797	2.485.733	1.031.157	1.053.514	365.251	426.261	621.653	664.048	15.046	14.905	4.736.904	4.644.461
2018*	2.603.861	23.962.163	853.617	860.450	244.794	298.314	556.556	591.049	16.938	13.271	4.275.766	4.159.247

*2018 yılının ilk 9 ayı.

Kaynak: Edirne İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü

2.2.1. Edirne'de Turizm Gelişimini Sağlayan Faktörler

İlk çağlardan itibaren yerleşim yeri olarak kullanılan Edirne, özellikle Osmanlı Devleti'ne uzun yıllar başkentlik yapması, coğrafi konumunda yer alan nehirler ve deniz kıyıları, şehrin tarihi, kültürel ve yöresel özelliklere sahip olmasına sebep olmaktadır (Akay, Tokatlı ve Aksoy, 2017: 95). Şehrin sahip olduğu taşınmaz ve korunması gereken kültür varlıklarına ait sayılar Tablo 4.'de gösterilmektedir.

Tablo 4. Taşınmaz Kültür Varlıkları: Edirne

Toplam	**1548**
Sivil Mimarlık Örneği	623
Kalıntılar	34
Dinsel Yapılar	151
Kültürel Yapılar	297
İdari Yapılar	56
Askeri Yapılar	53
Endüstriyel ve Ticari Yapılar	122
Mezarlıklar	192
Şehitlikler	10
Anıt ve Abideler	10

Kaynak: Edirne İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, http://www.kulturvarliklari.gov.tr, Erişim Tarihi: 20.01.2019.

Edirne'nin sahip olduğu, ulusal ve uluslararası turizm faaliyetleri açısından dikkat çeken ve çeşitli ödüller ile desteklenen taşınmaz kültür varlıklarının bazılarından aşağıda bahsedilmektedir.

Homeros'un İlyada'sında bahsettiği *''İki Limanlı Kent''*, günümüz ifadesi ile *''Ainos Antik Kenti''*'ne ev sahipliği yapmaktadır. Kent, kalıntıları ile milattan önce 5300 yılını işaret etmektedir. (http://www.edirneyore.com/tr, Erişim Tarihi: 21.01.2019). Edirne'nin Enez ilçesinde olan ve Kuzey Ege'nin en büyük limanına sahip olan kent, Eskiçağ'da ticaret ve kültür merkezi olarak anılmaktadır. Grek, Pers, Makedonya, Roma, Bizans ve Osmanlı gibi güçlü devletler dahil olmak üzere 7300

yıl boyunca yerleşim alanı olarak kullanıldığı bilinmektedir (Tunca, 2001 Aktaran Ceylan, 2009:407).

Şehrin bir diğer antik kenti ilk çağlara ait olan *''Hadrianopolis''*, Merkez ilçesinin sınırları içinde yer almaktadır. Dörtgen şeklinde bir kalenin oluşturduğu kentin izlerini (Makedonya Kulesi ve çevresinde yapılan kazı çalışmaları) günümüzde de görmek mümkündür (Usal, 2006: 38). İlk çağlara ait bir diğer kalıntılar ise Edirne sınırları içerisindeki köylerde bulunan dolmenler ve tümülüsler görülmektedir (Usal, 2006: 37).

Kültür varlıkları arasında şehre ulaşmadan önce Trakya ovalarının semalarında *''Selimiye Cami''* yer almaktadır. Mimar Sinan'ın ustalık eseri olarak kabul edilen cami, zarafeti ve uyumlu görünümü ile dikkat çekmektedir (Taylor, 1998: 304). Bu zarafet ve uyum, 2011 yılında Selimiye Cami'nin, *''Unesco Dünya Mirası Listesi''*ne dahil olmasını sağlamıştır (Bilar, 2015: 199).

Selimiye Cami'nin bulunduğu şehir merkezine giriş yapıldığında *''Eski Cami''* ve *''Üç Şerefeli Cami''* ile çevrili ana meydan görülmektedir. Üç caminin bulunduğu bu alan *''Altın Üçgen''* olarak adlandırılmaktadır (Taylor, 1998: 299).

''Cami-i Atik'' veya *''Ulu Cami''*, günümüzde en çok kullanılan adı ile Eski Cami, onbeşinci yüzyıl Osmanlı döneminden kalan en eski eser olarak bilinmektedir (Usal, 2006: 79). Aynı yüzyılda inşa edilen ve günümüzde de ibadete açık olan Üç Şerefeli Cami, dönemin gelişen mimari özelliklerini yansıtan önemli yapılar arasında anılmaktadır (Usal, 2006: 84). Diyanet İşleri Bakanlığı'nın açıkladığı istatistikler sonucu günümüzde Edirne'de ibadete açık ve çoğu Osmanlı Dönemi'ne ait 403 tane cami bulunmaktadır (https://camiler.diyanet.gov.tr/, Erişim Tarihi: 21.01.2019).

Şehrin dikkat çeken bir başka mimari yapısı ise, Osmanlı Devleti yıllarında faaliyet göstermiş olan *''II. Sultan Bayezid Külliyesi''*, modern hastanelerin öncüsü ve ilk tıp okullarından biri olarak kabul edilmektedir (Heybeli, 2009: 2463). Kompleks hastane düzenine sahip, 1997 yılından itibaren sağlık müzesi olarak ziyaretçileri ağırlayan eser, 2004 yılında *''Avrupa Konseyi''* tarafından *''Müze Ödülü''*ne layık görülmüştür (Heybeli, 2009: 2458).

Osmanlı Dönemi'ne ait günümüzde hala kullanılabilir olan *''Rüstempaşa Kervansarayı''*, *''Ali Paşa Çarşısı''* ve *''Bedesten Çarşısı''*dır. Gelir elde etmek ve konaklama amacı ile inşa edilen kervansaray, restorasyon sonucu 1980 yılında *''Ağa Han Mimarlık Ödülü''* almıştır. Geçmişte çeşitli övgüler ile anılan ve statü göstergesi olarak kabul edilebilen Bedesten Çarşısı onbeşinci yüzyıl ve Ali Paşa Çarşısı ise onaltıncı yüzyıldan beri ayakta durmakta ve ticari amaç ile kullanılmaktadır (Tunca, 2006: 45-55).

Cumhuriyet Dönemi'nin ilk müzesi dahil olmak üzere Edirne sınırları içerisinde yerli ve yabancı turistlerin dikkatini çeken ziyaret edilebilir sekiz tane müze bulunmaktadır. Şehrin tarihi, tarih öncesi kalıntıları, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemine ait eserleri ve sanat eserlerini barındıran müzelerin 2018 yılının ilk altı ayında ziyaret edilme sayısı *477.501* kişi olarak kayıtlarda bulunmaktadır (Karadeniz, 2018: 59-60). Müzelerde sergilenen veya depoda muhafaza edilmesi uygun görülen etnografik, arkeolojik ve sikke olarak gruplandırılan *28.448* eser bulunmaktadır. Edirne, sahip olduğu eserleri ve kültür varlıkları ile metrekarede en fazla tarihi eser barındıran ikinci şehir olarak, İtalya'nın Floransa şehrinden sonra gelmektedir (https://www.haberturk.com, Erişim Tarihi: 20.01.2019).

Farklı dinlere de mensup insanların yaşadığı Edirne'de birçok kilise ve sinagog bulunmaktaydı. Ancak yaşanan çeşitli felaket sebebi ile günümüzde hala ayakta kalabilen ve restorasyon sonucu ile ibadete açılan Yahudilere ait *''Büyük Sinagog''*, Katolik Hristiyanlara ait *''İtalyan Kilisesi''* ve Ortodoks Hristiyanlara ait *''Sweti George Kilisesi''* bulunmaktadır (Usal, 2006: 93). Şehrin sahip olduğu sivil mimari örneklerinden ve inanan kişilere göre ise son din olarak kabul edilen Bahai dinin ibadethanesi *''Beyaz Ev''*de bulunmaktadır (Tunca, 2006: 36).

Sahip olunan mimari ve tarihi eserlerin yanı sıra, Edirne 657 yıldır kesintisiz olarak her yıl tekrar eden ve dünyada benzeri olmayan spor *''Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşleri''* müsabakasını barındırmaktadır (Küçükaltan, Oğuzhan, Apak ve Boyacıoğlu, 2005: 7). Şehir 2008 yılında Avrupa Komisyonu'nun *''Yaşayan Hazineler''* temasını belirlediği, Avrupalı Seçkin Destinasyonlar Projesi (EDEN) kapsamında Kırkpınar Yağlı Güreşleri ile seçkin turist destinasyonu seçilmiştir

(http://eden.kulturturizm.gov.tr/, Erişim Tarihi: 21.01.2019). 2010 yılında *''İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Temsili Listesi''* ne dahil edilen yağlı güreşler, günümüzde de önemli kültürel bir kimlik unsuru olarak kabul edilmektedir (http://aregem.kulturturizm.gov.tr, Erişim Tarihi: 21.01.2019).

Her yıl tekrarlanan bir başka etkinlik ise, şehirde yaşayan roman halkının baharın gelişi, yenilenmesi ve dileklerin kabul olması inanışları ile mayıs ayının beşinde Sarayiçi' nde yemek, müzik ve ateş yakma/ ateş üstünden atlama faaliyetlerini gerçekleştirdikleri *''Kakava/Hıdrellez Şenlikleri''* yapılmaktadır (Sol, 2010: 65). 2017 yılında Türkiye ve Makedonya'nın ortak çalışması ile *''Bahar Kutlamaları: Hıdrellez''*, *''UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi''*ne dahil olmuştur (Ekici, 2018: 84). Yerli ve yabancı turistlerin dikkatini çeken şenlik, Birçok seyahat acentası tarafından 5-6 Mayıs tarihlerinde günübirlik turların düzenlenmesi Edirne turizmine katkı sağlamaktadır (http://www.edirne.bel.tr, Erişim Tarihi: 22.01.2019).

Edirne kültürel mirasının oluşmasına etki eden bir başka faktör ise Topkapı Sarayı kapılarında örnekleri görülebilen ahşap üzerine oyma işlemi *''Edirnekari (Edirne işi)''*, İstanbul ile ortak çalışmalar sonucu UNESCO Somut Olmayan Kültür Mirası Listesi'nde yer alan ebru sanatının yanı sıra aynalı süpürge ve meyve sabunu da geleneksel el sanatları olarak dikkat çekmektedir (Er ve Bardakoğlu, 2016: 102). El sanatlarının mevcut çekim gücünü, Edirne ile özdeşleşen kırmızı rengi de etkilemektedir. Onbeşinci yüzyıla dayanan *''Edirne Kırmızısı (Rouge de d'Andrinople)''*, özellikle edirnekari ve tekstil alanlarında sıklıkla kullanılmıştır (Gönenç Güler, 2018: 15).

Mimari ve soyut değerlerinin yanı sıra, yapımı 1950 yıllarına dayanan tava ciğer ve 2000 yıllarında medya faktörü ile ün kazanan ızgara köfte Edirne'nin gastronomik kimliğini oluşturan unsurlar arasında belirtilmektedir (Ay, 2014: 80). Osmanlı Devleti döneminde İspanyol sürgünlerin yaptığı ve sonraları Edirneli ustalar tarafından geliştirilen badem ezmesi ve yörede elde edilen süt ile yapılan beyaz peynir (Tescil Yılı: 2007), bu kimliğin parçası olarak kabul edilmektedir (Ergan Göynüşen, 2011: 20).

Coğrafi konumu ile ise sağladığı avantajlarının başında; şehrin sınırları içerisinde yer alan Meriç ve Tunca nehirleri, etrafında mevcut olan yeşil alanlar ile rekreasyon alanı oluşturmaktadır. (Trakya Kalkınma Ajansı, 2013: 17). Kendi kendini temizleme özelliği ile temiz ve berrak kalan, su altı flora ve faunasının zenginliği ile dikkat çeken Saroz Körfezi, dalış, yüzme ve olta balıkçılığı olmak üzere birçok su sporunun yapılmasında önemli bir rol oynamaktadır. (Türksoy ve Altınel, 2017: 308). Saroz Körfezi ile benzer sınırları paylaşan ve 2005 yılında *''Milli Park''* ilan edilen Gala Gölü (Çamur Elipek vd., 2010: 236), ender görülen bitki ve hayvan türlerinin barınmasını sağlamaktadır. Kıtalararası göç yolu üzerinde bulunan Meriç deltası ve gölleri birçok kuş çeşidinin de uğrak alanı olmaktadır (Ceylan, 2009: 409).

III. BÖLÜM

SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM KAPSAMINDA EDİRNE VE YEREL HALKIN TUTUMU

3. ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ

Bu bölümde, çalışmanın amacı, önemi, hipotezleri, örneklemi ve veri toplama yöntemi hakkında bilgiler paylaşılacaktır. Çalışma kapsamında elde edilen verilerin geçerlilik ve güvenilirlik analizleri ve çeşitli istatistiki yöntemler ile hipotezlerin değerlendirilmesi bulunmaktadır.

3.1.Araştırmanın Amacı ve Önemi

Son yıllarda turizm faaliyetlerine doğrudan veya dolaylı yoldan katılım sağlayan bireylerin demografik özellikleri değişmektedir. Bunun yanı sıra uluslararası benimsenen çevre koruma temeline dayanan politikalar turizm faaliyetlerinde değişikliklerin yaşanmasına sebep olmaktadır (Ayaş, 2007: 67). Değişime sebep olan sürdürülebilir kalkınma kavramı ile, turizmin ekonomik, sosyal ve çevresel problemlerin oluşmasına engel olabileceğine inanılmaktadır. Turizmin sürdürülebilir kalkınma temeli ile gelişebilmesi için ise yerel halkın desteğinin sağlanması gerekmektedir (Özaltın Türker ve Türker, 2014: 83). Desteğin oluşabilmesi ise turizm etkilerinin algı ve tutumların olumlu olması ile gerçekleşmektedir. Bölgelerin farklı sosyal yapıları içermesi, destek, algı ve tutumların öğrenilmesi için araştırmaların bağımsız olarak yapılması ve değerlendirilmesi gerekmektedir (Andereck ve Vogt, 2000: 35). Bu doğrultuda araştırmanın amacı, Edirne yerel halkının demografik özellikleri ile sürdürülebilir turizme olan tutumlarının değerlendirilmesini kapsamaktadır.

Araştırmanın önemi, Edirne yerel halkının değişen demografik özellikleri ve uluslararası politik değişimler ile sürdürülebilir turizme olan tutumlarının

belirlenmesi sonucu turizm planlamalarının düzenlenmesine veya önlemlerin alınmasına yardımcı olmaktır. Bir diğer önemi ise literatürde Edirne yerel halkı ve turizmi ile ilgili kısıtlı sayıda olan çalışmalara katkı sağlamaktır. Bunun yanı sıra farklı zaman ve yerel halkları kapsayan araştırmalarda kullanılmış olan SUS-TAS ölçeğine, geçerlilik ve güvenilirlik testleri ile katkı sağlamaktır.

3.2. Araştırmanın Hipotezleri

Literatür incelemesine dayanarak yerel halkın sürdürülebilir turizm gelişimine yönelik tutumlarının değerlendirilmesi ile ilgili aşağıdaki araştırma hipotezleri oluşturulmuştur. Araştırma hipotezleri;

1H$_1$: Yerel halk, ekonomik, sosyal ve çevresel faydaları sebebi ile sürdürülebilir turizme yönelik olumlu tutumlara sahiptir.

2H$_1$: Yerel halkın, *sürdürülebilir turizme yönelik tutumları* ile *cinsiyetleri* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

2H$_{1a}$: Yerel halkın, *çevresel sürdürülebilirliğe* yönelik tutumları ve *cinsiyetleri* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

2H$_{1b}$: Yerel halkın, *algılanan ekonomik faydalara* yönelik tutumları ve *cinsiyetleri* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

2H$_{1c}$: Yerel halkın, *algılanan sosyal maliyetlere* yönelik tutumları ve *cinsiyetleri* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

2H$_{1d}$: Yerel halkın, *toplum merkezli ekonomiye* yönelik tutumları ve *cinsiyetleri* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

2H$_{1e}$: Yerel halkın, *uzun dönemli planlamaya* yönelik tutumları ve *cinsiyetleri* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

$2H_{1f}$: Yerel halkın, *topluluk katılımına* yönelik tutumları ve *cinsiyetleri* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

$2H_{1g}$: Yerel halkın, *ziyaretçi memnuniyetine* yönelik tutumları ve *cinsiyetleri* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

$3H_1$: Yerel halkın, *sürdürülebilir turizme yönelik tutumları* ile *yaşları* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

$3H_{1a}$: Yerel halkın, *çevresel sürdürülebilirliğe* yönelik tutumları ve *yaşları* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

$3H_{1b}$: Yerel halkın, *algılanan ekonomik faydalara* yönelik tutumları ve *yaşları* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

$3H_{1c}$: Yerel halkın, *algılanan sosyal maliyetlere* yönelik tutumları ve *yaşları* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

$3H_{1d}$: Yerel halkın, *toplum merkezli ekonomiye* yönelik tutumları ve *yaşları* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

$3H_{1e}$: Yerel halkın, *uzun dönemli planlamaya* yönelik tutumları ve *yaşları* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

$3H_{1f}$: Yerel halkın, *topluluk katılımına* yönelik tutumları ve *yaşları* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

$3H_{1g}$: Yerel halkın, *ziyaretçi memnuniyetine* yönelik tutumları ve *yaşları* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

$4H_1$: Yerel halkın, *sürdürülebilir turizme yönelik tutumları* ile *eğitim durumları* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

$4H_{1a}$: Yerel halkın, *çevresel sürdürülebilirliğe* yönelik tutumları ve *eğitim durumları* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

$4H_{1b}$: Yerel halkın, *algılanan ekonomik faydalara* yönelik tutumları ve *eğitim durumları* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

$4H_{1c}$: Yerel halkın, *algılanan sosyal maliyetlere* yönelik tutumları ve *eğitim durumları* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

$4H_{1d}$: Yerel halkın, *toplum merkezli ekonomiye* yönelik tutumları ve *eğitim durumları* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

$4H_{1e}$: Yerel halkın, *uzun dönemli planlamaya* yönelik tutumları ve *eğitim durumları* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

$4H_{1f}$: Yerel halkın, *topluluk katılımına* yönelik tutumları ve *eğitim durumları* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

$4H_{1g}$: Yerel halkın, *ziyaretçi memnuniyetine* yönelik tutumları ve *eğitim durumları* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

$5H_1$: Yerel halkın, *sürdürülebilir turizme yönelik tutumları* ile *ikamet süreleri* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

$5H_{1a}$: Yerel halkın, *çevresel sürdürülebilirliğe* yönelik tutumları ve *ikamet süreleri* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

$5H_{1b}$: Yerel halkın, *algılanan ekonomik faydalara* yönelik tutumları ve *ikamet süreleri* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

$5H_{1c}$: Yerel halkın, *algılanan sosyal maliyetlere* yönelik tutumları ve *ikamet süreleri* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

$5H_{1d}$: Yerel halkın, *toplum merkezli ekonomiye* yönelik tutumları ve *ikamet süreleri* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

$5H_{1e}$: Yerel halkın, *uzun dönemli planlamaya* yönelik tutumları ve *ikamet süreleri* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

5H$_{1f}$: Yerel halkın, *topluluk katılımına* yönelik tutumları ve *ikamet süreleri* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

5H$_{1g}$: Yerel halkın, *ziyaretçi memnuniyetine* yönelik tutumları ve *ikamet süreleri* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

6H$_{1}$: Yerel halkın, *sürdürülebilir turizme yönelik tutumları* ile *meslekleri* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

6H$_{1a}$: Yerel halkın, *çevresel sürdürülebilirliğe* yönelik tutumları ve *meslekleri* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

6H$_{1b}$: Yerel halkın, *algılanan ekonomik faydalara* yönelik tutumları ve *meslekleri* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

6H$_{1c}$: Yerel halkın, *algılanan sosyal maliyetlere* yönelik tutumları ve *meslekleri* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

6H$_{1d}$: Yerel halkın, *toplum merkezli ekonomiye* yönelik tutumları ve *meslekleri* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

6H$_{1e}$: Yerel halkın, *uzun dönemli planlamaya* yönelik tutumları ve *meslekleri* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

6H$_{1f}$: Yerel halkın, *topluluk katılımına* yönelik tutumları ve *meslekleri* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

6H$_{1g}$: Yerel halkın, *ziyaretçi memnuniyetine* yönelik tutumları ve *meslekleri* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

3.3.Araştırma Örneklemi

Araştırmanın evrenini Edirne ilinde ikamet eden insanlar oluşturmaktadır. *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi*'nden elde edilen verilere göre, Edirne İli'nde toplam 411.528 kişi ikamet etmektedir.

Genel ve çalışma evreni olmak üzere iki çeşit evren bulunmaktadır. Genel evren, soyut, tanımlanabilir ancak ulaşılması olanaksız, çalışma evreni ise, araştırmacının ulaşabildiği ve hakkında görüş bildirebileceği ve genel evrene göre daha somut bir kümeyi ifade etmektedir (Karasar, 2009: 110). Araştırmacıların, özellikleri hakkında bilgi sahibi olmak için genel evreni temsil ettiği kabul edilen sınırlı parça seçimi ile örneklem belirlenmektedir (Büyüköztürk vd., 2013: 99).

Araştırmada bilgi sahibi olunmak istenilen örneklemin belirlenmesinde Kurtuluş (2010: 68)' un *''Farklı Anakütle Büyüklükleri için Örnek Büyüklükleri''* tablosundan yararlanılmıştır. Tabloya göre, %95 güven sınırında 100.000 ile 500.000 arasındaki evren büyüklükleri için gerekli örneklem büyüklüğü 321 olarak ifade edilmiştir. Dolayısıyla bu araştırmada örneklem büyüklüğü 321 olarak belirlenmiştir.

Katılımcılara, kolayda örnekleme yöntemi ile ulaşılmıştır. Zaman ve maliyet kısıtları sebebi ile bu yöntem tercih edilmiştir. Anketler, 28 Ocak- 5 Nisan 2019 tarihlerinde uygulanmıştır. Uygulama sonucu 457 kullanılabilir verilere sahip anket elde edilmiştir.

3.4.Veri Toplama Yöntemi

Araştırmada verilerin toplanması sürecinde anket yöntemi kullanılmıştır. İnternet ortamı ve yüz yüze görüşmeler ile anketler toplanılmıştır. Anket (EK-1), iki bölümden oluşmaktadır. Anket formunun ilk bölümü, Choi ve Sırakaya (2005)

tarafından geliştirilen ve Arslan Ayazlar (2017) tarafından Türkçe'ye çevrilmiş olan SUS-TAS ölçeği kullanılmıştır.

SUS-TAS ölçeği yerel halkın sürdürülebilir turizme olan tutumlarının değerlendirilmesi amacı ile algılanan sosyal maliyetler (8), çevresel sürdürülebilirlik (9), uzun dönem planlama (7), algılanan ekonomik faydalar (7), toplum merkezli ekonomi (5), ziyaretçi memnuniyeti (4), ve topluluk katılımı (4) olmak üzere toplam yedi faktör ve kırk dört ifadeden oluşmaktadır (Choi ve Sırakaya, 2005: 385). Ölçek, tutumların ölçülmesinde en çok kullanılan Likert (Beşli) türünde değerlendirilmektedir. 1-5 arası (1: Kesinlikle Katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Kararsızım, 4: Katılıyorum 5: Kesinlikle Katılıyorum) dereceler ile ifadelere olan katılımın pozitif veya negatif yöndeki gücünü temsil etmektedir (Karasar, 2009: 143). Ölçekte kullanılan ifadeler ve kodlar aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 5. Sürdürülebilir Turizm Tutum Ölçeği (SUS-TAS) Faktörleri, İfadeleri ve Kodları

Sürdürülebilir Turizm Tutum Ölçeği (SUS-TAS)		
İfade	**Faktör**	**İfade No**
Turizm yüzünden yaşadığım toplumdan her zaman rahatsızlık duymuşumdur.	Algılanan Sosyal Maliyetler	SUSTAS1
Turistler benim yaşam kalitemi bozmaktadır.	Algılanan Sosyal Maliyetler	SUSTAS2
Turizmin gelişmesi nedeniyle yaşadığım yer aşırı kalabalıklaştı.	Algılanan Sosyal Maliyetler	SUSTAS3
Yaşadığım yerdeki boş zaman kaynakları (etkinlikleri) turistler tarafından aşırı kullanılmaktadır.	Algılanan Sosyal Maliyetler	SUSTAS4
Toplumdaki çevre kalitesinin turizm yüzünden bozulduğuna inanıyorum.	Algılanan Sosyal Maliyetler	SUSTAS5
Turizm rahatsız edici bir şekilde hızlı gelişmektedir.	Algılanan Sosyal Maliyetler	SUSTAS6

Turizm yüzünden yaşam kalitem bozulmaktadır.	Algılanan Sosyal Maliyetler	SUSTAS7
Yerel turistik işletmelerin rahatlığa ya da hoş bir karşılamaya sahip olduğunu düşünmüyorum.	Algılanan Sosyal Maliyetler	SUSTAS8
Doğanın çeşitliliğine değer verilmeli ve doğa korunmalıdır	Çevresel Sürdürülebilirlik	SUSTAS9
Turizm çevreyi korumalıdır.	Çevresel Sürdürülebilirlik	SUSTAS10
Uygun bir turistik gelişim her zaman doğal habitatı korumalıdır.	Çevresel Sürdürülebilirlik	SUSTAS11
Toplum çevresi şu anda ve gelecekte de korunmalıdır.	Çevresel Sürdürülebilirlik	SUSTAS12
Turizmin gelişmesi, turizmdeki tüm paydaşlar arasında çevresel etiği pozitif yönde teşvik etmelidir.	Çevresel Sürdürülebilirlik	SUSTAS13
Turizm, kültürel ve doğal çevre ile bir uyum içerisinde geliştirilmelidir.	Çevresel Sürdürülebilirlik	SUSTAS14
Turizmde söz sahibi olanlar çevresel koruma için çabalarını artırmalıdır.	Çevresel Sürdürülebilirlik	SUSTAS15
Turizm, gelecek nesiller için çevreyi geliştirmelidir.	Çevresel Sürdürülebilirlik	SUSTAS16
Turistik gelişmenin olumsuz etkilerini azaltmak için çevresel standartların düzenlenmesine ihtiyaç vardır.	Çevresel Sürdürülebilirlik	SUSTAS17
Turistik gelişmenin iyi organize edilmiş bir planlamaya ihtiyaç duyduğuna inanıyorum.	Uzun Dönem Planlama	SUSTAS18
Turizmi planlarken öngörüsüz olamayız.	Uzun Dönem Planlama	SUSTAS19
Başarılı bir turizm yönetiminin ileri seviyede bir planlama gerektirdiğine inanıyorum.	Uzun Dönem Planlama	SUSTAS20

Turistik gelişimin planlanmasında uzun dönemli bir bakış açısına ihtiyaç duyulduğuna inanıyorum.	Uzun Dönem Planlama	SUSTAS21
Turizm gelişim planları sürekli bir şekilde güncellenmelidir.	Uzun Dönem Planlama	SUSTAS22
Turizm endüstrisi gelecek için planlanmalıdır.	Uzun Dönem Planlama	SUSTAS23
Yerel halk turizm planlama komitelerine dahil edilmeli ve desteklenmelidir.	Uzun Dönem Planlama	SUSTAS24
Turizmin topluma önemli bir ekonomik katkıda bulunduğuna inanıyorum.	Algılanan Ekonomik Faydalar	SUSTAS25
Turizm, bölgedeki diğer endüstrilere de yarar sağlar.	Algılanan Ekonomik Faydalar	SUSTAS26
Turizmin yerel halkın ekonomik durumu için faydalı olduğuna inanıyorum.	Algılanan Ekonomik Faydalar	SUSTAS27
Turizm, yerel ekonomiyi çeşitlendirmektedir.	Algılanan Ekonomik Faydalar	SUSTAS28
Turizm, yerel ürünler için yeni pazarlar oluşturur.	Algılanan Ekonomik Faydalar	SUSTAS29
Topluma yeni gelir kaynakları sağladığı için turizmi seviyorum.	Algılanan Ekonomik Faydalar	SUSTAS30
Turizm yerel hükümetin vergi gelirlerinin önemli bir kısmını oluşturmaktadır.	Algılanan Ekonomik Faydalar	SUSTAS31
Turistik işletmelerde çalışanların en az yarısı bölgedeki toplumdan sağlanmalıdır.	Toplum Merkezli Ekonomi	SUSTAS32
Bölgede yaşayanlar turizmin faydalarından eşit şekilde yararlanmalıdır.	Toplum Merkezli Ekonomi	SUSTAS33
Turizm endüstrisi mal ya da hizmetlerinin en az yarısını yöre	Toplum Merkezli	SUSTAS34

halkından almalıdır.	Ekonomi	
Turizm endüstrisi toplumun yerel geliştirme fonuna katkıda bulunmalıdır.	Toplum Merkezli Ekonomi	SUSTAS35
Bölgede yaşayanlara turizm işletmelerine yatırım yapabilmeleri için daha fazla fırsat verilmelidir.	Toplum Merkezli Ekonomi	SUSTAS36
Turistik işletmeler ziyaretçilerin memnuniyetinde sorumluluk almalıdır.	Ziyaretçi Memnuniyeti	SUSTAS37
Turizm endüstrisi ziyaretçilerine iyi kalitede turistik deneyimler sunmalıdır.	Ziyaretçi Memnuniyeti	SUSTAS38
Ziyaretçilerin ihtiyaçlarını karşılamak turistik işletmelerin sorumluluğundadır.	Ziyaretçi Memnuniyeti	SUSTAS39
Toplum yapısı ziyaretçilerin bölgeye gelmelerini sağlayan çekici bir unsurdur.	Ziyaretçi Memnuniyeti	SUSTAS40
Bireylerin özgeçmişlerine bakılmaksızın toplumdaki herkes turizm kararlarına dahil edilmelidir.	Topluluk Katılımı	SUSTAS41
Turizmi geliştirme yönetimine toplumdaki tüm bireyler tarafından tam katılım sağlanması gerekmektedir.	Topluluk Katılımı	SUSTAS42
Bölgede yaşayanlara turizmi geliştirme ile ilgili yönetime dahil olma fırsatı sunulmalıdır.	Topluluk Katılımı	SUSTAS42
Bazen yöre halkının turizmi geliştirme yönetiminin dışında tutulması kabul edilebilir.	Topluluk Katılımı	SUSTAS44

Anket formunun ikinci bölümü, yerel halkın demografik özelliklerinin öğrenilebilmesi için cinsiyet, yaş, eğitim durumu, ikamet süresi ve hangi mesleğe sahip olduğunu ifade edebilecekleri beş soru yer almaktadır.

3.5. Geçerlilik ve Güvenilirlik Analizleri

Geçerlilik ve güvenilirlik analizleri, araştırmanın amacı doğrultusunda verilerin toplanmasını sağlayan ölçeğin standartlaştırılmasını (standardizasyon) sağlamaktadır. Standardizasyon, ölçeğin belirlenen örneklem ve süre için güvenle uygulanabileceğini ifade etmektedir (Şencan, 2005: 10). Geçerlilik ve güvenilirlik analizleri SPSS 25 (Statistical Package for Social Science) programı ile gerçekleştirilmiştir.

3.5.1. Geçerlilik Analizi

Geçerlilik, araştırmanın amacına uygun olduğu varsayılan ölçüm aracının, ölçülmesi amaçlanılan özellikleri, verilerin bu özellikleri yansıtması ve verilerin de amaca yönelik yararlı ve kullanışlı olduğunu ifade etmek için kullanılmaktadır (Şencan, 2005: 723). Daha kısa bir ifade ile kullanılan ölçeğin ve yapılması planlanan testlere olan uygunluğu hakkında kanıtların toplanabilmesini ifade etmektedir (Büyüköztürk vd., 2013: 116).

Geçerlilik hakkında bilgilerin edinilmesinde faktör analizi araştırmacıların sıklıkla başvurduğu yöntemler arasında bulunmaktadır. Analiz, çok sayıda değişkenin temel yapısının ortaya konulması sonucu ilişkili değişken grupları elde edilerek kanıtlamak istenilen amaca yardımcı olmaktadır (Şencan, 2005: 357).

Faktör analizi uygulamadan önce verilerin kontrolü gerekleştirilmiş ve olumsuz ifadelerin ters kodlama olarak girişleri düzenlenmiştir. Şencan (2005: 384), faktör analizinin uygulanabilmesi için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett test sonuçlarının dikkate alınması gerektiğini belirtmektedir. Kaiser (1974: 35), 0,50'den büyük bir değere sahip olması gerekliliğini belirtmektedir. Bartlett test sonucunda ise anlamlılık değerinin 0,05'ten küçük olması ile faktör analizine devam edilebileceği ifade edilmektedir (Şencan, 2005: 384).

Bu doğrultuda SUS-TAS ölçeğinin, elde edilen veriler ile 457 örneklem boyutuna sahip olması, KMO değerinin 0,922 ve Bartlett değerinin (X^2=9637,085; df=741; p=0,000; p<0,05) anlamlı olduğu sonucunu vermesi faktör analizine uygun olduğunu ifade etmektedir.

Kurama katkı sağlamak ve gizli yapıları doğrulamak amacı ile ‘’principal component analysis’’ tekniği ile faktör analizi ve birden fazla faktörün ortaya çıkarılması ve yorumlanması amacıyla ‘’varimax’’ eksen döndürme tekniği kullanılmıştır (Şencan, 2005: 366). Analizde faktörlerin yapıya uygun ölçümü gerçekleştirmesi amacıyla oluşacak faktörlere ait ifadelerin yük değerlerinin 0,30’un üstünde olmasına dikkat edilmiştir (Kline, 1994 akt. Büyüköztürk, 2002: 474). Bunun yanı sıra ‘’rotated component matrix’’ tablosu incelenerek farklı faktörlere dağılım göstermiş ve bu dağılım farkı 0.10’dan düşük olan ifadeler çıkartılarak analiz tekrarlanmıştır (Tabachnick ve Fidell, 2006: 620).

Faktör analizi sonucunda SUS-TAS ölçeğinin yedi faktör altında toplandığı, faktörlere ait maddelerin 0,30 değerinden yüksek olduğu ancak üç maddenin farklı faktörlere dağılımında 0,10 değerinden düşük fark olması sebebi ile ‘’SUSTAS24’’, ‘’SUSTAS31’’ ve ‘’SUSTAS39’’ ifadeleri analizden çıkartılmıştır. Bu durumun yanı sıra bir faktöre ait ifade sayısının iki veya daha az olmasının güvenirliği düşüreceği için ‘’SUSTAS19’’ ve ‘’SUSTAS44’’ ifadelerinin oluşturduğu faktör analizden çıkartılmıştır (Şencan, 2005: 405). Faktörün çıkartılması varyans değerinde de yüksek farklılıklar yaratmadığı için yorumlamalarda da ihmal edilmiştir (Büyüköztürk, 2002: 482).

Tablo 6.’da analize dahil edilen otuzdokuz ifadenin özdeğeri 1’in üzerinde olan 6 bileşeni olduğu açıklanmaktadır. Bileşenler incelendiğinde, Faktör 1’e ait 13 ifade ve varyans değeri 29,096, Faktör 2’ye ait 6 ifade ve varyans değeri 11,757, Faktör 3’e ait 8 ifade ve varyans değeri 6,501, Faktör 4’e ait 5 ifade ve varyans değeri 5,468, Faktör 5’e ait 4 ifade ve varyans değeri 3,768, Faktör 6’ya ait 3 ifade ve varyans değeri 3,022 olduğu görülmektedir. Bileşenlere ait toplam varyans değeri 59,612 olduğu görülmektedir.

Tablo 6. SUS-TAS Ölçeği Açımlayıcı Faktör Analizi Sonuçları

İfadeler	Faktör Yük Değerleri					
	Çevresel Sürdürülebilirlik ve Ziyaretçi Memnuniyeti	Algılanan Ekonomik Faydalar	Algılanan Sosyal Maliyetler	Toplum Merkezli Ekonomi	Uzun Dönemli Planlama	Topluluk Katılımı
SUSTAS11	0,851					
SUSTAS9	0,824					
SUSTAS14	0,795					
SUSTAS10	0,780					
SUSTAS15	0,779					
SUSTAS16	0,738					
SUSTAS38	0,669					
SUSTAS12	0,666					
SUSTAS17	0,649					
SUSTAS13	0,613					
SUSTAS37	0,578					
SUSTAS18	0,548					
SUSTAS40	0,388					
SUSTAS28		0,805				
SUSTAS29		0,793				
SUSTAS27		0,757				
SUSTAS26		0,727				
SUSTAS30		0,692				
SUSTAS25		0,680				
SUSTAS1			0,780*			
SUSTAS7			0,773*			
SUSTAS5			0,751*			
SUSTAS6			0,704*			
SUSTAS3			0,702*			
SUSTAS4			0,672*			
SUSTAS2			0,546*			
SUSTAS8			0,449*			
SUSTAS34				0,775		
SUSTAS32				0,758		
SUSTAS33				0,731		
SUSTAS36				0,566		
SUSTAS35				0,539		
SUSTAS21					0,688	
SUSTAS22					0,643	
SUSTAS23					0,608	
SUSTAS20					0,569	

SUSTAS42						0,831
SUSTAS41						0,799
SUSTAS43						0,739
Özdeğer	**11,347**	**4,585**	**2,535**	**2,133**	**1,470**	**1,179**
Varyans Açıklama Oranı (%)	**29,096**	**11,757**	**6,501**	**5,468**	**3,768**	**3,022**

KMO Örneklem Yeterlilik Ölçütü: 0, 922

Barlett Testi: x^2=9637, 085; df=741; p=0, 000; p<0, 05

Toplam Varyans Açıklama Oranı (%): 59, 612

**: Bu ifadeler ters kodlanmıştır.*

Faktörlerin isimlendirilmesinde orijinal ölçek ile paralel olarak ve sahip oldukları ifadelere göre aşağıdaki gibi isimlendirilmiştir.

Faktör 1: Çevresel Sürdürülebilirlik ve Ziyaretçi Memnuniyeti

Faktör 2: Algılanan Ekonomik Faydalar

Faktör 3: Algılanan Sosyal Maliyetler

Faktör 4: Toplum Merkezli Ekonomi

Faktör 5: Uzun Dönemli Planlama

Faktör 6: Topluluk Katılımı

3.5.1.1. Araştırma Hipotezlerinin Son Hali

Orijinal ölçekte farklı iki faktör olarak yer alan ve açımlayıcı faktör analizi sonucu birleşme gösteren faktörler sebebi ile hipotezler yeniden düzenlenmiştir. Araştırma hipotezlerinin düzenlenmiş hali;

$1H_1$: Yerel halk, ekonomik, sosyal ve çevresel faydaları sebebi ile sürdürülebilir turizme yönelik olumlu tutumlara sahiptir.

$2H_1$: Yerel halkın, *sürdürülebilir turizme yönelik tutumları* ile *cinsiyetleri* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

$2H_{1a}$: Yerel halkın, *çevresel sürdürülebilirlik ve ziyaretçi memnuniyetine* yönelik tutumları ve *cinsiyetleri* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

$2H_{1b}$: Yerel halkın, *algılanan ekonomik faydalara* yönelik tutumları ve *cinsiyetleri* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

$2H_{1c}$: Yerel halkın, *algılanan sosyal maliyetlere* yönelik tutumları ve *cinsiyetleri* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

$2H_{1d}$: Yerel halkın, *toplum merkezli ekonomiye* yönelik tutumları ve *cinsiyetleri* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

$2H_{1e}$: Yerel halkın, *uzun dönemli planlamaya* yönelik tutumları ve *cinsiyetleri* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

$2H_{1f}$: Yerel halkın, *topluluk katılımına* yönelik tutumları ve *cinsiyetleri* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

$3H_1$: Yerel halkın, *sürdürülebilir turizme yönelik tutumları* ile *yaşları* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

$3H_{1a}$: Yerel halkın, *çevresel sürdürülebilirlik ve ziyaretçi memnuniyetine* yönelik tutumları ve *yaşları* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

$3H_{1b}$: Yerel halkın, *algılanan ekonomik faydalara* yönelik tutumları ve *yaşları* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

$3H_{1c}$: Yerel halkın, *algılanan sosyal maliyetlere* yönelik tutumları ve *yaşları* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

$3H_{1d}$: Yerel halkın, *toplum merkezli ekonomiye* yönelik tutumları ve *yaşları* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

$3H_{1e}$: Yerel halkın, *uzun dönemli planlamaya* yönelik tutumları ve *yaşları* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

$3H_{1f}$: Yerel halkın, *topluluk katılımına* yönelik tutumları ve *yaşları* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

$4H_1$: Yerel halkın, *sürdürülebilir turizme yönelik tutumları* ile *eğitim durumları* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

$4H_{1a}$: Yerel halkın, *çevresel sürdürülebilirlik ve ziyaretçi memnuniyetine* yönelik tutumları ve *eğitim durumları* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

$4H_{1b}$: Yerel halkın, *algılanan ekonomik faydalara* yönelik tutumları ve *eğitim durumları* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

$4H_{1c}$: Yerel halkın, *algılanan sosyal maliyetlere* yönelik tutumları ve *eğitim durumları* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

$4H_{1d}$: Yerel halkın, *toplum merkezli ekonomiye* yönelik tutumları ve *eğitim durumları* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

$4H_{1e}$: Yerel halkın, *uzun dönemli planlamaya* yönelik tutumları ve *eğitim durumları* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

4H$_{1f}$: Yerel halkın, *topluluk katılımına* yönelik tutumları ve *eğitim durumları* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

5H$_1$: Yerel halkın, *sürdürülebilir turizme yönelik tutumları* ile *ikamet süreleri* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

5H$_{1a}$: Yerel halkın, *çevresel sürdürülebilirlik ve ziyaretçi memnuniyetine* yönelik tutumları ve *ikamet süreleri* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

5H$_{1b}$: Yerel halkın, *algılanan ekonomik faydalara* yönelik tutumları ve *ikamet süreleri* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

5H$_{1c}$: Yerel halkın, *algılanan sosyal maliyetlere* yönelik tutumları ve *ikamet süreleri* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

5H$_{1d}$: Yerel halkın, *toplum merkezli ekonomiye* yönelik tutumları ve *ikamet süreleri* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

5H$_{1e}$: Yerel halkın, *uzun dönemli planlamaya* yönelik tutumları ve *ikamet süreleri* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

5H$_{1f}$: Yerel halkın, *topluluk katılımına* yönelik tutumları ve *ikamet süreleri* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

6H$_1$: Yerel halkın, *sürdürülebilir turizme yönelik tutumları* ile *meslekleri* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

6H$_{1a}$: Yerel halkın, *çevresel sürdürülebilirlik ve ziyaretçi memnuniyetine* yönelik tutumları ve *meslekleri* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

6H$_{1b}$: Yerel halkın, *algılanan ekonomik faydalara* yönelik tutumları ve *meslekleri* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

6H$_{1c}$: Yerel halkın, *algılanan sosyal maliyetlere* yönelik tutumları ve *meslekleri* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

$6H_{1d}$: Yerel halkın, *toplum merkezli ekonomiye* yönelik tutumları ve *meslekleri* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

$6H_{1e}$: Yerel halkın, *uzun dönemli planlamaya* yönelik tutumları ve *meslekleri* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

$6H_{1f}$: Yerel halkın, *topluluk katılımına* yönelik tutumları ve *meslekleri* arasında anlamlı bir farklılık vardır.

3.5.2. Güvenilirlik Analizi

Güvenilirlik, ölçek ifadelerinin arasındaki tutarlılığı ve ölçeğin, değerlendirilmek istenen amaca hangi derece uygun ölçüm yaptığı hakkında bilgi sahibi olmaya yardımcı olmaktadır (Büyüköztürk, 2017: 182).

‘’Cronbach Alfa Katsayı’’ yöntemi, ifadelerin, faktörlerin veya ölçek genel güvenirliğini ölçmek için kullanılmaktadır. Analiz sonucu, alfa (α) değerlerinin yorumlanmasında yaygın kullanılan sınıflandırma aşağıdaki gibi ifade edilmektedir (Kılıç, 2016: 48):

α≥0,9 için ‘’Mükemmel’’,

0,7≤ α <0,9 için ‘’İyi’’,

0,6≤ α <0,7 için ‘’Kabul Edilebilir’’,

0,5≤ α <0,6 için ‘’Zayıf’’ ve

α<0,5 için ‘’Kabul Edilemez’’ yorumları yapılmaktadır.

Cronbach alfa katsayı yöntemi ile gerçekleştirilen güvenilirlik analizi sonuçları Tablo 7. ‘de görülmektedir. Tabloya göre, ‘’Çevresel Sürdürülebilirlik ve Ziyaretçi Memnuniyeti’’ faktörünün α değeri 0,907, ‘’Algılanan Ekonomik

Faydalar'' faktörünün α değeri 0,903, ''Algılanan Sosyal Maliyetler'' faktörünün α değeri 0,827, ''Toplum Merkezli Ekonomi'' faktörünün α değeri 0,834, ''Uzun Dönemli Planlama'' faktörünün α değeri 0,775, ''Topluluk Katılımı'' faktörünün α değeri 0,750 ve SUS-TAS ölçeğinin tamamına ait α değeri 0,899 olarak görülmektedir.

Tablo 7. SUS-TAS Ölçeğinin Cronbach Alfa Değerleri

Faktörler	**Madde Sayısı**	**α**
Çevresel Sürdürülebilirlik ve Ziyaretçi Memnuniyeti	13	0,907
Algılanan Ekonomik Faydalar	6	0, 903
Algılanan Sosyal Maliyetler	8	0, 827
Toplum Merkezli Ekonomi	5	0, 834
Uzun Dönemli Planlama	4	0, 775
Topluluk Katılımı	3	0, 750
SUS-TAS Ölçeği Güvenilirliği	**39**	**0,899**

3.6. Araştırmanın Bulguları

3.6.1. Katılımcılara Ait Demografik Özellikler

Araştırmanın bu bölümünde katılımcıların demografik özelliklerinin değerlendirilmesine yer verilmiştir. Demografik özelliklere ait veriler, SPSS 25 programı ile frekans analizinden yararlanılarak değerlendirilmiştir. Katılımcıların cinsiyetleri, yaşları, eğitim durumları, ikamet süreleri ve mesleklerine ait dağılımlar aşağıdaki tablolarda görülmektedir.

Tablo 8.'den anlaşılacağı gibi 457 katılımcının 244'ü (%53,4) erkek, 213'ü (%46,6) kadın olduğu görülmektedir. Yaş kategorilerine göre dağılımı, 20 ve altı kategorisine ait 16 (%3,5), 21-30 kategorisine ait 201 (%44,0), 31-40 kategorisine ait 114 (%24,9), 41-50 kategorisine ait 93 (%20,4), 51 ve üzeri kategorisine ait 33 (%7,2) katılımcı bulunmaktadır. Eğitim durumlarını ifade eden kategorilere göre dağılımı, ilköğretim kategorisine ait 22 (%4,8), lise kategorisine ait 86 (%18,8), önlisans kategorisine ait 55 (%12,01), lisans kategorisine ait 213 (%46,6), lisansüstü kategorisine ait 81 (%17,7) katılımcı bulunmaktadır. ''Sadece okuma-yazma biliyorum'' kategorisine ait katılımcı bulunmamaktadır. İkamet süresi kategorilerine göre dağılımı, 1 yıl ve altı kategorisine ait 33 (%7,2), 2-5 yıl kategorisine ait 91 (%19,9), 6-10 yıl kategorisine ait 63 (%13,8), 11-20 yıl kategorisine ait 84 (%18,4), 21 yıl ve üzeri kategorisine ait 186 (%40,7) katılımcı bulunmaktadır. Meslek kategorisine ait dağılımlar değerlendirilmeden önce, Meslekli Yeterlilik Kurumu'nun açıklamış olduğu sektörlere göre kategorize edilmesi gerçekleştirilmiştir (https://www.myk.gov.tr, Erişim Tarihi: 10.04.2019). Kategorize edilmesinin ardından dağılımlar, kamu sektörü kategorisine 122 (%26,7), özel sektör kategorisine ait 87 (%19,0), öğrenci kategorisine ait 83 (%18,2), emekli kategorisine ait 21 (%4,6), turizm ile ilgili kategorisine ait 50 (%10,9), esnaf kategorisine ait 78 (%17,1) ve çalışmıyor kategorisine ait 16 (%3,5) katılımcı bulunmaktadır.

Tablo 8. Katılımcıların Demografik Özelliklerine Ait Dağılımlar

Demografik Özellikler		**Frekans**	**Yüzde**
Cinsiyet	**Kadın**	213	46,6
	Erkek	244	53,4
	Toplam	457	100,0
Yaş	**20 ve Altı**	16	3,5
	21-30	201	44,0
	31-40	114	24,9
	41-50	93	20,4
	51 ve Üzeri	33	7,2
	Toplam	457	100,0
Eğitim Durumu	**İlköğretim**	22	4,8
	Lise	86	18,8

	Önlisans	55	12,01
	Lisans	213	46,6
	Lisansüstü	81	17,7
	Toplam	457	100,0
İkamet Süresi	**1 Yıl ve Altı**	33	7,2
	2-5 Yıl	91	19,9
	6-10 Yıl	63	13,8
	11-20 Yıl	84	18,4
	21 Yıl ve Üzeri	186	40,7
	Toplam	457	100,0
Meslek	**Kamu Sektörü**	122	26,7
	Özel Sektör	87	19,0
	Öğrenci	83	18,2
	Emekli	21	4,6
	Turizm ile İlgili	50	10,9
	Esnaf	78	17,1
	Çalışmıyor	16	3,5
	Toplam	457	100,0

3.6.2. Verilerin Normallik Testleri

Aşağıdaki Tablo 9.'da SPSS 25 programı ile normallik testinin sonucu, p değerlerinin anlamlı sonuçları verilerin normal dağılmadığını göstermektedir. Normallik varsayımının karşılanmaması araştırmanın parametrik olmayan analizler ile devam edilmesi gerekliliğini oluşturmaktadır (Büyüköztürk, 2017: 155).

Tablo 9. Normallik Testleri

Normallik Testleri			
Veri	**Shapiro-Wilk**		
	SW	**Df**	**P**
Çevresel Sürdürülebilirlik ve Ziyaretçi Memnuniyeti	0, 437	457	**0,00**

Algılanan Ekonomik Faydalar	0, 597	457	**0,00**
Algılanan Sosyal Maliyetler	0, 903	457	**0,00**
Toplum Merkezli Ekonomi	0, 751	457	**0,00**
Uzun Dönemli Planlama	0, 635	457	**0,00**
Topluluk Katılımı	0, 884	457	**0,00**
SUS-TAS	0, 885	457	**0,00**

3.6.3. SUS-TAS Ölçeği ile Faktörlerine Ait Katılım Ortalamaları

Katılımcıların, SPSS 25 programı vasıtasıyla sürdürülebilir turizm tutum düzeyleri (SUS-TAS) ve faktörlerine ait katılım ortalamaları tanımlayıcı istatistikler yöntemi kullanılarak aşağıdaki tabloda gösterilmiştir. Tablo 10.'dan anlaşılacağı gibi yerel halkın tutum ifadelerine ait aritmetik ortalamalar göz önünde bulundurulduğunda katılım düzeyleri sırasıyla, çevresel sürdürülebilirlik ve ziyaretçi memnuniyeti faktörü, algılanan ekonomik faydalar, uzun dönemli planlama, toplum merkezli ekonomi, SUS-TAS, algılanan sosyal maliyetler ve topluluk katılımı olarak görülmektedir. Analiz sonucu **$1H_1$** hipotezinin kısmen desteklendiği görülmektedir.

Tablo 10. SUS-TAS Ölçeği ve Faktörlerine Ait Tanımlayıcı İstatistikler

	N	**Minimum**	**Maximum**	**Aritmetik Ortalama**	**Standart Sapma**
SUS-TAS	457	1,92	5,00	**4,56**	0,36
Çevresel Sürdürülebilirlik ve	457	1,00	5,00	**4,84**	0,33

Ziyaretçi Memnuniyeti					
Algılanan Ekonomik Faydalar	457	1,00	5,00	**4,74**	0,48
Algılanan Sosyal Maliyetler	457	1,00	5,00	**4,09**	0,79
Toplum Merkezli Ekonomi	457	2,00	5,00	**4,57**	0,59
Uzun Dönemli Planlama	457	2,00	5,00	**5,74**	0,44
Topluluk Katılımı	457	1,00	5,00	**3,95**	1,01

3.6.4. SUS-TAS ile Faktörlerinin Katılımcıların Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesi

Katılımcıların, sürdürülebilir turizm tutum düzeyleri (SUS-TAS) ve faktörlerinin cinsiyet değişkenine göre incelenmesi SPSS 25 programı vasıtasıyla, elde edilen verilerin normal dağılım göstermemesi sebebi ile tanımlayıcı istatistikler (EK-2) ve Mann-Whitney-U testi ile gerçekleştirilmiştir.

Tablo 11.'den anlaşılacağı gibi yerel halkın, SUS-TAS ölçeği ile cinsiyet değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır (p: 0,38; p: >0,05). SUS-TAS ölçeğine ait faktörlerde ise yerel halkın, çevresel sürdürülebilirlik ve ziyaretçi memnuniyeti (p: 0,06), algılanan ekonomik faydalar (p: 0,60), toplum merkezli ekonomi (p: 0,43), uzun dönemli planlama (p: 0,57) ve topluluk katılımına

(p: 0,60) ait tutum ifadelerine olan katılım sıra ortalamaları ile cinsiyet değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır (p: >0,05). Bunların yanı sıra algılanan sosyal maliyetler (p: 0,00) faktörüne ait sıra ortalamaları ile cinsiyet değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır (p: <0,05). Sıra ortalamaları dikkate alınarak erkek katılımcıların (Sıra Ort.: 245,04), kadın katılımcılara (Sıra Ort.: 210,63) göre algılanan sosyal maliyetler ile ilgili tutum ifadelerine katılımlarının daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Analiz sonucu **$2H_1$**, **$2H_{1a}$**, **$2H_{1b}$**, **$2H_{1d}$**, **$2H_{1e}$** ve **$2H_{1f}$** hipotezlerinin reddedildiği, sadece **$2H_{1c}$** hipotezinin desteklendiği görülmektedir.

Tablo 11. SUS-TAS ile Faktörlerinin Katılımcıların Cinsiyet Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	N	Aritmetik Ortalama	Sıra Ortalaması	Medyan	U	Z	p
SUS-TAS	**Kadın**	213	4,55	223,22	4,61	24755,5	-0,87	0,38
	Erkek	244	4,56	234,04	4,64			
Çevresel Sürdürülebilirlik ve Ziyaretçi Memnuniyeti	**Kadın**	213	4,83	240,45	5,00	23548	-1,86	0,06
	Erkek	244	4,81	219,01	4,92			
Algılanan Ekonomik Faydalar	**Kadın**	213	4,74	226,08	5,00	25364	-0,51	0,60
	Erkek	244	4,75	231,55	5,00			
Algılanan Sosyal Maliyetler	**Kadın**	**213**	**3,96**	**210,63**	**4,12**	**22073**	**-2,78**	**0,00**
	Erkek	**244**	**4,20**	**245,04**	**4,37**			
Toplum Merkezli Ekonomi	**Kadın**	213	4,61	233,85	5,00	24952	-0,78	0,43
	Erkek	244	4,53	224,76	5,00			
Uzun Dönemli Planlama	**Kadın**	213	4,76	232,19	5,00	25306	-0,55	0,57
	Erkek	244	4,73	226,22	5,00			
Topluluk Katılımı	**Kadın**	213	3,96	225,67	4,00	25276	-0,51	0, 60
	Erkek	244	3,95	231,91	4,33			

3.6.5. SUS-TAS ile Faktörlerinin Katılımcıların Yaş Değişkenine Göre İncelenmesi

Katılımcıların sürdürülebilir turizm tutum düzeyleri (SUS-TAS) ve faktörlerinin yaş değişkenine göre incelenmesi SPSS 25 programı vasıtasıyla, elde edilen verilerin normal dağılım göstermemesi sebebi ile tanımlayıcı istatistikler (EK-3) ve ikiden fazla örneklem değerlendirilmesine ihtiyaç duyulduğu için Kruskal Wallis-H testi ile gerçekleştirilmiştir.

Tablo 12.'den anlaşılacağı gibi yerel halkın, turizm gelişiminde çevresel sürdürülebilirlik ve ziyaretçi memnuniyeti ile yaş değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır (p: 0,14; p: >0,05). Ancak yerel halkın, SUS-TAS (p: 0,00), algılanan ekonomik faydalar (p: 0,00), algılanan sosyal maliyetler (p: 0,00), toplum merkezli ekonomi (p: 0,00), uzun dönemli planlama (p: 0,00) ve topluluk katılımı (p: 0,00) faktörlerine ait sıra ortalamaları ile yaş değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır (p: <0,05). Analiz sonucu **$3H_1$**, **$3H_{1b}$**, **$3H_{1c}$**, **$3H_{1d}$**, **$3H_{1e}$** ve **$3H_{1f}$** hipotezlerinin desteklendiği, **$3H_{1a}$** hipotezinin reddedildiği görülmektedir. Farklılıkların hangi yaş kategorilerinden kaynaklandığını belirlemek için analize Mann Whitney-U testi ile devam edilmiştir.

Tablo 12. SUS-TAS ile Faktörlerinin Katılımcıların Yaş Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	N	Aritmetik Ortalama	Sıra Ortalaması	Medyan	X^2	sd	P
SUS-TAS	20 ve Altı	16	4,47	**204,78**	4,62	**43,9**	**4**	**0,00**
	21-30	201	4,47	**190,43**	4,51			
	31-40	114	4,58	**236,55**	4,66			
	41-50	93	4,72	**295,88**	4,79			
	51 ve Üzeri	33	4,64	**261,08**	4,69			
Çevresel Sürdürülebilirlik	20 ve Altı	16	4,90	**241,00**	5,00	6,91	4	0,14
	21-30	201	4,82	**216,37**	4,92			

ve Ziyaretçi Memnuniyeti	31-40	114	4,86	**233,29**	4,23			
	41-50	93	4,89	**254,33**	5,00			
	51 ve Üzeri	33	4,77	**213,91**	4,92			
Algılanan Ekonomik Faydalar	20 ve Altı	16	4,60	**205,00**	5,00	**16,52**	**4**	**0,00**
	21-30	201	4,66	**209,54**	5,00			
	31-40	114	4,77	**232,02**	5,00			
	41-50	93	4,85	**262,10**	5,00			
	51 ve Üzeri	33	4,89	**255,44**	5,00			
Algılanan Sosyal Maliyetler	20 ve Altı	16	3,73	**172,94**	4,06	**45,14**	**4**	**0,00**
	21-30	201	3,91	**194,32**	4,13			
	31-40	114	4,08	**229,04**	4,25			
	41-50	93	4,43	**291,35**	4,50			
	51 ve Üzeri	33	4,42	**291,53**	4,62			
Toplum Merkezli Ekonomi	20 ve Altı	16	4,56	**219,00**	4,80	**26,28**	**4**	**0,00**
	21-30	201	4,45	**198,50**	4,60			
	31-40	114	4,61	**242,74**	5,00			
	41-50	93	4,75	**271,66**	5,00			
	51 ve Üzeri	33	4,70	**251,97**	5,00			
Uzun Dönemli Planlama	20 ve Altı	16	4,62	**228,06**	5,00	**22,36**	**4**	**0,00**
	21-30	201	4,66	**206,48**	5,00			
	31-40	114	4,76	**228,03**	5,00			
	41-50	93	4,89	**273,63**	5,00			
	51 ve Üzeri	33	4,78	**244,23**	5,00			
Topluluk Katılımı	20 ve Altı	16	3,97	**234,13**	4,16	**15,72**	**4**	**0,00**
	21-30	201	3,80	**205,86**	4,00			
	31-40	114	4,02	**239,35**	4,33			
	41-50	93	4,24	**267,95**	4,66			
	51 ve Üzeri	33	3,84	**221,92**	4,00			

Tablo 13.'den anlaşılacağı gibi SUS-TAS ile yaş değişkeninin bazı kategorileri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır (p: <0,05). Sıra ortalamaları dikkate alındığında, 41-50 (Sıra Ort.: 58,25) yaş kategorisine ait katılımcıların 20 ve altı (Sıra Ort.: 36,13) yaş kategorisine ait katılımcılara göre, 31-40 (Sıra Ort.: 177,77) yaş kategorisine ait katılımcıların 21-30 (Sıra Ort.:146,79) yaş kategorisine ait katılımcılara göre, 41-50 (Sıra Ort.: 193,32) yaş kategorisine ait katılımcıların 21-30 (Sıra Ort.: 126,30) yaş kategorisine ait katılımcılara göre, 51 ve üzeri (Sıra Ort.: 151,09) yaş kategorisine ait katılımcıların 21-30 (Sıra Ort.: 111,99)

yaş kategorisine ait katılımcılara göre, 41-50 (Sıra Ort.: 118,66) yaş kategorisine ait katılımcıların 31-40 (Sıra Ort.: 92,04) yaş kategorisine ait katılımcılara göre SUS-TAS ifadelerine katılımlarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 13. SUS-TAS ile Katılımcıların Yaş Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	N	Sıra Ortalaması	Medyan	U	Z	P
SUS-TAS	20 ve Altı	16	**36,13**	4,62	422,00	-2,59	**0,00**
	41-50	93	**58,25**	4,79			
	21-30	201	**146,79**	4,51	9203,50	-2,90	**0,00**
	31-40	144	**177,77**	4,66			
	21-30	201	**126,30**	4,51	5085,50	-6,29	**0,00**
	41-50	93	**193,32**	4,79			
	21-30	201	**111,99**	4,51	2208,00	-3,07	**0,00**
	51 ve Üzeri	33	**151,09**	4,69			
	31-40	114	**92,04**	4,66	3938,00	-3,18	**0,00**
	41-50	93	**118,66**	4,79			

Tablo 14.'den anlaşılacağı gibi algılanan ekonomik faydalar ile yaş değişkeninin bazı kategorileri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır (p: <0,05). Sıra ortalamaları dikkate alındığında, 41-50 (Sıra Ort.: 56,90) yaş kategorisine ait katılımcıların 20 ve altı (Sıra Ort.: 43,94) yaş kategorisine ait katılımcılara göre, 41-50 (Sıra Ort.: 170,20) yaş kategorisine ait katılımcıların 21-30 (Sıra Ort.: 137,00) yaş kategorisine ait katılımcılara göre, 51 ve üzeri (Sıra Ort.: 138,12) yaş kategorisine ait katılımcıların 21-30 (Sıra Ort.: 114,11) yaş kategorisine ait katılımcılara göre, 41-50 (Sıra Ort.: 111,84) yaş kategorisine ait katılımcıların 31-40 (Sıra Ort.: 97,60) yaş kategorisine ait katılımcılara göre algılanan ekonomik faydalar ile ilgili tutum ifadelerine katılımlarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 14. Algılanan Ekonomik Faydalar ile Katılımcıların Yaş Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	N	Sıra Ortalaması	Medyan	U	Z	P
Algılanan Ekonomik Faydalar	20 ve Altı	16	**43,94**	5,00	567,00	-2,02	**0,04**
	41-50	93	**56,90**	5,00			
	21-30	201	**137,00**	5,00	7235,50	-3,62	**0,00**
	41-50	93	**170,20**	5,00			
	21-30	201	**114,11**	5,00	2636,00	-2,11	**0,03**
	51 ve Üzeri	33	**138,12**	5,00			
	31-40	114	**97,60**	5,00	4571,50	-2,12	**0,03**
	41-50	93	**111,84**	5,00			

Tablo 15.'den anlaşılacağı gibi algılanan sosyal maliyetler ile yaş değişkeninin bazı kategorileri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır (p: <0,05). Sıra ortalamaları dikkate alındığında, 41-50 (Sıra Ort.: 59,06) yaş kategorisine ait katılımcıların 20 ve altı (Sıra Ort.: 31,41) yaş kategorisine ait katılımcılara göre, 51 ve üzeri (Sıra Ort.: 29,30) yaş kategorisine ait katılımcıların 20 ve altı (Sıra Ort.: 16,13) yaş kategorisine ait katılımcılara göre, 31-40 (Sıra Ort.: 173,36) yaş kategorisine ait katılımcıların 21-30 (Sıra Ort.: 149,26) yaş kategorisine ait katılımcılara göre, 41-50 (Sıra Ort.: 189,84) yaş kategorisine ait katılımcıların 21-30 (Sıra Ort.: 127,91) yaş kategorisine ait katılımcılara göre, 51 ve üzeri (Sıra Ort.: 161,02) yaş kategorisine ait katılımcıların 21-30 (Sıra Ort.: 110,36) yaş kategorisine ait katılımcılara göre, 41-50 (Sıra Ort.: 119,65) yaş kategorisine ait katılımcıların 31-40 (Sıra Ort.: 91,23) yaş kategorisine ait katılımcılara göre, 51 ve üzeri (Sıra Ort.: 89,56) yaş kategorisine ait katılımcıların 31-40 (Sıra Ort.: 69,50) yaş kategorisine ait katılımcılara göre algılanan sosyal maliyetler ile ilgili tutum ifadelerine katılımlarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 15. Algılanan Sosyal Maliyetler ile Katılımcıların Yaş Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	N	Sıra Ortalaması	Medyan	U	Z	P
Algılanan Sosyal Maliyetler	20 ve Altı	16	**31,41**	4,06	366,50	-3,28	**0,00**
	41-50	93	**59,06**	4,50			
	20 ve Altı	16	**16,13**	4,06	122,00	-3,03	**0,00**
	51 ve Üzeri	33	**29,30**	4,62			
	21-30	201	**149,26**	4,13	9706,00	-2,25	**0,00**
	31-40	114	**173,36**	4,25			
	21-30	201	**127,91**	4,13	5409,00	-5,82	**0,00**
	41-50	93	**189,84**	4,50			
	21-30	201	**110,36**	4,13	1880,50	-3,99	**0,00**
	51 ve Üzeri	33	**161,02**	4,62			
	31-40	114	**91,23**	4,25	3845,50	-3,42	**0,00**
	41-50	93	**119,65**	4,50			
	31-40	114	**69,50**	4,25	1367,50	-2,39	**0,01**
	51 ve Üzeri	33	**89,56**	4,62			

Tablo 16.'dan anlaşılacağı gibi toplum merkezli ekonomi ile yaş değişkeninin bazı kategorileri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır (p: <0,05). Sıra ortalamaları dikkate alındığında, 41-50 (Sıra Ort.: 57,14) yaş kategorisine ait katılımcıların 20 ve altı (Sıra Ort.: 42,56) yaş kategorisine ait katılımcılara göre, 31-40 (Sıra Ort.: 176,64) yaş kategorisine ait katılımcıların 21-30 (Sıra Ort.: 147,43) yaş kategorisine ait katılımcılara göre, 41-50 (Sıra Ort.: 179,94) yaş kategorisine ait katılımcıların 21-30 (Sıra Ort.: 137,49) yaş kategorisine ait katılımcılara göre, 51 ve üzeri (Sıra Ort.: 141,88) yaş kategorisine ait katılımcıların 21-30 (Sıra Ort.: 113,50) yaş kategorisine ait katılımcılara göre toplum merkezli ekonomi ile ilgili tutum ifadelerine katılımlarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 16. Toplum Merkezli Ekonomi ile Katılımcıların Yaş Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	N	Sıra Ortalaması	Medyan	U	Z	P
Toplum Merkezli Ekonomi	20 ve Altı	16	**42,56**	4,80	545,00	-1,98	**0,04**
	41-50	93	**57,14**	5,00			
	21-30	201	**147,43**	4,60	9332,00	-2,88	**0,00**
	31-40	114	**176,64**	5,00			
	21-30	201	**137,49**	4,60	6330,00	-4,71	**0,00**
	41-50	93	**179,94**	5,00			
	21-30	201	**113,50**	4,60	2512,00	-2,31	**0,00**
	51 ve Üzeri	33	**141,88**	5,00			

Tablo 17.'den anlaşılacağı gibi uzun dönemli planlama ile yaş değişkeninin bazı kategorileri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır (p: <0,05). Sıra ortalamaları dikkate alındığında, 41-50 (Sıra Ort.: 177,08) yaş kategorisine ait katılımcıların 21-30 (Sıra Ort.: 133,82) yaş kategorisine ait katılımcılara göre, 41-50 (Sıra Ort.: 115,73) yaş kategorisine ait katılımcıların 31-40 (Sıra Ort.: 94,43) yaş kategorisine ait katılımcılara göre uzun dönemli planlama ile ilgili tutum ifadelerine katılımlarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 17. Uzun Dönemli Planlama ile Katılımcıların Yaş Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	N	Sıra Ortalaması	Medyan	U	Z	P
Uzun Dönemli Planlama	21-30	201	**133,82**	5,00	6596,00	-4,64	**0,00**
	41-50	93	**177,08**	5,00			
	31-40	114	**94,43**	5,00	4210,00	-3,13	**0,00**
	41-50	93	**115,73**	5,00			

Tablo 18.'den anlaşılacağı gibi topluluk katılımı ile yaş değişkeninin bazı kategorileri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır (p: <0,05). Sıra ortalamaları dikkate alındığında, 31-40 (Sıra Ort.: 172,40) yaş kategorisine ait katılımcıların 21-30 (Sıra Ort.: 149,83) yaş kategorisine ait katılımcılara göre, 41-50 (Sıra Ort.: 174,93) yaş kategorisine ait katılımcıların 21-30 (Sıra Ort.: 134,81) yaş

kategorisine ait katılımcılara göre topluluk katılımı ile ilgili tutum ifadelerine katılımlarının daha az olduğu görülmektedir.

Tablo 18. Topluluk Katılımı ile Katılımcıların Yaş Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	N	Sıra Ortalaması	Medyan	U	Z	p
Topluluk Katılımı	21-30	201	**149,83**	4,00	9815,50	-2,14	**0,03**
	31-40	114	**172,40**	4,33			
	21-30	201	**134,81**	4,00	6795,50	-3,83	**0,00**
	41-50	93	**174,93**	4,66			

3.6.6. SUS-TAS ile Faktörlerinin Katılımcıların Eğitim Durumu Değişkenine Göre İncelenmesi

Katılımcıların sürdürülebilir turizm tutum düzeyleri (SUS-TAS) ve faktörlerinin eğitim durumu değişkenine göre incelenmesi SPSS 25 programı vasıtasıyla, elde edilen verilerin normal dağılım göstermemesi sebebi ile tanımlayıcı istatistikler (EK-4) ve ikiden fazla örneklem değerlendirilmesine ihtiyaç duyulduğu için Kruskal Wallis-H testi ile gerçekleştirilmiştir.

Tablo 19.'dan anlaşılacağı gibi yerel halkın, SUS-TAS (p: 0,00), çevresel sürdürülebilirlik ve ziyaretçi memnuniyeti (p: 0,00), algılanan ekonomik faydalar (p: 0,00), algılanan sosyal maliyetler (p: 0,00), toplum merkezli ekonomi (p: 0,00), uzun dönemli planlama (p: 0,00) ve topluluk katılımı (p: 0,00) faktörlerine ait sıra ortalamaları ile eğitim durumu değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır (p: <0,05). Analiz sonucu **$4H_1$, $4H_{1a}$, $4H_{1b}$, $4H_{1c}$, $4H_{1d}$, $4H_{1e}$** ve **$4H_{1f}$** hipotezlerinin desteklendiği görülmektedir. Farklılıkların hangi eğitim durumlarına ait kategorilerden kaynaklandığını belirlemek için analize Mann Whitney-U testi ile devam edilmiştir.

Tablo 19. SUS-TAS ile Faktörlerinin Katılımcıların Eğitim Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	N	Aritmetik Ortalama	Sıra Ortalaması	Medyan	X^2	sd	p
SUS-TAS	İlköğretim	22	4,73	**313,23**	4,88	**90,04**	**4**	**0,00**
	Lise	86	4,79	**328,59**	4,84			
	Önlisans	55	4,54	**249,26**	4,76			
	Lisans	213	4,51	**200,23**	4,56			
	Lisansüstü	81	4,43	**162,28**	4,46			
Çevresel Sürdürülebilirlik ve Ziyaretçi Memnuniyeti	İlköğretim	22	4,88	**274,34**	5,00	**37,16**	**4**	**0,00**
	Lise	86	4,94	**292,26**	4,84			
	Önlisans	55	4,79	**234,78**	4,76			
	Lisans	213	4,84	**209,73**	4,56			
	Lisansüstü	81	4,78	**196,25**	4,46			
Algılanan Ekonomik Faydalar	İlköğretim	22	4,78	**239,07**	5,00	**22,6**	**4**	**0,00**
	Lise	86	4,92	**276,36**	5,00			
	Önlisans	55	4,66	**234,51**	5,00			
	Lisans	213	4,71	**218,48**	5,00			
	Lisansüstü	81	4,69	**199,91**	5,00			
Algılanan Sosyal Maliyetler	İlköğretim	22	4,31	**274,45**	4,50	**39,58**	**4**	**0,00**
	Lise	86	4,46	**298,84**	4,50			
	Önlisans	55	4,07	**241,16**	4,50			
	Lisans	213	3,99	**206,96**	4,12			
	Lisansüstü	81	3,90	**192,20**	4,00			
Toplum Merkezli Ekonomi	İlköğretim	22	4,82	**294,07**	5,00	**56,65**	**4**	**0,00**
	Lise	86	4,86	**303,77**	5,00			
	Önlisans	55	4,59	**241,79**	5,00			
	Lisans	213	4,50	**205,30**	4,80			
	Lisansüstü	81	4,37	**185,59**	4,40			
Uzun Dönemli Planlama	İlköğretim	22	4,79	**246,70**	5,00	**20,27**	**4**	**0,00**
	Lise	86	4,88	**275,68**	5,00			
	Önlisans	55	4,70	**232,11**	5,00			
	Lisans	213	4,71	**214,79**	5,00			
	Lisansüstü	81	4,68	**209,88**	5,00			
Topluluk Katılımı	İlköğretim	22	4,84	**356,07**	5,00	**84,33**	**4**	**0,00**
	Lise	86	4,51	**309,22**	5,00			

	Önlisans	55	4,15	**253,46**	4,66			
	Lisans	213	3,75	**199,79**	3,66			
	Lisansüstü	81	3,51	**169,52**	3,66			

Tablo 20.'den anlaşılacağı gibi SUS-TAS ile eğitim durumu değişkeninin bazı kategorileri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır (p: <0,05). Sıra ortalamaları dikkate alındığında, ilköğretim (Sıra Ort.: 170,41) eğitim durumu kategorisine ait katılımcıların lisans (Sıra Ort.: 112,59) eğitim durumu kategorisine ait katılımcılara göre, ilköğretim (Sıra Ort.: 77,70) eğitim durumu kategorisine ait katılımcıların lisansüstü (Sıra Ort.: 45,02) eğitim durumu kategorisine ait katılımcılara göre, lise (Sıra Ort.: 78,63) eğitim durumu kategorisine ait katılımcıların önlisans (Sıra Ort.: 59,07) eğitim durumu kategorisine ait katılımcılara göre, lise (Sıra Ort.: 211,53) eğitim durumu kategorisine ait katılımcıların lisans (Sıra Ort.: 125,16) eğitim durumu kategorisine ait katılımcılara göre, lise (Sıra Ort.: 114,33) eğitim durumu kategorisine ait katılımcıların lisansüstü (Sıra Ort.: 51,80) eğitim durumu kategorisine ait katılımcılara göre, önlisans (Sıra Ort.: 155,82) eğitim durumu kategorisine ait katılımcıların lisans (Sıra Ort.: 129,00) eğitim durumu kategorisine ait katılımcılara göre, önlisans (Sıra Ort.: 81,99) eğitim durumu kategorisine ait katılımcıların lisansüstü (Sıra Ort.: 59,34) eğitim durumu kategorisine ait katılımcılara göre, lisans (Sıra Ort.: 154,49) eğitim durumu kategorisine ait katılımcıların lisansüstü (Sıra Ort.: 129,12) eğitim durumu kategorisine ait katılımcılara göre SUS-TAS ile ilgili tutum ifadelerine katılımlarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 20. SUS-TAS ile Katılımcıların Eğitim Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	N	Sıra Ortalaması	Medyan	U	Z	p
SUS-TAS	İlköğretim	22	**170,41**	4,88	1190,00	-3,80	**0,00**
	Lisans	213	**112,59**	4,56			
	İlköğretim	22	**77,70**	4,88	325,50	-4,55	**0,00**
	Lisansüsü	81	**45,02**	4,46			
	Lise	86	**78,63**	4,84	1709,00	-2,78	**0,00**
	Önlisans	55	**59,07**	4,76			

	Lise	86	**211,53**	4,84	3867,50	-7,82	**0,00**
	Lisans	213	**125,16**	4,56			
	Lise	86	**114,33**	4,84	875,50	-8,36	**0,00**
	Lisansüstü	81	**51,80**	4,46			
	Önlisans	55	**155,82**	4,76	4685,00	-2,28	**0,02**
	Lisans	213	**129,00**	4,56			
	Önlisans	55	**81,99**	4,76	1485,50	-3,29	**0,00**
	Lisansüstü	81	**59,34**	4,46			
	Lisans	213	**154,49**	4,56	7138,00	-2,28	**0,02**
	Lisansüstü	81	**129,12**	4,46			

Tablo 21.'den anlaşılacağı gibi çevresel sürdürülebilirlik ve ziyaretçi memnuniyeti ile eğitim durumu değişkeninin bazı kategorileri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır (p: <0,05). Sıra ortalamaları dikkate alındığında, ilköğretim (Sıra Ort.: 148,05) eğitim durumu kategorisine ait katılımcıların lisans (Sıra Ort.: 114,90) eğitim durumu kategorisine ait katılımcılara göre, ilköğretim (Sıra Ort.: 65,59) eğitim durumu kategorisine ait katılımcıların lisansüstü (Sıra Ort.: 48,31) eğitim durumu kategorisine ait katılımcılara göre, lise (Sıra Ort.: 77,83) eğitim durumu kategorisine ait katılımcıların önlisans (Sıra Ort.: 60,33) eğitim durumu kategorisine ait katılımcılara göre, lise (Sıra Ort.: 188,69) eğitim durumu kategorisine ait katılımcıların lisans (Sıra Ort.: 134,38) eğitim durumu kategorisine ait katılımcılara göre, lise (Sıra Ort.: 100,97) eğitim durumu kategorisine ait katılımcıların lisansüstü (Sıra Ort.: 65,99) eğitim durumu kategorisine ait katılımcılara göre çevresel sürdürülebilirlik ve ziyaretçi memnuniyeti ile ilgili tutum ifadelerine katılımlarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 21. Çevresel Sürdürülebilirlik ve Ziyaretçi Memnuniyeti ile Katılımcıların Eğitim Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	N	Sıra Ortalaması	Medyan	U	Z	p
Çevresel Sürdürülebilirlik ve Ziyaretçi Memnuniyeti	İlköğretim	22	**148,05**	5,00	1682,00	-2,29	**0,02**
	Lisans	213	**114,90**	4,56			
	İlköğretim	22	**65,59**	5,00	592,00	-2,53	**0,01**
	Lisansüsü	81	**48,31**	4,46			
	Lise	86	**77,83**	4,84	1778,00	-3,04	**0,00**
	Önlisans	55	**60,33**	4,76			

	Lise	86	**188,69**	4,84	5832,00	-5,34	**0,00**
	Lisans	213	**134,38**	4,56			
	Lise	86	**100,97**	4,84	2024,00	-5,24	**0,00**
	Lisansüstü	81	**65,99**	4,46			

Tablo 22.'den anlaşılacağı gibi algılanan ekonomik faydalar ile eğitim durumu değişkeninin bazı kategorileri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır (p: <0,05). Sıra ortalamaları dikkate alındığında, lise (Sıra Ort.: 75,47) eğitim durumu kategorisine ait katılımcıların önlisans (Sıra Ort.: 64,01) eğitim durumu kategorisine ait katılımcılara göre, lise (Sıra Ort.: 176,86) eğitim durumu kategorisine ait katılımcıların lisans (Sıra Ort.: 139,15) eğitim durumu kategorisine ait katılımcılara göre, lise (Sıra Ort.: 98,22) eğitim durumu kategorisine ait katılımcıların lisansüstü (Sıra Ort.: 68,91) eğitim durumu kategorisine ait katılımcılara göre algılanan ekonomik faydalar ile ilgili tutum ifadelerine katılımlarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 22. Algılanan Ekonomik Faydalar ile Katılımcıların Eğitim Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	N	Sıra Ortalaması	Medyan	U	Z	p
Algılanan Ekonomik Faydalar	Lise	86	**75,47**	5,00	1980,50	-2,21	**0,02**
	Önlisans	55	**64,01**	5,00			
	Lise	86	**176,86**	5,00	6849,00	-4,08	**0,00**
	Lisans	213	**139,15**	5,00			
	Lise	86	**98,22**	5,00	2260,50	-4,69	**0,00**
	Lisansüstü	81	**68,91**	5,00			

Tablo 23.'den anlaşılacağı gibi algılanan sosyal maliyetler ile eğitim durumu değişkeninin bazı kategorileri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır (p: <0,05). Sıra ortalamaları dikkate alındığında, ilköğretim (Sıra Ort.: 149,30) eğitim durumu kategorisine ait katılımcıların lisans (Sıra Ort.: 114,77) eğitim durumu kategorisine ait katılımcılara göre, ilköğretim (Sıra Ort.: 65,91) eğitim durumu kategorisine ait katılımcıların lisansüstü (Sıra Ort.: 48,22) eğitim durumu kategorisine ait katılımcılara göre, lise (Sıra Ort.: 77,50) eğitim durumu kategorisine

ait katılımcıların önlisans (Sıra Ort.: 60,84) eğitim durumu kategorisine ait katılımcılara göre, lise (Sıra Ort.: 193,01) eğitim durumu kategorisine ait katılımcıların lisans (Sıra Ort.: 132,64) eğitim durumu kategorisine ait katılımcılara göre, lise (Sıra Ort.: 103,39) eğitim durumu kategorisine ait katılımcıların lisansüstü (Sıra Ort.: 63,41) eğitim durumu kategorisine ait katılımcılara göre, önlisans (Sıra Ort.: 76,91) eğitim durumu kategorisine ait katılımcıların lisansüstü (Sıra Ort.: 62,79) eğitim durumu kategorisine ait katılımcılara göre algılanan sosyal maliyetler ile ilgili tutum ifadelerine katılımlarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 23. Algılanan Sosyal Maliyetler ile Katılımcıların Eğitim Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	N	Sıra Ortalaması	Medyan	U	Z	p
Algılanan Sosyal Maliyetler	İlköğretim	22	**149,30**	4,50	1654,50	-2,27	**0,02**
	Lisans	213	**114,77**	4,12			
	İlköğretim	22	**65,91**	4,50	585,00	-2,46	**0,01**
	Lisansüstü	81	**48,22**	4,00			
	Lise	86	**77,50**	4,50	1806,00	-2,39	**0,01**
	Önlisans	55	**60,84**	4,50			
	Lise	86	**193,01**	4,50	5460,50	-5,48	**0,00**
	Lisans	213	**132,64**	4,12			
	Lise	86	**103,39**	4,50	1815,50	-5,36	**0,00**
	Lisansüstü	81	**63,41**	4,00			
	Önlisans	55	**76,91**	4,50	1765,00	-2,05	**0,04**
	Lisansüstü	81	**62,79**	4,00			

Tablo 24.'den anlaşılacağı gibi algılanan sosyal maliyetler ile eğitim durumu değişkeninin bazı kategorileri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır (p: <0,05). Sıra ortalamaları dikkate alındığında, ilköğretim (Sıra Ort.: 160,57) eğitim durumu kategorisine ait katılımcıların lisans (Sıra Ort.: 113,60) eğitim durumu kategorisine ait katılımcılara göre, ilköğretim (Sıra Ort.: 70,34) eğitim durumu kategorisine ait katılımcıların lisansüstü (Sıra Ort.: 47,02) eğitim durumu kategorisine ait katılımcılara göre, lise (Sıra Ort.: 78,09) eğitim durumu kategorisine ait katılımcıların önlisans (Sıra Ort.: 59,91) eğitim durumu kategorisine ait

katılımcılara göre, lise (Sıra Ort.: 197,27) eğitim durumu kategorisine ait katılımcıların lisans (Sıra Ort.: 130,92) eğitim durumu kategorisine ait katılımcılara göre, lise (Sıra Ort.: 103,95) eğitim durumu kategorisine ait katılımcıların lisansüstü (Sıra Ort.: 62,82) eğitim durumu kategorisine ait katılımcılara göre, önlisans (Sıra Ort.: 77,94) eğitim durumu kategorisine ait katılımcıların lisansüstü (Sıra Ort.: 62,09) eğitim durumu kategorisine ait katılımcılara göre toplum merkezli ekonomi ile ilgili tutum ifadelerine katılımlarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 24. Toplum Merkezli Ekonomi ile Katılımcıların Eğitim Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	N	Sıra Ortalaması	Medyan	U	Z	p
Toplum Merkezli Ekonomi	İlköğretim	22	**160,57**	5,00	1406,50	-3,22	**0,00**
	Lisans	213	**113,6**	4,80			
	İlköğretim	22	**70,34**	5,00	487,50	-3,41	**0,00**
	Lisansüstü	81	**47,02**	4,40			
	Lise	86	**78,09**	5,00	1755,00	-3,27	**0,00**
	Önlisans	55	**59,91**	5,00			
	Lise	86	**197,27**	5,00	5094,00	-6,47	**0,00**
	Lisans	213	**130,92**	4,80			
	Lise	86	**103,95**	5,00	1767,50	-6,20	**0,00**
	Lisansüstü	81	**62,82**	4,40			
	Önlisans	55	**77,94**	5,00	1708,50	-2,42	**0,01**
	Lisansüstü	81	**62,09**	4,40			

Tablo 25.'den anlaşılacağı gibi uzun dönemli planlama ile eğitim durumu değişkeninin bazı kategorileri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır (p: <0,05). Sıra ortalamaları dikkate alındığında, lise (Sıra Ort.: 75,97) eğitim durumu kategorisine ait katılımcıların önlisans (Sıra Ort.: 63,23) eğitim durumu kategorisine ait katılımcılara göre, lise (Sıra Ort.: 178,67) eğitim durumu kategorisine ait katılımcıların lisans (Sıra Ort.: 138,42) eğitim durumu kategorisine ait katılımcılara göre, lise (Sıra Ort.: 95,55) eğitim durumu kategorisine ait katılımcıların lisansüstü (Sıra Ort.: 71,74) eğitim durumu kategorisine ait

katılımcılara göre uzun dönemli planlama ile ilgili tutum ifadelerine katılımlarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 25. Uzun Dönemli Planlama ile Katılımcıların Eğitim Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	N	Sıra Ortalaması	Medyan	U	Z	p
Uzun Dönemli Planlama	Lise	86	**75,97**	5,00	1937,50	-2,41	**0,01**
	Önlisans	55	**63,23**	5,00			
	Lise	86	**178,67**	5,00	6693,50	-4,22	**0,00**
	Lisans	213	**138,42**	5,00			
	Lise	86	**95,55**	5,00	2490,00	-3,88	**0,00**
	Lisansüstü	81	**71,74**	5,00			

Tablo 26.'dan anlaşılacağı gibi topluluk katılımı ile eğitim durumu değişkeninin bazı kategorileri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır (p: <0,05). Sıra ortalamaları dikkate alındığında, ilköğretim (Sıra Ort.: 64,20) eğitim durumu kategorisine ait katılımcıların lise (Sıra Ort.: 52,02) eğitim durumu kategorisine ait katılımcılara göre, ilköğretim (Sıra Ort.: 52,20) eğitim durumu kategorisine ait katılımcıların önlisans (Sıra Ort.: 33,72) eğitim durumu kategorisine ait katılımcılara göre, ilköğretim (Sıra Ort.: 190,80) eğitim durumu kategorisine ait katılımcıların lisans (Sıra Ort.: 110,40) eğitim durumu kategorisine ait katılımcılara göre, ilköğretim (Sıra Ort.: 83,36) eğitim durumu kategorisine ait katılımcıların lisansüstü (Sıra Ort.: 43,48) eğitim durumu kategorisine ait katılımcılara göre, lise (Sıra Ort.: 78,13) eğitim durumu kategorisine ait katılımcıların önlisans (Sıra Ort.: 59,85) eğitim durumu kategorisine ait katılımcılara göre, lise (Sıra Ort.: 201,63) eğitim durumu kategorisine ait katılımcıların lisans (Sıra Ort.: 129,15) eğitim durumu kategorisine ait katılımcılara göre, lise (Sıra Ort.: 107,94) eğitim durumu kategorisine ait katılımcıların lisansüstü (Sıra Ort.: 58,58) eğitim durumu kategorisine ait katılımcılara göre, önlisans (Sıra Ort.: 160,25) eğitim durumu kategorisine ait katılımcıların lisans (Sıra Ort.: 127,85) eğitim durumu kategorisine ait katılımcılara göre, önlisans (Sıra Ort.: 83,65) eğitim durumu kategorisine ait katılımcıların lisansüstü (Sıra Ort.: 58,21) eğitim durumu

kategorisine ait katılımcılara göre uzun dönemli planlama ile ilgili tutum ifadelerine katılımlarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 26. Topluluk Katılımı ile Katılımcıların Eğitim Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	N	Sıra Ortalaması	Medyan	U	Z	p
Topluluk Katılımı	İlköğretim	22	**64,20**	5,00	732,50	-1,97	**0,04**
	Lise	86	**52,02**	5,00			
	İlköğretim	22	**52,20**	5,00	314,50	-3,56	**0,00**
	Önlisans	55	**33,72**	4,66			
	İlköğretim	22	**190,80**	5,00	741,50	-5,34	**0,00**
	Lisans	213	**110,40**	3,66			
	İlköğretim	22	**83,36**	5,00	201,00	-5,63	**0,00**
	Lisansüstü	81	**43,48**	3,66			
	Lise	86	**78,13**	5,00	1751,50	-2,83	**0,00**
	Önlisans	55	**59,85**	4,66			
	Lise	86	**201,63**	5,00	4719,00	-6,70	**0,00**
	Lisans	213	**129,15**	3,66			
	Lise	86	**107,94**	5,00	1424,00	-6,81	**0,00**
	Lisansüstü	81	**58,58**	3,66			
	Önlisans	55	**160,25**	4,66	4441,50	-2,79	**0,00**
	Lisans	213	**127,85**	3,66			
	Önlisans	55	**83,65**	4,66	1394,00	-3,73	**0,00**
	Lisansüstü	81	**58,21**	3,66			

3.6.7. SUS-TAS ile Faktörlerinin Katılımcıların İkamet Süresi Değişkenine Göre İncelenmesi

Katılımcıların sürdürülebilir turizm tutum düzeyleri (SUS-TAS) ve faktörlerinin ikamet süresi değişkenine göre incelenmesi SPSS 25 programı vasıtasıyla, elde edilen verilerin normal dağılım göstermemesi sebebi ile tanımlayıcı istatistikler (EK-5) ve ikiden fazla örneklem değerlendirilmesine ihtiyaç duyulduğu için Kruskal Wallis-H testi ile gerçekleştirilmiştir.

Tablo 27.'den anlaşılacağı gibi yerel halkın, turizm gelişiminde algılanan ekonomik faydalar ile ikamet süresi değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır (p: 0,16; p: >0,05). Ancak SUS-TAS (p: 0,00), çevresel sürdürülebilirlik ve ziyaretçi memnuniyeti (p: 0,03), algılanan sosyal maliyetler (p: 0,00), toplum merkezli ekonomi (p: 0,00), uzun dönemli planlama (p: 0,03) ve topluluk katılımı (p: 0,00) faktörlerine ait sıra ortalamaları ile ikamet süresi değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır (p: <0,05). Analiz sonucu **$5H_1$**, **$5H_{1a}$**, **$5H_{1c}$**, **$5H_{1d}$**, **$5H_{1e}$** ve **$5H_{1f}$** hipotezlerinin desteklendiği, **$5H_{1b}$** hipotezinin reddedildiği görülmektedir. Farklılıkların hangi ikamet süresine ait kategorilerden kaynaklandığını belirlemek için analize Mann Whitney-U testi ile devam edilmiştir.

Tablo 27. SUS-TAS ile Faktörlerinin Katılımcıların İkamet Süresi Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	N	Aritmetik Ortalama	Sıra Ortalaması	Medyan	H	df	P
SUS-TAS	1 Yıl ve Altı	33	4,46	**170,70**	4,53	**35,01**	**4**	**0,00**
	2-5 Yıl	91	4,44	**169,86**	4,48			
	6-10 Yıl	63	4,61	**250,60**	4,74			
	11-20 Yıl	84	4,64	**263,61**	4,71			
	21 Yıl ve Üzeri	186	4,58	**245,33**	4,69			
Çevresel Sürdürülebilirlik ve Ziyaretçi Memnuniyeti	1 Yıl ve Altı	33	4,82	**188,68**	4,92	**10,53**	**4**	**0,03**
	2-5 Yıl	91	4,81	**204,30**	4,92			
	6-10 Yıl	63	4,87	**243,78**	5,00			
	11-20 Yıl	84	4,87	**230,18**	5,00			
	21 Yıl ve Üzeri	186	4,84	**242,70**	5,00			
Algılanan Ekonomik Faydalar	1 Yıl ve Altı	33	4,81	**233,68**	5,00	6,53	4	0,16
	2-5 Yıl	91	4,65	**202,14**	5,00			
	6-10 Yıl	63	4,78	**232,84**	5,00			
	11-20 Yıl	84	4,78	**234,26**	5,00			
	21 Yıl ve Üzeri	186	4,75	**237,63**	5,00			
Algılanan Sosyal Maliyetler	1 Yıl ve Altı	33	4,02	**204,98**	4,25	**15,15**	**4**	**0,00**
	2-5 Yıl	91	3,90	**190,77**	4,00			
	6-10 Yıl	63	4,26	**255,41**	4,37			
	11-20 Yıl	84	4,20	**257,14**	4,43			
	21 Yıl ve Üzeri	186	4,09	**230,31**	4,25			
Toplum Merkezli	1 Yıl ve Altı	33	4,36	**154,98**	4,40	**40,96**	**4**	**0,00**
	2-5 Yıl	91	4,31	**175,73**	4,40			

Ekonomi	6-10 Yıl	63	4,59	**239,59**	5,00			
	11-20 Yıl	84	4,67	**244,54**	5,00			
	21 Yıl ve Üzeri	186	4,68	**257,59**	5,00			
Uzun Dönemli Planlama	1 Yıl ve Altı	33	4,59	**203,33**	5,00	**10,51**	**4**	**0,03**
	2-5 Yıl	91	4,66	**200,02**	4,75			
	6-10 Yıl	63	4,80	**243,02**	5,00			
	11-20 Yıl	84	4,80	**243,74**	5,00			
	21 Yıl ve Üzeri	186	4,76	**236,32**	5,00			
Topluluk Katılımı	1 Yıl ve Altı	33	3,33	**149,67**	3,00	**28,65**	**4**	**0,00**
	2-5 Yıl	91	3,72	**191,90**	3,66			
	6-10 Yıl	63	3,92	**228,56**	4,33			
	11-20 Yıl	84	4,21	**261,13**	4,66			
	21 Yıl ve Üzeri	186	4,07	**246,87**	4,33			

Tablo 28.'den anlaşılacağı gibi SUS-TAS ile ikamet süresi değişkeninin bazı kategorileri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır (p: <0,05). Sıra ortalamaları dikkate alındığında, 6-10 yıl (Sıra Ort.: 54,60) ikamet süresi kategorisine ait katılımcıların 1 yıl ve altı (Sıra Ort.: 36,85) ikamet süresi kategorisine ait katılımcılara göre, 11-20 yıl (Sıra Ort.: 65,54) ikamet süresi kategorisine ait katılımcıların 1 yıl ve altı (Sıra Ort.: 42,35) ikamet süresi kategorisine ait katılımcılara göre, 21 yıl ve üzeri (Sıra Ort.: 115,60) ikamet süresi kategorisine ait katılımcıların 1 yıl ve altı (Sıra Ort.: 78,45) ikamet süresi kategorisine ait katılımcılara göre, 6-10 yıl (Sıra Ort.: 93,16) ikamet süresi kategorisine ait katılımcıların 2-5 yıl (Sıra Ort.: 66,66) ikamet süresi kategorisine ait katılımcılara göre, 11-20 yıl (Sıra Ort.: 106,17) ikamet süresi kategorisine ait katılımcıların 2-5 yıl (Sıra Ort.: 71,23) ikamet süresi kategorisine ait katılımcılara göre, 21 yıl ve üzeri (Sıra Ort.: 154,15) ikamet süresi kategorisine ait katılımcıların 2-5 yıl (Sıra Ort.: 108,03) ikamet süresi kategorisine ait katılımcılara göre SUS-TAS ile ilgili tutum ifadelerine katılımlarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 28. SUS-TAS ile Katılımcıların İkamet Süresi Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	N	Sıra Ortalaması	Medyan	U	Z	P
SUS-TAS	1 Yıl ve Altı	33	**36,85**	4,53	655,00	-2,96	**0,00**
	6-10 Yıl	63	**54,60**	4,74			
	1 Yıl ve Altı	33	**42,35**	4,53	836,50	-3,33	**0,00**
	11-20 Yıl	84	**65,54**	4,71			
	1 Yıl ve Altı	33	**78,45**	4,53	2028,00	-3,10	**0,00**
	21 Yıl ve Üzeri	186	**115,60**	4,69			
	2-5 Yıl	91	**66,66**	4,48	1880,00	-3,62	**0,00**
	6-10 Yıl	63	**93,16**	4,74			
	2-5 Yıl	91	**71,23**	4,48	2296,00	-4,56	**0,00**
	11-20 Yıl	84	**106,17**	4,71			
	2-5 Yıl	91	**108,03**	4,48	5645,00	-4,50	**0,00**
	21 Yıl ve Üzeri	186	**154,15**	4,69			

Tablo 29.'dan anlaşılacağı gibi çevresel sürdürülebilirlik ve ziyaretçi memnuniyeti ile ikamet süresi değişkeninin bazı kategorileri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır (p: <0,05). Sıra ortalamaları dikkate alındığında, 6-10 yıl (Sıra Ort.: 52,39) ikamet süresi kategorisine ait katılımcıların 1 yıl ve altı (Sıra Ort.: 41,08) ikamet süresi kategorisine ait katılımcılara göre, 21 yıl ve üzeri (Sıra Ort.: 113,96) ikamet süresi kategorisine ait katılımcıların 1 yıl ve altı (Sıra Ort.: 87,68) ikamet süresi kategorisine ait katılımcılara göre, 21 yıl ve üzeri (Sıra Ort.: 146,57) ikamet süresi kategorisine ait katılımcıların 2-5 yıl (Sıra Ort.: 123,53) ikamet süresi kategorisine ait katılımcılara göre çevresel sürdürülebilirlik ve ziyaretçi memnuniyeti ile ilgili tutum ifadelerine katılımlarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 29. Çevresel Sürdürülebilirlik ve Ziyaretçi Memnuniyeti ile Katılımcıların İkamet Süresi Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	N	Sıra Ortalaması	Medyan	U	Z	p
Çevresel Sürdürülebilirlik	1 Yıl ve Altı	33	**41,08**	4,92	794,50	-2,06	**0,04**
	6-10 Yıl	63	**52,39**	5,00			

ve Ziyaretçi Memnuniyeti	1 Yıl ve Altı	33	**87,68**	4,92	2332,50	-2,38	**0,01**
	21 Yıl ve Üzeri	186	**113,96**	5,00			
	2-5 Yıl	91	**123,53**	4,92	7055,50	-2,43	**0,01**
	21 Yıl ve Üzeri	186	**146,57**	5,00			

Tablo 30.'dan anlaşılacağı gibi algılanan sosyal maliyetler ile ikamet süresi değişkeninin bazı kategorileri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır (p: <0,05). Sıra ortalamaları dikkate alındığında, 6-10 yıl (Sıra Ort.: 52,59) ikamet süresi kategorisine ait katılımcıların 1 yıl ve altı (Sıra Ort.: 40,70) ikamet süresi kategorisine ait katılımcılara göre, 11-20 yıl (Sıra Ort.: 62,92) ikamet süresi kategorisine ait katılımcıların 1 yıl ve altı (Sıra Ort.: 49,02) ikamet süresi kategorisine ait katılımcılara göre, 6-10 yıl (Sıra Ort.: 90,63) ikamet süresi kategorisine ait katılımcıların 2-5 yıl (Sıra Ort.: 68,41) ikamet süresi kategorisine ait katılımcılara göre, 11-20 yıl (Sıra Ort.: 100,51) ikamet süresi kategorisine ait katılımcıların 2-5 yıl (Sıra Ort.: 76,45) ikamet süresi kategorisine ait katılımcılara göre, 21 yıl ve üzeri (Sıra Ort.: 146,84) ikamet süresi kategorisine ait katılımcıların 2-5 yıl (Sıra Ort.: 122,98) ikamet süresi kategorisine ait katılımcılara göre algılanan sosyal maliyetler ile ilgili tutum ifadelerine katılımlarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 30. Algılanan Sosyal Maliyetler ile Katılımcıların İkamet Süresi Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	N	Sıra Ortalaması	Medyan	U	Z	P
Algılanan Sosyal Maliyetler	1 Yıl ve Altı	33	**40,70**	4,25	782,00	-1,99	**0,04**
	6-10 Yıl	63	**52,59**	4,37			
	1 Yıl ve Altı	33	**49,02**	4,25	1056,50	-2,00	**0,04**
	11-20 Yıl	84	**62,92**	4,43			
	2-5 Yıl	91	**68,41**	4,00	2039,00	-3,04	**0,00**
	6-10 Yıl	63	**90,63**	4,37			
	2-5 Yıl	91	**76,45**	4,00	2771,00	-3,14	**0,00**
	11-20 Yıl	84	**100,51**	4,43			
	2-5 Yıl	91	**122,98**	4,00	7005,50	-2,33	**0,02**
	21 Yıl ve Üzeri	186	**146,84**	4,25			

Tablo 31.'den anlaşılacağı gibi algılanan sosyal maliyetler ile ikamet süresi değişkeninin bazı kategorileri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır (p: <0,05). Sıra ortalamaları dikkate alındığında, 6-10 yıl (Sıra Ort.: 54,08) ikamet süresi kategorisine ait katılımcıların 1 yıl ve altı (Sıra Ort.: 37,85) ikamet süresi kategorisine ait katılımcılara göre, 11-20 yıl (Sıra Ort.: 66,23) ikamet süresi kategorisine ait katılımcıların 1 yıl ve altı (Sıra Ort.: 40,59) ikamet süresi kategorisine ait katılımcılara göre, 21 yıl ve üzeri (Sıra Ort.: 117,59) ikamet süresi kategorisine ait katılımcıların 1 yıl ve altı (Sıra Ort.: 67,23) ikamet süresi kategorisine ait katılımcılara göre, 6-10 yıl (Sıra Ort.: 90,63) ikamet süresi kategorisine ait katılımcıların 2-5 yıl (Sıra Ort.: 68,41) ikamet süresi kategorisine ait katılımcılara göre, 11-20 yıl (Sıra Ort.: 102,35) ikamet süresi kategorisine ait katılımcıların 2-5 yıl (Sıra Ort.: 74,76) ikamet süresi kategorisine ait katılımcılara göre, 21 yıl ve üzeri (Sıra Ort.: 154,94) ikamet süresi kategorisine ait katılımcıların 2-5 yıl (Sıra Ort.: 106,43) ikamet süresi kategorisine ait katılımcılara göre toplum merkezli ekonomi ile ilgili tutum ifadelerine katılımlarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 31. Toplum Merkezli Ekonomi ile Katılımcıların İkamet Süresi Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	N	Sıra Ortalaması	Medyan	U	Z	P
Toplum Merkezli Ekonomi	1 Yıl ve Altı	33	**37,85**	4,40	688,00	-2,84	**0,00**
	6-10 Yıl	63	**54,08**	5,00			
	1 Yıl ve Altı	33	**40,59**	4,40	778,50	-3,84	**0,00**
	11-20 Yıl	84	**66,23**	5,00			
	1 Yıl ve Altı	91	**67,23**	4,40	1657,50	-4,63	**0,00**
	21 Yıl ve Üzeri	186	**117,59**	5,00			
	2-5 Yıl	91	**68,41**	4,40	2116,00	-2,87	**0,00**
	6-10 Yıl	63	**90,63**	5,00			
	2-5 Yıl	91	**74,76**	4,40	2617,00	-3,75	**0,00**
	11-20 Yıl	84	**102,35**	5,00			
	2-5 Yıl	91	**106,43**	4,40	5499,00	-5,12	**0,00**
	21 Yıl ve Üzeri	186	**154,94**	5,00			

Tablo 32.'dan anlaşılacağı gibi uzun dönemli planlama ile ikamet süresi değişkeninin bazı kategorileri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır (p: <0,05). Sıra ortalamaları dikkate alındığında, 6-10 yıl (Sıra Ort.: 86,13) ikamet süresi kategorisine ait katılımcıların 2-5 yıl (Sıra Ort.: 71,53) ikamet süresi kategorisine ait katılımcılara göre, 11-20 yıl (Sıra Ort.: 96,84) ikamet süresi kategorisine ait katılımcıların 2-5 yıl (Sıra Ort.: 79,84) ikamet süresi kategorisine ait katılımcılara göre, 21 yıl ve üzeri (Sıra Ort.: 146,22) ikamet süresi kategorisine ait katılımcıların 2-5 yıl (Sıra Ort.: 124,25) ikamet süresi kategorisine ait katılımcılara göre uzun dönemli planlama ile ilgili tutum ifadelerine katılımlarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 32. Uzun Dönemli Planlama ile Katılımcıların İkamet Süresi Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	N	Sıra Ortalaması	Medyan	U	Z	P
Uzun Dönemli Planlama	2-5 Yıl	91	**71,53**	4,75	2323,00	-2,22	**0,02**
	6-10 Yıl	63	**86,13**	5,00			
	2-5 Yıl	91	**79,84**	4,75	3079,50	-2,48	**0,01**
	11-20 Yıl	84	**96,84**	5,00			
	2-5 Yıl	91	**124,25**	4,75	7121,00	-2,42	**0,01**
	21 Yıl ve Üzeri	186	**146,22**	5,00			

Tablo 33.'den anlaşılacağı gibi topluluk katılımı ile ikamet süresi değişkeninin bazı kategorileri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır (p: <0,05). Sıra ortalamaları dikkate alındığında, 2-5 yıl (Sıra Ort.: 66,61) ikamet süresi kategorisine ait katılımcıların 1 yıl ve altı (Sıra Ort.: 51,17) ikamet süresi kategorisine ait katılımcılara göre, 6-10 yıl (Sıra Ort.: 53,34) ikamet süresi kategorisine ait katılımcıların 1 yıl ve altı (Sıra Ort.: 39,26) ikamet süresi kategorisine ait katılımcılara göre, 11-20 yıl (Sıra Ort.: 66,94) ikamet süresi kategorisine ait katılımcıların 1 yıl ve altı (Sıra Ort.: 38,79) ikamet süresi kategorisine ait katılımcılara göre, 21 yıl ve üzeri (Sıra Ort.: 116,84) ikamet süresi kategorisine ait katılımcıların 1 yıl ve altı (Sıra Ort.: 71,45) ikamet süresi kategorisine ait katılımcılara göre, 11-20 yıl (Sıra Ort.: 102,29) ikamet süresi

kategorisine ait katılımcıların 2-5 yıl (Sıra Ort.: 74,81) ikamet süresi kategorisine ait katılımcılara göre, 21 yıl ve üzeri (Sıra Ort.: 150,53) ikamet süresi kategorisine ait katılımcıların 2-5 yıl (Sıra Ort.: 115,42) ikamet süresi kategorisine ait katılımcılara göre topluluk katılımı ile ilgili tutum ifadelerine katılımlarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 33. Topluluk Katılımı ile Katılımcıların İkamet Süresi Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	N	Sıra Ortalaması	Medyan	U	Z	P
Topluluk Katılımı	1 Yıl ve Altı	33	**51,17**	3,00	1127,50	-2,13	**0,03**
	2-5 Yıl	91	**66,61**	3,66			
	1 Yıl ve Altı	33	**39,26**	3,00	734,50	-2,39	**0,01**
	6-10 Yıl	63	**53,34**	4,33			
	1 Yıl ve Altı	33	**38,79**	3,00	719,00	-4,14	**0,00**
	11-20 Yıl	84	**66,94**	4,66			
	1 Yıl ve Altı	33	**71,45**	3,00	1797,00	-3,88	**0,00**
	21 Yıl ve Üzeri	186	**116,84**	4,33			
	2-5 Yıl	91	**74,81**	3,66	2621,50	-3,64	**0,00**
	11-20 Yıl	84	**102,29**	4,66			
	2-5 Yıl	91	**115,42**	3,66	6317,50	-3,49	**0,00**
	21 Yıl ve Üzeri	186	**150,53**	4,33			

3.6.8. SUS-TAS ile Faktörlerinin Katılımcıların Meslek Değişkenine Göre İncelenmesi

Katılımcıların sürdürülebilir turizm tutum düzeyleri (SUS-TAS) ve faktörlerinin meslek değişkenine göre incelenmesi SPSS 25 programı vasıtasıyla, elde edilen verilerin normal dağılım göstermemesi sebebi ile tanımlayıcı istatistikler (EK-6) ve ikiden fazla örneklem değerlendirilmesine ihtiyaç duyulduğu için Kruskal Wallis-H testi ile gerçekleştirilmiştir.

Tablo 34.'den anlaşılacağı gibi yerel halkın, turizm gelişiminde çevresel sürdürülebilirlik ve ziyaretçi memnuniyeti ile meslek değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır (p: 0,20; p: >0,05). Ancak SUS-TAS (p: 0,00), algılanan ekonomik faydalar (p: 0,01), algılanan sosyal maliyetler (p: 0,00), toplum merkezli ekonomi (p: 0,00), uzun dönemli planlama (p: 0,01) ve topluluk katılımı (p: 0,02) faktörlerine ait sıra ortalamaları ile meslek değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır (p: <0,05). Analiz sonucu **$6H_1$**, **$6H_{1b}$**, **$6H_{1c}$**, **$6H_{1d}$**, **$6H_{1e}$** ve **$6H_{1f}$** hipotezlerinin desteklendiği, **$6H_{1a}$** hipotezinin reddedildiği görülmektedir. Farklılıkların hangi meslek değişkenine ait kategorilerden kaynaklandığını belirlemek için analize Mann Whitney-U testi ile devam edilmiştir.

Tablo 34. SUS-TAS ile Faktörlerinin Katılımcıların Meslek Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	N	Aritmetik Ortalama	Sıra Ortalaması	Medyan	H	df	p
SUS-TAS	Kamu Sektörü	122	4,56	227,46	4,62	**44,72**	**6**	**0,00**
	Özel Sektör	87	4,50	203,82	4,56			
	Öğrenci	83	4,42	166,6	4,46			
	Emekli	21	4,74	294,62	4,79			
	Turizm ile İlgili	50	4,67	279,70	4,78			
	Esnaf	78	4,67	277,15	4,78			
	Çalışmıyor	16	4,51	222,00	4,62			
Çevresel Sürdürülebilirlik ve Ziyaretçi Memnuniyeti	Kamu Sektörü	122	4,86	237,11	5,00	8,52	6	0,20
	Özel Sektör	87	4,78	206,33	4,92			
	Öğrenci	83	4,84	209,60	4,92			
	Emekli	21	4,91	240,14	4,92			
	Turizm ile İlgili	50	4,87	240,46	5,00			
	Esnaf	78	4,87	249,31	5,00			
	Çalışmıyor	16	4,84	241,63	5,00			
Algılanan Ekonomik Faydalar	Kamu Sektörü	122	4,79	236,08	5,00	**16,94**	**6**	**0,01**
	Özel Sektör	87	4,69	219,55	5,00			
	Öğrenci	83	4,59	190,25	4,83			

	Emekli	21	4,93	273,83	5,00			
	Turizm ile İlgili	50	4,83	244,85	5,00			
	Esnaf	78	4,78	245,94	5,00			
	Çalışmıyor	16	4,76	236,44	5,00			
Algılanan Sosyal Maliyetler	Kamu Sektörü	122	4,06	221,95	4,25	**38,33**	**6**	**0,00**
	Özel Sektör	87	3,93	205,41	4,12			
	Öğrenci	83	3,84	178,4	4,12			
	Emekli	21	4,43	295,00	4,62			
	Turizm ile İlgili	50	4,38	279,63	4,50			
	Esnaf	78	4,35	275,29	4,50			
	Çalışmıyor	16	3,85	203,00	4,06			
Toplum Merkezli Ekonomi	Kamu Sektörü	122	4,50	219,25	4,80	**31,11**	**6**	**0,00**
	Özel Sektör	87	4,56	219,89	4,80			
	Öğrenci	83	4,34	178,93	4,60			
	Emekli	21	4,84	276,57	5,00			
	Turizm ile İlgili	50	4,64	256,89	5,00			
	Esnaf	78	4,75	272,79	5,00			
	Çalışmıyor	16	4,62	249,56	5,00			
Uzun Dönemli Planlama	Kamu Sektörü	122	4,75	227,77	5,00	**16,16**	**6**	**0,01**
	Özel Sektör	87	4,74	231,59	5,00			
	Öğrenci	83	4,61	190,02	4,75			
	Emekli	21	4,84	268,98	5,00			
	Turizm ile İlgili	50	4,84	258,83	5,00			
	Esnaf	78	4,77	236,28	5,00			
	Çalışmıyor	16	4,73	245,31	5,00			
Topluluk Katılımı	Kamu Sektörü	122	3,90	224,53	4,16	**14,42**	**6**	**0,02**
	Özel Sektör	87	3,97	233,49	4,00			
	Öğrenci	83	3,70	187,93	3,66			
	Emekli	21	4,07	240,43	4,33			
	Turizm ile İlgili	50	4,14	256,49	4,66			
	Esnaf	78	4,14	255,64	4,66			
	Çalışmıyor	16	3,93	220,91	3,66			

Tablo 35.'den anlaşılacağı gibi SUS-TAS ile meslek değişkeninin bazı kategorileri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır (p: <0,05). Sıra ortalamaları dikkate alındığında, kamu sektörü (Sıra Ort.: 114,39) meslek kategorisine ait katılımcıların öğrenci (Sıra Ort.: 86,27) meslek kategorisine ait katılımcılara göre, emekli (Sıra Ort.: 90,57) meslek kategorisine ait katılımcıların kamu sektörü (Sıra Ort.: 68,80) meslek kategorisine ait katılımcılara göre, turizm ile ilgili (Sıra Ort.: 100,65) meslek kategorisine ait katılımcıların kamu sektörü (Sıra Ort.: 80,70) meslek kategorisine ait katılımcılara göre, esnaf (Sıra Ort.: 144,16) meslek kategorisine ait katılımcıların kamu sektörü (Sıra Ort.: 91,77) meslek kategorisine ait katılımcılara göre, emekli (Sıra Ort.: 72,14) meslek kategorisine ait katılımcıların özel sektör (Sıra Ort.: 50,24) meslek kategorisine ait katılımcılara göre, turizm ile ilgili (Sıra Ort.: 83,21) meslek kategorisine ait katılımcıların özel sektör (Sıra Ort.: 60,83) meslek kategorisine ait katılımcılara göre, esnaf (Sıra Ort.: 96,65) meslek kategorisine ait katılımcıların özel sektör (Sıra Ort.: 70,76) meslek kategorisine ait katılımcılara göre, emekli (Sıra Ort.: 78,60) meslek kategorisine ait katılımcıların öğrenci (Sıra Ort.: 45,90) meslek kategorisine ait katılımcılara göre, turizm ile ilgili (Sıra Ort.: 86,44) meslek kategorisine ait katılımcıların öğrenci (Sıra Ort.: 55,29) meslek kategorisine ait katılımcılara göre, esnaf (Sıra Ort.: 100,94) meslek kategorisine ait katılımcıların öğrenci (Sıra Ort.: 62,27) meslek kategorisine ait katılımcılara göre SUS-TAS ile ilgili tutum ifadelerine katılımlarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 35. SUS-TAS ile Katılımcıların Meslek Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	N	Sıra Ortalaması	Medyan	U	Z	p
SUS-TAS	Kamu Sektörü	122	**114,39**	4,62	3674,00	-3,33	**0,00**
	Öğrenci	83	**86,27**	4,46			
	Kamu Sektörü	122	**68,80**	4,62	891,00	-2,22	**0,02**
	Emekli	21	**90,57**	4,79			
	Kamu Sektörü	122	**80,70**	4,62	2342,50	-2,38	**0,01**
	Turizm ile İlgili	50	**100,65**	4,78			
	Kamu Sektörü	122	**91,77**	4,62	3692,50	-2,67	**0,00**
	Esnaf	78	**144,16**	4,78			

	Özel Sektör	87	**50,24**	4,56	543,00	-2,87	**0,00**
	Emekli	21	**72,14**	4,79			
	Özel Sektör	87	**60,83**	4,56	1464,50	-3,18	**0,00**
	Turizm ile İlgili	50	**83,21**	4,78			
	Özel Sektör	87	**70,76**	4,56	2328,50	-3,47	**0,00**
	Esnaf	78	**96,65**	4,78			
	Öğrenci	83	**45,90**	4,46	323,50	-4,44	**0,00**
	Emekli	21	**78,60**	4,79			
	Öğrenci	83	**55,29**	4,46	1103,00	-4,51	**0,00**
	Turizm ile İlgili	50	**86,44**	4,78			
	Öğrenci	83	**62,27**	4,46	1682,00	-5,26	**0,00**
	Esnaf	78	**100,94**	4,78			

Tablo 36.'dan anlaşılacağı gibi algılanan ekonomik faydalar ile meslek değişkeninin bazı kategorileri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır (p: <0,05). Sıra ortalamaları dikkate alındığında, kamu sektörü (Sıra Ort.: 111,59) meslek kategorisine ait katılımcıların öğrenci (Sıra Ort.: 90,37) meslek kategorisine ait katılımcılara göre, emekli (Sıra Ort.: 67,69) meslek kategorisine ait katılımcıların öğrenci (Sıra Ort.: 48,66) meslek kategorisine ait katılımcılara göre, turizm ile ilgili (Sıra Ort.: 77,14) meslek kategorisine ait katılımcıların öğrenci (Sıra Ort.: 60,89) meslek kategorisine ait katılımcılara göre, esnaf (Sıra Ort.: 90,78) meslek kategorisine ait katılımcıların öğrenci (Sıra Ort.: 71,81) meslek kategorisine ait katılımcılara göre algılanan ekonomik faydalar ile ilgili tutum ifadelerine katılımlarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 36. Algılanan Ekonomik Faydalar ile Katılımcıların Meslek Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	N	Sıra Ortalaması	Medyan	U	Z	p
Algılanan Ekonomik Faydalar	Kamu Sektörü	122	**111,59**	5,00	4014,50	-2,82	**0,00**
	Öğrenci	83	**90,37**	4,83			
	Öğrenci	83	**48,66**	4,83	552,50	-2,84	**0,00**
	Emekli	21	**67,69**	5,00			
	Öğrenci	83	**60,89**	4,83	1568,00	-2,61	**0,00**
	Turizm ile İlgili	50	**77,14**	5,00			

	Öğrenci	83	**71,81**	4,83	2474,00	-2,92	**0,00**
	Esnaf	78	**90,78**	5,00			

Tablo 37.'den anlaşılacağı gibi algılanan sosyal maliyetler ile meslek değişkeninin bazı kategorileri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır (p: <0,05). Sıra ortalamaları dikkate alındığında, kamu sektörü (Sıra Ort.: 110,59) meslek kategorisine ait katılımcıların öğrenci (Sıra Ort.: 91,85) meslek kategorisine ait katılımcılara göre, emekli (Sıra Ort.: 90,69) meslek kategorisine ait katılımcıların kamu sektörü (Sıra Ort.: 68,78) meslek kategorisine ait katılımcılara göre, turizm ile ilgili (Sıra Ort.: 102,05) meslek kategorisine ait katılımcıların kamu sektörü (Sıra Ort.: 80,13) meslek kategorisine ait katılımcılara göre, esnaf (Sıra Ort.: 103,48) meslek kategorisine ait katılımcıların kamu sektörü (Sıra Ort.: 91,51) meslek kategorisine ait katılımcılara göre, emekli (Sıra Ort.: 71,57) meslek kategorisine ait katılımcıların özel sektör (Sıra Ort.: 50,38) meslek kategorisine ait katılımcılara göre, turizm ile ilgili (Sıra Ort.: 82,62) meslek kategorisine ait katılımcıların özel sektör (Sıra Ort.: 61,17) meslek kategorisine ait katılımcılara göre, esnaf (Sıra Ort.: 96,23) meslek kategorisine ait katılımcıların özel sektör (Sıra Ort.: 71,14) meslek kategorisine ait katılımcılara göre, emekli (Sıra Ort.: 73,74) meslek kategorisine ait katılımcıların öğrenci (Sıra Ort.: 47,13) meslek kategorisine ait katılımcılara göre, turizm ile ilgili (Sıra Ort.: 86,25) meslek kategorisine ait katılımcıların öğrenci (Sıra Ort.: 55,40) meslek kategorisine ait katılımcılara göre, esnaf (Sıra Ort.: 99,03) meslek kategorisine ait katılımcıların öğrenci (Sıra Ort.: 64,06) meslek kategorisine ait katılımcılara göre algılanan sosyal maliyetler ile ilgili tutum ifadelerine katılımlarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 37. Algılanan Sosyal Maliyetler ile Katılımcıların Meslek Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	N	Sıra Ortalaması	Medyan	U	Z	p
Algılanan Sosyal	Kamu Sektörü	122	**110,59**	4,25	4137,50	-2,22	**0,02**
	Öğrenci	83	**91,85**	4,12			

Maliyetler	Kamu Sektörü	122	**68,78**	4,25	888,50	-2,24	**0,02**
	Emekli	21	**90,69**	4,62			
	Kamu Sektörü	122	**80,13**	4,25	2272,50	-2,63	**0,00**
	Turizm ile İlgili	50	**102,05**	4,50			
	Kamu Sektörü	122	**91,51**	4,25	3661,50	-2,76	**0,00**
	Esnaf	78	**103,48**	4,50			
	Özel Sektör	87	**50,38**	4,12	555,00	-2,79	**0,00**
	Emekli	21	**71,57**	4,62			
	Özel Sektör	87	**61,17**	4,12	1494,00	-3,06	**0,00**
	Turizm ile İlgili	50	**82,62**	4,50			
	Özel Sektör	87	**71,14**	4,12	2361,00	-3,38	**0,00**
	Esnaf	78	**96,23**	4,50			
	Öğrenci	83	**47,13**	4,12	425,50	-3,62	**0,00**
	Emekli	21	**73,74**	4,62			
	Öğrenci	83	**55,40**	4,12	1112,50	-4,48	**0,00**
	Turizm ile İlgili	50	**86,25**	4,50			
	Öğrenci	83	**64,06**	4,12	1831,00	-4,76	**0,00**
	Esnaf	78	**99,03**	4,50			

Tablo 38.'den anlaşılacağı gibi toplum merkezli ekonomi ile meslek değişkeninin bazı kategorileri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır (p: <0,05). Sıra ortalamaları dikkate alındığında, kamu sektörü (Sıra Ort.: 110,46) meslek kategorisine ait katılımcıların öğrenci (Sıra Ort.: 92,04) meslek kategorisine ait katılımcılara göre, emekli (Sıra Ort.: 88,12) meslek kategorisine ait katılımcıların kamu sektörü (Sıra Ort.: 69,23) meslek kategorisine ait katılımcılara göre, esnaf (Sıra Ort.: 114,75) meslek kategorisine ait katılımcıların kamu sektörü (Sıra Ort.: 91,39) meslek kategorisine ait katılımcılara göre, özel sektör (Sıra Ort.: 93,19) meslek kategorisine ait katılımcılarının öğrenci (Sıra Ort.: 77,44) meslek kategorisine ait katılımcılara göre, emekli (Sıra Ort.: 65,90) meslek kategorisine ait katılımcıların özel sektör (Sıra Ort.: 51,75) meslek kategorisine ait katılımcılara göre, esnaf (Sıra Ort.: 93,25) meslek kategorisine ait katılımcıların özel sektör (Sıra Ort.: 73,81) meslek kategorisine ait katılımcılara göre, emekli (Sıra Ort.: 71,33) meslek kategorisine ait katılımcıların öğrenci (Sıra Ort.: 47,73) meslek kategorisine ait katılımcılara göre, turizm ile ilgili (Sıra Ort.: 80,63) meslek kategorisine ait katılımcıların öğrenci (Sıra Ort.: 58,79) meslek kategorisine ait katılımcılara göre, esnaf (Sıra Ort.: 97,71) meslek kategorisine ait katılımcıların öğrenci (Sıra Ort.:

65,30) meslek kategorisine ait katılımcılara göre toplum merkezli ekonomi ile ilgili tutum ifadelerine katılımlarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 38. Toplum Merkezli Ekonomi ile Katılımcıların Meslek Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	N	Sıra Ortalaması	Medyan	U	Z	p
Toplum Merkezli Ekonomi	Kamu Sektörü	122	**110,46**	4,80	4153,00	-2,26	**0,02**
	Öğrenci	83	**92,04**	4,60			
	Kamu Sektörü	122	**69,23**	4,80	942,50	-2,05	**0,04**
	Emekli	21	**88,12**	5,00			
	Kamu Sektörü	122	**91,39**	4,80	3646,50	-3,06	**0,00**
	Esnaf	78	**114,75**	5,00			
	Özel Sektör	87	**93,19**	4,80	2941,50	-2,15	**0,03**
	Öğrenci	83	**77,44**	4,60			
	Özel Sektör	87	**51,75**	4,80	674,00	-1,98	**0,04**
	Emekli	21	**65,90**	5,00			
	Özel Sektör	87	**73,81**	4,80	2593,50	-2,90	**0,00**
	Esnaf	78	**93,25**	5,00			
	Öğrenci	83	**47,73**	4,60	476,00	-3,29	**0,00**
	Emekli	21	**71,33**	5,00			
	Öğrenci	83	**58,79**	4,60	1393,50	-3,31	**0,00**
	Turizm ile İlgili	50	**80,63**	5,00			
	Öğrenci	83	**65,30**	4,60	1933,50	-4,27	**0,00**
	Esnaf	78	**97,71**	5,00			

Tablo 39.'dan anlaşılacağı gibi uzun dönemli planlama ile meslek değişkeninin bazı kategorileri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır (p: <0,05). Sıra ortalamaları dikkate alındığında, kamu sektörü (Sıra Ort.: 110,23) meslek kategorisine ait katılımcıların öğrenci (Sıra Ort.: 92,37) meslek kategorisine ait katılımcılara göre, özel sektör (Sıra Ort.: 92,97) meslek kategorisine ait katılımcıların öğrenci (Sıra Ort.: 77,67) meslek kategorisine ait katılımcılara göre, emekli (Sıra Ort.: 66,14) meslek kategorisine ait katılımcıların öğrenci (Sıra Ort.: 49,05) meslek kategorisine ait katılımcılara göre, turizm ile ilgili (Sıra Ort.: 79,41) meslek kategorisine ait katılımcıların öğrenci (Sıra Ort.: 59,52) meslek kategorisine

ait katılımcılara göre, esnaf (Sıra Ort.: 89,40) meslek kategorisine ait katılımcıların öğrenci (Sıra Ort.: 73,11) meslek kategorisine ait katılımcılara göre uzun dönemli planlama ile ilgili tutum ifadelerine katılımlarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 39. Uzun Dönemli Planlama ile Katılımcıların Meslek Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	N	Sıra Ortalaması	Medyan	U	Z	p
Uzun Dönemli Planlama	Kamu Sektörü	122	**110,23**	5,00	4180,50	-2,26	**0,02**
	Öğrenci	83	**92,37**	4,75			
	Özel Sektör	87	**92,97**	5,00	2960,50	-2,23	**0,02**
	Öğrenci	83	**77,67**	4,75			
	Öğrenci	83	**49,05**	4,75	585,00	-2,53	**0,01**
	Emekli	21	**66,14**	5,00			
	Öğrenci	83	**59,52**	4,75	1454,50	-3,20	**0,01**
	Turizm ile İlgili	50	**79,41**	5,00			
	Öğrenci	83	**73,11**	4,75	2582,00	-2,44	**0,01**
	Esnaf	78	**89,40**	5,00			

Tablo 40.'dan anlaşılacağı gibi topluluk katılımı ile meslek değişkeninin bazı kategorileri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır (p: <0,05). Sıra ortalamaları dikkate alındığında, kamu sektörü (Sıra Ort.: 110,03) meslek kategorisine ait katılımcıların öğrenci (Sıra Ort.: 92,66) meslek kategorisine ait katılımcılara göre, özel sektör (Sıra Ort.: 93,63) meslek kategorisine ait katılımcıların öğrenci (Sıra Ort.: 76,98) meslek kategorisine ait katılımcılara göre, turizm ile ilgili (Sıra Ort.: 79,25) meslek kategorisine ait katılımcıların öğrenci (Sıra Ort.: 59,62) meslek kategorisine ait katılımcılara göre, esnaf (Sıra Ort.: 92,75) meslek kategorisine ait katılımcıların öğrenci (Sıra Ort.: 69,96) meslek kategorisine ait katılımcılara göre topluluk katılımı ile ilgili tutum ifadelerine katılımlarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 40. Topluluk Katılımı ile Katılımcıların Meslek Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	N	Sıra Ortalaması	Medyan	U	Z	p
Topluluk Katılımı	Kamu Sektörü	122	**110,03**	4,16	4205,00	-2,07	**0,03**
	Öğrenci	83	**92,66**	3,66			
	Özel Sektör	87	**93,63**	4,00	2903,50	-2,23	**0,02**
	Öğrenci	83	**76,98**	3,66			
	Öğrenci	83	**59,62**	3,66	1462,50	-2,88	**0,00**
	Turizm ile İlgili	50	**79,25**	4,66			
	Öğrenci	83	**69,96**	3,66	2320,50	-3,15	**0,00**
	Esnaf	78	**92,75**	4,66			

TARTIŞMA

Turizm gelişiminde, uluslararası ve ulusal fikir birlikleri sonucu sürdürülebilir kalkınma esasına dayanan faaliyetler gerçekleşmektedir. Turizm gelişiminin yaşandığı bölgelerde, ekonomik kalkınmanın yanı sıra sosyal ve çevresel faktörlerin de devamlılığını sağlayabilmesi için yirminci yüzyıl sonundan itibaren sürdürülebilir turizm kavramı önem kazanmıştır. Bu kapsamda, turizmin sürdürülebilirliğinin sağlanmasında ekonomik, sosyal ve çevresel faktörden en fazla etkilenen yerel halkın, turizmin etkilerine yönelik algı ve tutumunun öğrenilmesi, mevcut planlamaların düzenlenmesini ve gelecek planlamalar için fikirlerin oluşmasını sağlamaktadır. Bu önem doğrultusunda araştırmanın amacını, Edirne yerel halkının sürdürülebilir turizme olan tutumlarının demografik özellikler ile beraber değerlendirilmesi oluşturmaktadır.

Edirne yerel halkının sürdürülebilir turizme olan tutumlarının değerlendirilmesinde Choi ve Sırakaya (2005) tarafından geliştirilen SUS-TAS ölçeği kullanılmıştır. Ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik analizleri SPSS 25 programı vasıtasıyla öncelikle açımlayıcı faktör analizi sonucu, farklı faktörlerle yük paylaşımı olan üç ifade ve iki ifadeden oluşan bir faktörün güvenirliği olumsuz etkileyecek olması sebebi ile analizden çıkarılmıştır (Şencan, 2005: 405). İfadelerin çıkarılmasının ardından tekrarlanan analiz sonucu SUS-TAS ölçeği altı faktör ve otuz dokuz ifadeyi içermektedir. Orijinal ölçekte var olan faktörlerden ‘’Ziyaretçi Memnuniyeti’’, ‘’Çevresel Sürdürülebilirlik’’ faktörü ile birleştiği görülmektedir. Analizde yaşanan bu durumun en önemli sebebi olarak ölçeğin geliştirildiği örneklem ile bu araştırmanın gerçekleştirildiği örnekleme ait kültür ve turizm gelişimi ile olan ilişki farklılıkları gösterilebilir (Altıntaş, 2010: 99). Ölçeğin son halinin güvenirliğini teyit etmek için cronbach alfa katsayıları incelenmiştir. Sonuç olarak yüksek seviyede güvenilir olduğu tespit edilen ölçeğin önceki araştırmalar ile paralel olduğu söylenebilir (Choi ve Sırakaya, 2005; Sırakaya, Ekinci ve Kaya, 2008; Yu, Chancellor ve Cole, 2011, Arslan Ayazlar, 2017, Dağlı, 2018). Verilerin değerlendirilmesinde en uygun istatistiksel yönteme karar vermek için normallik testi uygulanmıştır. Verilerin normal dağılım göstermemesi sonucu açımlayıcı istatistikler

ve parametrik olmayan analizlerin tercih edilmesi uygun görülmüştür. Araştırma, yerel halk tutumları ve demografik özelliklerinin, tanımlayıcı istatistikler ile ifadelere katılım düzeylerinin ve karşılaştırmalar sonucu farklılıkların değerlendirilmesi ile devam etmiştir.

Araştırmada, katılımcıların demografik özelliklerine ait dağılımlarının istatistiksel olarak incelenmesi sonucu, toplam 457 katılımcının 213'ünün kadın ve 244'ünün erkek olduğu görülmektedir. Katılımcıların 201'i 21-30 yaş aralığında olup, %44 ile çoğunluğu oluşturmaktadır. Eğitim durumlarına ait verilere göre, 108 katılımcının ilköğretim ve lise mezunu, 349 katılımcının yükseköğretim mezunu olduğu görülmektedir. Edirne'de ikamet sürelerine ait verilere göre, 21 yıl ve üzeri ikamet eden ve %40,7 ile çoğunluğu oluşturan 186 katılımcı bulunmaktadır. Mesleklerine yönelik verilen cevapların kategorize edilmesi sonucu ise katılımcıların çoğunluğu %26,7 ile 122 kişi kamu sektörü, %19 ile 87 kişi özel sektör, %17,1 ile 78 kişi esnaf ve %10,9 ile 50 kişi turizm ile ilgili mesleklerde çalışmaktadır.

Yerel halkın, SUS-TAS ölçeği ve faktörlerine ait tutum ifadelerine katılım düzeyleri tanımlayıcı istatistikler yöntemi ile değerlendirilmiştir. Bulgular sonucunda aritmetik ortalamaları dikkate alınarak yerel halkın, en yüksek katılım düzeyinin çevresel sürdürülebilirlik ve ziyaretçi memnuniyeti faktörüne ait olduğu görülmektedir. Aritmetik ortalamalar büyükten küçüğe değerlendirildiğinde bu faktörü, algılanan ekonomik faydalar, uzun dönemli planlama, toplum merkezli ekonomi, SUS-TAS ölçeği izlemektedir. Yerel halkın en düşük katılım sağladıkları faktörler ise algılanan sosyal maliyetler ve topluluk katılımı olduğu görülmektedir. Bulgular kapsamında yerel halkın turizm gelişiminde çevresel ve ekonomik etkilerin sürdürülebilir olmasına ve planlı turizm gelişimine yönelik olumlu tutumlara sahip olduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra algılanan sosyal maliyetleri ifade eden olumsuz sosyal etkilere yönelik katılımlarının düşük olması, henüz olumsuz sosyal etkiler ile karşılaşmadıkları ve turizm gelişimi ile yaşanan sosyal değişimlerin katılımcıları rahatsız etmediği yönünde yorumlanabilir. Ancak topluluk katılımına yönelik ifadelere olan katılımların diğer faktörlere göre daha düşük olması, yerel halkın turizm gelişiminde katılımlarının da düşük olduğu yönünde yorumlanabilir.

Bulguların değerlendirilmesi ile $1H_1$ hipotezinin kısmen desteklendiği görülmektedir. Arslan Ayazlar'ın (2017: 89) Muğla ili Didim ilçesine ait örneklemde gerçekleştirdiği araştırmasında olduğu gibi, yerel halkın çevresel sürdürülebilirliğe ait tutum ifadelerine katılımlarının yüksek olması ile turizm gelişiminde sürdürülebilirliğe önem verdikleri görülmektedir. Sosyal etkilere ait ifadelere katılımlarının düşük olması ile turizm gelişimi sonucu kalabalıklaşma gibi olumsuz etkilerin rahatsız edecek seviyede olmadığı görülmektedir. Biçici'nin (2013: 31) Muğla ili Datça ilçesine ait örneklemde gerçekleştirdiği araştırmasında da aynı sonuçlar bulunmaktadır. Bulgular kapsamında, bu araştırma ile benzerlik gösterdikleri söylenebilir.

Yerel halk tutumlarının cinsiyet değişkenine göre karşılaştırılması sonucu sıra ortalamaları dikkate alınarak, SUS-TAS ölçeğine ve çevresel sürdürülebilirlik ve ziyaretçi memnuniyeti, algılanan ekonomik faydalar, toplum merkezli ekonomi, uzun dönemli planlama ve topluluk katılımı faktörlerine benzer katılım gösterdikleri ve $2H_1$, $2H_{1a}$, $2H_{1b}$, $2H_{1d}$, $2H_{1e}$ ve $2H_{1f}$ hipotezlerinin reddedildiği görülmektedir. Bulgular kapsamında yerel halkın neredeyse tamamı, turizm gelişiminde sürdürülebilirliğe olumlu tutumlara sahip olduğu ve turizm gelişiminde ekonomik, sosyal ve çevresel faydaların sağlanmasına yönelik de olumlu tutumlara sahip olduğu söylenebilir. Ancak algılanan sosyal maliyetler faktörüne sıra ortalamaları dikkate alınarak, erkeklerin kadınlara göre daha yüksek katılım göstermesi ile $2H_{1c}$ hipotezinin desteklendiği görülmektedir. Erkeklerin kadınlara göre turizmin sosyal etkilerine yönelik tutum ifadelerine daha yüksek katılım göstermesi, turizmin olumsuz sosyal etkilerini daha az algıladıkları ve bu doğrultuda turizm gelişimine yönelik tutumlarının da henüz olumlu yönde olduğu söylenebilir. Işık, Ada ve Boztoprak'ın (2016: 9) Erzurum ili Pasinler ilçesine ait örneklemde gerçekleştirdikleri araştırmalarında, turizm gelişimi ile oluşan sosyal etkilerin cinsiyet değişkenine göre incelenmesi sonucu, erkeklerin sosyal etkilere ait algılamalarının kadınlara göre daha fazla olduğu belirlenmiştir. Bulgu kapsamında, bu araştırma ile benzerlik göstermemektedir. Kavak'ın (2015: 114) Çanakkale ili Edremit ilçesine ait örneklemde gerçekleştirdiği araştırmasında, sürdürülebilirlik temeline dayanan turizm gelişimi ile oluşan sosyal etkilerin cinsiyet değişkenine göre

incelenmesi sonucu, erkeklerin sosyal etkilere ait tutumlarının kadınlara göre daha fazla ve daha olumlu olduğu belirlenmiştir. Bulgu kapsamında, bu araştırma ile benzerlik göstermektedir.

Yerel halk tutumlarının yaş değişkenine göre karşılaştırılması sonucu, farklı yaş kategorilerine ait katılımcıların çevresel sürdürülebilirlik ve ziyaretçi memnuniyeti faktörüne olan katılım düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı farklılıkların bulunmadığı ve $3H_{1a}$ hipotezinin reddedildiği görülmektedir. Bulgular kapsamında yerel halkı oluşturan farklı yaşlardaki katılımcıların, turizm gelişiminde çevresel sürdürülebilirliğin sağlanmasında ve ziyaretçilerin memnuniyetinde var olan sorumluluklar hakkında farkındalığa sahip oldukları söylenebilir. Ancak SUS-TAS ölçeğine ve algılanan ekonomik faydalar, algılanan sosyal maliyetler, toplum merkezli ekonomi, uzun dönemli planlama ve topluluk katılımı faktörlerine katılımlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu ve $3H_{1,}$ $3H_{1b}$, $3H_{1c}$, $3H_{1d}$, $3H_{1e}$ ve $3H_{1f}$ hipotezlerinin desteklendiği görülmektedir. Bulgular kapsamında, 21-30 yaş kategorisine ait katılımcılar ile 31-40 ve 41-50 yaş kategorilerine ait katılımcıların karşılaştırılması haricinde çeşitli yaş kategorileri arasında topluluk katılımı faktörüne yönelik farklılık bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra 21-30 yaş kategorisine ait katılımcılar ile 41-50 ve 51 ve üzeri yaş kategorilerine ait katılımcıların karşılaştırılması, 31-40 yaş kategorisine ait katılımcılar ile 41-50 yaş kategorilerine ait katılımcıların karşılaştırılması haricinde uzun dönemli planlama faktörüne yönelik de farklılık bulunmamaktadır. Farklılıkların varlığına yönelik karşılaştırmalar sonucunda yerel halkın büyük çoğunluğunun topluluk katılımı ve uzun dönemli planlama faktörlerine katılımlarının benzer olduğu görülmektedir. SUS-TAS ölçeği ve algılanan ekonomik faydalar, algılanan sosyal maliyetler, toplum merkezli ekonomi ve uzun dönemli planlama faktörlerine ait tutum ifadelerine katılımlarda, katılımcıların yaşı arttıkça tutum ifadelerine katılımlarının arttığı görülmektedir. Turizm gelişiminde, yaş kategorilerinin sosyal ve ekonomik etkilerin algılanması veya beklentilerinin farklı olduğuna yönelik yorumlama yapılabilir. Ancak tamamının çevresel sürdürülebilirlik ve ziyaretçi memnuniyeti, çoğunluğunun da algılanan ekonomik faydalar, toplum merkezli ekonomi, topluluk katılımı ve uzun dönemli planlama faktörlerine katılımlarının benzer olması ile yerel halkın

sürdürülebilir turizm gelişimine yönelik olumlu tutumlara sahip oldukları söylenebilir. Gündüz'ün (2018: 352) Adana ili Karataş ilçesine ait örneklemde gerçekleştirdiği araştırmada ise, yerel halkın turizm gelişimi ile çevresel algı ifadelerinin yaş değişkenine göre incelenmesi sonucu istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuş ve yaşın artmasıyla turizm gelişimine yönelik olumsuz tutumların varlığından söz edilmiştir. Ancak sosyal ve ekonomik algı ifadelerinin yaş değişkenine göre incelenmesi sonucu istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunamamıştır. Bulgular kapsamında, bu araştırma ile benzerlik göstermemektedir. Özaltın Türker ve Türker'in (2014: 89) Muğla ili Dalyan ilçesine ait örneklemde gerçekleştirdikleri araştırmalarında olduğu gibi, yerel halkın turizm gelişimi ile çevresel algı ifadelerinin yaş değişkenine göre incelenmesi sonucu istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunamamıştır. Bunun yanı sıra sosyal ve ekonomik algı ifadelerinin yaş değişkenine göre incelenmesi sonucu istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Bulgular kapsamında, bu araştırma ile benzerlik göstermektedir. Ancak katılımcıların yaşları arttıkça turizm gelişimine yönelik olumsuz ifadelerin de arttığı yönündeki sonucu ile bu araştırmanın bulguları benzerlik göstermemektedir.

Yerel halk tutumlarının eğitim durumu değişkenine göre karşılaştırılması sonucu, SUS-TAS ölçeğine ve faktörlerine ait tutum ifadelerine katılımlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılıkların bulunduğu ve $4H_{1}$, $4H_{1a}$, $4H_{1b}$, $4H_{1c}$, $4H_{1d}$, $4H_{1e}$ ve $4H_{1f}$ hipotezlerinin desteklendiği görülmektedir. İlköğretim ile lise ve önlisans karşılaştırılmasında topluluk katılımı faktörü farklılık gösterirken, ilköğretim ile lisans ve lisansüstü karşılaştırılmasında SUS-TAS ölçeği, çevresel sürdürülebilirlik ve ziyaretçi memnuniyeti, algılanan sosyal maliyetler, toplum merkezli ekonomi, uzun dönemli planlama ve topluluk katılımı faktörleri farklılık göstermektedir. Lise ile önlisans, lisans ve lisansüstü karşılaştırılmasında, tüm faktörlerin istatistiksel olarak anlamlı farklılıkların olduğu görülmektedir. Önlisans ile lisans karşılaştırılmasında SUS-TAS ölçeği, toplum merkezli ekonomi ve topluluk katılımı faktörleri farklılık göstermekte, önlisans ile lisansüstü karşılaştırılmasında SUS-TAS ölçeği, algılanan sosyal maliyetler, toplum merkezli ekonomi ve topluluk katılımı faktörleri farklılık göstermektedir. Lisans ile lisansüstü karşılaştırılmasında

ise SUS-TAS ölçeği farklılık göstermektedir. Bulgular, ilköğretim, lise ve yükseköğretim mezunu katılımcıların karşılaştırılmaları sonucu çeşitli faktörlerde farklılıkların oluştuğunu belirtmektedir. Bunun yanı sıra, eğitim durumu yükseldikçe yerel halkın, SUS-TAS ölçeğine ve faktörlerine ait tutum ifadelerine katılımlarının düştüğü görülmektedir. Bulgular kapsamında, yerel halkın eğitim durumuna göre değerlendirildiğinde farklılıkların görülmesi, turizm gelişimine yönelik algı ve beklentilerinin farklı olmasından kaynaklanabilir. Karakaş ve Şengün'ün (2017: 195) Diyarbakır iline ait örneklemde gerçekleştirdikleri araştırmalarında olduğu gibi, ekonomik, sosyal ve çevresel algılara ait ifadelerin eğitim durumu değişkeni ile değerlendirilmesi sonucu, eğitim durumunun artması ile olumlu veya olumsuz algılara ait ifadelere katılım oranının düştüğü görülmüştür. Araştırmacılar bu durumun sebebi olarak, eğitim durumunun artması ile ekonomik, sosyal veya çevresel olumsuz etkilerin de artacağına yönelik algıların varlığından söz etmektedir. Olumsuz algıların oluşması sonucu olumsuz tutum ve davranışların sergilenmesi beklenmektedir. Bulgular kapsamında, bu araştırma ile benzerlik göstermektedir. Hançer ve Mancı'nın (2017: 79) Diyarbakır iline ait örneklemde gerçekleştirdikleri araştırmalarında ekonomik, sosyal ve çevresel algılara ait ifadelerin eğitim durumu değişkeni ile değerlendirilmesi sonucu, eğitim durumu arttıkça olumlu ekonomik ve sosyal algı ifadelerine katılımın arttığı, olumlu çevresel algı ifadelerine katılımın ise eğitim durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirtilmiştir. Bulgular kapsamında, bu araştırma ile benzerlik göstermemektedir.

Yerel halk tutumlarının ikamet süresi değişkenine göre karşılaştırılması sonucu, farklı ikamet süresi kategorilerine ait katılımcıların algılanan ekonomik faydalar faktörüne olan katılım düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılıkların bulunmadığı ve $5H_{1b}$ hipotezinin reddedildiği görülmektedir. Bulgular kapsamında yerel halkın turizm gelişimi ile mevcut veya potansiyel ekonomik faydalara yönelik olumlu tutumlara sahip olduğu söylenebilir. Ekonomik etkilerin olumlu algılanması ve olumlu tutumları oluşturması sonucu, turizm gelişimini destekleyecekleri öngörüsü oluşabilir. Ancak SUS-TAS ölçeğine, çevresel sürdürülebilirlik ve ziyaretçi memnuniyeti, algılanan sosyal maliyetler, toplum merkezli ekonomi, uzun dönemli planlama ve topluluk katılımı faktörlerine katılımlarının istatistiksel olarak anlamlı

farklılıklar olduğu ve $5H_{1,}$ $5H_{1a}$, $5H_{1c}$, $5H_{1d}$, $5H_{1e}$ ve $5H_{1f}$ hipotezlerinin desteklendiği görülmektedir. 1 yıl ve altı ikamet süresine ait katılımcılar ile 2-5 yıl, 6-10 yıl, 11-20 yıl ve 21 yıl ve üzeri ikamet sürelerine ait katılımcıların karşılaştırılması sonucu sıra ortalamaları dikkate alınarak farklılıkların olduğu ancak uzun dönemli planlama faktöründe istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmektedir. 2-5 yıl ikamet süresine ait katılımcılar ile 6-10 yıl, 11-20 yıl ve 21 yıl ve üzeri ikamet sürelerine ait katılımcıların, SUS-TAS ölçeği ve faktörleri arasında sıra ortalamaları dikkate alınarak istatistiksel olarak anlamlı farklılıkların olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra karşılaştırmalar sonucu ikamet süresinin artması ile sürdürülebilir turizmi kapsayan tutum ifadelerine katılımların arttığı da görülmektedir. İkamet sürelerinin karşılaştırılmaları ile farklılıkların görülmesinin yanı sıra 6-10 yıl ikamet süresine ait katılımcılar ile 11-20 ve 21 yıl ve üzeri ikamet sürelerine ait katılımcıların, 11-20 yıl ikamet süresine ait katılımcılar ile 21 yıl ve üzeri ikamet sürelerine ait katılımcıların arasında istatistiksel olarak farklılıklar bulunmamaktadır. Bulgular kapsamında 6 yıl ve üzeri ikamet süresine ait katılımcıların turizm gelişiminde sürdürülebilirliğe önem verdikleri ve bu doğrultuda tutumlarının benzer olduğu söylenebilir. Toprak'ın (2015: 211) Mardin iline ait örneklemde gerçekleştirdiği araştırmasında olduğu gibi, yerel halkın turizm gelişimi ile olumlu ekonomik, sosyal ve çevresel algı ifadelerine katılımlarının ikamet süresi değişkeni ile değerlendirilmesi sonucu, ikamet süresi arttıkça yerel halkın turizm gelişiminden daha yüksek ekonomik, sosyal ve çevresel faydaların elde edileceği sebebi ile algı ifadelerine katılımlarının arttığı görülmektedir. Bulgular kapsamında, bu araştırma ile benzerlik göstermektedir. Çavuş ve Tanrısevdi'nin (2003: 267) Aydın ili Kuşadası ilçesine ait örneklemde gerçekleştirdikleri araştırmalarında olduğu gibi, yerel halkın turizm gelişimi ile ekonomik, sosyal ve çevresel tutum ifadelerine katılımlarının ikamet süresi değişkeni ile değerlendirilmesi sonucu, ikamet süresi arttıkça yerel halkın turizm gelişimine yönelik ekonomik, sosyal ve çevresel olumsuz etkilerinde artacağı yaklaşımı ile olumsuz tutumlara sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Bulgular kapsamında, bu araştırma ile benzerlik göstermemektedir.

Yerel halk tutumlarının meslek değişkenine göre karşılaştırılması sonucu, farklı meslek kategorilerine ait katılımcıların çevresel sürdürülebilirlik ve ziyaretçi

memnuniyeti faktörüne olan katılım düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılıkların bulunmadığı ve $6H_{1a}$ hipotezinin reddedildiği görülmektedir. Bulgular kapsamında yerel halkın meslek ayrımı olmaksızın, turizm gelişiminde çevresel sürdürülebilirliğin sağlanmasında ve ziyaretçilerin memnuniyetinde var olan sorumluluklar hakkında farkındalığa sahip oldukları söylenebilir. Ancak SUS-TAS ölçeğine, algılanan ekonomik faydalar, algılanan sosyal maliyetler, toplum merkezli ekonomi, uzun dönemli planlama ve topluluk katılımı faktörlerine katılımlarının istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu ve $6H_{1,}$ $6H_{1b}$, $6H_{1c}$, $6H_{1d}$, $6H_{1e}$ ve $6H_{1f}$ hipotezlerinin desteklendiği görülmektedir. Meslek kategorilerinin karşılatırılmaları sonucu, çalışmıyor kategorisine ait katılımcıların SUS-TAS ölçeği ve faktörlerine ait tutum ifadelerine katılımları tüm meslek kategorilerine ait katılımcılar ile istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir. Kamu sektörü kategorisine ait katılımcılar ile özel sektör kategorisine ait katılımcıların, emekli kategorisine ait katılımcılar ile turizm ile ilgili ve esnaf kategorilerine ait katılımcıların ve turizm ile ilgili kategorisine ait katılımcılar ile esnaf meslek kategorilerine ait katılımcıların da tutum ifadelerine olan katılımlarda da istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmemektedir. Bu karşılaştırmalardan elde edilen bulgular kapsamında, sürdürülebilir turizm gelişimine yönelik tutumlarının benzer olduğu ve olumlu tutumlara sahip oldukları söylenebilir.

Meslek kategorilerinin karşılaştırılması sonucu, kamu sektörü kategorisine ait katılımcılar ile emekli, turizm ile ilgili ve esnaf kategorilerine ait katılımcıların, özel sektör kategorisine ait katılımcılar ile öğrenci, emekli, turizm ile ilgili ve esnaf kategorilerine ait katılımcıların algılanan ekonomik faydalar faktörüne ait tutum ifadelerine katılımlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmemektedir. Ancak öğrenci kategorisine ait katılımcılar ile kamu sektörü, emekli, turizm ile ilgili ve esnaf kategorilerine ait katılımcıların algılanan ekonomik faydalar faktörüne ait tutum ifadelerine katılımlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmektedir. Bulgular kapsamında turizm gelişimi sonucu ekonomik faydaların algılanmasında yerel halkın çoğunluğunun benzer tutumlara sahip olduğu söylenebilir.

Kamu sektörü kategorisine ait katılımcılar ile emekli, turizm ile ilgili ve esnaf kategorilerine ait katılımcıların, özel sektör kategorisine ait katılımcılar ile emekli, turizm ile ilgili ve esnaf kategorilerine ait katılımcıların ve öğrenci kategorisine ait katılımcılar ile emekli kategorisine ait katılımcıların topluluk katılımı faktörüne ait tutum ifadelerine katılımlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmemektedir. Ancak öğrenci kategorisine ait katılımcılar ile kamu sektörü, özel sektör, turizm ile ilgili ve esnaf kategorilerine ait katılımcıların topluluk katılımı faktörüne ait tutum ifadelerine katılımlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmektedir. Bulgular kapsamında yerel halkın çoğunluğunun turizm gelişiminde topluluk katılımına yönelik benzer tutumlara sahip olduğu söylenebilir.

Kamu sektörü kategorisine ait katılımcılar ile emekli, turizm ile ilgili ve esnaf kategorilerine ait katılımcıların, özel sektör kategorisine ait katılımcılar ile emekli, turizm ile ilgili ve esnaf kategorilerine ait katılımcıların uzun dönemli planlama faktörüne ait tutum ifadelerine katılımlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmemektedir. Ancak öğrenci kategorisine ait katılımcılar ile kamu sektörü, özel sektör, emekli, turizm ile ilgili ve esnaf kategorilerine ait katılımcıların uzun dönemli planlama faktörüne ait tutum ifadelerine katılımlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmektedir. Bulgular kapsamında yerel halkın çoğunluğunun turizm gelişiminde uzun dönemli planlamaya yönelik benzer tutumlara sahip olduğu söylenebilir.

Özel sektör kategorisine ait katılımcılar ile öğrenci kategorisine ait katılımcıların SUS-TAS ölçeği ve algılanan sosyal maliyetler faktörüne ait tutum ifadelerine katılımlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmemektedir. Ancak kamu sektörü kategorisine ait katılımcılar ile öğrenci, emekli, turizm ile ilgili ve esnaf kategorilerine ait katılımcıların, özel sektör kategorisine ait katılımcılar ile emekli, turizm ile ilgili ve esnaf kategorilerine ait katılımcıların ve öğrenci kategorisine ait katılımcılar ile emekli, turizm ile ilgili ve esnaf kategorilerine ait katılımcıların SUS-TAS ölçeği ve algılanan sosyal maliyetler faktörüne ait tutum ifadelerine katılımlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmektedir. Farklılıklar sıra ortalamaları dikkate alınarak incelendiğinde, öğrenci kategorisine ait

katılımcıların diğer meslek kategorilerine ait katılımcılara göre tutum ifadelerine katılımlarının daha düşük olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra kamu sektörü ve özel sektör kategorilerine ait katılımcıların emekli, turizm ile ilgili ve esnaf kategorilerine ait katılımcılara göre tutum ifadelerine katılımlarının daha düşük olduğu görülmektedir. Bulgular kapsamında kamu sektörü, özel sektör ve öğrenci kategorilerine ait katılımcıların diğer meslek kategorilerine ait katılımcılara göre sürdürülebilir turizm gelişimine ve turizm gelişimi sonucu olumsuz sosyal etkilere yönelik tutumlarının daha düşük olduğu söylenebilir. Kamu sektörü, özel sektör ve öğrenci kategorilerine ait katılımcıların turizm gelişimi ile ilgili farklı beklentilerinin veya algılarının olduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra diğer meslek kategorilerine göre turizm gelişimi sonucu olumsuz sosyal etkileri daha az algıladıkları ve turizm gelişiminin olumlu sosyal etkileri sebebi ile turizm gelişimine yönelik olumlu tutumlara sahip oldukları söylenebilir.

Turizm ile ilgili kategorisine ait katılımcılar ile kamu sektörü ve özel sektör kategorilerine ait katılımcıların toplum merkezli ekonomi faktörüne ait tutum ifadelerine katılımlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmemektedir. Ancak kamu sektörü ve özel sektör kategorilerine ait katılımcılar ile öğrenci, emekli ve esnaf kategorilerine ait katılımcıların toplum merkezli ekonomi faktörüne ait tutum ifadelerine katılımlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmektedir. Öğrenci kategorisine ait katılımcılar ile emekli, turizm ile ilgili ve esnaf kategorilerine ait katılımcıların toplum merkezli ekonomi faktörüne ait tutum ifadelerine katılımlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmektedir. Farklılıklar sıra ortalamaları dikkate alınarak incelendiğinde, öğrenci kategorisine ait katılımcıların diğer meslek kategorilerine ait katılımcılara göre tutum ifadelerine katılımlarının daha düşük olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra kamu sektörü ve özel sektör kategorilerine ait katılımcıların emekli ve esnaf kategorilerine ait katılımcılara göre, öğrenci kategorisine ait katılımcıların emekli, turizm ile ilgili ve esnaf kategorilerine ait katılımcılara göre tutum ifadelerine katılımlarının daha düşük olduğu görülmektedir. Bulgular kapsamında kamu sektörü, özel sektör ve öğrenci kategorilerine ait katılımcıların diğer meslek kategorilerine göre daha düşük katılım

sağlamalarının sebebi sahip oldukları mesleklerin turizm gelişiminin toplumsal ekonomi yönü ile daha düşük korelasyona sahip olmasından kaynaklanabilir.

Meslek kategorilerinin karşılaştırılması sonucu elde edilen isatistiksel verilere göre anlamlı farklılıkları görülmektedir. Bulguların incelenmesi ile çeşitli meslek kategorilerine ait katılımcıların çoğunlukla algılanan ekonomik faydalar, uzun dönemli planlama ve topluluk katılımı faktörlerine ait katılımlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılıkların bulunmaması, turizm gelişiminin sürdürülebilirliğinin sağlanması, turizm gelişimi sonucu ekonomik faydaların oluşması ve turizm gelişimi sürecinde yerel halkın katılımı konularında benzer tutumlara sahip oldukları söylenebilir. Bunun yanı sıra kamu sektörü, özel sektör ve öğrenci kategorilerine ait katılımcıların SUS-TAS ölçeği, algılanan sosyal maliyetler ve toplum merkezli ekonomi faktörlerine diğer meslek kategorilerine ait katılımcılara göre daha düşük katılım sağlamasında sahip olunan mesleklerin turizm etkileri ile korelasyon farklılıklarının olabileceği söylenebilir. Bu sebep ile katılımcıların algılamalarının ve tutumlarının diğer meslek kategorilerine göre daha düşük olması veya beklentilerinin farklı olması beklenebilir. Bulgular kapsamında, Gümüş ve Özüpekçe'nin (2009: 413) İzmir ili Foça ilçesine ait örneklemde gerçekleştirdikleri araştırmalarında olduğu gibi, emekli ve esnaf kategorileri ile benzerlik gösteren meslek kategorilerinin, turizm gelişimi sonucu olumlu sosyal etkilere ve çevresel etkilere ait tutumlara katılımlarının daha yüksek olması ile benzerlik göstermektedir. Dilek, Çoban ve Harman'ın (2017: 66) Batman ili Hasankeyf ilçesine ait örneklemde gerçekleştirdikleri araştırmalarında olduğu gibi turizm ile ilgili kategorisine ait katılımıların turizm gelişimi sonucu oluşan olumsuz sosyal ve ekonomik etkilere yönelik katılımlarının daha düşük olması ile turizm gelişimine yönelik olumlu tutumlar sergilemeleri sonucu bu çalışma ile benzerlik göstermektedir. Özaltın Türker ve Türker'in (2014: 92) Muğla ili Dalyan ilçesine ait örneklemde gerçekleştirdikleri araştırmalarında turizm gelişimi sonucu olumlu çevresel etkilere yönelik katılımlarında anlamlı farklılıklar görülmesi ile benzerlik göstermemektedir. Yerel halkın turizm gelişimi sonucunda oluşan sosyal ve ekonomik etkilere yönelik katılımlarının meslek kategorilerine göre incelenmesinde anlamlı farklılıkların görülmesi ile benzerlik göstermektedir. Bu bulguların yanı sıra kamu sektörü

kategorisi ile benzerlik gösteren meslek kategorisinin, turizm gelişimi sonucu olumsuz sosyal etkilere ait tutumlara katılımlarının daha yüksek olması ile benzerlik göstermemektedir. Öğrenci kategorisine ait turizm gelişimi sonucu olumlu ekonomik etkilere yönelik tutumlara katılımlarda ise öğrenci kategorisine ait katılımcıların diğer meslek kategorilerine göre daha düşük katılım göstermesi ile benzerlik göstermektedir. Kavak'ın (2015: 121) Çanakkale ili Edremit ilçesine ait örneklemde gerçekleştirdiği araştırmasında, meslek değişkeni ile sürdürülebilirlik temeline dayanan turizm gelişimi sonucu oluşan olumlu çevresel etkilere ait tutumlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmemekte, ekonomik ve sosyal etkilere ait tutum ifadelerine katılımlarında ise istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmektedir. Bulgular kapsamında bu araştırma ile benzerlik göstermektedir. Ancak farklılıkların incelenmesi ile ekonomik ve sosyal etkilere yönelik esnaf kategorisine ait katılımcıların diğer meslek kategorilerine göre tutum ifadelerine daha az katılım göstermesi ie benzerlik göstermemektedir.

SONUÇ

Gün geçtikçe değişim ve gelişim gösteren ekonomik faaliyetler, son yıllarda birtakım endişeleri de beraberinde getirmiştir. Bu endişeler, ekonomik faaliyetler sonucu sosyal ve çevresel faktörlerin olumsuz etkilenmesi ile geleceğin tehdit altında olduğunu kapsamaktadır. Çeşitli bilimsel araştırmalar ve sosyal örgütlenmeler ile geleceğin koruma altına alınmasını amaçlayan hareketlerin başlaması da endişeler sonucunda kaçınılmaz olmuştur. Amaç doğrultusunda uluslararası ve ulusal işbirlikleri ile oluşan sürdürülebilir kalkınma kavramı, ekonomik kalkınma ile sosyal ve çevresel faktörlerin birlikteliğini ifade etmektedir. Son yüzyılda popülerleşen kavram, birçok alanda sürdürülebilirliğin sağlanmasına yönelik planlamaların ve faaliyetlerin gerçekleşmesine sebep olmuştur.

Varoluşunun ve başarısının devam etmesinde ekonomik, sosyal ve çevresel faktörlere bağlı olan turizmde de sürdürülebilirliğin sağlanması için araştırmaların başlamasına sebep olmuştur. Diğer ekonomik faaliyetlerden farklı olarak üretim ve tüketimin aynı noktada gerçekleşmesi sürdürülebilir kalkınma ilkelerine olan ihtiyacı artırmaktadır. Sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için turizm faaliyetlerinde ihtiyaç duyulan öncelikle arazi edinimi, altyapı, sermaye, konut, doğal kaynaklar vb. birbirine bağlı faktörlerin dengeli bir biçimde gelişiminin sağlanması ve kullanılması gerekmektedir. Buna karşın bölgesel sosyal ve çevresel faktörlere özen gösterilmemesi, turizm gelişimi ile kirlilik, aşırı kalabalık, suç ve belirli coğrafi alanların aşırı kullanımı doğal, sosyal ve kültürel ortamların olumsuz etkilenmesine sebep olabilmektedir. Kısaca, ekonomik, sosyal ve çevresel faktörlerin dengeli bir biçimde sürdürülebilirliğinin sağlanmaması turizm faaliyetlerinin uzun vadede sürdürülebilirliğini kaybetmesine sebep olmaktadır. Turizmde sürdürülebilirliğin sağlanması ile bölgelerin çekim gücünü oluşturan sosyal ve çevresel özelliklerinin sürdürülebilir olması, bölgelerde ekonomik faktörlerin gelişimi ile potansiyel olumsuz etkilerin ortadan kaldırılması ve turist memnuniyetinin olumlu olmasına sebep olmaktadır.

Turizm gelişiminde sürdürülebilirliğin sağlanması için uluslararası ve ulusal politik ve bilimsel araştırmalar, bölgelerin ekonomik, sosyal ve çevresel faktörleri ile

birebir bağlantısı mevcut olan yerel halkın önemine dikkat çekmektedir. Yerel halkın tüm bu faktörlerin olumlu etkiler ile sürdürülebilirliğinin sağlanmasındaki isteği ve turizm gelişiminde olumlu tutum ve davranışları sonucu destekleyici özelliği ile önem kazanmaktadır. Yerel halk, turizm gelişiminde gerçekleştirilen faaliyetlere yönelik algı ve tutumlarının, olumlu veya olumsuz davranışlara dönüşmesi ile turizmin sürdürülebiliriğine etki etmektedir. Geçmiş yıllarda araştırmacılar çeşitli modeller ile yerel halkın turizm gelişimindeki davranış tahminleri üzerinde durmuş, önemini vurgulamış ve yerel halkın isteklerinin turizmin sürdürülebilirliğinde en önemli faktör olduğunu belirtmiştir.

Yerel halkın sahip olduğu algı, tutum veya davranış niyetlerinin öğrenilmesi, turizmin gelişim süreci için tercih edilmesi uygun olan seçeneklerin belirlenmesini sağlamaktadır. Her bölgenin farklı sosyal ve kültürel yapıları içermesi, yerel halkın sahip olduğu algı, tutum veya davranış niyetlerinin öğrenilmesinde bağımsız araştırmaların gerçekleştirilerek değerlendirilmesine gerek duymaktadır. Bu değerelendirmeler, yerel halkın genel bakış açısına dayanarak planlama veya faaliyetlerin oluşturulmasını sağlayarak, karşılıklı olumlu etkileşimler ile turizmin sürdürülebilirliğinin sağlanmasına yardımcı olmaktadır.

Edirne ili sahip olduğu coğrafi konum ve sosyo-kültürel özellikleri ile dikkat çekmektedir. Günümüze kadar çeşitli devletlere ev sahipliği yapmış şehir toprakları, taşınmaz tarihi eserleri, kültürel değerleri veya bölgeye özgü yemek çeşitleri ile her yıl binlerce turisti ağırlamaktadır. Turist hareketliliğinin her yıl artması ekonomik, sosyal ve çevresel etkilerini de beraberinde getirmektedir. Mevcut durum ve literatür taraması sonucu araştırmanın amacı, Edirne yerel halkının sürdürülebilir turizm gelişimine yönelik tutumlarının demografik özellikler ile değerlendirilmesini kapsamaktadır. Araştırmanın önemi, araştırmanın amacı kapsamında yerel yönetim, turizm işletmeleri veya sivil toplum kuruluşlarına yerel halkın tutumları hakkında bilgi sağlanması ile mevcut veya gelecek turizm planlarının düzenlenmesini ve karşılıklı memnuniyetin sağlanmasına yardımcı olmaktadır. Bunun yanı sıra Edirne yerel halkı ile ilgili turizm araştırmalarının sürdürülebilirlik açısından değerlendirilmesi sonucu literatüre katkı sağlamaktadır. Ayrıca verilerin

toplanmasında kullanılan Choi ve Sırakaya tarafından 2005 yılında yerel halkın sürdürülebilir turizm tutum düzeylerinin (SUS-TAS) öğrenilmesi için geliştirdikleri ölçeğin farklı örneklemde uygulanması sonucu geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları ile katkı sağlamaktadır.

Yapılan çalışmada katılımcıların, demografik özelliklerinin incelenmesi sonucu, kadın ve erkek katılımcı oranlarının birbirine yakın olduğu, çoğunluğunun 21-30 yaş aralığında, lisans eğitimine sahip, kamu sektörü çalışanı ve Edirne'de 21 yıldan fazla ikamet ettiği görülmektedir.

Yerel halkı temsil eden katılımcıların, sürdürülebilir turizm gelişimine yönelik tutumlarının belirlenmesinde tanımlayıcı istatistiklerden faydalanmıştır. Aritmetik ortalamaların incelenmesi sonucu, Edirne yerel halkının, turizm gelişiminde en önem verdiği konuların çevresel sürdürülebilirlik ve ziyaretçi memnuniyeti, algılanan ekonomik faydalar, uzun dönemli planlama, toplum merkezli ekonomi olmuştur. En düşük katılım sağladıkları faktör ise topluluk katılımı ve algılanan sosyal maliyetler olmuştur. Katılımcıların, topluluk katılımı faktörüne olan düşük katılımı sebebi ile turizm gelişiminde yerel halkın yeterince planlamalara dahil edilmediği veya turizm gelişimine yönelik yerel halk, en önemli faktörler arasında oldukları hakkında farkındalığa sahip olmadıkları söylenebilir. Algılanan sosyal maliyetler faktörüne olan düşük katılım ise turizm gelişimi sebebi ile potansiyel olumsuz etkilerin henüz oluşmadığı ve yerel halkın turizm gelişiminden rahatsız olmadığı söylenebilir. Bu bulgular kapsamında, Edirne yerel halkının sürdürülebilir turizm gelişimine yönelik tutumlarının olumlu olduğu ve turizm gelişiminde destek sağlayacakları öngörüsü oluşabilir.

Araştırmada yerel halkın sürdürülebilir turizm gelişimine yönelik tutumlarının incelenmesi demografik özellikleri (cinsiyet, yaş, eğitim durumu, ikamet süresi ve meslekler) ile gerçekleştirilmiştir. SUS-TAS ölçeğine ve faktörlerine ait tutum ifadelerine katılımlarının cinsiyet değişkenine göre aritmetik ortalamalarının ve sıra ortalamalarının değerlendirilmesinin sonucu olarak yerel halkın cinsiyet fark etmeksizin sürdürülebilir turizm gelişiminin ekonomik, çevresel ve sosyal faydalarına karşı olumlu tutumlara sahip olduğu söylenebilir.

SUS-TAS ölçeğine ve faktörlerine ait tutum ifadelerine katılımlarının yaş değişkenine göre değerlendirilmesinin sonucu olarak, yerel halkın çevresel sürdürülebilirlik ve ziyaretçi memnuniyeti faktörüne olan katılımlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılıkların bulunmadığı görülmektedir. Yaş kategorilerinin karşılaştırmalı değerlendirmelerinin sonucunda sıra ortalamaları dikkate alınarak ekonomik, sosyal ve çevresel tutum ifadelerine ait farklılıkların var olduğu görülmektedir. Ancak, genç yaş kategorilerine ve ileriki yaş kategorilerine ait katılımcıların, ait oldukları kategorilerde farklılıkların görülmemesi ile benzer bakış açılarına sahip oldukları söylenebilir. İstatistiksel olarak farklılıkların oluşmasını sağlayan yaş kategorilerinin karşılaştırılması sonucu ise katılımcıların yaşlarının arttıkça tutum ifadelerine katılımlarının da arttığı görülmektedir. Aritmetik ortalamaların ve sıra ortalamalarının incelenmesi ile bulgular, katılımcıların çoğunluğunun algılanan ekonomik faydalar, toplum merkezli ekonomi, uzun dönemli planlama ve topluluk katılım faktörlerine ait tutum ifadelerine katılımlarında farklılık görülmemektedir.

SUS-TAS ölçeğine ve faktörlerine ait tutum ifadelerine katılımlarının eğitim durumu değişkenine göre değerlendirilmesinin sonucu olarak, katılımcıların tutum ifadelerine katılımlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır. Yerel halkın sahip olduğu eğitim durumu arttıkça sürdürülebilir turizm tutum ifadelerine katılımlarının azaldığı dikkat çekmektedir. Katılımcıların aldıkları eğitim ile doğru orantılı olarak turizm gelişimine yönelik algılarının veya beklentilerinin farklı olmasından kaynaklandığı söylenebilir. Eğitim durumlarının karşılaştırılmasıyla görülen farklılıkların yanı sıra katılımcıların çoğunluğunun çevresel sürdürülebilirlik ve ziyaretçi memnuniyeti, algılanan ekonomik faydalar ve uzun dönemli planlama faktörlerine ait tutum ifadelerine katılımlarında farklılık görülmemektedir.

SUS-TAS ölçeğine ve faktörlerine ait tutum ifadelerine katılımlarının ikamet süresi değişkenine göre değerlendirilmesinin sonucu olarak, yerel halkın çevresel sürdürülebilirlik ve ziyaretçi memnuniyeti faktörüne olan katılımlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır. Farklı ikamet sürelerine ait karşılaştırmalar sonucu çoğunluğunun çevresel sürdürülebilirlik ve ziyaretçi

memnuniyeti, uzun dönemli planlama ve topluluk katılımı faktörlerine ait tutum ifadelerine katılımlarında farklılık görülmemektedir. Ayrıca, 6 yıl ve daha fazla süre ikamet eden katılımcıların, tutum ifadelerine katılımlarında anlamlı farklılıklar bulunmamaktadır.

SUS-TAS ölçeğine ve faktörlerine ait tutum ifadelerine katılımlarının meslek değişkenine göre değerlendirilmesinin sonucu olarak, yerel halkın çevresel sürdürülebilirlik ve ziyaretçi memnuniyeti faktörüne olan katılımlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır. Çeşitli meslek kategorilerinin karşılaştırılması sonucu çoğunluğunun algılanan ekonomik faydalar, uzun dönemli planlama ve topluluk katılımı faktörlerine ait tutum ifadelerine katılımlarında farklılık görülmemektedir. Değerlendirmeler sonucu emekli, esnaf, turizm ile ilgili ve çalışmıyor meslek kategorisine ait katılımcılar istatistiksel olarak farklılık göstermemektedir. Bunun yanı sıra öğrenci kategorisine ait katılımcıların, diğer meslek kategorilerine ait katılımcılara göre tutum ifadelerine daha düşük katılım gösterdiği görülmektedir.

Bulgular kapsamında, farklı demografik özelliklerin değerlendirmeleri ile yerel halkın, çevresel sürdürülebilirlik ve ziyaretçi memnuniyeti, algılanan ekonomik faydalar, uzun dönemli planlama ve topluluk katılımı faktörlerine ait ifadelere katılımları ile benzer tutumlara sahip oldukları söylenebilir. Bu ifadelere olan benzer tutumları, turizm gelişiminde ekonomik, sosyal ve çevresel sürdürülebilirliğin sağlanmasına önem verdikleri ve ziyaretçilerin memnuniyetinin sağlanmasında var olan sorumluluklar hakkında farkındalığa sahip oldukları dolayısıyla turizm hakkında da farkındalığa sahip oldukları söylenebilir. Katılımcıların sürdürülebilir turizm gelişimine yönelik tutumlarının aritmetik ortalamalara göre değerlendirilmesinde de katılımlarının yüksek olduğu görülmektedir. Sürdürülebilir kalkınma kavramı ve ilkelerini temel alan ifadelere olan yüksek katılım sonucu, Edirne yerel halkının sürdürülebilir kalkınma ve sürdürülebilir turizme yönelik olumlu davranışlar sergileyecekleri öngörüsünde bulunulabilir.

Edirne yerel halkının mevcut tutumlarının ve mevcut turizm gelişimi ile ilgili bulgular kapsamında, turizm gelişimi sonucu ekonomik, sosyal ve çevresel faydalara

olumlu tutumların varlığı, Doxey'in (1974) ''Irridex'' modeline göre, mevcut turizm gelişimine ''çoşkulu'' yaklaşımda bulunduklarını ifade etmektedir. Butler'ın (1980) ''Yaşam Döngüsü Modeli'' ne göre, turizm işletmelerinde artış yaşanması, turizm çeşitliliğinin sağlanması, turizm pazarının oluşması ve yerel halkın olumlu tutumlara sahip olması ''katılım'' aşamasında olduklarını ifade etmektedir. Ap'n (1992) ''Sosyal Değişim Teorisi'' ne göre, Edirne'nin mevcut turizm gelişimi göz önünde bulundurularak ve yerel halkın turizm gelişimine yönelik olumlu tutumlara sahip olması, turizm gelişiminden karşılıklı faydaların sağlandığı ve ''Çeyrek 1'' aşamasında olduklarını ifade etmektedir. Doğan'ın (1989) ''Doğan'ın Modeli'' ne göre ise yerel halkın olumlu tutumlara sahip olması, Edirne'de turizm gelişiminin olumlu ekonomik, sosyal ve çevresel etkilere sahip olduğu ve yerel halkın ''benimseme'' aşamasında olduklarını ifade etmektedir.

Bu araştırmanın sonuçları, gerçekleştiriliği zaman ve örneklemi kapsamaktadır. Sonraki araştırmalarda zamanın ve örneklemin farklı tercih edilmesi ile bu araştırmanın sonuçları ile karşılaştırılabilir. Yerel halkın sürdürülebilir turizme olan tutumlarının davranışsal niyet, memnuniyet veya yaşam kalitesi ile arasındaki ilişki de sonraki araştırmalara öneri olarak sunulabilir. Kullanılan ölçeğin farklı ekonomik, sosyal ve çevresel özelliklere sahip komşu şehirlere uygulanmasıyla da hem ölçeğin geçerliliği ve güvenilirliği hem de sürdürülebilir turizm tutumlarının değerlendirilmesi gerçekleştirilebilir.

KAYNAKÇA

Abdiraimov, Maksut, ‘’Sürdürülebilir Gelişme Yaklaşiminda Yeşil Ekonominin Önemi’’, *Uluslararası Yönetim Ve Sosyal Araştirmalar Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 6, 2016.

Ajzen, İcek, *Attitudes, Personality And Behavior,* Amerika, 2005.

Akay, Bayram, Tokatli, Cemre, Aksoy, Merve, ‘’Kırklareli ve Edirne İllerine Yönelik Bir Turizm Potansiyeli Değerlendirme Çalışması’’, *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 1, Kırklareli, 2017.

Akdur, Recep, *Avrupa Birliği Ve Türkiye'de Çevre Koruma Politikalari "Türkiye'nin Avrupa Birliğine Uyumu",* Ankara, 2005.

Akova, Orhan, ‘’Yerel Halkın Turizmin Etkilerini Algılamalarına Ve Tutumlarına Yönelik Bir Araştırma’’, *Akademik İncelemeler Dergisi,* Cilt: 1, Sayı: 2, 2006.

Ali, Alisha, Frew, Andrew J., *Information And Communication Technologies For Sustainable Tourism,* Amerika, 2013.

Altay, Saim, *Kültür Odaklı Kentlerde Markalaşma Ve Edirne Örneği*, (Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, 2009.

Altıntaş, Volkan, *Turizm Gelişiminin Yerel Halkın Yaşam Kalitesi Üzerine Etkileri: Alanya Bölge Modeli,* (Doktora Tezi), Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Ve Otelcilik Anabilim Dalı, 2010.

Andereck, Kathleen L., Vogt, Christine A., ‘’The Relationship Between Residents' Attitudes Toward Tourism And Tourism Development Options’’, *Journal Of Travel Research*, Sayı: 39, 2000.

Ap, John, Crompton, John L., ‘’Residents’ Strategies For Responding To Tourism Impacts’’, *Journal Of Traves Research*, 1993.

Arslan Ayazlar, Reyhan, ‘’Residents’ Attitudes Towards Rural Tourism’’, *Gaziantep University Journal Of Social Sciences*, Cilt: 16, Sayı: 1, 2017.

Aşıcı, Ahmet Atil, Şahin, Ümit, *Yeşil Ekonomi*, İstanbul, 2012.

Avcı, Nilgün, ‘’Turizmde Taşıma Kapasitesinin Önemi’’, *Ege Akademik Bakış*, Cilt: 7, Sayı: 2, 2007.

Avcıkurt, Cevdet, *Turizm Sosyolojisi Genel Ve Yapısal Yaklaşım*, Ankara, 2009.

Ay, Aydemir, *Yerel Halkın Turizmin Etkileri İle İlgili Algi Ve Beklentileri: Edirne İli Üzerine Araştırma,* (Yüksek Lisans Tezi), Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Yönetimi Anabilim Dalı, İşletme Bilim Dalı, 2014.

Ayaş, Necla, ‘’Çevresel Sürdürülebilir Turizm Gelişmesi’’, *Gazi Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 9, Sayı: 1, Ankara, 2007.

Bac, Dorin Paul, ‘’The Emergence Of Sustainable Tourism – A Literature Review’’, *Quaestus Multidisciplinary Research Journal*, 2014.

Bayer, M. Zekai, *Turizme Giriş*, İstanbul, 1992.

Benckendorff, Pierre, Lund-Durlacher, Dagmar, *International Cases İn Sustainable Travel & Tourism*, İngiltere, 2013.

Bernard, Charles Jean, *International Union For The Protection Of Nature*, Belçika, 1948.

Bertucci, Guido, Rosenbaum, Allan, *İmplementing The Millennium Development Goals: Challenges And Responses For Public Administration*

Contribution Of The United Nations Committee Of Experts On Public Administration, Amerika, 2007.

Biçici, Fırat, ‘’Datça Yerel Halkının Sürdürülebilir Turizm Gelişimine Ve Turizm İşletmelerine Yönelik Tutumları’’, *Seyahat Ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 1, 2013.

Bilar, Ender, ‘’UNESCO World Cultural Heritage Of Edirne: Selimiye Mosque Complex’’, *Turk Neurosurg*, Cilt: 25, Sayı: 2, 2015.

Bilar, Ender, *Dr. Ratip Kazancigil Ve Edirnesi*, İstanbul, 2018.

Blau, Judith, *The Paris Agreement Climate Change, Solidarity And Human Rights*, Amerika, 2017.

Blewitt, John, *Understanding Sustainable Development*, İngiltere, 2008.

Brandon, S. Peter, Lombardi, Patrizia, *Evaluating Sustainable Development in The Built Environment*, İngiltere, 2005.

Büyüköztürk, Şener, Kiliç Çakmak, Ebru, Akgün, Özcan Erkan, Karadeniz, Şirin, Demirel, Funda, *Bilimsel Araştirma Yöntemleri*, Ankara, 2013.

Büyüköztürk, Şener, Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El kitabı, Ankara, 2017.

Byrd, Erick T., ‘’Stakeholders İn Sustainable Tourism Development And Their Roles: Applying Stakeholder Theory To Sustainable Tourism Development’’, *Tourism Review*, Cilt: 62, Sayı: 2, 2007.

Caldwell, Lynton K., ‘’A World Policy For The Environment’’, *The UNESCO Courier*, Sayı: 1, Fransa, 1973.

Carmichael, Barbara A., ‘’A Matrix Model For Resident Attitudes And Behaviours İn A Rapidly Changing Tourist Area’’, *Tourism Management*, Sayı: 21, 2000.

Carson, Rachel, *Sessiz Bahar,* Ankara, 2011.

Castellani, Valentina, Sala, Serenella, ‘’Ecological Footprint And Life Cycle Assessment İn The Sustainability Assessment Of Tourism Activities’’, *Ecological Indicators,* Sayı: 16, 2012.

Choi, Hwan-Suk Chris, Murray, İain, ‘’Resident Attitudes Toward Sustainable Community Tourism’’, *Journal Of Sustainable Tourism,* Cilt: 18, Sayı: 4, 2010.

Choi, Hwan-Suk Chris, Sırakaya Ercan, ‘’Mesauring Residents’ Attitude Toward Sustainable Tourism: Development Of Sustainable Tourism Attitude Scale’’, *Journal Of Travel Research*, Sayı: 43, 2005.

Çamur Elipek, Belgin, Arslan, Naime, Kırgız, Timur, Öterler, Burak, Güher, Hüseyin, Özkan, Nurcan, ‘’Analysis Of Benthic Macroinvertebrates In Relation To Environmental Variables Of Lake Gala, A National Park Of Turkey’’, *Turkish Journal Of Fisheries And Aquatic Sciences*, Sayı: 10, 2010.

Çavuş, Şenol, Tanrısevdi, Abdullah, ‘’Residents’ Attitudes Toward Tourism Development: A Case Study In Kusadasi, Turkey’’, *Tourism Analysis,* Cilt: 7, 2003.

Çelikkanat, Nazik, Güçer Evren, ‘’Yerel Halkın Turizme Bakış Açısı: Bodrum İlçesi Örneği’’, *Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi 15. Ulusal Turizm Kongresi Engelsiz Turizm,* Ankara, 2014.

Dağlı, Zülkif, ‘’Sürdürülebilir Turizm Gelişimine Yönelik Yerel Halkın Tutumlarını İncelemeye İlişkin Bir Araştırma: Akçakoca Destinasyonu’’, *Seyahat Ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, Cilt: 15, Sayı: 3, 2018.

Demir, Cengiz, Çevirgen, Aydin, *Turizm Ve Çevre Yönetimi Sürdürülebilir Gelişme Yaklaşımı*, Ankara, 2006.

Des Jardins, Joseph R., *Çevre Etiği,* Ankara, 2006.

Dilek, Sebahattin Emre, Çoban, Ömer, Harman, Serhat, ‘’Hasankeyf Halkının Turizmin Gelişimine Yönelik Tutumu’’*, Turizm ve Araştırma Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 2, 2017.

Doğan, Hasan Zafer, ‘’Forms Of Adjustment Sociocultural Impacts Of Tourism’’, *Annals Of Tourism Research*. Sayı: 16, 1989.

Doğan, Hasan Zafer, *Turizmin Sosyo-kültürel Temelleri*, Ankara, 2004.

Donaldson, Thomas, Preston, Lee E., ‘’The Stakeholder Theory Of The Corporation: Concepts, Evidence, And İmplications’’, *Academy Of Management Review*, Sayı: 1, 1995.

Duran, Erol, ‘’Yerel Halkın Sürdürülebilir Turizm Gelişimine Yönelik Tutumları: Bozcaada Örneği’’, *Uluslararası Hakemli Beşeri Ve Akademik Bilimler Dergisi*, Cilt: 2 Sayı: 3, 2013.

Duran, Erol, Özkul, Emrah, ‘’Yerel Halkın Turizm Gelişimine Yönelik Tutumları: Akçakoca Örneği Üzerinden Bir Yapısal Model’’, *International Journal Of Human Sciences*, Cilt: 9, Sayı: 2, 2012.

Ed. Avenhaus, Rudolf, Kyriakopoulos, Nicholas, Richard Michel, Stein, Gotthard, *Verifying Treaty Compliance Limiting Weapons of Mass Destruction and Monitoring Kyoto Protocol Provisions*, Almanya, 2006.

Ed. Butler, Richard W., *The Tourism Area Life Cycle, Vol. 1 Applications and Modifications*, İngiltere, 2006.

Ed. Butler, Richard W., *Tourism And Resilience*, İngiltere, 2017.

Ed. Çavuş, Şenol, Ege, Zehra, Çolakoğlu, Osman Eralp, *Türk Turizm Tarihi: Yapısal Ve Sektörel Gelişim*, Ankara, 2009.

Ed. Çeken, Hüseyin, *Sürdürülebilir Turizm: Temel Kavramlar Ve İlkeler*, Ankara, 2016.

Ed. Delamater, John, *Handbook Of Social Psychology*, Amerika, 2003.

Ed. Dönmez, Şevket, *Güneş Karadeniz'den Doğar Sümer Atasoy'a Armağan Yazilar*, İstanbul, 2013.

Ed. Dwyer, Larry, Forsyth, Peter, *International Handbook On The Economics Of Tourism*, İngiltere, 2006.

Ed. Filho, Walter Leal, Pociovalisteanu, Diana- Michaela, Al-Amin, Abul Quasem, *Sustainable Economic Development Green Economy And Green Growth*, İsviçre, 2017.

Ed. Fossati, Amedeo, Panella, Giorgio, *Tourism And Sustainable Economic Development*, Amerika, 2000.

Ed. Gössling, Stefan, Hall, C. Michael, Weaver, David B., *Sustainable Tourism Futures Perspectives On Systems, Restructuring And Innovations*, İngiltere, 2009.

Ed. Hale, Monica, Lachowicz, Mike, *The Environment Employment And Sustainable Development*, İngiltere, 2002.

Ed. Hall, C. Michael, Gössling, Stefan, Scott, Daniel, *The Routledge Handbook of Tourism and Sustainability*, İngiltere, 2015.

Ed. Hessle, Sven, *Environmental Change And Sustainable Social Development*, İngiltere, 2014.

Ed. Honglie, Sun, Zhao, Shidong, *Area Studies-China: Regional Sustainable Development Review*, İngiltere, 2009.

Ed. Kozak, Metin, *Sürdürülebilir Turizm Kavramlar- Uygulamalar*, Ankara, 2014.

Ed. Kutlu, Erol, *İktisadi Kalkınma Ve Büyüme*, Eskişehir, 2004.

Ed. Lee, Cathy, Schaaf, Thomas, *The Future Of Drylands*, Amerika, 2008.

Ed. Lee, Keekok, Alan, Holland, Desmond, Mcneil, *Global Sustainable Development In The Twenty- First Century*, İskoçya, 2000.

Ed. Liburd, Janne J., Edwards, Deborah, *Understanding The Sustainable Development Of Tourism*, İngiltere, 2010.

Ed. Mccool, Stephen F., Bosak, Keith, *Reframing Sustainable Tourism (Environmental Challenges And Solutions 2),* Amerika, 2016.

Ed. Modica, Patrizia, Uysal, Muzaffer, *Sustainable Island Tourism: Competitiveness And Quality Of Life*, İngiltere, 2016.

Ed. Ness, Wilmot N., *The Amoco Cadiz Oil Spill A Preliminary Scientific Report*, Amerika, 1978.

Ed. Ökmen, Mustafa, Görmez, Kemal, *Yerel Yönetimlerin Güncel Sorunları, İstanbul, 2009.*

Ed. Özkalp, Enver, *Davranış Bilimlerine Giriş*, Eskişehir, 2002.

Ed. Özkalp, Enver, *Örgütsel Davranış*, Eskişehir, 2003.

Ed. Pender, Lesley, Sharpley, Richard, *The Management Of Tourism,* İngiltere, 2005.

Ed. Richards, Greg, Hall, Derek, *Tourism And Sustainable Community Development*, İngiltere, 2000.

Ed. Sharpley, Richard, Telfer, David J., *Tourism And Development: Concepts And Issues*, İngiltere, 2002.

Ed. Sivas, Taciser, *Uygarlık Tarihi*, Eskişehir, 2011.

Ed. Theobald, William F., *Global Tourism*, Amerika, 2005.

Ed. Uysal, Muzaffer, Perdue, Richard R., Sirgy, M. Joseph, *Handbook Of Tourism And Quality-Of-Life Research*, Amerika, 2012.

Ed. Yülek, Murat, *Industrial Policy And Sustainable Growth,* Singapur, 2017.

Edwards, A.J., *ISO 140001 Environmental Certification Step By Step*, İngiltere, 2001.

Egelston, E. Anne, *Sustainable Development A History,* Amerika, 2013.

Ehrlich, Paul R., *The Population Bomb,* Amerika, 1988.

Ekici, Metin, ‘’UNESCO SOKÜM Temsili Listesinde Türkiye’nin Çok Uluslu Dosyaları’’, *Milli Folklor*, Cilt: 30, Sayı: 120, 2018.

Emel, Gönenç Güler, Sürdürülebilir *Kalkınma Ve Turizm Açısından Adalar: Kıbrıs Adası*, (Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm Ana Bilim Dalı, 1998.

Ergan Göynüşen, Senem, *Edirne’deki Gastronomik Kültürün Kentin Pazarlama Ve Markalaşmasına Etkileri*, (Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, 2011.

Ergülen, Ahmet, Büyükkeklik, Arzum, ‘’Sürdürülebilir Kalkinmanin Ekonomik Ve Çevre Boyutlari Açisindan Atik Yönetimi Ve E-Atiklar’’, *Niğde Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* Cilt: 1, Sayı: 2, 2008.

Erkan, Çisil, Tutar, Filiz, Tutar, Erdinç, Eren, Mehmet Vahit, ‘’Yeşil Ekonomi Ve Turizm’’, *Organizasyon Ve Yönetim Bilimleri Dergisi,* Cilt: 5, Sayı: 1, 2013.

Franklin, Adrian, *Tourism: An Introduction*, İngiltere, 2003.

Giritlioğlu, İbrahim, Bulut Elmas, ‘’Yerel Halkın Bakış Açısına Göre Gaziantep Turizmi Ve Sürdürülebilirlik’’, *International Journal Of Social And Economic Sciences*, Cilt: 5 Sayı: 1, 2015.

Golding, Edward L., *A History Of Technology And Environment*, Amerika, 2017.

Gökbilgin, Tayyib, *Edirne Hakkında Yazılmış Tarihler Ve Enîs-Ül Müsâmirîn*, Ankara, 1964.

Göktuğ, Tendü Hilal, Yıldız Demircioğlu, Nalan, Demir, Metin, Bulut, Yahya, ‘’Taşıma Kapasitesi Kuramının Milli Parklarda Oluşum- Gelişim ve Modellenme Süreci’’, *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 44, 2013.

Gönenç Güler, Emel, ‘’Sürdürülebilir Marka Kente Doğru: Edirne Kırmızısı’’, *İnternational Journal Of Tourism, Economic And Business Sciences*, Cilt: 2, Sayı: 1, 2018.

Gönenç Güler, Emel, *Markalaşma Sürecinde Edirne*, Edirne, 2007.

Gümüş, Nevzat, Özüpekçe, Salman, ‘’Foça’da Turizmin Ekonomik, Sosyal, Kültürel ve Çevresel Etkilerine Yönelik Yerel Halkın Görüşleri’’, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 2, 2009.

Gündüz, Selim, ‘’Yerel Halkın Turizm Algısını Belirlemeye Yönelik Alternatif Bir Ölçek Geliştirme: Karataş Destinasyonu Örneği’’, *Journal Of Yasar University*, Sayı: 52, 2018.

Gürbüz, Ahmet, ‘’Turizmin Sosyal Çevreye Etkisi Üzerine Bir Araştırma’’, *Teknoloji Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 1-2, 2002.

Haines, Audrey L., *The Yellowstone Story: A History Of Our First National Park*, Amerika, 1996.

Hajnal, Peter İ., *The G20 Evolution, İnterrelationships, Documentation*, Kanada, 2014.

Hançer, Şükran, Mancı, Ali Rıza, ‘’Yerel Halkın Turizme Bakış Açısının Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma: Diyarbakır Örneği’’, *Journal Of Tourism And Gastronomy Studies*, Sayı: 4, 2017.

Hardisty, Paul E., *Environmental And Economic Sustainability*, Amerika, 2010.

Hens, Luc, Nath, Bhaskar, *The World Summit On Sustainable Development The Johannesburg Conference*, Hollanda, 2005.

Heybeli, Nurettin, ‘’Sultan Bayezid Kulliyesi One Of The Earliest Medical Schools—Founded İn 1488’’, *Clin Orthop Relat Res*, 2009.

Hughes, J. Donald, *The Face Of The Earth*, Amerika, 2000.

Hunter, Colin, Shaw Jon, ‘’The Ecological Footprint As A Key Indicator Of Sustainable Tourism’’, *Tourism Management*, Sayı: 28, 2007.

IDRC, *IDRC At 40 A Brief History*, Kanada, 2010.

Inkson, Clare, Minnaert, Lynn, *Tourism Management: An Introduction*, İngiltere, 2018.

Işık, Cem, Ada, Ali, Boztoprak, Ferhat, ‘’Turizmin Ekonomik, Sosyal, Kültürel ve Çevresel Açıdan Bölgesel Kalkınmaya Etkisi: Erzurum-Pasinler İlçesi Örneği’’, I. Ulusal Alternatif Turizm Kongresi, 2016.

Jayati, Srivastava, *Role Of Developing Countries İn The United Nations Environment Programme,* (Jawaharlal Nehru University, Centre For İnternational Politics, Organisation And Disarmament School Of İnternational Studies, PhD Thesis), Hindistan, 1999.

Kahraman, Nüzhet, ‘’Sürdürülebilir Kalkınma Ve Turizm’’, *Hacettepe Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 12, Ankara, 1994.

Kaiser, Wolfram, Meyer, Han-Henrik, *International Organizations And Environmental Protection: Conservation And Globalization In The Twentieth Century*, Amerika, 2017.

Kalkınma Bakanlığı, *Onuncu Kalkınma Plani 2013- 2018,* Ankara, 2013.

Karacaoğlu, Sıla, Birdir, Kemal, ‘’Sosyo-Demografik Ve Sosyo-Ekonomik Açıdan Yerel Halkın Toplum Temelli Turizm Gelişimine İlişkin Algı, Tutum Ve Desteği’’, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 11 Sayı: 55, 2018.

Karadeniz, İbrahim, Destinasyon Pazarlamasında Müzelerin Yeri: Edirne İli Örneği, *‘’The International Sustainable Tourism and Environment Protection Conference’’*, (Bildiri Kitabı), 2018.

Karakaş, Ayhan, Şengün, Halil İbrahim, ‘’Yerel Halkın Turizm Faliyetlerine Yönelik Tutumları’’, *Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 15, 2017.

Karasar, Niyazi, *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara, 2009.

Kavak, Melike, *Edremit Körfezi Kuzey Kıyılarında Yerel Halkın Ekoturizme Yönelik Bilinç Algısı ve Tutumları*, (Yüksek Lisans Tezi), Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı, Coğrafya Öğretmenliği Bilim Dalı, 2015.

Keleş, Ruşen, Hamamcı, Can, *Çevrebilim*, Ankara, 1993.

Kılıç, Selim, ‘’ Cronbach’ın Alfa Güvenirlik Katsayısı,*’’ Journal of Mood Disorders’’*, Cilt: 6, Sayı: 1, 2016.

Kirton, John J., Kokotsis, Ella, T*he Global Governance Of Climate Change G7, G20, And UN Leadership*, Kanada, 2015.

Klarin, Tomislav, ‘’The Concept Of Sustainable Development: From İts Beginning To The Contemporary İssues’’, *Zagreb İnternational Review Of Economics & Business*, Cilt: 21, Sayı: 1, Hirvatistan, 2018.

Kley, Andreas, ‘’Die Weltnaturschutzkonferenz 1913 İn Bern’’, *Umweltrecht İn Der Praxis*, Cilt: 7, İsviçre, 2007.

Kocaman, Sinan, *Edirne İlinin Turizm Coğrafyası*, (Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı, 2011.

Kozak, Nazmi, Kozak Akdoğan, Meryem, Kozak, Metin, *Genel Turizm İlkeler Ve Kavramlar,* Ankara, 2008.

Kozak, Nazmi, Kozak Akdoğan, Meryem, Kozak, Metin, *Genel Turizm İlkeler- Kavramlar,* Ankara, 2006.

Kurtuluş, Kemal, *Araştırma Yöntemleri*, İstanbul, 2010.

Kuşat, Nurdan, ‘’Yeşil Sürdürülebilirlik İçin Yeşil Ekonomi: Avantaj Ve Dezavantajlari- Türkiye İncelemesi’’, *Journal Of Yasar University*, Cilt: 8, Sayı: 3, İstanbul, 2013.

Küçükaltan, Derman, Oğuzhan, Adil, Apak, Sudi, Boyacioğlu, Ebru Z., ‘’Bölgesel Kalkinmada Kültürel Turizmin Etkisi: Kirkpinar Yağli Güreşleri Örneği’’, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:6, Sayı:1, 2005.

Küçükkalay, Mesut, ‘’Endüstri Devrimi Ve Ekonomik Sonuçlarının Analizi’’, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Güz, Sayı: 2, Isparta, 1997.

Kültür Ve Turizm Bakanlığı, *Türkiye Turizm Stratejisi 2023 / Eylem Planı 2007- 2013,* Ankara, 2007.

Kültür Ve Turizm Bakanlığı, *Türkiye Turizm Stratejisi 2023*, Ankara, 2007.

Lago, André Aranha Corrêa Do, *Stockholm, Rio, Johannesburg Brazil And The Three United Nations Conferences On The Environment*, Brezilya, 2009.

Lee, Tsung Hung, ‘’Influence Analysis Of Community Resident Support For Sustainable Tourism Development’’, *Tourism Management*, Sayı: 34, 2013.

Lickorish, Leonard J., Jenkins, Carson L., *An Introduction To Tourism*, İngiltere, 1997.

Lohmann, Gul, Netto, Alexandre Panosso, *Tourism Theory Concepts, Models And Systems*, İngiltere, 2017.

Mahtaney, Piya, *Globalization And Sustainable Economic Development: Issues, Insights And Inference*, Amerika, 2013.

Marten, G. Gerald, *Human Ecology Basic Concepts For Sustainable Development*, İngiltere, 2001.

Maunder, John W., *Dictionary Of Global Climate Change*, İngiltere, 1992.

McCaughey, Robyn, Mao, İris, Dowling, Ross, ‘’Residents’ Perceptions Towards Cruise Tourism Development: The Case Of Esperance Western Australia’’, *Tourism Recreation Research*, Cilt: 43, Sayı: 3

McComick, Reclaiming, *Paradise The Global Envıronmental Movement*, Amerika, 1991.

Meadows, Daniella H., Meadows, Dennis L., Randers Jorgen, Behrens III, William W., *Ekonomik Büyümenin Sınırları*, İstanbul, 1990.

Medlik, S., *Dictionary Of Travel, Tourism And Hospitality*, İngiltere, 2003.

Michaelides, E. Efstathios, *Energy, The Environment And Sustainability*, Amerika, 2018.

Middleton, Victor T.C., Hawkins, Rebecca, *Sustainable Tourism: A Marketing Perspective*, İngiltere, 1998.

Miller, G. Tyler, Spoolman, Scott, *Living In The Environment Concepts, Connections, And Solutions*, Amerika, 2009.

Nunkoo, Robin, ‘’Toward A More Comprehensive Use Of Social Exchange Theory To Study Residents’ Attitudes To Tourism’’, *Procedia Economics And Finance,* Sayı: 39, 2016.

OECD, *OECD Environment Programme*, Fransa, 2002.

OECD, *Vers Un De´ Veloppement Durable İndicateurs D’environnement*, Fransa, 1998.

Özaltın Türker, Gülay, Türker, Ali, ‘’Yerel Halkın Turizm Etkilerini Algılama Düzeyi Turizm Desteğini Nasıl Etkiler: Dalyan Destinasyon Örneği’’, *Electronic Journal Of Vocational Colleges*, Mayıs, 2014.

Özçağ, Mustafa, Hotunluoğlu, Hakan, ‘’Kalkınma Anlayışında Yeni Bir Boyut: Yeşil Ekonomi’’, *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 13, Sayı: 2, Haziran, 2015.

Özdemir, Mehmet Ali, Kervankıran, İsmail, ‘’Turizm Ve Turizmin Etkileri Konusunda Yerel Halkın Yaklaşımlarının Belirlenmesi: Afyonkarahisar Örneği’’, *Marmara Coğrafya Dergisi,* Sayı: 24, 2011.

Özey, Ramazan, ‘’19. Asırda Edirne Vilayeti Coğrafyası’’, *Marmara Coğrafya Dergisi*, Sayı: 6, İstanbul, 2002.

Özlem, Er, Övünç, Bardakoğlu, ‘’Kültürel Mirasın Sürdürülebilir Turizm Ürünü Çeşidi Olarak Değerlendirilmesi: Edirne Örneği’’, *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, Cilt: 17, Sayı: 2, 2016.

Özmehmet, Ecehan, ‘’Dünyada Ve Türkiye Sürdürülebilir Kalkınma Yaklaşımları’’, *Journal Of Yasar University*, Cilt: 3, Sayı: 12, İzmir, 2008.

Patterson, Carol, *Sustainable Tourism Business Development, Operations And Management,* Amerika, 2016.

Pierce, Jessica, Jameton, Andrew, *The Ethics Of Environmentally Responsible Health Care,* Amerika, 2004.

Plank, Stefan, ‘’ Les Oubliés De La Nature’’, *Naturopa*, Sayı: 34, Fransa, 1980.

Rao, P.K., *The World Trade Organization And The Environment*, Amerika, 2000.

Repett, Robert, The *Costs Of Climate Protection: A Guide For The Perplexed*, Amerika, 1997.

Rizaoğlu, Bahattin, *Turizm Davranışı*, Ankara, 2003.

Rockey, Donald L., Lankford, Sam, ‘’Attitudes Of Local Residents To Recreation And Tourism Development Of Fredericksburg/Spotsylvania: A Case Study’’, E-*Review Of Tourism Research*, Cilt: 10, Sayı: 1, 2012.

Rogers, P. Peter, Jalal, F. Kazı, Boyd, A. John, *An Introduction To Sustainable Development*, İngiltere, 2008.

Rosendal, G. Kristin, *The Convention On Biological Diversity And Developing Countries*, Hollanda, 2000.

Sachs, Jeffrey D., *The Age Of Sustainable Development*, Amerika, 2015.

Salih, Ceylan, ‘’Enez (Edirne) İlçesi’nin Turistik Çekicilikleri Ve Sürdürülebilir Turizm Açısından Değerlendirilmesi’’, *Ankara Üniversitesi, Türkiye Coğrafyası Araştırma Ve Uygulama Merkezi (Tücaum), V. Ulusal Coğrafya Sempozyumu (16–17 Ekim 2008), Bildiriler Kitabi*, Ankara, 403-419. 2009

Sarıçoban, Kazim, Yıldırım, Elif, ‘’Çevre Politikaları Bağlamında Sürdürülebilir Kalkınma Ve Çevresel Harcamalar: AB Üyesi Ülkeler İle Bir Karşılaştırma’’, *Assam International Refereed Journal*, Sayı: 3, 2015.

Schmidheiny, Stephan, Zorraquin, Federico, *Financing Change The Financial Community, Eco-Efficiency And Sustainable Development,* Amerika, 1996.

Sezgin, Mete, Karaman, Abdullah, ‘’Turistik Destinasyon Çerçevesinde Sürdürülebilir Turizm Yönetimi ve Pazarlamasi’’, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 19, 2008.

Sezgin, Zeynep, ‘’Ecological Modernization: A Viable Option For A Sustainable Future?’’, *Marmara Journal Of European Studies*, Cilt: 20, Sayı: 1, Istanbul, 2012.

Smith, Michael D., Krannich, Richard S., ‘’Tourism Dependence And Resident Attitudes’’, *Annals Of Tourism Research*, Cilt: 25, Sayı: 4, 1998.

Sol, Selma, ‘’Edirne Kakava Şenlikleri’’, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 12, Sayı: 1, 2010.

Strachan, Janet R., Ayre, Georgina, Mcharry, Jan, Callway, Rosalie, *The Plain Language Guide To The World Summit On Sustainable Development,* İngiltere, 2005.

Svalbard Global Seed Vault, *Svalbard Global Seed Vault Annual Progress Report 2008*, Norveç, 2008.

Şencan, Hüner, Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenilirlik ve Geçerlilik, Ankara, 2005.

Tabachnick, B.G., Fidell, L.S., *Using Multivariate Statistics E-Kitap,* Boston, 2006.

Taylor, Jane, *Imperial Istanbul A Traveller’s Guide Includes İznik, Bursa And Edirne,* Amerika, 1998.

The Regional Environmental Center, *Problems, Progress And Possibilities A Needs Assessment Of Environmental Ngos İn Central And Eastern Europe*, Macaristan, 1997.

The World Bank, *Improving Health, Nutrition, And Population Outcomes In Sub-Saharan Africa The Role Of The World Bank,* Amerika, 2005.

Tiraş, Hayrettin H., ‘’Sürdürülebilir Kalkınma Ve Çevre: Teorik Bir İnceleme, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 2, Kahramanmaraş, 2012.

Tolba, Mostafa Kamal, *Sustainable Development Constraints And Opportunities*, İngiltere, 1987.

Tomlinson, Luke, *Procedural Justice In The United Nations Framework Convention On Climate Change Negotiating Fairness*, İngiltere, 2015.

Toprak, Düriye, ‘’Sürdürülebilir Kalkınma Çerçevesinde Çevre Politikaları Ve Mali Araçlar’’, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 4, 2006.

Toprak, Lokman, ‘’Mardin’de Halkın Turizm Algısı’’, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 14, Sayı: 54, 2015.

Tosun, Cevat, ‘’Challenges Of Sustainable Tourism Development İn The Developing World: The Case Of Turkey’’, *Tourism Management*, Sayı: 22, 2001.

Tosunoğlu, Tuğberk B., ‘’Sürdürülebilir Küresel Refah Göstergesi Olarak Ekolojik Ayak İzi’’, *HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, Cilt: 3, Sayi: 5, 2014.

Trakya Kalkinma Ajansi, *2013-2023 Turizm Master Planı*, Edirne, 2013.

Tribe, John, *The Economics Of Recreation, Lesiure And Tourism*, İngiltere, 2004.

Tunca, Ayhan, *Edirne’de Tarih, Kültür, İnanç Turu*, Edirne, 2006.

Türkiye Çevre Sorunları Vakfı, *Çevre Üzerine*, Ankara, 1991.

Türksoy, Nursel, Altınel, Özgür, *Saroz Körfezi’nde Su Sporları Turizminin Bölge Turizmine Etkisi*, 2017

UNECE, *Handbook For The 1979 Convention On Long-Range Transboundary Air Pollution And Its Protocols*, Amerika, 2004.

UNEP, IISD, *Environment And Trade A Handbook*, Kanada, 2000.

UNEP, WTO, *Making Tourism More Sustainable A Guide For Policy Makers*, İspanya, 2005.

UNESCO, *The Biosphere Conference 25 Years Later*, Fransa, 1993.

UNESCO, *Universal Declaration On Cultural Diversity*, Fransa, 2002.

UNICEF, *Children And Development In The 1990s A Unicef Sourcebook*, Amerika, 1990.

United Nations, *Our Common Future*, Amerika, 1987.

United Nations, *Plan Of Implementation Of The World Summit On Sustainable Development*, Amerika, 2002.

United Nations, *Report Of The United Nations Conference On The Human Environment*, İsviçre, 1973.

United Nations, *Report On The Follow-Up Of The World Summit For Social Development: State And Globalization Challenges For Human Development*, Amerika, 2004.

United Nations, *The Future We Want*, Amerika 2012.

United Nations, *Transforming Our World: The 2030 Agenda For Sustainable Development*, Amerika, 2016.

United Nations, *United Nations Millennium Declaration*, Amerika, 2000.

UNWTO, *International Recommendations For Tourism Statistics 2008*, Amerika, 2010.

UNWTO, *Policy And Practice For Global Tourism*, İspanya, 2011.

UNWTO, *Sustainable Tourism For Development Guidebook*, İspanya, 2013.

UNWTO, *Tourism for development Volume I: Key Areas for Action*, İspanya, 2018.

UNWTO, UNDP, *Tourism And The Sustainable Development Goals – Journey To 2030*, İspanya, 2017.

UNWTO, UNDP, *Tourism And The Sustainable Development Goals-Journey To 2030*, İspanya, 2017.

UNWTO, UNEP, *Tourism In The Green Economy Background Report*, İspanya, 2012.

Usal, Ahmet, *Edirne Tarihi Ve Kültürü*, Edirne, 2006.

Voigt, Christina, *Sustainable Development As A Principle Of İnternational Law*, Hollanda, 2009.

Weaver, David, Lawton, Laura, ‘’Resident Perceptions In The Urban–Rural Fringe’’, *Annals Of Tourism Research*, Cilt: 28, Sayı: 2, 2001.

Weaver, David, Lawton, Laura, *Tourism Management*, Singapur, 2014.

Weaver, David, *Sustainable Tourism: Theory and Practice*, İngiltere, 2006.

Wei, Huang, Good Practice İn Sustainable Tourism: Developing A Measurement System By Providing A Model Assessment Procedure, (Yüksek Lisans Tezi), Lund Üniversitesi, Uluslararası Endüstriyel Çevre Ekonomisi Enstitüsü, 2011.

World Health Organization, *European Sustainable Development And Health Series: 2*, Amerika, 1997.

Wöbse, Anna-Katharina, ‘’Separating Spheres: Paul Sarasin And His Global Nature Protection Scheme’’, *Australian Journal Of Politics And History*, Cilt: 6, Sayı: 3, Avustralya, 2015.

WTO, *Annual Report A Year Of Recovery 2010*, İspanya, 2011.

WWF, *Türkiye’nin Ekolojik Ayak İzi Raporu*, İstanbul, 2012.

Young, Zoe, *A New Green Order? The World Bank And The Politics Of The Global Environment Facility*, İngiltere, 2002.

Yu, Chia-Pin, Chancellor, Charles, Cole, Shu Tian, ‘’Measuring Residents’ Attitudes Toward Sustainable Tourism: A Reexamination Of The Sustainable Tourism Attitude Scale’’, *Journal Of Travel Research*, Sayı: 50, 2011.

Zaidan, Esmat, Kovacs, Jason F., ‘’Resident Attitudes Towards Tourists And Tourism Growth: A Case Study From The Middle East, Dubai In United Arab Emirates’’, *European Journal Of Sustainable Development*, Cilt: 6, Sayı: 1, İtalya, 2017.

Zengin, Burhanettin, Uyar, Hande, Erkol, Gül, ‘’Yerel Halkın Turizmden Etkilenme Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma: Şanlıurfa Örneği’’, *II. International Congress Of Tourism & Management Researches*, 2015.

İNTERNET TABANLI KAYNAKLAR

‘’Gündem 21’’ ve ‘’Yerel Gündem 21’’ http://arsiv.uclg-mewa.org/doc/rio-20_GrSon.pdf , (25.12.2018).

Ayhan Tunca, 7300 Yıllık Ticaret Kenti ve Balkanların Kapısı Antik Ainos’tan Enez’e, http://www.edirneyore.com/tr/detail/4/yredeki-yremiz/881/enez.html , (21.01.2019).

CITES, What is CITES? https://www.cites.org/eng/disc/what.php , (27.09.2018).

Dışişleri Bakanlığı, Yerel Gündem 21, http://www.mfa.gov.tr/yerel-gundem-21.tr.mfa , (17.10.2018).

Diyanet İşleri Başkanlığı Camiler Müftülüğü, Camilerimiz, https://camiler.diyanet.gov.tr/ , (21.01.2019).

EDEN, 2008 Yılı ‘’Yaşayan Hazineler’’, http://eden.kulturturizm.gov.tr/TR-127792/2008-yili-yasayan-hazineler.html , (21.01.2019).

EDEN, Avrupalı Seçkin Destinasyonlar Projesi 2015 Yılı Ödül Töreni, http://eden.kulturturizm.gov.tr/TR-149887/avrupali-seckin-destinasyonlar-projesi-2015-yili-odul-t-.html , (21.12.2018).

Edirne Belediyesi, Edirne Tur Şiketlerinin Programlarında, http://www.edirne.bel.tr/edirne-tur-sirketlerinin-programinda/11839/, (27.04.2019).

Edirne Belediyesi, Edirne’ye 16 Kiosk ve Akıllı Telefon Uygulaması, http://www.edirne.bel.tr/edirne-ye-16-kiosk-ve-akilli-telefon-uygulamasi/11612/, (27.04.2019).

Edirne Belediyesi, Türkiye’nin En Ateşli; Ritmi 9/8 Olan Kakava ve Hıdrellez Şenlikleri Başlıyor, http://www.edirne.bel.tr/turkiye-nin-en-atesli-ritmi-9-8-olan-kakava-ve-hidirellez-senlikleri-basliyor/11390/ , (22.01.2019).

Edirne İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Bakanlığımızdan Belgeli Tesisler, http://www.edirnekulturturizm.gov.tr/TR-144553/bakanligimizdan-belgeli-tesisleri.html , (22.01.2019).

Edirne İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Tanıtım Materyalleri, http://www.edirnekulturturizm.gov.tr/TR-76489/tanitim-materyalleri.html, (27.04.2019).

Edirne İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Taşınmaz Kültür Varlıkları: Edirne, http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR-44799/illere-gore-korunmasi-gerekli-tasinmaz-kultur-varligi-i-.html , (20.01.2019).

ESA, Sustainable Tourism, https://esa.un.org/marrakechprocess/pdf/TOR_TF_sustainable_tourism_ENG_23Feb v2.pdf , (29.12.2018).

ETTDER, Edirne Yunan ve Bulgar Turistler İçin Alışveriş Cenneti, http://ettder.org/edirne-yunan-ve-bulgar-turistler-icin-alisveris-cenneti/, (27.04.2019).

ETTDER, Hakkımızda, http://ettder.org/hakkimizda/ , (21.01.2019).

ETTDER, Proje Çıktıları, http://ettder.org/interreg-ipa-surdurulebilir-turizm/poster-brosur-katalog/, (27.04.2019).

ETTDER, Turizme 'Ayçiçeği' Dokunuşu, http://ettder.org/turizme-aycicegi-dokunusu/, (27.04.2019).

FEE, Foundation For Environmental Education- A Story, http://www.mavibayrak.org.tr/userfiles/file/FEE_Story_Book_2016.pdf , (21.12.2018).

HaberTürk, ''Sultanlar Şehri Edirne'''nin Ziyaretçi Sayısı Arttı, (https://www.haberturk.com/edirne-haberleri/16747293-sultanlar-sehri-edirnenin-ziyaretci-sayisi-artti , (20.01.2019).

Interreg- IPA CBC Bulgaria- Turkey, Edirne ve Nessebar'ın Tarihi, Kültürel ve Turistik Hazinelerinin Tanıtımı, http://www.ipacbc-bgtr.eu/tr/projects-funded/edirne-ve-nessebarin-tarihi-kulturel-ve-turistik-hazinelerinin-tanitimi, (27.04.2019).

Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali İnsanlığın Soyut Olmayan Kültürel Mirasının

Temsili Listesi'ne kaydedilmiştir., http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR-12207/kirkpinar-yagli-gures-festivali-insanligin-somut-olmaya-.html , (21.01.2019).

Kültür ve Turizm Bakanlığı, Çevreye Duyarlılık Kampanyası (Yeşil Yıldız), http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR-11596/cevreye-duyarlilik-kampanyasi-yesil-yildiz.html , (21.12.2018).

Kültür ve Turizm Bakanlığı, Dünya Miras Listesi, http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR-44423/dunya-miras-listesi.html , (21.12.2018).

Mesleki Yeterlilik Kurumu, Sektör Listesi, https://www.myk.gov.tr/index.php/en/ulusal-meslek-standard/182 , (10.04.2019).

SBB, Dokuzuncu Kalkınma Planı, http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Dokuzuncu-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-2007-2013%E2%80%8B.pdf , (15.10.2018).

SBB, Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Sekizinci-Be%C5%9F-Y%C4%B1ll%C4%B1k-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-2001-2005.pdf , (15.10.2018).

SBB, Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Sekizinci-Be%C5%9F-Y%C4%B1ll%C4%B1k-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-2001-2005.pdf , (15.10.2018).

SBB, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Yedinci-Be%C5%9F-Y%C4%B1ll%C4%B1k-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-1996-2000%E2%80%8B.pdf , (15.10.2018).

Trakya Gezi Rehberi, http://www.trakyagezi.com/son-fotograf-fahri-yucel/ , (21.01.2019).

Trakya Üniversitesi, Edirne Tanıtımı, https://www.trakya.edu.tr/pages/edirne-tanitimi , (20.01.2019).

TUIK, Nüfus Sayısı, https://biruni.tuik.gov.tr/ilgosterge/?locale=tr , (20.01.2019).

UN Departman Of Economic And Social Affairs, Multi-lateral Environmenal Agreements, https://sustainabledevelopment.un.org/content/dsd/dsd_aofw_sids/sids_multenviagre.shtml , (08.12.2018).

UN, A/CONF.151/26 (Vol.1) General Assembly, http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_CONF.151_26_Vol.I_Declaration.pdf , (07.10.2018).

UN, A/RES/37/7 General Assembly, http://www.un.org/documents/ga/res/37/a37r007.htm , (04.10.2018).

UN, E/CN.17/1999/5 Economic And Social Council, http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=E/CN.17/1999/5%20&Lang=E , (29.12.2018).

UN, Our Commen Future, http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf , (03.09.2018).

UN, Our Common Future, http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf , (03.09.2018).

UNESCO, The Rio Declaration on Environment And Development 1992, http://www.unesco.org/education/pdf/RIO_E.PDF , (12.12.2018).

WBCSD, History, https://www.wbcsd.org/Overview/Our-history , (05.10.2018).

EKLER

EK-1: Anket Formu

Sayın katılımcı, bu araştırma Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Anabilim Dalı'nda yüksek lisans programı çerçevesinde yürütülen bir tez çalışmasının uygulama kısmıdır. Araştırmanın amacı Edirne'de yaşayan bireylerin sürdürülebilir turizme olan bakış açısına yönelik veri elde etmektir. Hazırlanan bu anketi doldurmak için yaklaşık 5 dakikanızı ayırmanızı rica ediyoruz. Cevaplar yalnızca akademik bir araştırmada kullanılacaktır. Şimdiden katılımınız için teşekkür ederim. Araştırma sonuçlarını öğrenmek için e-posta yolu ile iletişime geçebilirsiniz.

Tuğçe BEDÜK

Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Anabilim Dalı

E-posta: tugcebeduk1@gmail.com

BİRİNCİ BÖLÜM Lütfen aşağıdaki ifadeleri katılım düzeyinize göre işaretleyiniz.	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1.Turizm yüzünden yaşadığım toplumdan her zaman rahatsızlık duymuşumdur.					
2.Turistler benim yaşam kalitemi bozmaktadır.					
3.Turizmin gelişmesi nedeniyle yaşadığım yer aşırı kalabalıklaştı.					
4.Yaşadığım yerdeki boş zaman kaynakları (etkinlikleri) turistler tarafından aşırı kullanılmaktadır.					
5.Toplumdaki çevre kalitesinin turizm yüzünden bozulduğuna inanıyorum.					
6.Turizm rahatsız edici bir şekilde hızlı gelişmektedir.					
7.Turizm yüzünden yaşam kalitem bozulmaktadır.					

8.Yerel turistik işletmelerin rahatlığa ya da hoş bir karşılamaya sahip olduğunu düşünmüyorum.					
İKİNCİ BÖLÜM Lütfen aşağıdaki ifadeleri katılım düzeyinize göre işaretleyiniz.	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1.Bireylerin özgeçmişlerine bakılmaksızın toplumdaki herkes turizm kararlarına dahil edilmelidir.					
2.Turizmi geliştirme yönetimine toplumdaki tüm bireyler tarafından tam katılım sağlanması gerekmektedir.					
3.Bölgede yaşayanlara turizmi geliştirme ile ilgili yönetime dahil olma fırsatı sunulmalıdır.					
4.Bazen yöre halkının turizmi geliştirme yönetiminin dışında tutulması kabul edilebilir.					
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM Lütfen aşağıdaki ifadeleri katılım düzeyinize göre işaretleyiniz.	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1.Doğanın çeşitliliğine değer verilmeli ve doğa korunmalıdır.					
2.Turizm çevreyi korumalıdır.					
3.Uygun bir turistik gelişim her zaman doğal habitatı korumalıdır.					
4.Toplum çevresi şu anda ve gelecekte de korunmalıdır.					
5.Turizmin gelişmesi, turizmdeki tüm paydaşlar arasında çevresel etiği pozitif yönde teşvik etmelidir.					
6.Turizm, kültürel ve doğal çevre ile bir uyum içerisinde geliştirilmelidir.					

7.Turizmde söz sahibi olanlar çevresel koruma için çabalarını artırmalıdır.					
8.Turizm, gelecek nesiller için çevreyi geliştirmelidir.					
9.Turistik gelişmenin olumsuz etkilerini azaltmak için çevresel standartların düzenlenmesine ihtiyaç vardır.					
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM Lütfen aşağıdaki ifadeleri katılım düzeyinize göre işaretleyiniz.	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1.Turistik işletmeler ziyaretçilerin memnuniyetinde sorumluluk almalıdır.					
2.Turizm endüstrisi ziyaretçilerine iyi kalitede turistik deneyimler sunmalıdır.					
3.Ziyaretçilerin ihtiyaçlarını karşılamak turistik işletmelerin sorumluluğundadır.					
4.Toplum yapısı ziyaretçilerin bölgeye gelmelerini sağlayan çekici bir unsurdur.					
BEŞİNCİ BÖLÜM Lütfen aşağıdaki ifadeleri katılım düzeyinize göre işaretleyiniz.	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1.Turistik gelişmenin iyi organize edilmiş bir planlamaya ihtiyaç duyduğuna inanıyorum.					
2.Turizmi planlarken öngörüsüz olamalıyız.					
3.Başarılı bir turizm yönetiminin ileri seviyede bir planlama gerektirdiğine inanıyorum.					
4.Turistik gelişimin planlanmasında uzun dönemli bir bakış açısına ihtiyaç duyulduğuna inanıyorum.					
5.Turizm gelişim planları sürekli bir şekilde güncellenmelidir.					

6.Turizm endüstrisi gelecek için planlanmalıdır.					
7.Yerel halk turizm planlama komitelerine dahil edilmeli ve desteklenmelidir.					
ALTINCI BÖLÜM Lütfen aşağıdaki ifadeleri katılım düzeyinize göre işaretleyiniz.	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1.Turizmin topluma önemli bir ekonomik katkıda bulunduğuna inanıyorum.					
2.Turizm, bölgedeki diğer endüstrilere de yarar sağlar.					
3.Turizmin yerel halkın ekonomik durumu için faydalı olduğuna inanıyorum.					
4.Turizm, yerel ekonomiyi çeşitlendirmektedir.					
5.Turizm, yerel ürünler için yeni pazarlar oluşturur.					
6.Topluma yeni gelir kaynakları sağladığı için turizmi seviyorum.					
7.Turizm yerel hükümetin vergi gelirlerinin önemli bir kısmını oluşturmaktadır.					
YEDİNCİ BÖLÜM Lütfen aşağıdaki ifadeleri katılım düzeyinize göre işaretleyiniz.	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1.Turistik işletmelerde çalışanların en az yarısı bölgedeki toplumdan sağlanmalıdır.					
2.Bölgede yaşayanlar turizmin faydalarından eşit şekilde yararlanmalıdır.					
3.Turizm endüstrisi mal ya da hizmetlerinin en az yarısını yöre halkından almalıdır.					

4.Turizm endüstrisi toplumun yerel geliştirme fonuna katkıda bulunmalıdır.					
5.Bölgede yaşayanlara turizm işletmelerine yatırım yapabilmeleri için daha fazla fırsat verilmelidir.					

ONUNCU BÖLÜM	
Cinsiyetiniz	☐ Kadın ☐ Erkek
Yaşınız	☐ 20 ve altı ☐ 21-30 ☐ 31-40 ☐ 41-50 ☐ 51 ve üzeri
Eğitiminiz	☐ İlköğretim ☐ Lise ☐ Önlisans ☐ Lisans ☐ Lisansüstü ☐ Sadece okuma-yazma biliyorum.
İkamet Süreniz	☐ 1 yıl ve altı ☐ 2-5 yıl ☐ 6-10 yıl ☐ 11-20 yıl ☐ 21 yıl ve üzeri
Mesleğiniz	

EK-2: SUS-TAS ile Faktörlerinin Katılımcıların Cinsiyet Değişkenine Göre Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Cinsiyet		SUS-TAS	Çevresel Sürdürülebilirlik ve Ziyaretçi Memnuniyeti	Algılanan Ekonomik faydalar	Algılanan Sosyal Maliyetler	Toplum Merkezli Ekonomi	Uzun Dönemli Planlama	Topluluk Katılımı
Kadın	N	213	213	213	213	213	213	213
	Aritmetik Ortalama	4,55	4,83	4,74	3,96	4,61	4,76	3,96
	Standart Sapma	0,33	0,18	0,44	0,86	0,54	0,41	0,93
	Medyan	4,61	5,00	5,00	4,12	5,00	5,00	4,00
	Minimum	3,10	4,00	2,50	1,25	2,00	2,75	1,33
	Maximum	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00
Erkek	N	244	244	244	244	244	244	244
	Aritmetik Ortalama	4,56	4,81	4,75	4,20	4,53	4,73	3,95
	Standart Sapma	0,38	0,42	0,51	0,70	0,63	0,48	1,08
	Medyan	4,64	4,92	5,00	4,37	5,00	5,00	4,33
	Minimum	1,92	1,00	1,00	1,00	2,20	2,00	1,00
	Maximum	5,00	5,00	5, 00	5, 00	5, 00	5, 00	5, 00

EK-3: SUS-TAS ile Faktörlerinin Katılımcıların Yaş Değişkenine Göre Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Yaş		SUS-TAS	Çevresel Sürdürülebilirlik ve Ziyaretçi Memnuniyeti	Algılanan Ekonomik Faydalar	Algılanan Sosyal Maliyetler	Toplum Merkezli Ekonomi	Uzun Dönemli Planlama	Topluluk Katılımı
20 ve Altı	N	16	16	16	16	16	16	16
	Aritmetik Ortalama	4,47	4,90	4,60	3,73	4,56	4,62	3,97
	Standart Sapma	0,46	0,11	0,67	0,94	0,70	0,65	1,08
	Medyan	4,62	5,00	5,00	4,06	4,80	5,00	4,16
	Minimum	3,10	4,69	2,50	1,50	2,20	2,75	1,00
	Maximum	4,87	5,00	5,00	4,88	5,00	5,00	5,00
21-30	N	201	201	201	201	201	201	201
	Aritmetik Ortalama	4,47	4,82	4,66	3,91	4,45	4,66	3,80
	Standart Sapma	0,37	0,35	0,55	0,79	0,64	0,50	0,98
	Medyan	4,51	4,92	5,00	4,13	4,60	5,00	4,00
	Minimum	1,92	1,00	1,00	1,00	2,00	2,00	1,00
	Maximum	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00
31-40	N	114	114	114	114	114	114	114
	Aritmetik Ortalama	4,58	4,86	4,77	4,08	4,61	4,76	4,02
	Standart Sapma	0,35	0,23	0,45	0,82	0,57	0,40	1,04
	Medyan	4,66	5,00	5,00	4,25	5,00	5,00	4,33
	Minimum	3,31	3,77	2,17	1,25	2,80	3,00	1,00
	Maximum	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00
41-50	N	93	93	93	93	93	93	93
	Aritmetik Ortalama	4,72	4,89	4,85	4,43	4,75	4,89	4,24
	Standart Sapma	0,27	0,18	0,32	0,60	0,47	0,25	0,91
	Medyan	4,79	5,00	5,00	4,50	5,00	5,00	4,66

	Minimum	4,00	4,15	3,67	2,63	2,80	4,00	1,33
	Maximum	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00
51 ve Üzeri	**N**	33	33	33	33	33	33	33
	Aritmetik Ortalama	4,64	4,77	4,89	4,42	4,70	4,78	3,84
	Standart Sapma	0,34	0,69	0,19	0,63	0,44	0,42	1,16
	Medyan	4,69	4,92	5,00	4,62	5,00	5,00	4,00
	Minimum	3,21	1,00	4,33	2,38	3,40	3,50	1,00
	Maximum	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00

EK-4: SUS-TAS ile Faktörlerinin Katılımcıların Eğitim Durumu Değişkenine Göre Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Eğitim Durumu		SUS-TAS	Çevresel Sürdürülebilirlik ve Ziyaretçi Memnuniyeti	Algılanan Ekonomik Faydalar	Algılanan Sosyal Maliyetler	Toplum Merkezli Ekonomi	Uzun Dönemli Planlama	Topluluk Katılımı
İlköğretim	N	22	22	22	22	22	22	22
	Aritmetik Ortalama	4,73	4,88	4,78	4,31	4,82	4,79	4,84
	Standart Sapma	0,35	0,26	0,44	0,73	0,47	0,46	0,44
	Medyan	4,88	5,00	5,00	4,50	5,00	5,00	5,00
	Minimum	3,54	4,07	3,16	2,63	3,00	3,00	3,33
	Maximum	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00
Lise	N	86	86	86	86	86	86	86
	Aritmetik Ortalama	4,79	4,94	4,92	4,46	4,86	4,88	4,51
	Standart Sapma	0,26	0,14	0,29	0,61	0,42	0,35	0,83
	Medyan	4,84	5,00	5,00	4,50	5,00	5,00	5,00
	Minimum	3,10	4,23	2,50	1,50	2,20	2,75	1,00
	Maximum	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00
Önlisans	N	55	55	55	55	55	55	55
	Aritmetik Ortalama	4,54	4,79	4,66	4,07	4,59	4,70	4,15
	Standart Sapma	0,55	0,57	0,75	0,97	0,64	0,54	0,96
	Medyan	4,76	5,00	5,00	4,50	5,00	5,00	4,66

	Minimum	1,92	1,00	1,00	1,00	2,20	2,50	1,00
	Maximum	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00
Lisans	**N**	213	213	213	213	213	213	213
	Aritmetik Ortalama	4,51	4,84	4,71	3,99	4,50	4,71	3,75
	Standart Sapma	0,32	0,22	0,47	0,75	0,58	0,44	0,98
	Medyan	4,56	4,92	5,00	4,12	4,80	5,00	3,66
	Minimum	3,31	3,69	2,17	1,63	2,00	2,00	1,00
	Maximum	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00
Lisansüstü	**N**	81	81	81	81	81	81	81
	Aritmetik Ortalama	4,43	4,78	4,69	3,90	4,37	4,68	3,51
	Standart Sapma	0,28	0,47	0,40	0,79	0,64	0,46	0,99
	Medyan	4,46	4,92	5,00	4,00	4,40	5,00	3,66
	Minimum	3,21	1,00	3,50	1,25	2,40	3,00	1,33
	Maximum	4,97	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00

EK-5: SUS-TAS ile Faktörlerinin Katılımcıların İkamet Süresi Değişkenine Göre Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

İkamet Süresi		SUS-TAS	Çevresel Sürdürülebilirlik ve Ziyaretçi Memnuniyeti	Algılanan Ekonomik Faydalar	Algılanan Sosyal Maliyetler	Toplum Merkezli Ekonomi	Uzun Dönemli Planlama	Topluluk Katılımı
1 Yıl ve Altı	N	33	33	33	33	33	33	33
	Aritmetik Ortalama	4,46	4,82	4,81	4,02	4,36	4,59	3,33
	Standart Sapma	0,25	0,18	0,31	0,69	0,47	0,66	1,04
	Medyan	4,53	4,92	5,00	4,25	4,40	5,00	3,00
	Minimum	2,85	4,38	3,83	1,88	3,00	2,00	1,67
	Maximum	4,90	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00
2-5 Yıl	N	91	91	91	91	91	91	91
	Aritmetik Ortalama	4,44	4,81	4,65	3,90	4,31	4,66	3,72
	Standart Sapma	0,30	0,25	0,48	0,77	0,71	0,47	0,89
	Medyan	4,48	4,92	5,00	4,00	4,40	4,75	3,66
	Minimum	3,72	3,69	3,33	1,63	2,00	3,25	1,33
	Maximum	4,92	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00
6-10 Yıl	N	63	63	63	63	63	63	63
	Aritmetik Ortalama	4,61	4,87	4,78	4,26	4,59	4,80	3,92

	Standart Sapma	0,33	0,23	0,40	0,67	0,60	0,35	1,15
	Medyan	4,74	5,00	5,00	4,37	5,00	5,00	4,33
	Minimum	3,72	4,00	3,17	2,38	2,80	3,50	1,00
	Maximum	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00
11-20 Yıl	**N**	84	84	84	84	84	84	84
	Aritmetik Ortalama	4,64	4,87	4,78	4,20	4,67	4,80	4,21
	Standart Sapma	0,34	0,19	0,46	0,83	0,48	0,36	0,89
	Medyan	4,71	5,00	5,00	4,43	5,00	5,00	4,66
	Minimum	3,30	3,77	2,17	1,63	2,80	3,50	1,33
	Maximum	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00
21 Yıl ve Üzeri	**N**	186	186	186	186	186	186	186
	Aritmetik Ortalama	4,58	4,84	4,75	4,09	4,68	4,76	4,07
	Standart Sapma	0,40	0,44	0,53	0,81	0,54	0,44	1,01
	Medyan	4,69	5,00	5,00	4,25	5,00	5,00	4,33
	Minimum	1,92	1,00	1,00	1,00	2,20	2,50	1,00
	Maximum	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00

EK-6: SUS-TAS ile Faktörlerinin Katılımcıların Meslek Değişkenine Göre Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Meslek		SUS-TAS	Çevresel Sürdürülebilirlik ve Ziyaretçi Memnuniyeti	Algılanan Ekonomik Faydalar	Algılanan Sosyal Maliyetler	Toplum Merkezli Ekonomi	Uzun Dönemli Planlama	Topluluk Katılımı
Kamu Sektörü	N	122	122	122	122	122	122	122
	Aritmetik Ortalama	4,56	4,86	4,79	4,06	4,50	4,75	3,90
	Standart Sapma	0,38	0,39	0,47	0,76	0,60	0,45	1,07
	Medyan	4,62	5,00	5,00	4,25	4,80	5,00	4,16
	Minimum	1,92	1,00	1,00	2,00	2,00	2,00	1,00
	Maximum	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00
Özel Sektör	N	87	87	87	87	87	87	87
	Aritmetik Ortalama	4,50	4,78	4,69	3,93	4,56	4,74	3,97
	Standart Sapma	0,37	0,47	0,50	0,88	0,55	0,45	1,04
	Medyan	4,56	4,92	5,00	4,12	4,80	5,00	4,00
	Minimum	3,21	1,00	2,50	1,25	2,80	3,00	1,00
	Maximum	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00
Öğrenci	N	83	83	83	83	83	83	83
	Aritmetik Ortalama	4,42	4,84	4,59	3,84	4,34	4,61	3,70
	Standart Sapma	0,32	0,22	0,56	0,76	0,69	0,49	0,89
	Medyan	4,46	4,92	4,83	4,12	4,60	4,75	3,66
	Minimum	3,10	3,69	2,50	1,50	2,22	2,75	1,00
	Maximum	4,92	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00
Emekli	N	21	21	21	21	21	21	21
	Aritmetik Ortalama	4,74	4,91	4,93	4,43	4,84	4,84	4,07
	Standart Sapma	0,20	0,11	0,15	0,65	0,24	0,39	0,96
	Medyan	4,79	4,92	5,00	4,62	5,00	5,00	4,33
	Minimum	4,15	4,62	4,50	2,36	4,20	3,50	1,33
	Maximum	4,97	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00
Turizm ile İlgili	N	50	50	50	50	50	50	50
	Aritmetik Ortalama	4,67	4,87	4,83	4,38	4,64	4,84	4,14

	Standart Sapma	0,33	0,21	0,31	0,61	0,65	0,39	1,03
	Medyan	4,78	5,00	5,00	4,50	5,00	5,00	4,66
	Minimum	3,54	4,08	4,00	1,88	2,40	3,00	1,33
	Maximum	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00
Esnaf	**N**	78	78	78	78	78	78	78
	Aritmetik Ortalama	4,67	4,87	4,78	4,35	4,75	4,77	4,14
	Standart Sapma	0,34	0,23	0,50	0,66	0,44	0,39	1,01
	Medyan	4,78	5,00	5,00	4,50	5,00	5,00	4,66
	Minimum	3,31	3,77	2,17	2,13	3,40	3,25	1,33
	Maximum	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00
Çalışmıyor	**N**	16	16	16	16	16	16	16
	Aritmetik Ortalama	4,51	4,84	4,76	3,85	4,62	4,73	3,93
	Standart Sapma	0,42	0,28	0,46	1,10	0,61	0,48	0,90
	Medyan	4,62	5,00	5,00	4,06	5,00	5,00	3,66
	Minimum	3,72	4,00	3,33	1,00	3,00	3,75	2,33
	Maximum	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00